

**ANAYASA MAHKEMESİ,DANIŞTAY
VE
UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ KARARLARI**

İÇİNDEKİLER

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

	<u>Sayfa No</u>
<u>Babalık</u>	1-11
<u>Boşanma</u>	12-17
<u>Din</u>	18-44
<u>Kayıt Düzeltme</u>	45-57
<u>Nesep</u>	58-83
<u>Nüfusa Kayıt</u>	84-112
<u>Soyadı</u>	113-120

DANIŞTAY KARARLARI

<u>Çifte Vatandaşlık</u>	121-122
<u>Din</u>	123-134
<u>Doğum Tarihi</u>	135-136
<u>Evlilik</u>	137-139
<u>İsim</u>	140-141
<u>Nüfus Cüzdanı</u>	142-145
<u>Nüfusa Kayıt</u>	146-148
<u>Nüfus Kütüğüne Kayıt</u>	149-154
<u>Vatandaşlık</u>	155-197

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ KARARLARI

<u>Doğum Tarihi</u>	198-202
<u>Kayıt Düzeltme</u>	203-206
<u>Nüfusa Kayıt</u>	207-220
<u>Tanıma</u>	221-222

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

BABALIK

Anayasa Mahkemesi Kararı

Esas Sayısı : 2000/3

Karar Sayısı : 2002/34

Karar Günü : 20.03.2002

İtiraz Yoluna Başvuran : İskenderun 2. Asliye Hukuk Mahkemesi

İtirazın Konusu : 17.02.1926 günlü, 743 sayılı “Türk Kanunu Medenîsi”nin 297/1. ve 310. maddelerinin, Anayasa’nın 10., 11/2., 12. ve 41. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptali istemidir.

Olay

Babalığın hükmen tespiti ve tazminat istemiyle açılan davada, Medenî Kanun’un 297/1. ve 310. madde hükümlerini Anayasa’ya aykırı bulan Mahkeme, kuralların iptali için resen başvurmuştur.

İtirazın Gerekçesi: Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

I- İtirazın Konusu : 17.02.1926 gün ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 297/1 ve 310 (1. Fıkra) maddelerinin 1982 Anayasasının 10, 11/2, 12, 41, maddelerine aykırılığı iddiası ile iptal istemidir.

II- Davacının İddiası ve Talebi: Davacı mahkememize verdiği 10.12.1997 tarihli dilekçesinde; davalının evlenmek amacıyla ve vaadiyle kendisini kandırdığını ve cinsel ilişkide bulunduğunu, bu ilişkiden 12.08.1997 tarihli D. isimli çocuklarının Dünyaya geldiğini, ancak davacının çocuğun babalığını kabul etmediğini, bu nedenle işbu babalık, tazminat ve nafakası davasını açmak zorunda kaldıklarını talep ve iddia etmiştir.

III- Davalının Cevap ve Savunması: Davalı 02.03.1998 havale tarihli cevap dilekçesinde; davacı ile arkadaşlıkları olduğunu, flört ettiklerini, kendisiyle herhangi bir cinsi münasebeti olmadığı gibi evlenme de vaad etmediğini, çocuğun kendisine ait olmadığını, bilahare hamile kalması üzerine davacının kendisiyle evlenmek ve maddi destekte bulunmak üzere teklif ve tehditte bulunduğunu, ancak mesleki kariyerinin etkilenmemesi için Belediye Evlenme Memurluğuna müracaat ederek evlenme günü aldıklarını, hakkında ceza mahkemesinde dava açıldığını, bunun sonuçlanmadığını, bu nedenle davacının davasını kabul etmediğini ve reddini talep ettiğini bildirmiştir.

IV- Davanın Hukuki Niteliği: Dava M.K.nun 295-314 maddelerinde düzenlenmiş bulunan babalık davasıdır. Buna göre 2 türlü babalık davası söz konusu olup, bunun şartları ve unsurları ve sonuçları, birbirinden farklıdır. Bu farklılık aşağıda açıklanacağı üzere çocuk aleyhine iradesi dışında olumsuz sonuçların doğmasına neden olmaktadır.

1- Kişisel sonuçlu babalık davası ve doğurduğu hukuki sonuçlar (M.K. 310):

M.K.nun 310. maddesinde düzenlenmiş olan bu tür babalık davasına karar verilebilmesi için M. K.nun 297/1. maddesindeki mali sonuçlu babalık davasının aksine, davacı ile davalı arasındaki cinsel ilişkinin evlilik vaadine veya fiilin suç teşkil etmesine ya da nüfuz kullanmaya dayalı bir ilişkinin söz konusu olması zorunludur. Başka bir deyimle davacı, davalı ile gerçekleştirdiği cinsel ilişkiyi davalı üzerinde nüfuz kullanarak veya evlenme vaad ederek ya da eylemi bir suç teşkil edecek şekilde gerçekleştirmiş ise bu ilişkiden doğan çocuğun M. K.nun 310. maddeye göre nesebinin düzenlenmesi gerekli olup, babayla çocuk arasında, bütün sonuçlarıyla ilişki kurulmakta doktrin ve uygulamada bu tür babalığa kişisel sonuçlarıyla babalık davası olarak adlandırılmaktadır. Çocukla baba arasında bu maddeye göre babalık ilişkisi tesis edildiğinde çocuk gayri sahih nesepli olarak sahih nesepli bir çocuğun tüm haklarına sahip olmakta, babasının nüfus kütüğüne kayıt edilmekte, onun soyadını, vatandaşlığını (M. K. 312, Vatandaşlık Kanunu Madde 2), mirasını ve babanın çocukla ilgili tüm borçlarını talep edebilecek bir konuma gelmektedir. Bu durumda hakim velayeti resen düzenleyebilmekte ve anne ya da babadan birine verebilmektedir. Çocuk, babasının ikametgahını almakta (M.K.21/1), yine çocukla baba tarafından olan hısımları arasında da M. K.nun 92. maddesi gereğince evlilik yasağı oluşmakta, ayrıca babanın şartları oluşması durumunda nafaka borcu doğmaktadır. Kısaca; bu durumda yani tüm sonuçları ile babalığa hükmedilmesi durumunda çocuk ile baba arasında sahih nesepli bir evlilik içinde doğan bir çocuğun tüm hak ve yükümlülükleri oluşmaktadır.

2- Mali sonuçlu babalık davası (M.K.297/1):

Hakim taleple bağlı olmaksızın resen, babalık davasında yukarıda belirtilen şartların oluşması durumunda tüm sonuçları ile babalığa hükmedebileceği gibi, belirtilen şartların oluşmaması durumunda M.K.297/1. maddesinde düzenlenen mali sonuçlu babalığa da (Biyolojik babalık) hükmedebilecektir. Başka bir anlatımla, taraflar arasındaki cinsel ilişki suç teşkil etmiyor ise veya evlenme vaadi ile gerçekleşmemiş ise ya da davacının nüfuzunu kullanmasıyla meydana gelmemiş ise tüm sonuçları ile babalığa değil sadece mali sonuçlu babalığa M.K.297/1. maddesi gereğince hükmetmek zorunlu hale gelecektir. Bu tür babalık ilişkisinde ise M.K 310. da ki tüm sonuçları ile babalık davasının aksine çocukla baba arasında nesep ilişkisi kurulmamakta, çocuk babasının vatandaşlığını, soyadını alamamakta, babası ile arasında velayet ilişkisi ve şahsi münasebet kurulamamakta, babasının nüfus kütüğüne kaydedilememekte, sadece annesinin nüfus kütüğünde babasının ismi ile yetinmek zorunda kalmakta, ayrıca babasından sadece mali bir sonuç doğuran nafaka talep edebilmektedir. Bu durumda çocuk gayri sahih ya da sahih nesepli değil, nesepsiz statüsünde bulunmaktadır. Ancak Yargıtay'ın 22.02.1997 gün ve esas 1996/1 karar 1997/1 sayılı içtihadı birleştirme kararı ile babaya mirasçı olabilmektedir. Kuşkusuz bu durum Anayasa Mahkemesi'nin 30.09.1987 gün ve 1/18 sayılı kararlarla M.K.nun 443/2. maddesinin iptali sonucu kazanılmış bir haktır. Bu durumda ayrıca velayet veya vasilik hakim kararıyla düzenlenmekte ve babaya bu görevler yüklenmemektedir.

Bu durum ise taraflar arasında gerçekleştirilen cinsel ilişkide hiç bir inisiyatifi olmayan ancak bu cinsel ilişki sonucunda dünyaya gelen çocuk açısından, Anayasamızın aşağıda işaret edilen maddelerine aykırı olacak şekilde açık bir haksızlık meydana getirmektedir.

V- Davanın Mahkememizdeki Durumu:

Taraflar arasında görülen babalık, tazminat ve nafaka davası mahkememizde derdest olup, mahkememiz dava açısından yetkili ve görevlidir. Dava 21.12.1999 günlü ara kararına göre davalının dava konusu çocuğun babası olup olmadığının tespiti açısından kan, doku, fizyolojik ve biyolojik inceleme için Adli Tıp Kurumuna sevki nedeniyle 24.02.2000 gününe ertelenmiştir. Ayrıca söz konusu ara kararıyla Anayasa Mahkemesi'ne iptal isteminde bulunulmuştur.

VI- Anayasamızın 152, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanunun 28 ve Anayasa Mahkemesi İç Tüzüğü'nün 8. Maddesi Açısından Başvurumuzun İrdelenmesi:

Mahkememizde tarafları yukarıda belirtilen dava derdest olup, mahkememiz yer ve madde bakımından yetkili ve görevlidir. Babalık davasında hakimin resen araştırma ilkesini uygulaması ve taleple bağlı kalmaksızın davalı ile dava konusu çocuk arasındaki babalık ilişkisini M.K. 310. maddesinde belirtilen tüm sonuçları ile babalık tesisi şeklinde kurabileceği gibi delillere göre M. K.nun 297/1. maddesinde düzenlenen mali sonuçlu babalık davası şeklinde de tesis edebilir. Bu nedenle iptali istenen M. K.nun 310. ve 297/1. maddeleri mahkememizin uygulamak durumunda olduğu yasa hükümleridir. Mahkememizin resen yaptığı araştırma ve Anayasa Mahkemesi Genel Sekreterliği ile kurduğu iletişim sonucunda söz konusu maddelere yönelik, mahkemelerden gelip ret edilen bir itiraz bulunmamaktadır. M. K.nun 310/2. maddesinin iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin kararı ise 21.05.1981 gün ve esas 1980/29 karar 1981/22 karar sayılı kararı ise 310. maddenin 1. fıkrasına yönelik olmayıp ayrıca 10 yıldan fazla bir süre de geçmiş bulunmaktadır. Mahkememiz yukarıda açıklanan durumlar ve gerekçeyle ve itiraz şartları oluşmakta, ayrıca söz konusu maddelerin Anayasamızın belirtilen maddelerine aykırı olduğu konusunda tam bir vicdani kanaate sahip olmakla resen iptal isteminde bulunmaktadır.

VII- İptal İsteminin Gerekçesi:

Yukarıda açıklanan ve somut davada uygulanma olasılığı muhtemel olan ve M. K.nun 310 ve 297/1. maddelerinde düzenlenmiş bulunan iki farklı babalık ilişkisi aşağıda açıklanan Anayasamızın hükümlerine ve uluslararası sözleşmelere aykırıdır.

1- Anayasamızın 10. maddesi yönünden inceleme:

1982 Anayasamızın 10. maddesi herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri bir ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğunu, hiçbir kişiye aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmayacağını, devlet organları ile tüm idare makamlarının bütün işlemlerinin kanun önünde eşitlik ilkesine göre yerine getirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Yukarıda açıklamaya çalıştığımız nedenlerle annesi ve babası tarafından gerçekleştirilen cinsel ilişki sonucu dünyaya gelen çocuğun onların sübjektif iradeleri veya birbirleriyle olan ilişkileri sonucunda kendi iradesi dışında tamamen eşit olmayan, haksız ve

olumsuz bir duruma maruz kalmaktadır. Bu durum Anayasamızın emrettiği eşitlik ilkesine aykırıdır.

2- Anayasamızın 11/2. maddesi açısından inceleme:

Kanunların Anayasaya aykırı olamayacağı, Anayasamızın 11/2. maddesinde açıkça düzenlenmiştir. M. K.nun 310. ve 297/1. maddeleri yukarıda açıklanan ve aşağıda açıklayacağımız nedenlerle Anayasaya aykırıdır. Bu nedenle iptal edilerek hukuki gücünün sona erdirilmesi gereklidir.

3- Anayasamızın 12. maddesi açısından inceleme:

Anayasanın söz konusu maddesi herkesin kişiliğine bağlı dokunulmaz devredilmez, vazgeçilmez, temel hak ve hürriyetleri olduğunu, bu hak ve hürriyetlerin kişinin topluma ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da kapsadığını belirtmektedir. Anayasa koyucu bu hükümle kişiyi vazgeçilmez ve dokunulamaz temel hak ve özgürlüklerle donatırken, topluma bunlara aykırı davranılamayacağını emretmektedir. Çocuk annesi ve babası tarafından iradesi dışındaki ilişkisi nedeniyle babanın vatandaşlığını, nüfus kütüğünü, soyadını ve velayetini kazanamamaktadır. Bu durum Anayasamızın yukarıda koruduğu temel hak ve özgürlüklere aykırıdır.

4- Anayasamızın 41. maddesi açısından inceleme:

Anayasamızın 41. maddesi ailenin Türk toplumunun temeli olduğunu, devletin ailenin huzur ve refahını ve özellikle ananın ve çocukların korunması ile aile planlamasının öğretilmesinin ve uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alacağı ve teşkilatı kuracağını emretmektedir. M.K.nun 297/1. maddesine göre baba ile çocuk arasında ilişki tesis edildiğinde, çocuk Anayasamızın tanımladığı anlamda bir aileye sahip olamamakta ve devletin korumasından yararlanamamaktadır. Gerçekten de bu durumda çocuk babasının vatandaşlığını, nüfus kütüğünü, soyadını seçememekte, babası ile şahsi ilişki kurumamakta ve Anayasanın tanımladığı aile ilişkisini kuramamaktadır. Bu durum çocuk açısından telafisi mümkün olmayan onarılması imkansız manevi sorunlar ve acılar doğuracağından Anayasa'ya aykırı bir durumu ortaya koymaktadır.

5- Uluslararası Sözleşmeler açısından inceleme:

Birleşmiş milletler örgütüne üye olan ülkelerce ve bu arada ülkemizde de imzalanan 10.12.1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 2. fıkrasında “Analık ve çocukluk özen ihtimam ve yardım görmek hakkına haizdir. Bütün çocuklar evlilik içinde veya dışında doğsunlar aynı sosyal korunmadan faydalanırlar” denmiş, aynı Beyannamenin 16. maddesinde ailenin toplumun doğal ve temel ögesi olduğu ve bu nedenle toplumun ve devletin korunmasından yararlanması gerektiği belirtilmiştir.

Bunun gibi Birleşmiş Milletler Teşkilatı Ekonomik ve Sosyal Kurulunun 18.05.1973 tarihli kararında sahih ve sahih nesepli olmayan çocukların eşit hukuksal durumlara sahip olmaları

benimsenmiş ve üye devletlerin bu amaçla medeni kanunlarını değiştirme yükümlülüğü getirilmiştir.

Usulüne uygun olarak imzalanmış ve kabul edilmiş uluslararası anlaşmalar Anayasa gücünde olup, bunlara aykırı kanunların iptal edilmesi yine Anayasamızın hükmü gereğidir. Yukarıda zikredilen uluslararası anlaşmalara M.K.nun 297/1. ve 310. maddelerinin çocuk açısından olumsuz hükümleri nedeniyle aykırı olup iptali gerekmektedir.

6- Anayasa Mahkemesinin benzer kararları açısından inceleme :

Anayasa Mahkemesi M.K.nun 310/2. maddesindeki “münasebeti cinsiye zamanında, müddei aleyh evli ise; hakim babalığa hükmedemez” hükmü Anayasaya aykırı bulunarak 21.05.1981 gün ve 1980/29 esas 1981/22 karar sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

Keza M.K.nun 1. fıkrasının 2. cümlesi ile 2. fıkrasındaki nesebi sahih olmayan çocuklar açısından ve miras hakkını kısıtlayan düzenlemeler 11.09.1987 gün esas 1987/1 karar 1987/18 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

Her ne kadar Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararlarındaki gerekçeler kendisini bu dava açısından bağlamamakta ise de söz konusu kararlardaki gerekçeler, mahkememizin iptal istemine esin kaynağı olmuş ve dayanak teşkil etmiştir. Söz konusu kararların gerekçesinden de anlaşılacağı üzere M.K.nun 297/1. maddesi ile 310. maddeleri çocuk açısından Anayasaya aykırı sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle iptalini istemek zorunluluğu doğmuştur.

VIII- Sonuç ve İstem :

Yukarıda açıklanan nedenlerle 17.02.1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 297/1 ve 310. maddelerinin 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10, 11/2, 12 ve 41. maddelerine aykırı olduğunun tespiti ile iptaline karar verilmesi arz ve talep olunur.21.12.1999”

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca 13.01.2000 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında sınırlama sorunu üzerinde durulmuştur.

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddelerine göre, Anayasa Mahkemesine yapılacak başvurular itiraz yoluna başvuran Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulayacağı yasa kuralları ile sınırlıdır. Bakılmakta olan dava evlenme vaadiyle ve cinsi münasebetin cürüm oluşturması nedeniyle babalığın hükmen tespitine ilişkindir. Medenî Kanunun 310. maddesinde yer alan “müddealeyle, anaya evlenme vaadettiği.... taktirde; müddeinin talebi üzerine hakim, onun babalığına hükmeder” kuralına yönelik itiraz daha önce esastan incelenerek ret kararı verilmiş, bu karar 26.12.1999 gün ve 23918 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Medeni Kanunun 310. maddesinde yer alan “münasebeti cinsiye... nüfuzu suiistimal teşkil eylediği takdirde; müddeinin talebi üzerine hakim, onun babalığına hükmeder” kuralının davada uygulanacak kural olmadığı anlaşılmıştır.

Bu nedenlerle, Medenî Kanununun 310. maddesine ilişkin esas incelemenin “... münasebeti cinsiye bir cürüm ... teşkil eylediği takdirde; müddeinin talebi üzerine hakim, onun babalığına hükmeder” kuralı ile sınırlı olarak yapılmasına, 297.maddenin birinci fıkrasına ilişkin itirazın esasının incelenmesine, oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- Esasın İncelenmesi

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kural ve dayanılan Anayasa kuralları, bunlarla ilgili gerekçeler ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Mahkeme, görülmekte olan babalık davasında Medenî Kanun’un 297/1. ve 310. maddelerinin Anayasa’ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptali istemiyle resen Anayasa Mahkemesi’ne başvurmuştur.

22.11.2001 gün ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu 8 Aralık 2001 gün ve 24607 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Medenî Kanun’da yapılan yeni düzenlemeler ile nesep hukukunda değişiklikler yapılmış; evlilik içi- evlilik dışı çocuk ayırımı dolayısı ile kişisel sonuçlu- malî sonuçlu babalık davası düzenlemesi de kalkmıştır. Yeni düzenlemeyle tanıma ve babalık hükmü ile çocuk ile baba arasında sahih olmayan nesep bağı değil, sahih nesep bağı kurulacaktır. itiraz konusu iptali istenen babalık davasının malî ve kişisel sonuçlu olabileceğine ilişkin davanın konusunu düzenleyen Medeni Kanun’un 297. maddesi ile kişisel sonuçlu babalık davasına hükmedilmesi için yasal şartları düzenleyen 310. maddesindeki kurallar kabul edilen yeni Yasa’da yer almamaktadır.

8 Aralık 2001 gün ve 24607 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’un 13. maddesinde de Türk Medenî Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden önce açılmış olan babalık davalarının da yeni kanun hükümlerine göre karara bağlanacağı belirtildiğinden, itiraz konusu kurallar görülmekte olan davada uygulanacak kural niteliğini yitirmiştir.

Açıklanan nedenlerle konusu kalmayan itiraz başvurusu hakkında karar verilmesine yer bulunmamaktadır.

V- Sonuç

22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ile yürürlükten kaldırılan 17.2.1926 günlü, 743 sayılı “Türk Kanunu Medenisi”nin, konusu kalmayan 297. maddesinin birinci fıkrası ve 310. maddesinin “...münasebeti cinsiye bir cürüm... teşkil eylediği takdirde; müddeinin talebi üzerine hâkim, onun babalığına hükmeder” kuralına ilişkin itiraz başvurusu hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA, 20.3.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

— • —

Anayasa Mahkemesi Kararı

Esas Sayısı : 1994/86

Karar Sayısı : 1995/41

Karar Günü : 13.9.1995

İtiraz Yoluna Başvuran : Karşıyaka Asliye 4. Hukuk Mahkemesi

İtirazın Konusu : 17.2.1926 günlü, 743 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 242. ve 246. maddelerinin Anayasa'nın 35., 36. ve 41. maddelerine aykırı olduğu savıyla iptali istemidir.

I- Olay

Davacı koca evlilik birliği sürerken dâvalı karısının diğer dâvalı ile fiili birleşmesinden olan ve kendi nüfusuna kaydettirdiği 1987 ve 1992 doğumlu iki çocuğun gerçek babası diğer dâvalı olduğundan çocukların kendi nüfus kaydından silinerek diğer dâvalı nüfusuna kaydedilmesi istemiyle açtığı dâvada Mahkeme, Medenî Yasa'nın hak düşürücü sürelerle ilişkin 242. ve 246. maddelerinin Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına vararak iptal istemiyle doğrudan Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

II- İtirazın Gerekçesi

İtiraz yoluna başvuran Mahkemenin kararının gerekçesinde şöyle denilmektedir:

“Ülkemizde resmî nikâhla evlenen çiftlerin, resmen boşanmadan fiilen ayrılıp haricen başkasıyla karı-koca hayatı yaşamaya başladıkları bunların müşterek çocukları dünyaya geldiği bu gibi ilişkide olan çiftlere sıkça rastlanmaktadır. Bu şekilde doğan çocuklarından kadının haricen evlendiği erkeğin nüfusuna değil de resmî kocasının nüfusuna ondan olmuşçasına onun çocuğu olarak kaydedildiği görülmektedir. Bilahare durumun düzeltilmesi için dava açıldığında Medenî Kanun'un 242-246. maddelerindeki bir aylık hak düşürücü sürelerden dolayı çocukların gerçek babaları üzerine değil, olayımızdaki gibi analarının daha önce ayrıldığı resmî nikâhlı kocası üzerine onun çocuğu olarak kayıt yapılmaktadır.

Bu durum kamu vicdanına aykırı olduğu gibi, gerek ana-baba gerekse çocuklar yönünden birçok sakınca ve haksız durumlar yaratmaktadır. Miras bakımından çocuk gerçek babasının mirasçısı olamıyor. Buna karşılık kayden babası durumunda olan kişinin mirasçısı oluyor. Bu ilişki mülkiyet hakkının özüne de aykırıdır. Diğer yandan Anayasa'nın hak arama hürriyeti ile ilgili 36. maddesi ailenin korunmasına ilişkin 41. maddesinde öngörülen temel hak ve hürriyetlere de aykırı bulunmaktadır. Neseb gibi, şahsa sıkı sıkıya bağlı olan yasalarla en çok iyi korunması gereken bir konum, belli süre içinde ileri sürülmemesi durumunda artık hiç ileri sürülemeyeceğini söylemek kişinin temel yaşama hakkının özüne aykırı olur. Nesebin % 100'e yaklaşan bir doğrulukta tesbitinin teknik yönden mümkün hale geldiği günümüzde, sırf süreyi geçirdiği için yurttaşların bu olanaktan yoksun bırakılmaları yukarıda açıklanan maddelerine aykırı görülmüştür.

Sonuç: 743 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 242. ve 246. maddelerinde yer alan nesebin reddi davasında öngörülen bir aylık hak düşürücü süreye ilişkin kuralın Anayasa'nın 35., 36. ve 41. maddelerine aykırılığı nedeniyle Anayasa'nın 152., 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddeleri uyarınca iptaline karar verilmesi istenmiştir”

III- Yasa Metinleri

A- İptali İstenilen Yasa Kuralı

Türk Medenî Kanunu'nun iptali istenen 242. ve 246. maddeleri şöyledir:

1- “MADDE 242 - Koca, doğduğuna muttali olduğu günden itibaren bir ay içinde çocuğu reddedebilir. Ret dâvası, çocuk ile anası aleyhine ikame olunur.”

2- “MADDE 246 - Koca, sarahaten veya delâleten çocuğu tanıdıktan yahut bu bapta muayyen müddet geçtikten sonra, ret davası edemez. Şu kadar ki çocuğu tanımak veya müddetinde reddetmemek hususunda iğfal olunduğunu iddia ve ispat edebilir.

Bu hallerde, iğfale ıttila tarihinden itibaren ret için yeniden bir aylık müddet başlar.

Kezalik ret dâvasının müddeti içinde ikame edilmemesi mühik bir sebepten ileri gelmiş ise müddetin geçmesine bakılmaksızın dâva mesmu olur.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 35.- Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

2- “MADDE 36.- Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.”

3- “MADDE 41.- Aile, Türk toplumunun temelidir.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.”

IV- İlk İnceleme

Anayasa Mahkemesi İÇtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince 13.9.1995 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyadaki eksiklik giderildiğinden işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- Sınırlama Sorunu

Medenî Yasa'nın 242. maddesinin birinci tûmcesinde "Koca, doğduğuna muttali olduğu gündən itibaren bir ay içinde çocuğı reddedebilir" kuralı yer almakta ve bu kuralın yaptırımını düzenleyen aynı Yasa'nın 246. maddesinin birinci fıkrasının birinci tûmcesinden, "Koca, ... bu bapta muayyen müddet geçtikten sonra, ret dâvası ikame edemez" denilmektedir.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, nesebin reddi dâvasının bir aylık hak düşürücü süre içerisinde açılması gereğinin Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürmektedir.

Bu nedenle, anayasal denetime, itiraz konusu 242. ve 246. maddelerin tamamının değil, doğrudan konuya ilişkin ve uygulanacak kısmının esas alınması gerekir. Bakılmakta olan dâvada uygulanacak yasa kuralından amaç, dâvanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya dâvayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz etki yapacak yahut tarafların istek ve savunmaları çerçevesinde bir karar vermek için gözönünde tutulması gereken kurallardır.

Esas incelemenin, Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddeleri gereğince dâvada uygulanacak kuralla sınırlı tutulması zorunludur.

Bu nedenle, itiraz yoluna başvuran Mahkemenin baktığı dâvada uygulayacağı kural, Medenî Yasa'nın 242. maddesinin birinci tûmcesi ile 246. maddesinin birinci fıkrasının birinci tûmcesinde yer alan -"Koca ... bu bapta muayyen müddet geçtikten sonra ret dâvası ikame edemez" kurallarıdır. Esas incelemenin bu kurallarla sınırlı olarak yapılması gerekir.

VI- Esasın İncelenmesi

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, itiraz konusu Yasa kuralı ile dayarılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereğı görüşülüp düşünöldü:

A- İtiraz Konusu Kuralların Anlam ve Kapsamı

Genelde neseb, bir kimsenin sadece babasına ve anasına nisbeti, yani ana, baba ile çocuk arasındaki kan ve soybağı, hısımlık ilişkisi olarak tanımlanabilir.

Medenî Yasa'nın öngördüğü "sahih neseb", çocuğun evlilik içinde doğmasıyla (Madde 241), evlilik dışında doğmakla birlikte sonradan ana babanın evlenmesiyle (Madde 247), hâkim kararıyla (Madde 249) ya da nesebin özel yasalarla (idarî yoldan) düzeltilmesiyle oluşur. Bu durumlarda hem babaya, hem anaya sahîh neseb bağı kurulur.

Baba bakımından sahih olmayan neseb ise ancak, evlilik dışı bir ilişkiden doğan çocuğun tanınması (Madde 291) ya da kişisel sonuçlarıyla babalığa hükmedilmesi ile (Madde 295 vb) gerçekleşir.

Medenî Yasa'nın 241. maddesinde yer alan sahih neseb karinesi uyarınca, evlilik sürerken ya da sona ermesinden başlayarak yz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır. Aynı Yasa'nın 242 ila 246. maddelerindeki nesebin reddi süresi içinde bu karine aksi ileri sürülebilir ve kanıtlanabilir. Koca, evlilik içinde veya evliliğin sona ermesinden başlayarak yz gün içinde doğan çocuğun nesebini reddedebilir. Medenî Yasa'nın 243. maddesindeki "Evlilik mevcut iken doğan ocuk" yönünden koca, evlendikten en az yüzseksen gün sonra doğan çocuğun kendisinden olması olasılığının bulunmadığını, 244. maddeye göre de "Evlenmeden evvel veya ayrıldıktan sonra ana rahmine düşen ocuk" bakımından, çocuğun evlenmeden başlayarak yzsekseninci günden önce doğduğu veya karının gebe kaldığı zamanda kocasından mahkeme kararıyla ayrı yaşadığını kanıtlayarak nesebi reddedebilir.

Nesebin reddi dâvasının Medenî Yasa'nın 242-246. maddelerinde koca, mirasçılar, savcı ve diğer ilgililer tarafından doğuma ittıla tarihinden itibaren bir aylık hak düşürücü süre içinde açılması öngörülmüştür.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

1- Anayasa'nın 41. Maddesi Yönünden İnceleme

Anayasa'nın "Ailenin Korunması" başlıklı 41. maddesinde aile, Türk toplumunun temeli sayılmış; Devletin, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması için gerekli önlemleri alacağı ve örgütleri kuracağı belirtilmiş, böylece aile kurumuna anayasal güvence sağlanmıştır.

Maddenin gerekçesinde, "... Ailenin korunması fikrinin her şeyden önce Medenî Yasa anlamında evliliklerin kurulmasını kolaylaştırmak olduğu şüphesizdir... Millet hayatı bakımından aile kutsal bir temeldir. Bu nedenle, Devlet, ailenin refahını ve huzurunu koruyacaktır" denilmektedir.

Yasa'ya göre aile, karı, koca ve çocuklardan oluşur. Anayasa'nın 41. maddesi de böyle bir ailenin korunmasını amaçlamaktadır.

Nesebin reddi dvasında öngörülen bir aylık hak düşürücü süre, ailenin korunması amacını gerçekleştirmeye yöneliktir. Bu nedenle, itiraz konusu kurallar Anayasa'nın 41. maddesine aykırı görülmemiştir.

2- Anayasa'nın 36. Maddesi Yönünden İnceleme

Mahkeme, günümüzde nesebin % 100'e yaklaşan bir doğrulukla belirlenmesinin teknik yönden olanaklı bulunduğundan söz ederek nesebin reddi dâvasının bir aylık hak düşürücü süreye bağlı bulunmasına Anayasa'nın hak arama özgürlüğünü düzenleyen 36. maddesine aykırılığını ileri sürmüştür.

Olayda, dâvacı kocanın, karısından fiilen ayrılmasından sonra karının diğer dâvalı ile evlilik dışı birlikte olmaları sonucu iki çocuklarının doğduğu ve evli olan tarafların uzun süre yasaların verdiği boşanma haklarını kullanmadıkları gibi yasaların yönetsel yönden öngördüğü çocukların neseplerinin düzeltilmesine ilişkin haklarından da yararlanmadıkları anlaşılmaktadır.

Anayasa'nın 36. maddesinde, herkesin meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercilerine başvurabilecekleri öngörülmüştür. Anayasa'nın öngördüğü temel hakların yasayla sınırlandırılabilmesi Anayasa'nın 13. maddesi gereğidir. Bu bağlamda ailenin temelini teşkil eden neseb bağının süresiz olarak dâva tahdidi altında tutulması, ailenin ve çocuğun korunmasını öngören Anayasa'nın 41. maddesinin düzenleniş amacıyla bağdaşamaz.

Bu nedenlerle, Yasa'yla getirilen bir aylık hak düşürücü süre Anayasa koyucunun bu konudaki amacına uygun bulunduğundan 36. maddeye aykırılık savı yerinde görülmemiştir.

3- Anayasa'nın 35. Maddesi Yönünden İnceleme

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, nesebi süresinde reddedilmeyen çocuğun, tabîi babasından miras alamamasının Anayasa'ya aykırılık oluşturduğunu ileri sürmektedir.

Anayasa'nın 35. maddesine göre herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahip olup, bunlar ancak kamu yararı amacıyla yasayla sınırlanabilir.

Miras hakkı, eş için evlilik bağına çocuklar için ise soy (neseb) bağına dayanır. Bu nedenle, neseb bağı kurulmayan bir çocuğun miras hakkından söz edilemeyeceğinden konunun Anayasa'nın 35. maddesiyle ilgisi kurulamamıştır.

VI- Sonuç

17.2.1926 günlü, 743 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun sınırlama kararı uyarınca incelenen 242. maddesinin birinci tümcesi ile 246. maddesinin birinci fıkrasının birinci tümcesindeki "...yahut bu babda muayyen müddet geçtikten ...” sözcüklerinin, Anayasa'ya aykırı olmadığına ve İTİRAZIN REDDİNE,

13.9.1995 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

— • —

BOŞANMA

Anayasa Mahkemesi Kararı

Esas Sayısı : 1995/42

Karar Sayısı : 1995/53

Karar Günü : 28.9.1995

İtiraz Yoluna Başvuran : Boğazlıyan 1. Asliye Hukuk Mahkemesi

İtirazın Konusu : 18.6.1927 günlü, 1086 sayılı “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu”nun 183. maddesinin, Anayasa’nın 2., 5. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I - Olay

Utrecht Asliye Hukuk Mahkemesi’nce, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı davacı koca S. D. ile Hollanda vatandaşı E. A. S.’in Hollanda Medenî Kanunu hükümlerine göre verilen boşanma kararının Utrecht Belediyesi nüfus memurluğu siciline işlendiği, vekili aracılığıyla başvuran dâvacının boşanma ilâmının tanınması istemiyle açtığı davanın yargılamasında davalı eşin adresine tebligat yapılmasına karar verilmiş, davacı tarafından gerekli masraf yatırılmadığından yurtdışındaki davalı eşe tebligat yapılamamıştır. Yabancı mahkeme ilâmlarının tanınması davalarında, davalı tarafa tebligat yapılması öngörülen Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasası’nın 183. maddesinin Anayasa’ya aykırı bulunduğu yönündeki davacı vekili savının ciddi olduğu kanısına varan Mahkeme, bu maddenin iptali için itiraz yoluna başvurmuştur.

II - İtirazın Gerekçesi

Mahkemenin başvuru kararındaki itiraz gerekçesi aynen şöyledir:

“HUMK’nun çerçevesinde hasımlı davalarda taraf teşekkülü ve bu amaçla aynı Kanunun 183. maddesi gereğince, davalıya davetiye çıkartılması icap olunmaktadır.

Yabancı mahkemelerin vermiş oldukları boşanma davalarının Türk Mahkemelerince tenfizi suretiyle tanınmasında yine aynı usuller cari bulunmaktadır.

Türk vatandaşı kişinin boşandığı yabancı uyruklu eşinin Avusturya vatandaşı olması halinde dosya içerisinde mevcut iki ülke arasındaki anlaşmaya istinaden Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü’nün görüşü doğrultusunda taraf teşekkülüne gerek kalmamakta ve dava hasımsız olarak açılmaktadır.

Yabancı uyruklu eş Avusturya vatandaşı olsun veya olmasın mahkemeye ibraz edilen deliller yabancı mahkemenin vermiş olduğu karar ilâmı ile bunun tasdikli tercümesinden ibarettir. Bu

delillere karşı davalının ileri sürebileceği karşı delil sadece mahkeme kararının sahte olduğu veya tercümesinin yanlış yapıldığından bahisle ileri sürebileceği def'idir. Ancak davacının ileri sürmüş olduğu bu belgeler aksi ispat edilene kadar doğru olduğu kabul edilen belgelerdir.

Davalının Avusturya dışında yabancı uyruklu bir kişi olması halinde Türk mahkemeleri boşanma kararının tenfizi yoluyla tanıma haklarında hüküm kuramamakta ve Türk vatandaşı olan davacı, nüfus kaydında eşinden boşanmamış olarak gözüktüğünden tekrar evlenememekte, bunun sonucu olarak gayri resmi evliliklere tevessül etmekte, ölümü halinde ise hem gayri resmi evli eşinden ve çocuklarından miras taksimi hususunda başka davalar gelmesine neden olmakta, hem de bu arada başka evlilikler yapan, yani resmen başkası ile evli olan yabancı uyruklu eşine miras hissesi isabet etmektedir.

Yabancı eşin Avusturya uyruklu olması veya başka bir ülke tabiiyetinde bulunması davanın görülmesi ve delillerin değerlendirilmesi açısından hiç bir farklılık arz etmemektedir,

İlişik sunulan dava dosyasında da yabancı uyruklu eş Alman vatandaşı olup davalının adresi, diğer bu tip dosyalarda da görüldüğü üzere tespit edilemediğinden HUMK'nun 183. maddesi gereğince tebligat yapılamamakta, taraf teşekkülü sağlanamadığından davanın esasına girilememektedir.

Söz konusu dosyada bu durumun Anayasa'nın eşitlik ilkesine ve sosyal ve hukuk devleti ilkelerine aykırı bulunduğu, Anayasa'da yerini bulan devletin vatandaşını koruma ilkesine aykırı olduğu iddia edilmiş ve bu iddia mahkememizce yerinde görülmüştür.

Sonuç ve İstem : Yukarıda açıklanan nedenlerle, HUMK'nun 183. maddesinin boşanmaya ilişkin yabancı Mahkeme kararlarının tenfizi suretiyle Türk Mahkemelerince tanınması davalarında Anayasa'ya aykırı bulunduğu hususunda hüküm kurulması saygı ile arz ve talep olunur.”

III- Yasa Metinleri

A- İptali İstenen Yasa Kuralı

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasası'nın iptali istenen 183. Maddesi şöyledir :

“Memalik-i ecnebiye de veya mahkemenin daire-i kazası veya bulunduğu şehir haricinde ikamet edenlerle ikametgâhı meçhul bulunanlar hakkında yapılacak tebliğde hangi gün ve saatte mahkemede bulunulacağı ve cevap müddeti tahkikat hâkimi tarafından tayin olunur.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Dayanılan Anayasa Kuralları Şunlardır:

1- “MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

2- “MADDE 5.- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

3- “MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

IV- İlk İnceleme

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, 21.07.1995 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- Esasın İncelenmesi

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, iptali istenilen Yasa kuralı, Anayasa'ya aykırılık savına dayanak yapılan Anayasa kurallarıyla bunlarla ilgili gerekçeler ve dosyada bulunan tüm belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- İtiraz Konusu Kuralın Anlamı

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme'nin bakmakta olduğu dava, boşanmaya ilişkin yabancı mahkeme kararının tanınması istemidir. Bu nedenle, tanınma talebini içeren dilekçenin, 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK)'nun 39. ve 42. maddeleri uyarınca duruşma günü ile birlikte davalı eşe tebliğ edilmesi gerekmektedir. İtiraza konu HUMK'nun 183. maddesinde de, bu tebligatın ne suretle yapılacağı belirtilmiştir. Maddede, yabancı ülkede oturanlara yapılacak yazılı bildirimde, hangi gün ve saatte mahkemede bulunulacağının ve cevap süresinin soruşturma yargıcınca belirleneceği öngörülmüştür. Bu kural gereğince, davalı eş yabancı ülkede oturduğundan, dava dilekçesiyle birlikte hangi gün ve saatte mahkemede bulunulacağının ve cevap süresinin ne kadar olduğunun yargıç tarafından belirlenerek davalı eşe tebliği gerekmektedir.

B- Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizi ve Tanınması Hakkında Genel Açıklama

Yabancı mahkeme kararlarının tenfizi, daha önce HUMK'nun 537-545. maddelerinde düzenlenmişti. Bu hükümler, 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Yasa'nın 46. maddesiyle yürürlükten kaldırılarak, konu aynı Yasa'nın 34-42. maddelerinde yeniden düzenlenmiştir.

2675 sayılı Yasa'nın 34. maddesine göre, yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan kararların Türkiye'de icra olunabilmesi yetkili Türk Mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır. Yabancı mahkemelerin ceza kararlarında yer alan kişisel haklarla ilgili hükümler hakkında da tenfiz kararı istenebilir.

Yasa'nın 38. maddesinde de, yabancı mahkeme kararlarının tenfizine karar verilebilmesi için gerekli şartlar gösterilmiştir. Buna göre:

- a) Türkiye Cumhuriyeti ile ilâmın verildiği Devlet arasında karşılıklılık esasına dayanan anlaşma, yahut o devlette Türk mahkemelerinden verilmiş kararların tenfizine olanak tanıyan bir yasa kuralının veya fiili uygulamanın bulunması,
- b) Kararın Türk Mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması,
- c) Kararın kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması,
- d) O yer yasaları uyarınca, kendilerine karşı tenfiz istenen kişinin kararı veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu yasalara aykırı bir şekilde yoklukta hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak tenfiz istemine karşı Türk Mahkemesine itiraz etmemiş olması,
- e) Türklerin kişi hallerine ilişkin yabancı kararda Türk yasalar ihtilâfi kuralları gereğince yetkili kılınan hukukun uygulanmamış ve Türk vatandaşı olan davalının tenfize bu yönden itiraz etmemiş olması, gerekmektedir.

Yabancı mahkeme kararlarının tanınması da aynı Yasa'nın 42. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; yabancı mahkeme ilâmının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi yabancı kararın tenfiz şartlarını taşıdığına mahkemeye tespitine bağlıdır. Ancak, tanımada 38. maddenin (a) ve (d) bentlerindeki şartlar aranmayacaktır. İhtilâfsız kaza kararlarının tanınması da aynı kurala bağlıdır. Ayrıca, yabancı mahkeme kararına dayanılarak Türkiye'de idarî bir işlemin yapılmasında da aynı usul uygulanacaktır.

Bu kurallar uyarınca, cebri icra niteliğinden bağımsız olarak ve cebri icraya yol açmaksızın sadece kesin hüküm gücünün kabul edilmesi şeklinde tanımlanan "yabancı mahkeme kararlarının tanınmasına" karar verilebilmesi için gerekli koşullar, kural olarak tenfizdeki gibidir. Ancak, tenfiz için gerekli "karşılıklılık" ve "karşı tarafın savunma hakkına uyulmuş olması" koşulları tanımada aranmayacaktır. Bu nedenle, 2675 sayılı Yasa'nın 42. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, yabancı mahkeme kararına dayanılarak Türkiye'de idarî bir işlemin yapılmasında da aynı usul uygulanacağından, yabancı mahkemede verilen boşanma kararının Türkiye'deki nüfus siciline işlenebilmesi için (idarî bir işlemin yapılabilmesi için) açılacak bir tanıma davasında da, aynı Yasa'nın 38. maddesindeki tenfiz şartlarından sadece (a) bendindeki "karşılıklılık şartı" ile (d) bendindeki "karşı tarafın savunma hakkına uyulmuş olması şartı" aranmayacak, maddenin diğer bentlerindeki şartların bulunup bulunmadığı incelenerek 36. maddesi uyarınca diğer eşe husumet yöneltmesi, tanıma talebini içeren dilekçenin 39. ve 42. maddeleri kurallarına uygun olarak duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilmesi, duruşma gününde de basit yargılama usulü hükümlerinin uygulanması gerekecektir.

1- Anayasa'nın 2. Maddesi Yönünden İnceleme

Başvuruda bulunan Mahkeme, davalı eşin yabancı ülke tabiiyetinde olduğundan adresinin tespit edilemediğini, HUMK'nun 183. maddesi gereğince tebligat yapılamadığını, bu nedenle taraf teşkili sağlanamadığından davanın esasına girilemediğini, bu durumun Anayasa'nın sosyal ve hukuk devleti ilkelerine aykırı olduğunu ileri sürmektedir.

Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, Başlangıç'ta belirtilen temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devleti olduğu belirtilmiştir.

Hukuk Devleti, insan haklarına saygı gösteren, bu hakları koruyucu, adaletli bir hukuk düzeni kurup sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, bütün etkinliklerinde hukuka ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri bağımsız yargı denetimine bağlı olan devlet demektir. Böyle bir düzenin kurulması, yasama, yürütme ve yargı alanına giren tüm işlem ve eylemlerin hukuk kuralları içinde kalması, temel hak ve özgürlüklerin, anayasal güvenceye bağlanmasıyla olanaklıdır.

İtiraz konusu Yasa'nın 183. maddesinde, yabancı ülkede oturanlara yapılacak yazılı bildirimde, hangi gün ve saatte mahkemede bulunulacağı ve cevap süresinin de yargıç tarafından belirleneceği kuralına yer verilmiştir.

2675 sayılı Yasa'nın 39. ve 42. maddeleri uyarınca, tanıma istemine ilişkin dava dilekçesi, duruşma günü ile birlikte davalıya tebliğ edilecektir. Davalı, yabancı ülkede oturduğundan hangi gün ve saatte mahkemede bulunacağı ve cevap süresinin ne kadar olacağı hususu itiraz konusu HUMK'nun 183. maddesi gereğince yargıç tarafından belirlenecektir.

Davalının da, dava dilekçesinin kendisine tebliği ile açılan davadan haberdar olması, ileri sürülen savlara karşı belirli süre içinde cevap hakkını kullanması, savunmasını yapması, karşı delillerini ileri sürmesi, duruşmalarda hazır bulunması doğal haklarından olduğu gibi davalının bu haklarına saygı gösterilmesi de hukuk Devleti olmanın bir gereğidir. Bu kurallara uyulması bakımından, davalının Türk veya yabancı olmasının, Türkiye'de veya yabancı bir ülkede oturmasının hiçbir farkı olamaz. HUMK'nun 73. maddesinde de, Kanun'un gösterdiği ayırık durumlar dışında yargıcın, her iki tarafı dinlemedikçe veya sav ve savunmalarını söylemeleri için yasal biçimlere uygun olarak çağırmadıkça son kararını veremeyeceği kuralı yer almaktadır.

Bu nedenlerle, itiraz konusu kural, Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk Devleti ilkesine aykırı görülmemiştir.

2- Anayasa'nın 10. Maddesi Yönünden İnceleme

Başvuru kararında, Türk vatandaşının boşandığı yabancı uyruklu eşin tabiiyetinde olduğu devletle karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma varsa taraf teşkiline gerek olmadığı ve davanın hasımsız olarak açıldığı, böyle bir anlaşmanın olmaması halinde itiraz konusu kural uyarınca yabancı ülkede oturan davalı eşe tebligat yapılması zorunluluğunun bulunduğu oysa, adresi tespit edilemediğinden gerekli tebligatın yapılamaması nedeniyle taraf teşkili sağlanamadığından

davanın esasına girilemediği, bu durumun ise Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

Anayasa'nın 10. maddesinde, "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz, Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde Kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar." denilmektedir.

"Kanun önünde eşitlik ilkesi" hukuksal durumları benzer olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile, kanun önünde eşitlik, yani hukuksal eşitlik öngörülmektedir. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin kanunlarca aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak ve kişilere yasa karşısında ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Durum ve konumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları gerekli kılabilir. Özelliklere, ayrılıklara dayandığı için haklı olan nedenler, ayrı düzenlemeyi eşitlik ilkesine aykırı değil, geçerli kılar. Anayasa'nın amaçladığı eylemli değil, hukuksal eşitliktir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar ayrı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi çiğnenmiş olmaz.

İtiraz konusu HUMK'nun 183. maddesinde, davanın niteliği ve oturulan yabancı ülke ile karşılıklılığa ilişkin bir anlaşma olup olmadığına bakılmaksızın, yabancı ülkede oturan kişilere hangi gün ve saatte mahkemede bulunulacağına ilişkin tebliği zorunluluğu öngörülmüştür.

Bu nedenlerle, itiraz konusu kuralın, Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır. İtirazın reddi gerekir.

3- Anayasa'nın 5. Maddesi Yönünden İnceleme

Mahkeme HUMK'nun 183. maddesinin, Anayasa'nın 5. maddesine de aykırı olduğunu ileri sürmektedir.

Anayasa'nın 5. maddesinde, Devletin temel amaç ve görevleri kurala bağlanmıştır. İtiraz edilen kuralın, Anayasa'nın 5. maddesiyle bir ilgisi bulunmamaktadır.

VI- Sonuç

18.6.1927 günlü, 1086 sayılı "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu"nun 183. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 28.9.1995 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

DİN

Anayasa Mahkemesi Kararı

Esas Sayısı	: 1995/17
Karar Sayısı	: 1995/16
Karar Günü	: 21.6.1995
İptal İsteminde Bulunan	: Danıştay Onuncu Dairesi

İptal İsteminin Konusu :5.5.1972 günlü, 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 43. maddesindeki "... dinini ..." sözcüğünün Anayasa'nın 2. ve 24. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptali istemidir.

I- Olay

Davacı A. J. Ö.'in, nüfus kütüğündeki "İslâm" kaydının silinerek yerine "Bahai" kaydının düşülmesi istemiyle İzmir Asliye 4. Hukuk Mahkemesi'nde açtığı dâvada, 27.4.1988 günlü, Esas 1988/183, Karar 1988/338 sayı ile adı geçen nüfus kaydındaki "İslâm" kaydının silinmesine karar verilmiş, ancak "Bahai" kaydının düşülmesi yolundaki istemi idarî bir işlemi gerektirdiğinden, davanın bu kısmının reddine karar verilmiştir. Bu kararın kesinleşmesi sonucu davacının nüfus aile kütüğünde ve nüfus cüzdanındaki "İslâm" kaydı silinmiştir.

Bu karar üzerine davacının, İzmir İli Konak İlçesi Nüfus Müdürlüğü'ne başvurarak, nüfus kütüğündeki "dini" bölümüne "Bahai" kaydının işlenmesi istemi, Nüfus Müdürlüğü'nce "... Halen aile kütüklerine mezhep ifade eden kelimeler yazılmamaktadır." gerekçesiyle reddedilmiştir. Davacı, İzmir 1 Nolu İdare Mahkemesi'nde, Nüfus Müdürlüğü'nün 1.12.1988 günlü, 4079 sayılı bu işleminin iptalini istemiş, açılan dâva 10.3.1992 günlü, Esas 1989/436, Karar 1992/255 sayılı kararlar ve "... bir tarikattan ibaret bulunduğu anlaşılan Bahailiğin, davacının aile kütüğündeki "Dini" bölümüne yazılmamasına ilişkin işlemde mevzuata aykırı bir durum bulunmamaktadır." gerekçesiyle reddedilmiştir.

Davacının bu kararın bozulması isteyerek yaptığı temyiz başvurusunu inceleyen Danıştay Onuncu Dairesi de, 14.10.1994 günlü, Esas 1992/3226 sayılı ara kararıyla, 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 43. maddesindeki "... dinini ..." sözcüğünün Anayasa'nın 2. ve 24. maddelerine aykırı olduğu görüşüyle, anılan Yasa kuralının iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasına karar vermiştir.

II. İptal İsteminin Gerekçesi

Danıştay Onuncu Dairesi, 14.10.1994 günlü, Esas 1992/3226 sayılı kararında aynen “A. J. Ö.’in nüfus kütüğündeki “dini” bölümüne Bahai dininin işlenmesi yolundaki başvurusunun reddine ilişkin 1.2.1988 gün ve 4079 sayılı İzmir İli Konak ilçesi Nüfus Müdürlüğü işleminin iptali istemiyle İzmir Valiliğine karşı açılan davayı reddeden İzmir 1 Nolu İdare Mahkemesi’nin 10.3.1992 gün ve E: 1989/255 sayılı kararının temyizden incelenip bozulması istenilmektedir.

1587 sayılı Nüfus Kanunu’nun aile kütükleri ile ilgili 43. maddesinde: “Aile kütükleri, ailenin bütün fertlerinin cinsiyetini, adı, soyadı, baba ve anası adıyla soyadlarını, sağ olup olmadıklarını il ve ilçe itibariyle doğum yeri ve tarihlerini vücutlarındaki belirli değişiklikleri, dinini, okur-yazar olup olmadıklarını, medenî hallerini ve diğer şahsi hal değişikliklerini ihtiva eder” hükmü yer almaktadır.

Davacının aile kütüğünün din hanesine “Bahai”liğin yazılması istemi, bu madde kapsamında bulunduğundan, dava konusu işlem bu Yasaya göre yapılmış olup, uyuşmazlık esas itibariyle işlemin dayanağı Yasa hükmünün Anayasaya uygun olup olmadığının belirlenmesiyle çözümlenebilecektir.

Kurulumuzca, uyuşmazlığın kaynaklandığı Nüfus Kanunu’nun 43. maddesinin aile kütüğüne dinin yazılmasını öngören hükmünün Anayasaya aykırılığı bakımından incelenmesi, davacının bu yöndeki savları da dikkate alınarak gerekli görülmüştür.

İnanç özgürlüğü, bir dine katılmakla inançsızlık arasında seçim yapma ve dinin gerekliliklerini bireysel veya toplu uygulamaya serbestliğidir.

Din ve vicdan özgürlüğünün korunabilmesi, bireylere sahip oldukları dinsel kanaati açıklamama hakkının tanınması halinde mümkündür. Din özgürlüğünün özünü oluşturan inanç özgürlüğü de bireylerin sahip olduğu dinsel kanaati açıklamaya zorlanmaması olgusuyla özdeştir.

Lâik Devletin, din özgürlüğüne toplumdan veya kişilerden gelecek baskı ve müdahaleleri engellemesi, ayrıca din ve inançlar karşısında tarafsız kalması gerekir. Yasalarla bireylere dinsel kanaatlerini açıklama zorunluluğunun getirilmesi, din ve inanç özgürlüğünün özünü zedelemektedir. Mevzuatta bu şekilde yer alan hükümler devletin lâik niteliği ile bağdaşmamaktadır. Zira lâik hukuk devleti düzeninde inanç ve vicdan özgürlüğünün belli bir düzenleme ve sınırlamaya tabi kılınmayıp sadece güvenceye alınması yeterlidir.

Nüfus Yasasının 43. maddesinde yer alan bireye “dini” açıklama zorunluluğunu getiren hükmü, bireyin özel ve kişiye özgü durumunu saklı tutma hakkını ve din özgürlüğünün dinini açıklamama ögesini ortadan kaldırmaktadır.

Öte yandan, bireyin dininin öğrenilmesinin Devlet hayatı yönünden hiçbir değeri de yoktur.

Anayasanın Din ve Vicdan Özgürlüğünü düzenleyen 24. maddesinin 3.fıkrası, kimsenin dinsel inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağını kesin bir biçimde hükme bağlamaktadır. Bu hükmün Yasa koyucuya yönelik anlamı; kişilerin dinsel inanç ve kanılarını açıklamalarını

zorunlu tutan bir Yasa hükmünün vicdan ve din özgürlüğü ile bağdaşmayacağı, dolayısıyla belirtilen biçimde bir yasal düzenlemeye gidilemeyeceğidir.

Hangi nedenle olursa olsun ve hangi düzeyde kalırsa kalsın, vatandaşın dinsel inanç ve kanısını açıklamaya zorlanması, Cumhuriyetin temel niteliklerinden biri olan lâikliğin zedelenmesinden başka bir anlama da gelmez.

Açıklanan nedenlerle 1587 sayılı Nüfus Kanununun 43. maddesindeki “.. dinini ..” hükmünün Anayasanın 2. ve 24. maddelerine aykırı olduğu kanısına varıldığından, anılan Yasa hükmünün iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi’ne başvurulmasına ve Anayasa Mahkemesi’nin bu konuda vereceği karara kadar dosyanın bekletilmesine 14.10.1994 gününde oyçokluğuyla karar verildi.” denilmiştir.

III- Yasa Metinleri

A- İptali İstenilen Yasa Kuralı

5.5.1972 günlü, 1587 sayılı Nüfus Yasası’nın iptali istenen sözcüğün yer aldığı birinci fıkrayı da içeren 43. maddesi aynen şöyledir :

“MADDE 43.- Aile kütükleri; ailenin bütün fertlerinin cinsiyetini, adı, soyadı, baba ve anası adıyla soyadlarını, sağ olup olmadıklarını, il ve ilçe itibariyle doğum yeri ve tarihlerini, vücutlarındaki belirli değişikliklerini, dinini, okur-yazar olup olmadıklarını, medeni hallerini ve diğer şahsî hal değişikliklerini ihtiva eder.

Aile kütüklerinin her sayfasına cilt ve sayfa sıra numaraları konur. Kütüğün sonuna kaç sayfadan ibaret olduğu yazılır. Sayfa birleşim yerleri asliye hukuk mahkemesince mühürlenerek sonu onaylanır.”

B- İlgili Yasa Kuralları

1587 sayılı Nüfus Yasası’nın dava ile ilgili görülen diğer maddeleri de şunlardır :

1. “MADDE 11.- Kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamı ve taşıdığı bilgileri değiştirecek ilâve ve şerhler yapılamaz; ancak olayların aile kütüklerine işlenmesi sırasında nüfus memurlarının yaptıkları maddi hatalar, dayanağı belgelere uygun olarak düzeltilir. Ve başmemurla nüfus memuru tarafından onama şerhi verilerek imzalanır.”

2. “MADDE 46.- Yaş, ad, soyadı ve diğer kayıt düzeltme davaları ilgilinin oturduğu yer asliye hukuk mahkemesinde Cumhuriyet Savcısı ve nüfus başmemuru veya nüfus memuru huzuruyla görülür ve karara bağlanır.

Bu davalar düzeltmeyi isteyenlerle, ilgili resmî dairesinin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet Savcıları tarafından açılabilir ve dinlenecek tanıklar, resmî kayıt örnekleri ve belgelerle ispat olunur. Şu kadar ki; ilgilinin görünüşü davayı yalanlayıcı olmaması şarttır. Ceza Muhakemeleri

Usulü Kanunu hükümlerine göre ceza mahkemelerinde yapılacak yaş düzeltmesi işlerinde de nüfus başmemuru veya nüfus memuru taraf olarak bulunurlar.

Mahkeme kararına karşı taraflar Yargıtay'a başvurabilirler, yaş, ad, soyadı ve kayıt düzeltmesi hakkındaki mahkemeden verilen kararlar kesinleştikten sonra ilgilinin aile kütüğüne geçirilir. Ad ve soyadının değiştirilmesi, din değiştirme suretiyle de olsa mahkeme kararıyla yapılır. Adlarını değiştirenlerin aile kütüğünde yazılı çocuklarının baba veya ana adları, soyadlarını değiştirenlerin yalnız eşiyle reşit olmayan çocuklarının soyadları birlikte değiştirilir. Yaş düzeltme davası ancak bir defa açılabilir.

Yaş, ad, soyadı değiştirenler askerlik ödevliliği içinde iseler yapılan düzeltmeler nüfus idarelerince onbeş gün içinde askerlik şubelerine de bildirilir.”

3. “MADDE 47.- Meslek, sanat, din ve her hangi bir arıza sebebiyle vücuttaki şekil değişiklikleri ve bu Kanununun 43’üncü maddesi gereğince nüfus kütüklerine yazılması gerektiği halde her nasılsa yazılmamış ve dayanağı belgede kalmış olan ana baba adı, doğum yeri, cinsiyet ve soyadı gibi haller ilgililerin bağlı bulunduğu daire, kurum veya işyerinden köy veya mahalle ihtiyar kurulundan alacakları belge ve ilmühaber üzerine en büyük idare amirinin emri ile nüfus memurları tarafından aile kütüklerine işlenir.”

C- Dayanılan Anayasa Kuralları

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1. “MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

2. “MADDE 24.- Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir.

Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.

Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.”

IV- İlk İnceleme

Anayasa Mahkemesi İÇtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca 07.04.1995 günü yapılan ilk inceleme toplantısında; dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine; "İptali istenilen kuralın olayda uygulanacak yasa kuralı olmadığı ve başvurunun bu nedenle reddi gerektiği" yolundaki karşıoyları ve oyçokluğuyla karar verilmiştir.

V- Esasın İncelenmesi

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, Anayasa'ya aykırılığı öne sürülen yasa kuralı ile aykırılık savına dayanak yapılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- İtiraz Konusu Kuralın Anlam Ve Kapsamı

Nüfus Yasası'nın 43. maddesi, aile kütüklerinin düzenlenmesiyle ilgilidir. Bu kuralla kişinin nüfus kütüğüne yazılacak özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Aile kütüklerinin; ailenin tüm bireylerinin cinsiyetini, adını, soyadını, babasının ve anasının adlarıyla soyadlarını, sağ olup olmadıklarını, il ve ilçe yönüyle doğum yeri ve tarihlerini, vücutlarındaki belirli değişiklikleri, okur yazar olup olmadıklarını, medenî durumlarını ve diğer kişisel durum değişikliklerinin yanısıra dinini de kapsamı öngörülmüştür.

Bireyin kişilik tanıtım ya da belirleme bilgisi olarak nüfus kütüğüne yazılacak bu özelliklerin birinin diğerinden hiçbir farkı bulunmamaktadır. Bunlar, Ulusun demografik yapısının kamu yararını ilgilendirmesi nedeniyle "şahsî hal" bilgisi olarak nüfus kütüklerine geçirilmektedir.

Devletin nesnel öğeleri, ülke ve ulusu oluşturan insan topluluğudur. Devletin, vatandaşlarının özelliklerini bilmesi gerekir. Devleti oluşturan topluluğun bireylerini ve bunların özelliklerini bilme isteği, kamu düzeni ve kamu yararı ile ekonomik, siyasal ve sosyal gereklere ve gereksinimlere dayanmaktadır.

Bu nedenlerle, bütün ülkelerde aile kütükleri tutulmakta ve kimi kişisel durum bilgileri buraya yazılmaktadır. Ülkemizde de 1587 sayılı Nüfus Yasası'nın 43. maddesinde hangi bilgilerin aile kütüklerine yazılacağını belirlemiştir.

Kütükteki bu bilgilerin, kişinin askerlik durumu, ceza ehliyeti, kimi vergiler konusundaki yükümlülüğü, seçme ve seçilme hakları ve kimi toplumsal gereksinimlerle ilgisi nedeniyle kamu hukuku ve kamu düzeni yönlerinden büyük önemi olduğu gibi; medenî hakları kullanma, evlenme, evlenme yasakları, nafaka yükümlülükleri, kanunî miras ve saklı pay (mahfuz hisse) ilişkileri, vasiyet ehliyeti gibi özel hukuk kuralları yönünden de büyük önemi bulunmaktadır.

Kütükte yer alması uygun bulunan bilgilerden kimileriyle "varsa" bedenlerindeki değişiklikler nüfus kütüklerine yazılacaktır. Nitekim Nüfus Kanun Tasarısı'nın 43. maddesiyle ilgili gerekçede:

“Bu madde, nüfus kütüklerinde fertlerin cinsiyeti, ad ve soyadı, baba, ana adları, sağ olup olmadıkları, doğum yer ve tarihleri, iş ve güçleri; varsa vücutlarındaki ârızalar, dinî, okur-yazar olup olmadıkları, medenî halleri ve diğer şahsî hal değişikliklerine dair hükümleri kapsayacağını hüküm altına almıştır.” denilmiştir.

Ayrıca Millet Meclisi’nde 43. maddeyle ilgili bir önerenin görüşülmesi sırasında Meclis Başkanı’nın :

“- Yani okur-yazarsa yazılsın, okur-yazar değilse, daha başka bir deyimle cahilse o yazılmasın, boş bırakılsın öyle mi?” diye sorması üzerine, Geçici Komisyon Sözcüsünün :

“- Evet efendim o yazılmayacak, boş bırakılacak.”

biçiminde yanıt vermiş olması da bu görüşü doğrulamakta ve konunun zorlayıcı bir yönü bulunmamaktadır.

B- Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

Danıştay Onuncu Dairesi’nin başvuru kararında özetle :

1587 sayılı Nüfus Kanunu’nun aile kütükleri ile ilgili 43. maddesinde yer alan “... dinini ...” hükmünün Anayasa’ya aykırılığı yönünden incelenmesinin, davacının bu yöndeki savları da dikkate alınarak gerekli görüldüğü; yasalarla bireylere dinsel kanaatlerini açıklama zorunluluğunun getirilmesinin din ve inanç özgürlüğünü zedelediği, mevzuatta bu şekilde yer alan hükümlerin Devletin lâik niteliği ile bağdaşmadığı, öte yandan bireyin dininin öğrenilmesinin Devlet hayatı yönünden hiçbir değerinin bulunmadığı; Anayasa’nın din ve vicdan özgürlüğünü düzenleyen 24. maddesinin üçüncü fıkrasında, kimsenin dinsel inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağını kesin bir biçimde hükme bağlandığı, dolayısıyla belirtilen biçimde bir yasal düzenlemeye gidilemeyeceği; açıklanan nedenlerle 1587 sayılı Nüfus Yasası’nın 43. maddesindeki “... dinini ...” sözcüğünün Anayasa’nın 2. ve 24. maddelerine aykırı olduğu kanısına varıldığı ve iptalinin istenildiği belirtilmiştir.

1- Anayasa’nın 2. Maddesi Yönünden İnceleme

Anayasa’nın 2. maddesinde; Türkiye Cumhuriyetinin, diğer niteliklerinin yanısıra lâik bir hukuk devleti olduğu vurgulanmış, 4. maddesinde de Cumhuriyetin niteliklerinin değiştirilemeyeceği ve değiştirilmesinin de teklif edilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Şüphesiz Cumhuriyetin temelini oluşturan nitelikleri yadsımak ve bunları savaştırmak olanaksızdır. Bu bağlamda lâiklik, hukuksal ve tarihsel bir olgu olarak benimsenmiştir.

Nitekim Anayasa’nın 2. maddesinin yanısıra Başlangıç bölümünde “...Lâiklik ilkesinin gereği kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı”; 14. maddesinde “Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirinin ... dil, ırk, din ve mezhep

ayırımı yaratmak ... amacıyla kullanılamayacağı”; 24. maddesinde “kimsenin dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı, dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamayacağı ve suçlanamayacağı”; 68. maddesinde de siyasî partilerin tüzük ve programlarının, ... demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağı” hüküm altına alınmıştır.

Anayasa'nın 24. maddesinin son fıkrasında da;

“Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz” denilerek bir bakıma lâiklik ilkesinin açıklaması yapılmış ve bu ilkenin din ve Devlet işlerinin birbirinden ayrı tutulması biçimindeki klâsik tanımı vurgulanmıştır.

Madde metninden de açıklıkla anlaşılacağı gibi, önemli olan, bir yasa metninde dinle ilgili bilginin yer alması değil, kötüye kullanılmasının yasaklanmasıdır.

Anayasal bir ilke olarak devletin değişmez niteliklerinden birini oluşturan lâiklik, dinin siyasal alan dışında kalmasını amaçlayan bir devlet anlayışıdır. Lâiklik, din düşmanlığı, dinsizlik ya da dine karşı oluş değil, inanç özgürlüğüne saygıdan kaynaklanan ve dini, kişi özgürlüğünün enginliğine bırakan bir tutum ve davranış biçimidir.

Yurttaşlar değişik dinlerden de olsalar, Devlet kuşkusuz hepsine karşı aynı yakınlıktadır. Lâik düzen içerisinde istediği dini seçmek kişinin özgürlüğüdür. Bunda hiçbir zorlama yapılamaz.

Yaygın, fakat yeterli olmayan tanımına göre lâiklik; din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasıdır.

Anayasa Mahkemesi'nin bu konudaki yerleşmiş kararlarında da:

a- Dinin devlet işlerinde etkili ve egemen olmaması,

b- Aralarında ayırım gözetilmeksizin bütün dinlerin anayasal güvence altına alınması,

c- Dinin bireyin manevî yaşamını aşarak, toplumsal yaşamı etkileyen eylem ve davranışlara ilişkin bölümlerinde ; kamu düzeni, güvenliği ve yararını korumak amacıyla sınırlamalar yapılması ve dinin kötüye kullanılmasının ve sömürülmesinin yasaklanması,

d- Kamu düzeninin ve haklarının koruyucusu sıfatıyla devlete, dinsel hak ve özgürlükler konusunda denetim yetkisi tanınması,

Lâiklik ilkesinin gereği olarak benimsenmiştir.

İlgili bölümde açıklandığı gibi, sadece kamu düzeni ve kamu yararı yönünden birer kimlik bilgisi olarak nüfus kütüklerine yazılan bilgilerden birinin diğerinden bir farkı bulunmamaktadır. Kişinin dini ile ilgili bilgi de bu şekildedir ve lâik devlet yapısına ters düşecek biçimde hiçbir özel anlam

taşınamamaktadır. Anayasa’da yasaklanan, kişinin dininin bir ayırım ve eşitsizlik ögesi olarak kullanılmaması ve lâik devlet düzenine ters düşecek uygulamaların yapılmamasıdır.

Lâik devlet kavramı, devletin dinler arasında yansızlığını ve bütün dinsel inançları eşdeğer görmesini gerektirir. Bu bağlamda, hiçbir yasada nüfus kaydındaki “dini” bilgisine yollamada bulunularak, farklı bir işlem yapılması ve eşitsizliğe neden olunması söz konusu değildir.

Yasalarda “Devletçe kabul edilen din, kabul edilmeyen din” diye ayırımı bulunmamaktadır. Bütün dinler lâik devlet anlayışı içerisinde geçerli ve saygındır. Bu anlayışa dayanarak hiç kimse başkasının inancına ya da inançsızlığına da karışmamaktadır.

Bir başka önemli husus da, lâiklik ilkesine aykırı olarak kişinin dini ile ilgili bilginin, belirli bir dine mensup olanlardan sorulup da, diğer bir dine mensup olanlardan sorulmayarak ayırım yapılmamasıdır. Bu kural herkes için geçerlidir, dolayısıyla da geneldir.

Nüfus Yasası’nın 43. maddesinde yer alan “din”le ilgili bilgi, kişinin aile kütüğüne yazılacak bilgilerinden biri olup, yukarıda açıklandığı üzere bunun herhangi nedenle ve yolla Cumhuriyetin temel ilkelerine aykırı biçimde kullanılması, ya da lâiklik ilkesine aykırı bir anlamda yorumlanması olanaklı değildir. Bu nedenle Anayasa’nın 2. maddesine bir aykırılık oluşturmamaktadır. “İtiraz konusu kuralın Anayasa’nın 2. maddesiyle ilgisi olmadığı” görüşündedirler.

2- Anayasa’nın 24. Maddesi Yönünden İnceleme

Anayasa’nın 24. maddesinin üçüncü fıkrasında; herkesin, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahip olduğu, kimsenin ibadete, dinî ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamayacağı ve suçlanamayacağı açıklığı bulunmaktadır.

İtiraz konusu sözcüğü içeren kuralda ise, aile kütüklerinin hangi kişisel durum bilgilerini kapsayacağı hükme bağlanmış, bu bilgiler arasında “dini ile ilgili bilgi” de sayılmıştır. Madde metninden anlaşılacağı gibi kişinin, sadece, hangi dine bağlı olduğu belirlenecek ve bu husus nüfus aile kütüğüne yazılacaktır.

Anayasa’nın “Kimse ... dinî inancı ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz” kuralından, kişilerin hangi dine bağlı olduğunun bir bilgi olarak resmî kayıtlara geçirilemeyeceği anlamı çıkarılamaz. Anayasa’nın izin vermediği husus, zorlamadır.

Zorlama “dinî inanç ve kanaatlerin açıklanması”yla ilgilidir. “Dinî inanç ve kanaat” kavramını, sadece demografik bir bilgi olarak ya da kişilik bilgisi olarak aile kütüğüne yazılacak “dinî bilgisi” ile sınırlandırmak olanaklı değildir. “Dinî inanç ve kanaat” kavramı bir kişinin şu ya da bu dinden ya da inançtan olmasını kapsayan dar bir kavram olmayıp, din ve inanç yönünden pek çok hususu bünyesinde barındıran geniş bir kavramdır.

Anayasa'nın 24. maddesinde yasaklanan, kişinin dininin öğrenilmesi değil, dinî inanç ve kanaatlerinin zorla açıklattırılmasıdır. Ayrıca kişi, dinî inançlarından ve kanaatlerinden dolayı kınanamayacak ve suçlanamayacaktır. Bu iki husus birbirini tamamlamaktadır.

Nüfus Yasası'nın 43. maddesinin, Yasa'nın tümüyle birlikte incelendiğinde, Anayasa'nın 24. maddesinde ifadesini bulan dinî inanç ve kanaatlerin zorla açıklanmaması ve dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kişinin kınanmaması ve suçlanmaması ile hiçbir ilgisinin bulunmadığı açıklıkla anlaşılmaktadır. Burada dinî inanç ve kanaatler yönünden herhangi bir zorlama olmadığı gibi, bir kınama ve suçlama da söz konusu değildir.

Öte yandan Medenî Yasa'nın 266. maddesindeki "Reşit dinini seçmekte hürdür." açıklığından kalkarak kişi kütükte yazılı olan dinini değiştirmek isterse Nüfus Yasası'nın 47. maddesine göre, ilgili Kurumdan alacağı bir belge ile Nüfus Müdürlüklerine başvurabilmekte, mahallin en büyük idare âmirinin emri ile aile kütüğünde gerekli düzeltme yapılabilmektedir. Bunun dışında kişi aile kütüğünde yazılı dini tamamen sildirmek isterse, ya da din olarak kabulü olanaksız bir düşünceyi din olarak yazdırmak isterse o zaman Nüfus Yasası'nın 46. maddesine göre ilgili yargı kuruluşuna başvurarak gerekli kararı almakta ve alınan bu karar İdarece aile kütüğüne işlenmektedir.

Sonuç olarak, söz konusu 43. madde zorlayıcı nitelikte hiçbir hüküm içermemektedir. Nüfusa kaydolunurken kişinin, Anayasa'nın öngördüğü anlamda dinî inanç ve kanaatlerinin değil, sadece kişinin özgün durumu yönünden kamu yararı, kamu düzeni ve sosyal gereksinimlerle ilgili olarak gözönünde bulundurulmak üzere dinînin ne olduğunun açıklanması söz konusu olmaktadır ki, bu kuralın da zorlayıcı bir niteliği ve zorlama ile bir ilişkisi bulunmamaktadır.

Nitekim Anayasa Mahkemesi benzer bir olayda 27.11.1979 günlü, Esas 1979/9, Karar 1979/44 sayılı kararı ile, 1587 sayılı Nüfus Yasası'nın 43. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "dinini" biçimindeki hükmün Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine karar vermiştir.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural Anayasa'nın 24. maddesine aykırı bulunmamıştır.

VI- Sonuç

5.5.1972 günlü, 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 43. maddesindeki "...dinini..." sözcüğünün Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, karşıoylar ve OYÇOKLUĞUYLA,

21.6.1995 gününde karar verildi.

Karşıoy Gerekeçesi

Esas Sayısı : 1995/17

Karar Sayısı : 1995/16

Danıştay 10. Dairesi'nin haklı nedenlere ve güçlü gerekçelere dayanan iptal isteminin reddine ilişkin Anayasa Mahkemesi kararına katılmamanın dayanaklarını içeren karşıoyumun gerekçesini aşağıda özetliyorum:

1. Ulusal birliğin dayanağı, demokrasinin kaynağı, başta din ve vicdan özgürlüğü olmak üzere tüm hak ve özgürlüklerin güvencesi niteliğiyle uygar yaşamda özgün bir yeri bulunan lâiklik ilkesinin sağladığı aydınlık, bireylerin inanç ve düşün gücünü oluşturmaktadır. Türkiye'de yanlış anlaşılmiş ya da yetirince anlaşılammış olan bu ilkenin inanç sömürsünü önleyerek dinsel olguların saygınlığını koruduğu ve inanç gereklerinin hiçbir çekinme ve duraksama olmadan yaşanmasına olanak verdiği hukuksal kanıtlarla doğrulanmış, yadsınmaz bir gerçektir.

85 sayılı, 1921 Anayasası (Teşkilâtı Esasiye Kanunu)'nın 1. maddesindeki "Egemenlik bağısızkoşulsuz ulusundur" (Hâkimiyet bilâ kaydü şart milletindir) açıklığıyla hukuksal bağlamda ve en üst düzeyde gerçekleşip sonraki Anayasalarda da yinelenen lâiklik, eylemli biçimde yaşanmasıyla birlikte hukuksal yönden de kurumlaşmıştır. Anayasa'nın 4. ve 2. maddeleri gereği olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin değiştirilmesi önerilemeyen niteliklerinin başında gelir.

Aydınlanma, barış, eşitlik, akılcılık ve bilimsellik anlamındaki bu ilkeyi korumak, ulusal varlığımız yönünden yaşamsal önem taşımaktadır. Anayasa'nın 81. maddesindeki milletvekili andında "... lâik cumhuriyet..", 103. maddesindeki Cumhurbaşkanı andında "... lâik cumhuriyet ilkesi.." biçiminde vurgulanan bu ilke, ayrıca, 68/4., 136. ve 174/1. maddeleriyle 176. maddesi gereği Anayasa metni içinde sayılan Başlangıç kısmının beşinci bölümünde açıkça belirtildiği gibi kimi maddelerinde "Atatürk ilkeleri ve devrimleri" denilerek, kimi maddelerinde de yollama yapılarak Anayasa'da yer almaktadır. Ödünsüz, özen ve duyarlılıkla korunması gereken lâiklik ilkesinin önem ve değerini değişik tanımlar, kapsamlı ve ayrıntılı anlatımlarla doğrulayan Anayasa Mahkemesi'nin önceki kararlarından, özellikle, 3.7.1980 günlü, Esas 1980/19, Karar 1980/48 sayılı karar (Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi Sayı 18, Sayfa 265) ile bu konudaki ek gerekçe yazıma, 7.3.1989 günlü, Esas 1989/1, Karar 1989/12 (Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi Sayı 25, Sayfa 135) ile 9.4.1991 günlü, Esas 1990/36, Karar 1991/8 (Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi Sayı 27/I, Sayfa 285) sayılı olanların gerekçesiyle, yineleyip yer almamak için, 27.11.1979 günlü, Esas 1979/9, Karar 1979/44 (Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi Sayı 17, Sayfa 347) sayılı karardaki karşıoy gerekçeme dayanıyorum.

2. Sorun, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşının Türk vatandaşının nüfus kaydında kendi iç dünyasının zenginliği olan, istediği, bağlı bulunduğu dine ilişkin bir açıklığın yer alıp almamasının Anayasa katındaki gereğinde odaklaşmaktadır. 1587 sayılı Nüfus Yasası'nın uygulamasında (mad.4, mad.47 ve mad.52), ana-babası ya da temsile yetkili olanlar çocukların dinini bildirmek zorunda bırakılmakta, bu husus açıkça yazdırılmadıkça kayıt işlemi yapılmamaktadır. Erginlik çağına gelmeden, kendi istenci dışında aile kütüğünde, bu yolla nüfus belgesinde yer alan dine ilişkin kayıt, günlük yaşamda bir tür zorunlu açıklama, istemeden açıklama olmakta, yurtdışında da kimi olumsuz durumlara yol açmaktadır.

Oysa, Anayasa'nın 24. maddesinin üçüncü fıkrası, kimsenin dinsel inanç ve kanısını açıklamaya zorlanamayacağını öngörmektedir. Çocuğunun her yasal işlemde dayanak olan, özellikle okul, askerlik işlemlerinde zorunluluğu yadsınmaz nüfus belgesini almak durumunda bulunanlar için bildirim zorunluluğu, tam bir "zorlama"dır. Hangi dinden olduğunu -olacağını değil- bildirmedikçe aile nüfus kütüğüne yazılamama durumu, bildirmeye zorlamaktan başka bir şey değildir. Bu da Anayasa'nın 24. maddesinin üçüncü fıkrasına açıkça aykırıdır.

3. "Din" sözcüğü belli bir dini değil, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının bağlısı buldukları her dini kapsamaktadır. Belli bir din gibi algılayıp gereksiz duyarlığa kapılmak ya da bir dine karşıtlığa yönelik gibi yorumlamak ve bu tür anlayışlara bağlanabilecek yaklaşımlar yanlıştır. Özel davranış ve değerlendirmeler değil, anayasal gerekler gözetilir. Hukuk devletinde dinsel kurallar özel yaşamda egemendir.

Yasal işlemlerde Anayasa'nın 10. maddesi gereğince din, mezhep ve başka nedenlerle de ayırım gözetilemeyerek 2. maddedeki lâik hukuk devleti ilkesine de uygun davranılmış olunur. Hukuk devletinin dinler ve bağlananları arasında bir ayırım yapması düşünülemez. Yasa'nın 43. maddesi, alışkanlıkların ya da çağın gerisinde kalmış anlayışın ürünü olabilir. Din, kişinin niteliklerinde yasal bir ölçü olamaz. Devlet, din nedeniyle eleştirilmemelidir. Dinler karşısında yansız olan devlet, kamu düzeni yönünden, sakıncalı girişim ve kalkışmaları önlemek amacıyla gözetim ve denetim görevini yerine getirir, bunu da laiklik ilkesi doğrusunda gerçekleştirir (Anayasa Mad. 24 ve 136).

Aile kütüğüne ve nüfus kimliklerine dinin yazılması din için de kişi için de bir güvence olmamakta, bir yarar sağlamamaktadır. Her bağlısı için aynı durumda bir kurum olduğundan ayrıcalık nedeni de yapılamaz. Hukuk kuralları dinle biçimlenemez, hukuksal düzenlemelerde dinsel gerekler gözetilemez. Dinler birleştiricidir, bölücülük aracı değildir. Ulusal yapıda, aynı dinlerle ayrılığa gitmenin anlamsızlığı tartışılmaz.

Toplumsal tepkiden kaçınarak 18 yaşı bitirinceye değin dinsel bağı olmadığını açıklamak ya da hangi dinden olursa olsun onu açıklamamak hak ve özgürlüğünü taşımamak, hukuk devleti yapısı ve düzeni içinde savunulacak bir durum değildir. Yurttaşlık bağı, dinsel temele oturtulamaz ve inanç ögesiyle belirlenip tanımlanamaz. Ulus yapısı içinde yurttaş olarak birleşmek, birey niteliğiyle insan-vatandaş ölçüsü dışında seçime bağlı, değişebilir özellikleri gereksiz kılar. Nüfus Yasası'nın 43. maddesinin iptali istenen sözcüğü, Anayasa'nın öngördüğü açıklamama hakkını kullandırmayarak, bu özgürlüğü engelleyip kaldırmaktadır.

Ceza Yargılama Yöntemi Yasası'nın 61. maddesi gereğince tanıklara dinlerinin sorulması da gereksiz, yararsız, ayırıcı, hattâ tanıklık da yapmamaya neden olabilecek bir fazlalıktır.

4. Kararın "saptama" olarak nitelendirdiği kişisel durumların zorunlu ayrıntısı olarak aile kütüğünde bulunması istenen açıklık, tam bir "açıklama"dır. Kararın, lâikliğin önem ve değerini yineleyip vurgulayan bölümleri dışındaki gerekçesine ve sonucuna katılmak olanaksızdır. İnançlara gerçek saygı, onları vicdan, yürek ve us (akıl)'daki özgün yerlerinde korumakla kanıtlanır. Bu da aile kütüğüne yazım (ki çocuğun kendi istenciyle seçimi değil, değiştirmesi bile davayla oluyor) dan gösteri türüne değin her açıklama biçimini sakıncalı kılmaktadır. Kaldığı isteyenin özelde, açıklamasının bir yasağı ve engeli de yoktur.

Din açıklığının kamu düzeni yönünden yararı, açıklamamanın bir sakıncası da söz konusu değildir. Belki, özel bir araştırma (anket) sorusu olabilir. Kimi kuruluşlar çalışanlarına ve üyelerine verdikleri kimlik belgelerinde din açıklığını kapsamamakla daha gerçekçi davranmaktadırlar.

Karar, konusunda Türk Hukuku ve Anayasa yargısı yönünden olumsuz bir belirtidir. 21/6/1995

Karşıoy Yazısı

Esas Sayısı : 1995/17

Karar Sayısı : 1995/16

Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin lâik bir hukuk devleti olduğu, 24. maddesinde de, kimsenin dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı hükme bağlanmıştır.

Dinî inanç özgürlüğünün korunabilmesi, bireylerin sahip olduğu dinsel kanaatlerini açıklamaya zorlanmamaları ile olanaklıdır. Nüfus kütüğünde de olsa, bir kişiden mensup olduğu dininin açıklanmasının istenmesi, dinsel inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanması demektir.

Lâik Devlet, din ve inanç özgürlüğüne toplumun çeşitli kesimlerinden gelebilecek baskı ve müdahaleleri önlemekle yükümlüdür. Bireylerin sahip oldukları dinlerini veya herhangi bir dinleri olmadığını açıklamaya zorlanmaları, kimilerinin onlara karşı bir tepki veya olumsuz kanısının oluşmasına neden olabilir. Hatta bu kanı çeşitli kargaşa ve kavgalara da yol açabilir.

Anayasa'nın birçok maddelerinde tekrarlandığı gibi, kişilerin ve toplumun refah, huzuru ve mutluluğunu sağlamakla yükümlü olan devletin, toplumda kargaşaya neden olacak düzenlemelere yasalarda yer vermemesi gerekir.

Kişilerin temel hak ve özgürlüklerinden olan dini inanç ve kanaat özgürlüğünü zedeleyecek düzenlemeler, Cumhuriyetin temel niteliklerini de ortadan kaldırır. Bu özgürlüğün zedelendiği ülkede Anayasa'nın 2. maddesinde sözü edilen "demokratik ve lâik bir hukuk Devleti'nden söz edilemez. 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 43. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "... dini..." sözcüğü, kişilerin dini inanç ve kanaatlerini ilgilendiren ve iç dünyalarında kalması gereken bir durumun açıklanmasını ve üçüncü kişilerin bilgisine sunulmasını zorunlu kıldığından Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan "lâik devlet" ilkesine de aykırı düşer.

Açıklanan nedenlerle, 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 43. maddesinde yer alan "... dini..." sözcüğü Anayasa'nın 2. ve 24. maddesine aykırı görüldüğünden iptali gerekeceği kanaatiyle karara karşıyız.

Karşıoy Yazısı

Esas Sayısı : 1995/17

Karar Sayısı : 1995/16

1587 sayılı Nüfus Yasası'nın 4. maddesinde "Her Türk ... nüfus memurluğuna kendisini yazdırmaya ve bir nüfus cüzdanı almaya mecburdur." denilmekte; 43. maddesinde ise aile kütüklerinin içeriği gösterilmekte, bunlar arasında aile bireylerinin "dini"de yer almaktadır.

Bu kurallar gereğince nüfus aile kütüklerinde ve nüfus cüzdanlarında yer alması gerekli olan "din" bölümünün doldurulabilmesi için herkesin "dininin" kendisi yada veli yahut vasisi tarafından açıklanması zorunlu bulunmaktadır. Çünkü, her yasa buyruğunun, yaptırıma gerek bırakmadan yerine getirilmesi yasalara saygının doğal gereğidir.

Oysa, Anayasa'nın din ve vicdan özgürlüğünü düzenleyen 24. maddesi üçüncü fıkrasında, kimsenin dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı öngörülmüştür. Anayasa'da öngörülen dinî inanç ve kanaatlerini açıklamama özgürlüğünün niteliği gereği Anayasa'nın 13. maddesi gereğince sınırlandırılması olanaksızdır. Hangi nedenle olursa olsun ve hangi düzeyde kalırsa kalsın, kişi, "dinini" açıklamak zorunda bırakıldığında bu özgürlük ortadan kalkar. Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının durdurulmasına ilişkin 15. maddesi gereğince savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü durumlarda dahi kişi "dini"ni açıklamak zorunda bırakılamaz. Buna karşın, itiraz konusu kural kişileri "dinini" açıklamak zorunluluğu ile karşı karşıya bırakmaktadır.

Bu nedenlerle, kişilerin dini inançlarını açıklamak zorunda bırakan Nüfus Yasası'nın 43. maddesinde yer alan "dinini" sözcüğü Anayasa'nın 24., 15. ve 13. maddelerine aykırı olduğundan iptali gerekir; bu düşüncelerle çoğunluk görüşüne katılmıyorum

Karşıoy Yazısı

Esas Sayısı : 1995/17

Karar Sayısı : 1995/16

Anayasa'nın 24. maddesinde ibadete, dinî ayin ve törenlere katılmaya dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı öngörülmüştür.

5.5.1972 günlü, 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 43. maddesi ise nüfus kütüklerinde ailenin bütün fertlerinin cinsiyetleri, adı, soyadı, baba ve anası adiyle soyadlarını, sağ olup olmadıklarını, il ve ilçe itibariyle doğum yeri ve tarihlerini, vücutlarındaki belirli değişikliklerini dinini, okur yazar olup olmadıklarını, medenî hallerini ve diğer şahsî hal değişikliklerini ihtiva edeceği hükmünü koymuştur. Aynı Yasa'nın 4. maddesi ise her Türk'ün Türkiye'de ikametgahının veya sonradan ikametgah edildiği yerin nüfus memurluğuna kendisini yazdırmaya ve nüfus cüzdanı almaya

mecbur olduğunu, bu mecburiyetlerin reşit olmayanlar yönünden veli veya vasilere ait bulunduğu belirlenmiştir. Yine aynı Yasa'nın Ek 2. maddesi ise, "nüfus idareleri nüfus kütüklerine tescil edilmeyen bir yaşından büyük çocukların veya büyüklerin varlığını haber aldıkları takdirde büyüklerin kendileri, çocukların baba, ana ve vasilerini..... beyana davet etmeye yetkilidirler. İlgililer bu davet üzerine 30 gün içinde nüfus idarelerine başvurmak ve beyanda bulunmakla görevlidirler" hükmünü getirmiştir.

Bu yasal düzenleme karşısında kişinin dinini nüfus idarelerine beyan ederek açıklamak zorunda bırakıldığı görülmektedir.

Oysaki Anayasa böyle bir zorlamaya olur vermemektedir. Kişi dinini açıklamadıkça nüfusa kaydedilemeyecek ve nüfus cüzdanı alamayacaktır. Kaldığı söz konusu Yasa'nın Geçici 2. maddesi sonuçta kişileri veli veya vasileri nüfusa kaydedilmesi gereken kişinin dinini, davet üzerine 30 gün içinde açıklamaya mecbur etmektedir. Bu gibi durumlarda nüfus idarelerince beyana davet edilen ve 30 gün içinde beyanda bulunmayan kişinin TCK.nun 528. maddesi gereğince ceza tehdidi altında bulunduğu da gözardı edilemez. Bütün bunlar Anayasa'nın, kimsenin dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı şeklindeki açık buyruğuna rağmen ortada bir zorlama bulunduğunu ve bu nedenle itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 24. maddesine aykırı olup, iptali gerektiği kanaatinde olduğumdan aksi yönde oluşan çoğunluk görüşüne karşıyım.

— • —

Anayasa Mahkemesi Kararı

Resmi Gazete tarih/sayı : 13.3.1980/16928

Esas Sayısı : 1979/9

Karar Sayısı : 1979/44

Karar günü : 27.11.1979

İtiraz Yoluna Başvuran : Taşköprü Asliye Hukuk Mahkemesi.

İtirazın Konusu : 5.5.1972 günlü, 1587 sayılı Nüfus Yasasının 5.,13., 22., 43., 46. ve 47. maddeleri hükümlerini, Anayasanın 2., 8., 12., 19/2. ve 20/2 maddelerine kendiliğinden aykırı bulan mahkeme, Anayasanın 1488 sayılı Yasa ile değişik 151. maddesine dayanarak, iptalini istemiştir.

I. Olay:

29/1/1979 günlü ortak bir dilekçe ile Mahkemeye başvuran davacılarından ikisi, elindeki nüfus cüzdanının dini hanesinde İslâm yazıldığını halbuki kendileri Ermeni olduğundan nüfus cüzdanının "din" hanesindeki İslâm sözcüğünün Ermeni olarak değiştirilmesine; üçüncüsü ise nüfus cüzdanında mezhebinin Katolik diye yazılmış olduğunu, bunun Gregoryan olarak düzeltilmesine karar verilmesini istemişlerdir.

Duruşmada ise, her üçü birlikte söz alarak: (Dilekçemizi düzeltiriz. Her üçümüzün de kayıtlarında değişik değişik kayıtlar vardır. Örneğin bizlerden... ve ...'in "dini" sütununda "İslâm", ...'nin sütununda ise kütükte "İslâm", nüfus cüzdanında "Katolik" yazıyor. Bunların düzeltilerek "Ermeni" kelimesinin yazılmasını istiyoruz. Davamız budur.) demişlerdir.

Mahkeme, 1587 sayılı Nüfus Yasasının 5., 13., 22., 43., 46. ve 47. maddelerinde yer alan hükümleri kendiliğinden Anayasaya aykırı bularak iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmasına karar vermiştir.

II. İtirazın Gerekçesi:

Taşköprü Asliye Hukuk Mahkemesinin başvurma gerekçesi şöyledir:

"... 1587 sayılı Nüfus Kanununun 8 inci bölümünün 43 üncü maddesinde (... aile kütüklerinin ailenin bütün fertlerinin dinini ... ihtiva eder) denilmektedir.

9 uncu bölümünün 46 ncı maddesinde, (.. ve diğer kayıt düzeltme davaları ilgilinin oturduğu yer Asliye Hukuk Mahkemesinde Cumhuriyet Savcısı ve nüfus başmemuru huzuru ile görülür ve karara bağlanır.) denilmektedir. Bu maddenin 3 üncü fıkrasında (... din değiştirme suretiyle de olsa - ad ve soyadın değiştirilmesi - mahkeme kararı ile yapılır.) denilmektedir.

47 nci maddede bu konudaki idari işlemler düzenlenmektedir. Aynı yasanın 5 inci maddesinde şahsi halleri bildirme yükümlülüğü düzenlenmiştir.

22. nci maddede Türk vatandaşlığına alınanların vatandaşlık bildiremeleri düzenlenmiştir.

Aynı yasanın 13 ncü maddesi ile kütüklerini ve dayanaklarını resmî belge niteliğinde saymış, aksi kanıtlanıncaya kadar bunların geçerli olduğunu kabul etmiştir.

Medeni Kanunun 7 nci maddesi resmî sicillerin doğru olmadığı kanıtlanıncaya kadar bunların içerikleriyle işlem yapılacağını ancak bunların doğru olmadığını kanıtlanmasının özel biçime bağlı bulunmadığını bildirmiştir. M. K. nun 35 inci maddesi ahvali şahsiyenin sicil kayıtları ile belirleneceğini bildirmiştir.

Aynı yasanın 38 inci maddesi hükmü: Hâkimin hükmü olmadıkça ahvali şahsiye sicilinin hiçbir kaydı tashih edilemez, demektir. HUMK. nuna göre hüküm: Çekişmeli bir yargılama sonunda mahkemece verilen karardır. Beyan ve isteğe göre hüküm kurulamaz. Hüküm anlam ve içeriği itibari ile bir kanıtlamayı ve kabulü gerektirir ve kapsar.

Buna göre davacıların davası yargılanmak ve usulen delilleri telaki olunmak durumundadır. Sadece davacıların istekleri doğrultusunda hüküm kurmak ve nüfus kayıtlarındaki din sütununda bulunan İslâm kelimesini istek gibi değiştirmek ve buna göre kayıtlarda düzeltme yapmak usule aykırı olur. O halde HUMK. nuna göre yargılama yapmak delilleri incelemek, davacıların dilekçelerindeki tanıklarını dinlemek ve onlara dinlerinin ne olduğunu sormak gibi yargılama işlevlerini mahkememiz yürütmekle karşı karşıyadır. Diğer bir deyişle davacıların davasının kabulü için beyanları yeterli sayılmayıp onların gerçekten Ermeni ya da Hıristiyan olduklarının kanıtlanması gerekmektedir.

Mahkememiz bu tür bir yargılamanın çağdaş olup olmayacağını ve Anayasaya uygun olup olmayacağını da gözönüne almaktadır. Kaldı ki Türk yargılama sisteminde, bir Türk hâkiminin, bir kişinin dinini sorup tespit etmesi ve neticede herhangi bir dinden olduğunu kabul edip kayıtlarda buna göre değişiklik ve düzeltme yapılmasına hükmetmesine hem yetenek ve hem de Anayasal yönden olanak bulunmamaktadır.

Anayasamızın 19/2. maddesi hükmünde kimsenin ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı yazılıdır.

Keza 20/2. maddesi hükmünde kimsenin düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı yazılıdır.

2 nci maddeye göre T. C. lâik bir Devlettir.

12 nci madde hükmüne göre herkes felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Yasalarımızda din ve mezhebin soy ve ırkın uygulama bakımından yeri olmamak gerekir. Yoktur da. Hiçbir yasada kişinin dinine göre bir işlem farklılığı yer almamıştır.

Anayasa'nın 8 inci maddesine göre kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz.

Şu hale göre mahkememiz, gerek yukarıda yazılı ön mesele, gerekse uygulamakla yükümlü olduğu 1587 sayılı Kanunun, anılan yasalar hükümlerine göre ve 44 sayılı Kanunun 27/1. maddesi hükmüne göre uygulanacak kanun olduğunu kabul etmek durumundadır. Bu kanunun ise gerek yukarıda değinilen nedenler ve gerekse aşağıda gösterilen nedenlerle Anayasa'ya aykırı olduğuna re'sen inanmaktadır Tarihte hiç bir din, salıklarına o dine mensup olduklarını gösterir bir belge verilmesini emretmemiştir

İslâm'da gerek asrı saadette, gerek Emevi, gerekse Abbasi Halifeleri döneminde, gerekse Selçuklu döneminde bile müslümanlara kayıtlarda ayrıca yer verilmemiştir. Kendilerinin İslâm olduğunu gösteren bir belge düzenlenmemiş, diğer din mensuplarına da bir kayıt ve belge verilmemiştir. Ancak Osmanlı döneminde devletin ana yapısı lâik olmadığından ve Yavuz Sultan Selim'in halifeliği Osmanlı hanedanına almasından sonra bu yolda işlevler başlamıştır. 1914 tarihli sicilli Nüfus Kanunu bu biçimde yürürlüğe konulmuş nüfus kayıtlarında ve nüfus cüzdanlarında din sütunu açılmıştır. Bu kanun son zamanlara kadar yürürlükte kalmış, bütün bir kuruluş kayıtları ve kuruluş memurları dini kişinin bir hüviyeti ve ayırıcı vasfı olarak benimseye gelmişlerdir.

1587 sayılı Kanun, adı geçen kanunun 64 üncü maddesi ile yürürlükten kaldırılmış ise de eski kanun zamanında düzenlenen kütük ve kayıtlara göre din sütununda yukarıda anılan hükümlerinde devam ettirmiştir Yasalarımızda başka hiçbir yerde din kavramına yer verilmemiştir.

Anayasa'ya göre ayrı din mensuplarına ayrı uygulama söz konusu değildir. Din kişinin vicdanındadır. Kafasının içindedir. Lâiklik ilkesi bulunduğu yerde dinin kayıtlarda, resmî sicillerde yer alması lüzumsuz ve gereksiz bir işlemdir. Diğer taraftan Türk tabiiyetindeki kişiler, İslam'a göre dahi aklı olmayanın dini olmaz, o halde nüfus kayıtlarındaki temyiz kudretini ve şuuru gösteren bir sütun bulunmadığına göre, M.K. nun 15 ve müteakip maddelerinde düzenlenen gayri mümeyizlerin dini sütununun doldurulması da anlamsız olur. Kişi bir çevre içerisinde dünyaya gelmekte, 18 yaşında reşit olmakta, ondan sonra temyiz kudretini haiz olduğu yıllarda bir dine inanmaktadır. Doğumu ile bir dine mensup olduğunun nüfus kayıtlarına yazılması takdirinde din seçme ve inanç hürriyetinin sınırlandırıldığı ve zorlaştırıldığı da inkâr edilemeyecek bir durum olarak ortaya çıkar.

Yukarıda din tanımında birlik olmadığı dinlerin tahdidi olarak sayılmasına da olanak bulunmadığı, bunun yanında kurumlaşmamış dinler bulunduğu; inançsızlığın da bir inanç olduğu belirtilmiştir. O halde, kişinin dini sütunu yasaya uyar vatandaş olarak nasıl doldurulacaktır. Belli bir inancı taşımayan (dinsiz) mi yazılacaktır. Örneğin Tevfik Fikret'in şiirinde belirlenen inanca göre din sütununa (Yaşamak dini) mi yazılacaktır. Bütün bunlar çağdışıdır. Kişiliği rencide eder. Onun inanç seçim hürriyetini zedeler. Ketim kalmış kişinin reşit iken kütüğe yazılmasında, Türk vatandaşlığına yeni giren kişinin kütüğe yazılmasında, dini inancının açıklattırılması gerekecektir ki bu Anayasa'ya aykırı olur. Uygur batı demokrasilerinde, bunun ne biçimde düzenlendiği mahkememizce bilinmemekle birlikte bu husus da araştırılacak önemli bir konudur. Oysa Cumhuriyet Türkiye'sinde bütün bunlar gereksizdir. Çağdışı uygulamadır. Kişinin dini, vicdanındadır. Mensup olduğu din bakımından dahi bu kaydın kendisine bir faydası olduğu düşünülemez. Örneğin hiçbir müslüman mensup olduğu dinin, şeriat kurallarına göre, sadece nüfus kütüğünde ya da nüfus cüzdanında İslâm yazdığı için bu kayda dayanarak uhrevi mesuliyet yönünden değerlendirilemez. Keza İslâm şeriatına göre nüfus cüzdanında islâm yazmayan bir kişinin cehennemde tecziye edileceği de söylenemez.

O halde bu kayıtların kişiye mensup olduğu dini açısından dahi yararı yoktur. Keza hıristiyanlık ya da musevilik için de aynı şeyler düşünülebilir. Üstelik bu tür kayıtlar resmî sicillerde korundukça kapalı ve dar etnolojik toplumlarda ve çevrelerde ulusal beraberlik yönünden çeşitli sakıncalar getirebilir.

Bağnaz çevrelerde o kişinin mensup olduğu dîni resmen belirli bulunmasından dolayı diğer din mensuplarının husumetini ve iğbirarını çekebilir. O halde söylenebilir ki gerek kodifikasyon tekniği, gerekse pratik uygulamalar bakımından 1587 sayılı Kanunun anılan hükümleri, anılan kısımları itibari ile lüzumsuz, gereksiz, yararsız ve anlamsız olmakla birlikte muhtemel zararları da getirici niteliktedir.

Anılan kanunun hükümleri Anayasa'nın anılan hükümlerine bu nedenlerle aykırıdır. Özetle anılan kanun hükümleri Anayasa'mızın lâiklik ilkesine, eşitlik ilkesine 19 ve 20 nci maddesi hükümlerine aykırı bulunmaktadır. Bu hususa 44 sayılı Kanunun 27/1. maddesi hükmü uyarınca mahkememizce inanılmaktadır. Anayasa'ya aykırılık konusu halledilmedikçe, gerek ön mesele

açısından gerekse bu ön meselenin esas hükümde şu veya bu yönde hallinden sonra verilecek kararın dayanağı olan 1587 sayılı Kanunun uygulanmasının aktüel zorunluluğu açısından davanın hükme ulaştırılmasına olanak görülememektedir.

Bu nedenlerle : Anayasa'nın 151/2. maddesi hükmü uyarınca konunun Anayasa Mahkemesine götürülmesi gerekmektedir.....

III. Yasa Metinleri :

1 – 5.5.1972 günlü, 1587 sayılı Nüfus Yasasının sınırlanan kuralları da içeren 43. ve 46. maddelerinin tümü şöyledir :

"Madde 43 - Aile kütükleri; ailenin bütün fertlerinin cinsiyetini, adı, soyadı, baba ve anası adıyla soyadlarını, sağ olup olmadıklarını, il ve ilçe itibariyle doğum yeri ve tarihlerini, vücutlarındaki belirli değişikliklerini, dinini, okur - yazar olup olmadıklarını, medenî hallerini ve diğer şahsî hal değişikliklerini ihtiva eder.

Aile kütüklerinin her sayfasına cilt ve sayfa sıra numaraları konur. Kütüğün sonuna kaç sayfadan ibaret olduğu yazılır. Sayfa birleşim yerleri asliye hukuk mahkemesince mühürlenerek sonu onaylanır."

"Madde 46 - Yaş, ad, soyadı ve diğer kayıt düzeltme dâvaları ilgilinin oturduğu yer asliye hukuk mahkemesinde Cumhuriyet Savcısı ve nüfus başmemuru veya nüfus memuru huzuriyle görülür ve karara bağlanır.

Bu davalar düzeltmeyi isteyenlerle, ilgili resmî dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet Savcıları tarafından açılabilir ve dinlenecek tanıklar, resmî kayıt örnekleri ve belgelerle ispat olunur. Şu kadar ki; ilgilinin görünüşü dâvayı yalanlayıcı olmaması şarttır. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre ceza mahkemelerinde yapılacak yaş düzeltmesi işlerinde de nüfus başmemuru veya nüfus memuru, taraf olarak bulunurlar.

Mahkeme kararına karşı taraflar Yargıtay'a başvurabilirler, yaş, ad, soyadı ve kayıt düzeltmesi hakkındaki mahkemeden verilen kararlar kesinleştikten sonra ilgilinin aile kütüğüne geçirilir. Ad ve soyadının değiştirilmesi, din değiştirme suretiyle de olsa mahkeme kararıyla yapılır. Adlarını değiştirenlerin aile kütüğünde yazılı çocuklarının baba veya ana adları, soyadlarını değiştirenlerin yalnız eşiyle reşid olmayan çocuklarının soyadları birlikte değiştirilir. Yaş düzeltme dâvası ancak bir defa açılabilir.

Yaş, ad, soyadı değiştirenler askerlik ödevliliği içinde iseler yapılan düzeltmeler nüfus idarelerince onbeş gün içinde askerlik şubelerine de bildirilir."

2 - Dayanılan Anayasa Kuralları:

"Madde 2 - Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve Başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir."

"Madde 8 - Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz.

Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır."

"Madde 12 - Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz."

"Madde 19 - Herkes, vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Kamu düzenine veya genel ahlâka veya bu amaçlarla çıkarılan kanunlara aykırı olmıyan ibaretler, dinî âyin ve törenler serbesttir.

Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz. Kimse, dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz.

Din eğitim ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerinde kanuni temsilcilerinin isteğine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, iktisadi, siyasi veya hukukî temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya çıkar veya nüfuz sağlama amacıyle, her ne suretle olursa olsun, dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtan gerçek ve tüzel kişiler hakkında, kanunun gösterdiği hükümler uygulanır ve siyasî partiler Anayasa Mahkemesince temelli kapatılır."

"Madde 20 - Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlarını söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir.

Kimse, düşünce ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamaz."

IV- İlk İnceleme:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca 12.4.1979 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; aşağıdaki sorun üzerinde durulmuştur:

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 1587 sayılı Nüfus Yasası'nın kimi hükümlerini madde numaralarını belirttikten ve Anayasa'ya aykırılık nedenlerini de açıkladıktan sonra, söz konusu ettiği bu hükümlerin, Anayasa'nın lâiklik ve eşitlik ilkelerine ve 19. ve 20. maddeleri hükümlerine aykırı oluğu savını öne sürmüştür. Anayasa'nın değişik 151. ve 44 sayılı Yasanın 27. maddeleri hükümleri uyarınca koşulların var olup olmadığını araştırmak, öngörülen koşullar varsa yasanın hangi hükmünün veya hükümlerinin davada uygulanma durumunda olduğunu belirlemek ve belirlenen bu kısım hükmüyle sınırlı olarak esasın incelenmesine karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi içindedir.

Konuya bu açıdan bakıldığında Mahkemenin önündeki davada sözü edilen yasanın 43. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "dinini" sözcüğü ile, 46. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "... diğer kayıt düzeltme davaları" biçimindeki hükümlerin uygulanma durumunda olduğu görülür. Bu nedenle işin esası bu hükümler açısından ve dava konusu ile sınırlı olarak incelenmelidir.

.....görüşe katılmamışlar, mahkemenin sözü edilen yasanın hangi madde veya hükmünün Anayasa'ya aykırılığını gerekçeleriyle birlikte açıkça belirtmemiş olması nedeniyle başvurunun geri çevrilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir.

Böylece yapılan ilk inceleme sonunda, dosyada eksiklik bulunmadığına ve işin esasının 5/5/1972 günlü, 1587 sayılı "Nüfus Kanunu" nun 43. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "dinini" sözcüğü ile; 46. maddenin birinci fıkrasında yer alan "... diğer kayıt düzeltme davaları" biçimindeki hükmün dava konusu ile sınırlı olarak incelenmesine "Nüfus Kanunu'nun hangi madde veya hükümlerinin Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptali istendiğinin, 44 sayılı Yasanın 27. maddesi uyarınca, gerekçeleriyle ve açıkça belirtilmemiş olduğundan dosyanın geri çevrilmesi gerektiği" yolundaki karşıoylarıyla ve oyçokluğuyla 12/4/1979 gününde karar verilmiştir.

V- Esasın İncelenmesi:

İşin esasına ilişkin rapor, başvurma kararı ve ekleri, iptali istenen yasa ve dayanılan Anayasa hükümleri, bunlarla ilgili gerekçeler ve öteki yasama belgeleri okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

İtirazcı mahkeme 1587 sayılı Nüfus Yasasının kimi hükümlerini kendiliğinden Anayasa'nın 2., 8., 12., 19/2. ve 20/2. maddelerine aykırı görmüş bu konuda bir karar verilmek üzere Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

Mahkemenin başvurusuna egemen olan düşünce; 1587 sayılı Nüfus Yasasının 43. maddesine yer alan "aile kütüklerinin ailenin bütün fertlerinin ... dinini ... de ihtiva edeceği"ne ilişkin kuralın, doğal olarak kişilere aile kütüklerine kayıtları sırasında dinlerini açıklamak; bu kayıtların düzeltilmesini istemeleri halinde de 46. madde uyarınca mahkemeye başvurmak yükümlülükleri getirdiği ve bu yükümlülüklerin de Anayasa'nın yukarıda değinilen maddelerine aykırı olduğu yolundadır.

A - Nüfus Yasasının 43. maddesinde yer alan "dinini" deyimini yönünden inceleme:

1 - Önce yakın ilişkileri nedeniyle, Anayasa'nın 2. ve 19. maddeleri birlikte ele alınmalı ve üzerinde durulmalıdır.

Anayasamız, lâiklik ilkesini 2. maddesinde Cumhuriyetimizin bir niteliği olarak kabul etmiş, din ve vicdan özgürlüğünü de 19. maddesinde düzenlemiştir. Sözü edilen 19. maddenin birinci fıkrası, herkese vicdan, dinî inanç ve kanaat Özgürlüğü tanımaktadır. İkinci fıkrada ise, "kamu düzenine veya genel ahlâka veya bu amaçlarla çıkarılan kanunlara aykırı olmayan ibadetler, dinî âyin ve törenler serbesttir." denilerek, birinci fıkrada tanınan özgürlüklerin sınırsız olarak

kullanılmayacağı belirtilmektedir. Çünkü din özgürlüğünün kimi kişilerin iç âleminden taşarak toplumun huzurunu kaçırarak boyutlara ulaşmasına, kamu düzeninin korunması ve işlerliğinin uyum içinde sağlanması düşüncesi izin vermez.

Bu nedenle öngörülen bu sınırlama ile, toplumun bütün bireylerinin aynı özgürlüklerden yararlanabilmelerinin amaç edinildiğinde ve böylece bireylerin bu alandaki özgürlüklerinin güvence altına alınmak istendiğinde kuşku edilmemek gerekir.

19. maddenin üçüncü fıkrası "Kimse, ibadete, dini âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz. Kimse, dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz"; dördüncü fıkrasının ilk tümcesi de "Din eğitim ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de kanunî temsilcilerinin isteğine bağlıdır." Demek suretiyle lâiklik anlayışının kimi temel ilkelerini gerçekleştirmek istemiştir.

Maddenin sonuncu fıkrası, vicdan özgürlüğünün, gerçek ve tüzel kişilerle siyasî partiler tarafından kötüye kullanılmasını önlemektedir. Bu fıkra aynı zamanda Devletin sosyal, iktisadî, siyasî ve hukukî temel düzeninin kısmen de olsa din kurallarına dayandırılmayacağını buyurarak lâiklik ilkesinin anlamını belirtmekte ve bu ilkenin din ve devlet işlerinin birbirinden ayrı tutulması biçimindeki klâsik tanımını da vurgulamaktadır.

Kararın gerekçesinde, 1587 sayılı Yasanın 43. maddesindeki "dinini" sözcüğünün Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülürken 19. maddesinin ikinci fıkrasından söz edilmektedir. Bu aykırılığın maddedeki (Kimse, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz...) kuralına dayandığı da açıklanmaktadır.

Ancak bu kural, kimsenin dini inanç ve kanaatlerini açıklamasına engel değildir. Anayasa'nın izin vermediği husus zorlamadır. Bu itibarla konuya (zorlama) ögesi açısından bakmak gerekmektedir.

Söz konusu 43. madde zorlayıcı nitelikte hiç bir hüküm içermemektedir. Nüfusa kaydolunurken kişinin, Anayasa'nın kastettiği anlamda dinî inanç ve kanaatlerini de değil, sadece dininin ne olduğunu açıklamasına yol açabilecek bir durum yaratmaktadır ki, bu kuralın zorlayıcı bir niteliği ve zorlama ile ilişkisi yoktur.

Bu nedenlerle 43. maddede dinini sözcüğünün bulunması, Anayasa'nın 2. ve 19. maddelerine aykırı görülmemiştir.

2 - Anayasa'nın 12. maddesi yönünden inceleme :

Anayasa'nın 12. maddesi, dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin herkesin kanun önünde eşit tutulacağı ilkesini koymuştur.

1587 sayılı Yasa ise, her Türk'ün, ikâmetgâh edindiği yerin nüfus memurluğuna nüfus cüzdanı, alırken veya değişiklikler meydana geldiği zaman şahsî hal durumlarını, bu arada dinini de yazdırmasını öngörmüştür. Bu hükmün, ayrılık ve ayrıcalık gözetilmeden her Türk'e uygulanması

sözkonusu olduğuna göre, Anayasamızın 12. maddesinde yer alan eşitlik ilkesini zedelediği düşünülemez.

3 - Anayasa'nın 20. maddesi yönünden inceleme :

Anayasamız, vicdan ve din özgürlüğünü 19. maddede, düşünce ve kanı özgürlüğünü ise 20. maddede birbirlerinden ayrı olarak düzenlemiştir.

Anayasamızın birbiri ile yakın ilişkileri olan bu kavramları ayrı ayrı düzenlemesinin bir anlamı olmalıdır. Gerçekten, 20. maddedeki düşünce özgürlüğünün, 19. maddede belirtilmiş olanlar dışındaki özgürlüklere yönelik bir anlam taşıdığı kuşkusuzdur,

Bu bakımdan, Nüfus Yasasının 43. maddesinde yer alan itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 20. maddesindeki düşünce hürriyetine aykırılığından söz edilemez.

B - Nüfus Yasasının 46. maddesinin sınırlama kararı uyarınca incelenmesi:

Yukarıda belirlenen sonuç karşısında, yurttaşın kişisel halinin ve onun bir ögesi olan dininin nüfus kayıtlarına doğru ve düzenli olarak yazılmasında ve yanlışlıkların hâkim kararı ile düzeltilmesinde kamu yararı olduğundan sözü edilen hükmün Anayasa'ya aykırı bir yönü yoktur. Bu nedenlerle başvurmanın reddine karar verilmelidir.

VI- Sonuç:

1 - 5/5/1972 günlü, 1587 sayılı "Nüfus Kanunu" nun 43. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ve ilk inceleme kararı uyarınca sınırlanarak esası incelenen "dinini" biçimindeki hükmün, Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine karşıoylarıyla ve oyçokluğuyla,

2 - Yukarıda belirlenen sonuç karşısında, aynı Yasanın 46. maddesinin birinci fıkrasındaki "... diğer kayıt düzeltme davaları" biçimindeki hükmün, sınırlama çerçevesinde Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine oybirliğiyle,

27/11/1979 gününde karar verildi.

Karşıoy Yazısı

5/5/1972 günlü, 1587 sayılı "Nüfus Kanunu" nun 4. maddesinde, her Türkün Türkiye'de ikametgâhının veya sonradan ikametgâh edindiği yerin nüfus memurluğuna kendisini yazdırmak ve bir nüfus cüzdanı almak zorunda bulunduğu ve reşit olmayanların nüfus olaylarını yazdırıp nüfus cüzdanlarını almakla veli ve vasilerinin ödevli oldukları hüküm altına alınmıştır. 5. maddede de bildirim biçimi belirtilmektedir.

Aynı yasanın 43. maddesinde ise, aile kütüklerinin neleri içereceği gösterilmekte, bunlar arasında aile bireylerinin "dini" de yer almaktadır. Bu madde ile belirlenen içeriğin zorunlu nitelikte olduğu, sözü geçen yasanın 48. maddesinde geçen "... bu kanunun 43 üncü maddesi gereğince nüfus kütüklerine yazılması gerektiği halde..." sözcüklerinden açıkça anlaşıldığı gibi, aynı

yasanın "Ceza Hükümleri" bölümünde yer alan 52. maddesinde, "... bu kanuna göre şahsî hal olaylarını nüfus memurluğuna bildirmek ... zorunda bulunan vatandaşlarla bunu bildirmekle ödevli olanlardan bu Ödevlerini kanunî süre içinde yapmayanlardan..." on liradan elli liraya kadar hafif para cezası alınmasının Öngörülmesi de, "zorunluk" durumunun varlığında kuşkuya yer bırakmamaktadır.

Her yasa buyruğunun, yaptırıma gerek bırakmadan yerine getirilmesi, yasalara saygının doğal koşulu sayıldığına göre, yaptırımın hafifliği ya da ağırlığı, zorunluk durumunun varlığı konusunda farklı yoruma gidilmesine neden olamaz.

Bu bakımdan, nüfus kütüğünde ve nüfus cüzdanlarında yer alması gerekli olan "din" hanesinin doldurulabilmesi için her vatandaşın "dininin" kendisi ya da veli yahut vasisi tarafından açıklanmasında yasal zorunluk bulunduğu kuşku yoktur.

Oysa Anayasa'nın vicdan ve din özgürlüğünü düzenleyen 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, kimsenin dinsel inanç ve kanılarını açıklamaya zorlanamayacağı kesin biçimde hükme bağlanmaktadır. Bu hükmün yasa koyucuya yönelik anlamı, kişilerin dinsel inanç ve kanılarını açıklamalarını zorunlu tutan bir yasa buyruğunun vicdan ve din özgürlüğü ile bağdaşmayacağıdır.

Anayasa'nın Cumhuriyet'in niteliklerini belirleyen 2. maddesindeki "lâiklik" ilkesinden kaynaklanan bu özgürlüğün, Anayasa'nın 11. maddesine dayanarak sınırlandırılması da olanaksızdır. Çünkü, hangi nedenle olursa olsun ve hangi düzeyde kalırsa kalsın, vatandaşın dinsel inanç ve kanısını açıklamaya zorlanması, Cumhuriyet'in temel niteliklerinden biri olan lâikliğin zedelenmesinden başka bir anlama gelemez.

Bütün bu nedenlerle, Nüfus Yasasının 43. maddesinde yer alan "dinini" deyiminin Anayasa'ya aykırı olduğu ve iptali gerektiği düşüncesi ile çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Karşıoy Yazısı

Oyçokluğunu toplayan, karar durumuna gelen görüşe karşıyım. Azlıkta kalan öbür üyelerin açıklanan karşıoy yazılarındaki görüşe katılmakla birlikte kişisel kanımı aşağıdaki karşıoy gerekçemle belirtiyorum :

1 - Yasaların Anayasa'mıza uygun olup olmadığını saptayıp sonucunu olumlu ya da olumsuz bir kararla belli etmek görevini yüklenen Mahkememiz, hakların ve özgürlüklerin varlığı, hukuksal yapısı, sınırları, koşula bağlanması konularında "öze dokunmamak" ölçüsünü büyük bir özenle arıyacak, Anayasa'mızın 11. maddesinin getirdiği özel durumları bile ancak bu ölçüyle gözetecektir.

Anayasa'mıza kaynaklık yaptığı kuşku ve tartışma götürmeyecek açıklıkta olan ATATÜRK DEVRİMLERİ (Anayasa Başlangıç Bölümü prgf. 4, Mad 1, Mad 2, Mad 3, Mad 9, Mad. 153) üstün hukuk kuralları düzeyinde ulusal bir ölçüttür, anayasal denetimin dayanaklarındandır. Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini oluşturan nedenleri yadsımak ve savsaklamak olanaksızdır. Bunun, yargının tümüyle dışında ve üstünde kalacağı "politika" ile bir ilgisi yoktur. Bu, Türkiye

Cumhuriyeti kutsal olgusunun övünülüp kıvanç duyulacak tarihsel bir gerçeğidir. ATATÜRK DEVRİMLERİ'ne ters düşen kuralların hukuksal aykırılığı açıktır.

2 - Denetimi yapılan 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 43/1. maddesinde yer alan "...dinini..." biçimindeki hüküm, Anayasamızın özüne, amacına, anlamına aykırıdır.

Nüfus Yasası'nın sözü edilen maddesi, Türk yurttaşına diniyle ilgili bilgiler yazdırmak zorunluluğunu getirmektedir (Mad. 43 ve sonrası, özellikle mad. 52). "Aile kütükleri"nin taşıyacağı öngörülen açıklıklar içinde "din" tümüyle kişiye özgü, çok özel bir bilgidir. Din, Tanrı ile kişi arasında anlam taşıyan, başkalarınca ancak istekle açıklanma durumlarında bilinecek, gerekleri yerine getirilirken saptanacak bir duygu - düşünce bileşiğidir. İnançın ve bağlılığın Tanrıya yönelik biçimidir. Din duygusu, kişiseldir. Kişinin kalbinde ve kafasında korunup beslenen bu duygunun her tür zorlama ve sömürüden uzak tutulması gerekir. Çok saygın bir duygu olan, bir kişinin yapısına katkıda bulunan din, araç değil, toplumu güçlendiren donanım ve ışıktır. Bunun Devletle ilgili yanı yoktur. Devletimiz için yeterli ve gerekli bağ, Anayasamızın 54/1. maddesinin tanımladığı gibi "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür." ilişkisidir.

Yurttaşlık bağının dışında, işinin alt ve üst soyunu belli edecek açıklıkların dışında, herkesin saygıyla karşılaşması gereken, herkese kapalı ancak Tanrıya açık olan "din" in belli edilmesi istenemez. Dinli olup olmamak, istediği dini seçmek herkesin özgürlüğü içindedir. Kişilerin bu özel duygularının yazılmasının, buna ilişkin bilgisinin Devletçe sorulup istenmesinin, aranıp yazılmasının hiçbir yararı da yoktur. Yurttaşlar, değişik dinlerde olsalar da devlet hepsine karşı aynı yakınlıktadır. Bunu arayan, "din" açıklığını bildirmeyene yaptırım uygulamayı öngören yasa kuralının (Nüfus Yasası mad. 52) anayasal dayanağı yoktur. Tersine, Anayasa'mıza aykırı bir tutum ve işlem gerektiren yasa kuralı Anayasa'ya aykırıdır. Anayasa'mızın öze ilişkin dokunulmazlığı belirten 11. maddesi yanında 12. maddesi "din ve mezhep ayırımı gözetilmeyeceğini" bildirmekle yalnız yasa önünde, uygulama alanında, yargı katında ayırım yapılamıyacağını değil, hiçbir zaman ve hiçbir yerde din ve mezhep ayırımına, bakılamıyacağını, bunun kişiyle ilgili bir nitelik olarak, bir resmî bağ olarak ele alınamıyacağını amaçlamıştır. Bunu resmî organlar sormamalı, işlemlerinde etken olarak almamalıdır. Sorup yazmakla bilgi alınmış olunmaz, ayırımın varlığı somutlaştırılır. Aile kütüğünde din bölümü açıklığı ancak isteme bağlı tutulabilir. Çokluk görüşünün benimsediği "davet-çağrı" durumu yoktur. Kişinin istencine (iradesine) bağlı bir görünümünden ötede, yaptırımı belli edilen bir zorlama vardır. Bu durumuyla kural, Anayasamızın 8/1. maddesinin kesin buyruğu karşısında yasal nitelik taşıyamaz. Anayasamızın Başlangıç Bölümü'ne, M., 12. ve 54. maddelerine aykırılık açıktır.

3 - Anayasamız "demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak için... (başlangıç bölümü prgf. 5) Türk Ulusu'nun hukuksal izlencesini (programını) ulusal amaç olarak açıklamıştır. Demokratik hukuk devleti, teokratik din devletinin karşıtıdır. Eski bir kurum, yan siyasal, yarı dinsel bir yapısı bulunan teokratik devlet, günümüzde "çağdışı, ilkel siyasal dayanaktan, ulusal amaçtan yoksun belirsiz güçlerin sözde örgütü" olarak nitelenmekte, tarihin karanlıklarında kalmış tablolar olarak anımsanmaktadır. Büyük Türk Devriminin aydınlattığı, modern çağa giden uygarlık yolu, din devletini gömüştün, "ümme" ten "ulus"a geçişin tarihsel anıtlarıyla doludur.

Rönesansla başlayan ulusallık dine yabancı, din ulusallığa uzaktır. Toplumun belleği ulusların özgeçmiş kitabesi sayılan, bir yıkılmaz okul olan tarih, demokratik hukuk devletini lâiklik yanıyla geçerli ve gerçek bulmaktadır. Türk Devletinin temeli olan lâiklik, ulus kavramının da temel ögesidir. Lâiklik, dine saygıdan uzak kalmış, dinsel sömürüyü seçmiş, modern Türkiye'miz ve Atatürk'ün karşısında olmuş kimilerinin kötü niyetli, özel amaçla görüp gösterdiği, suçlayıp karaladığı gibi, bilgisizlikle sanılacağı "din düşmanlığı", "dinsizlik" ya da "dine karşı oluş" değil, dine saygıdan kaynaklanan, dini kişi özgürlüğünün erginliğine bırakan bir tutum ve davranış biçimidir. Dinin siyasal alan dışında kalmasını amaçlayan devlet anlayışıdır. Din devlete karışamayacağı gibi devlet de dine karışamaz. Devlet, inanç özgürlüğünü engellemez, anayasal - yasal sınırlamalar dışında, hak olarak kullanılmasını güvence altına alır, korur.

Devlet, dinin serbest - özgür benimsenmesini, gereklerinin yerine getirilmesini sağlayacak ortamı kurar. Bu, ulusu oluşturan her bireyin dini için böyle olmak gerekir. Devlet olmanın bir gereği de budur. Lâiklik, ulus - ülke işlerinin din etkisi dışında kotarılıp yürütülmesi, sorunların dinsel kurallarla değil, uygarlık kurallarıyla, bilim kurallarıyla çözümlenmesidir. Dinin özel ve üstün yerini değiştirip gelişmeleri önlemeye çabalamak, dini politikaya, politikayı dine sokmakla dinli olunamaz.

Temiz gönüllerin, arı düşüncelerin politik çabalara konu edinilip Tanrısıyla inananı arasına girilmesi lâikliğe aykırıdır. Bu aykırılık açık - kapalı, doğrudan - dolaylı nasıl olursa olsun Anayasamıza aykırılığı oluşturur. Devlet siyasal bir kurum olduğu için, lâik bir kurumdur. Özgüdüde (vicdanda) yuva kuran din ise, yaptırımını inandan alan soyut bir kurum, en doyurucu, en etken, en güçlü varsayımdır. Siyasallıkla ilgisi yoktur. Lâiklik, din baskısını, din etkenini kaldırır, özgür inan, özgür düşüncenin kaynağı olan lâiklik "dinden ayrı", "din dışı" kalmaktır. Dinsiz olmak, dine karşı olmak değildir. Kimse başkası gibi inanmak zorunda da değildir. Baskıyı İslâm Dini de kabul etmez. Dinin resmî, politik, hukuksal, ekonomik oluşumlara etken olmaması, yasal kural olmaması gözetilecektir. Şariat özleminin kesin yasaklar içinde bulunduğu, lâiklik ilkesinin böylece de korunduğu, 648 sayılı Siyasal Partiler Yasası'yla ve Anayasamızın 153. maddesinde sayılan devrim yasalarıyla da vurgulanmıştır. Akıl egemen, din etken olmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin önceki anayasalarının gelişmeleri gözetilip anımsanırsa lâikliğin temel nitelik olmasının gereği ve anlamı daha iyi anlaşılır. Devleti dinin denetimine bırakan, dinsel konuda Devletin sınırlı denetimini kaldırıp Devlete gereksiz yükler getiren kurallar (örgütler, kurslar, kadrolar, aylıklarla ilgili) gerçek lâiklikle nasıl bağdaşmazsa, kişiye dinini sormak, kişinin dinini resmen öğrenmek, Devlet kayıtlarına geçirmek de lâiklikle bağdaşmaz. İslâm inanç dünyasının yasası olan yüce Kur'an'ın yeri ayrıdır, yasaların yeri ayrıdır.

Lâik yaşam bir bütündür. Kimi alanda buna uymak, kimi alanda uymamak çelişkisi yasalarda yeralamaz. Lâikliğe aykırı istem ve işlem, lâik devlet ilkesine ters düşen Nüfus Yasası'nın 43. maddesi böylece de Anayasamızın 1., 2. ve 3. maddelerine de aykırıdır.

4 - Anayasamızın 19. maddesinin güvence altına aldığı "vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyeti" bu alanlarda her tür "zor"u iter. Sözünü ettiğim maddenin 3. fıkrası "dinî inanç ve kanaatleri açıklamaya zorlanamaz" hükmünü taşır. Fıkranın ikinci tümcesi de kimsenin dinsel inanç ve kanılarından dolayı kınanamıyacağını öngörür. Nüfus Yasası'nın 43. maddesindeki "dinini" sözcüğü, kütüğe yazılması için sormak, açıklanmasını istemektir. Yaptırımını da zorlamayı

gösterir. Sonucu kınamayı doğurabilir, siyasal kökenli toplumsal saldırılara neden yapılabilir. Bu yönüyle de Anayasamızın 19. maddesine aykırıdır.

5 - Yurttaş, hangi dinde olursa olsun, içtenlikle inancına karışılmamalı, inançları konusunda zorlanmamalı, kınanmamalıdır. Tanrıya yakarması, din gereklerine uyması (kamusal nedenlerle ve Anayasaya uygun yasalarla dinsel eylemlerin sınırlandırılması dışında) kimseyi ilgilendirmemelidir. Yoksa, "vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyeti" sözde kalır.

Korkusuz, çekinmesiz biçimde, kendi dünyasının bir parçası olan, özel yaşamı kapsamında kalan diniyle istediği gibi uğraşmalıdır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi de bu görüşleri perçinleyen açıklıkları taşımaktadır (mad. 2, 16, özellikle 18). Tapınmak özgürlüğü, Devletin güçlü kanatları altındadır. Özgürlüğü kötüye kullanarak sakıncalı davranışlara, kamuya, topluma, bireylere zarar verecek saldırı türlerine geçmeye hem Anayasamız (mad. 11/3) hem de İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olur vermez (mad. 30).

Din konusundaki inanış ve tapınma özgürlüğü, anayasal sınırlarını taşıyamayacağı gibi Devlet, gerçek ve tüzel kişiler bu özgürlüğü saygı ile korurlar. Öze dokunan sınırlama, kuşku ve çekinme yaratan daraltma ve elatmalar özgürlüklerden ödün vermek olur. Anayasa'mızdan yasa yoluyla bile ödün verilemez. Özgürlükler en yüce değer, en kutsal haklardır. Çalışmanın, emeğin, yaşamının, savunmanın anayasal saygınlığa kavuşmuş biçimi olan özgürlükler, demokrasiyi demokrasi kılan öğelerin başında gelir. "Özgürlükleri kötüye kullanmak özgürlüğü" olmadığı gibi derecelendirmek hakkı da yoktur.

Anayasa dışında daraltma, durdurma hakkı kimseye tanınmamıştır. Herkes kendi vicdanının sorumlusudur. Devlet bunun defterini tutamaz. Kişi, kendiyi ve Tanrısıyla başbaşa bu sorumluluğunun bilincini taşır. Kimse başkasının bu konuda "elçisi" ya da "görevlisi" değildir. Dinsel görünümü olumsuz çabaların yıkıcı etkilerinden Devleti korumak, dini de dış etkilerden korumak kurallara bağlanmıştır.

Bu Önlemler hem dine saygıdan, hem dine verilen değerden hem de tarihsel derslerden ileri gelmiştir (Anayasamız, 648 Sayılı Yasa, Ceza Yasası, 6187 Sayılı Yasa). Her türdeki yıkıcılığa karşı olan Anayasa'mız, özgürlüklerin yıkılmasına öncelikle karşıdır. Kötüye kullanarak ya da daraltarak olması ayrılık göstermez. Nüfus Sayımı'nda, başka yazımlarda ve kayıtlarda "din" açıklığını aramak din - vicdan - kanaat özgürlüğüne dokunmak anlamındadır. Din, her yurttaşın en doğal hakkıdır. Yasallaşarak uygarlaşmıştır. Her yurttaşın güvencesi olan Anayasa dinle ilgili kurallarıyla her dini benimseyen yurttaşa bu konuda güvence getirmiştir.

Dengelenmiş özgürlükler düzeni olan demokrasi, bu konudaki hoşgörü ve anlayışla cumhuriyetin niteliklerini oluşturan ilkelerde yansımaktadır. Aykırı tutum cumhuriyete ve demokrasiye uygun düşmez. Özgürlükler başıboşluk değil, disiplinli haklardır. Toplumsal amacı demokratik niteliğini oluşturur. Bu yönüyle Cumhuriyetimizin niteliğini dokuyan ilkeler içindedir. Bunları zayıflatıp güçsüz kılmak, gereksiz genişletmek, gereksiz daraltmak Cumhuriyete aykırı gidiş olur. Din konusu, uygar, çağdaş, bilimsel düzenlemelerle kendine özgü yerinde tutulup Devlete sataşması önlenir. Bunu aşan çaba Anayasa'ya aykırıdır.

Türk yurttaşlığı bilinci Devlet için en temel değerdir. En zorunlu bağıdır. Bu bilinç ve bu bağ, din açıklığına gerek bulamayan bir uygar, hukuksal niteliktir. Korumak ve yüceltmekle görevli

olduğumuz Türkiye Cumhuriyeti'nin lâik niteliği Devletimizin ilgili eylem ve işleminde yansımalıdır. Temel ilke olan bu niteliğe aykırı durumların Anayasa'mıza uygunluğu savunulamaz. "Ne Mutlu Türk'üm" diyebilen herkes, Türkiye Cumhuriyeti'nin uyruğudur, Türk Devleti'nin vatandaşıdır. Mahkemelerde and içilirken din belirtmesi yapılmamaktadır. 1587 sayılı Nüfus Yasası 43. maddesinin 1. fıkrası "...dinini..." sözcüğüyle, yurttaşlık bağından başka, özel ve tümüyle kişiye özgü durumu, zorunlu duruma getirdiğinden lâiklik kavramına, lâik devlet ilkesi yoluyla cumhuriyetin niteliklerine, özgürlük olgusuna ters düştüğünden Anayasa'mıza aykırıdır. Bu nedenlerle karşıoy kullanıyorum.

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

— • —

KAYIT DÜZELTME

Anayasa Mahkemesi Kararı

Esas Sayısı	: 1997/4
Karar Sayısı	: 1998/15
Karar Günü	: 12.5.1998
İtiraz Yoluna Başvuran	: Danıştay Onuncu Dairesi

İtirazın Konusu : 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Yasası'nın 105. maddesinin üçüncü fıkrasındaki "Ancak, doğum tarihlerinde, iştirakçiler için 18 yaşın doldurulmasından sonra, ... yapılan düzeltmeler, nazara alınmaz" kuralının Anayasa'nın 10. ve 138. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I-Olay

Emeklilik işlemleri sırasında 8.9.1933 olarak düzelttiği doğum tarihinin esas alınması için yapılan başvurunun reddine ilişkin iptali işlemin iptali istemiyle açılan dava sonunda verilen kararın temyiz aşamasında, davacının, Anayasa'ya aykırılık savını ciddi bulan Danıştay 10. Dairesi, 5434 sayılı Yasa'nın 105. maddesinin üçüncü fıkrasındaki "Ancak, doğum tarihlerinde, iştirakçiler için 18 yaşın doldurulmasından sonra,... yapılan düzeltmeler, nazara alınmaz" kuralının iptali için başvurmuştur.

II-İtirazın Gerekçesi

Başvuru kararının gerekçesi şöyledir:

"Ankara 14. Asliye Hukuk Mahkemesinin 22.2.1995 tarih ve E: 1994/1095, K:1995/150 sayılı kararıyla doğum tarihi 8.9.1933 olarak tashih edilen davacı, 3.10.1995 tarihli dilekçeyle; emeklilik işlemlerinde düzeltilen yeni doğum tarihinin esas alınmasını istemiş; T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü 3.11.1995 tarih ve 17.02.03 sayılı işlemiyle, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu'nun 105. maddesinin "18 yaşından sonra yaptırılan yaş tashihlerine itibar edilemeyeceği" hükmünü amir bulunduğu gerekçesiyle istemini reddetmiştir.

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 105. maddesinin 3. fıkrasında "Ancak, doğum tarihlerinde, iştirakçiler için 18 yaşın doldurulmasından sonra, ... yapılan düzeltmeler nazara alınmaz" hükmü yer almaktadır.

Kurulumuzca, uyuşmazlığın kaynaklandığı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 105. maddesinin 3. fıkrasında doğum tarihlerinde 18 yaşın doldurulmasından sonra yapılan düzeltmelerin dikkate alınmayacağını öngören hükmünün Anayasaya aykırılığı bakımından incelenmesi, davacının bu yöndeki savları da dikkate alınarak gerekli görülmüştür.

Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında tanımlandığı gibi, hukuk devleti; insan haklarına saygı gösteren, bu hakları koruyucu adil bir hukuk düzeni kuran, bunu sürdürmeye kendisini yükümlü sayan, bütünüyle hukuka uyan devlet demektir. Hukuk devleti niteliğini kazanmanın vazgeçilmez koşullarından birisi mahkeme kararlarına uyulma zorunluluğudur. Anayasa'nın 138. maddesi; yasama ve yürütme organları ile idarenin, mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğunu, bu organlar ve idarenin, mahkeme kararlarını hiç bir surette değiştiremeyeceğini ve bunların yerine getirilmesini geciktiremeyeceğini öngörmüştür.

Öte yandan hukuk devleti niteliğini kazanmanın vazgeçilmez koşullarından bir diğeri ise yasalar önünde herkesin eşitliğidir. Anayasanın 10. Maddesinde yer alan eşitlik ilkesi Anayasa Mahkemesi kararıyla açıklanmıştır.

Bu kararlarda belirtildiği üzere, eylemli değil, hukuksal eşitliği öngören eşitlik ilkesi, hukuksal durumları aynı olan kişiler arasında haklı bir nedene dayanılmadan ayırım yapılamayacağı esasını içermektedir. Böylece eşitlik ilkesine yer veren Anayasa hükmü hukuki açıdan kişisel nitelikleri ve durumları özdeş olanlara değişik uygulama yapılmasını, yasa önünde ayırımı yasaklamaktadır.

Yukarıda belirtilen 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 105. maddesinin 3. fıkrası, mahkeme kararıyla yapılan yaş tashihlerinde T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğüne yargı kararlarını yerine getirme konusunda seçimlik bir hak tanımaktadır. Bir başka ifadeyle 18 yaş öncesi yapılan yaş tashihlerine ilişkin yargı kararı kabul edilirken, 18 yaş sonrası yapılan yaş tashihine ilişkin yargı kararının gereği yerine getirilmemektedir.

Söz konusu yasal düzenlemede olduğu gibi yasama organı, yasama görevini yerine getirirken yargı organlarınca verilen kararların yerine getirilmesi konusunda idareye takdir hakkı verecek yasal düzenlemeler yapmamalıdır.

Belirtilen durumlar Anayasanın 138. maddesinde ifade edilen yargı kararlarına uyulma zorunluluğu ile bağdaşmamaktadır.

Diğer yandan 18 yaş öncesi yapılan yaş tashihlerine ilişkin yargı kararının gereğinin yerine getirilip 18 yaşın dolupundan sonra yapılan yaş tashihine ilişkin yargı kararının gereğinin yerine getirilmemesi, hukuksal durumları aynı olan kişiler arasında haklı bir nedene dayanılmadan ayırım yapılmasına yol açtığından eşitlik ilkesiyle bağdaşmamakta ve hukuk devleti ilkesine aykırı düşmektedir.

Açıklanan nedenlerle, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 105. maddesi 3. fıkrasındaki "Ancak, doğum tarihlerinde, iştirakçiler için 18 yaşın doldurulmasından sonra, ... yapılan düzeltmeler, nazara alınmaz." hükmünün Anayasanın 10 ve 138. maddelerine

aykırı olduğu kanısına varıldığından, anılan yasa hükmünün iptali istemiyle Anayasa mahkemesine başvurulmasına ve Anayasa mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar dosyanın bekletilmesine... karar verildi”.

III-Yasa Metinleri

A-İtiraz Konusu Yasa Kuralı

08.06.1949 tarihli 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun iptali istenilen kuralı da içeren 105. maddesi şöyledir :

“Madde 105- Bu kanunun iştirakçilere ait çeşitli hükümlerinin tatbikinde; emeklilik hakkı tanınan bir vazifeye ilk defa tâyin sırasında kurumlara gösterilen nüfus hüviyet cüzdanlarında yazılı doğum tarihleri, eğer 18 yaşını tamamladıktan sonra yaş düzeltilmesi yapılmış ise 18 yaşının doldurulması tarihindeki doğum tarihleri, dul ve yetimler hakkındaki hükümlerinin uygulanmasında da, dul ve yetim aylıklarına veya (Toptan ödeme)ye hak kazanıldığı tarihlerde bunların kayıtlı buldukları nüfus idarelerindeki doğum tarihleri esas tutulur.

Nüfus hüviyet cüzdanlarındaki doğum tarihleri ile nüfus kayıtlarındaki doğum tarihleri arasında fark varsa, nüfus kayıtlarındaki tarih ve birden fazla nüfus kaydı bulunanların bu kayıtları arasında fark varsa, tarihi eski olan kayıt; sonraki kayıt idare veya kaza mercilerinden verilmiş bir karar ile yapılmış veya düzeltilmiş ise kararlar nüfus kayıtlarına henüz geçirilmemiş olsa bile iştirakçiler için bu karar 18 yaşın doldurulmasından evvel alınmış olmak şartıyla bu kayıt esas olur.

Ancak, doğum tarihlerinde, iştirakçiler için 18 yaşın doldurulmasından sonra, dul ve yetimler için de aylığa veya toptan ödemeye istihkak tarihlerinden geriye doğru bir yıl içinde yapılan düzeltmeler, nazara alınmaz.

Doğum tarihlerinde ay gösterilmemiş ise, o yılın Temmuz ayının birinci günü, ay yazılı gün gösterilmemiş ise, o ayın birinci günü, doğum günü sayılır.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

2- “MADDE 138.- Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.”

IV- İlk İnceleme

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, 21.1.1997 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- Esasın İncelenmesi

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararıyla ekleri, iptali istenilen yasa kuralı ile dayarılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünöldü:

Başvuru kararında özetle, 18 yaş öncesi yapılan yaş düzeltmelerine ilişkin yargı kararlarının yerine getirilmesine karşılık, bu yaştan sonraki düzeltmelere ilişkin yargı kararlarının göz önünde bulundurulmayacağına ilişkin kuralın, Anayasa'nın 10. ve 138. maddelerine aykırılık oluşturduğu ileri sürölmüştür.

Anayasa'nın 138. maddesinde, hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları, Anayasa'ya yasalara ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verecekleri, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere emir ve talimat verilemeyeceği, görölmekte olan dava hakkında yasama meclisinde soru sorulamayacağı, yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uymak zorunda oldukları belirtilmektedir.

Emeklilik statüsü memurluk statüsüne dayandığından her iki statü arasında organik bir bağ bulunmaktadır. Bu nedenle, yasa koyucu, 105. maddeyi düzenlerken emeklilik hakkı tanınan bir göreve ilk defa atanma sırasında nüfus hüviyet cüzdanlarında yazılı doğum tarihini, eğer 18 yaşın tamamlanmasından sonra yaş düzeltilmesi yapılmışsa, 18 yaşın doldurulması tarihindeki doğum tarihinin esas alınacağını öngörmüştür.

Devletin, personel politikasını belirlemede büyük önemi olan emeklilik düzenini, bilimsel verilere göre belirlemesi ve buna göre gerekli yasal düzenlemeleri yapması doğaldır. Devletin bilimsel verilere dayanarak kurduğu bu düzenin korunmasında kamu yararı bulunduğu kuşkusuzdur. Çünkü kamu düzeni nesnel ve sürekli kurallarla sağlam ve sağlıklı temellere oturtulabilir.

İtiraz konusu kuralın yapılacak yaş düzeltmelerinin yalnızca emeklilik hakkı yönünden göz önünde tutulmamasını öngörmesinin emeklilik düzeninin kimi aksaklıklara yol açmadan sürdürülmesi amacına yönelik olduğu kuşkusuzdur. Burada yargı kararı hukuksal bir gerçek olarak değerini ve geçerliliğini korumakta ancak, bu karara emeklilik yönünden sonuç bağlanmamaktadır.

Bu nedenle, itiraz konusu düzenleme, Anayasa'nın 138. maddesine aykırı görülmemiştir.

Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulması anlamına gelmez. Yasaların uygulanmasında dil, ırk, renk, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayrılığı gözetilmesi ve bu nedenlerle eşitsizliğe yol açılması Anayasa katında geçerli görülemez.

Bu mutlak yasak, birbirinin aynı durumda olanlara ayrı kuralların uygulanmasını ve ayrıcalıklı kişi ve toplulukların yaratılmasını engellemektedir. Kimi yurttaşların haklı bir nedene dayanarak değişik kurallara bağlı tutulmaları eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz.

Durum ve konumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişikliğin doğurduğu zorunluluklar, kamu yararı ya da başka haklı nedenlere dayanarak yasalarla farklı uygulamalar getirilmesi durumunda eşitlik ilkesinin zedelendiğinden söz edilemez.

İtiraz konusu kuralla Emekli Sandığı iştirakçilerinin, 18 yaşın doldurulmasından sonra doğum tarihlerinde yapılan düzeltmelerin, emeklilik işleminde göz önünde tutulamayacağı öngörülmektedir. 18 yaşından önce yaş düzeltmesi yaptıran iştirakçilerle bu yaştan sonra düzeltme yaptıranlar aynı hukuksal durumda değildirler.

İtiraz konusu kuralla 18 yaşını doldurduktan sonra düzeltme yaptıranlar arasında herhangi bir ayırıma yol açılmamıştır. Bu nedenle, itiraz konusu kural, Anayasa'nın 10. maddesine aykırı değildir.

İptal isteminin reddi gerekir.

VI-Sonuç

8.6.1949 günlü, 5434 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu"nun 105. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "Ancak, doğum tarihlerinde, iştirakçiler için 18 yaşın doldurulmasından sonra, ... yapılan düzeltmeler, nazara alınmaz" kuralının, Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, karşı oyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 12.5.1998 gününde karar verildi.

Karşıoy Yazısı

Görülmekte olan bir dava sırasında Danıştay 10. Dairesi, 5434 sayılı Yasa'nın 105. maddesinin üçüncü fıkrasındaki, "Ancak, doğum tarihlerinde, iştirakçiler için 18 yaşın doldurulmasından sonra ... yapılan düzeltmeler nazara alınmaz" kuralının Anayasa'nın 10. ve 138. maddelerine aykırılığı savını ciddi bularak iptali için başvurmuştur.

Anayasa'nın 10. maddesi, kanun önünde eşitlik ilkesini düzenlerken, 138. maddesinin son fıkrası ilede, "Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez" kuralı getirilmiştir.

Mahkemeler, gerçeği ortaya çıkarmak ve adaleti sağlamakla görevli organlardır. Her şeyde olduğu gibi, kişinin doğum kaydında da bir yanlışlık varsa bunun düzeltileceği yer bağımsız mahkemelerdir.

Mahkemelerce verilmiş ve usulüne uygun olarak kesinleşmiş bir kararı hiçbir organ yok sayamaz ve uygulamadan kaçınamaz. Bu nedenlerle, itiraz konusu kuralla yaş tashihleriyle ilgili kesinleşmiş mahkeme kararlarının bir kesimini geçerli, bir kısmını geçersiz saymak hem Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik ilkesine, hem de 138. maddesinin son fıkrasına açıkça aykırılık oluşturmuştur.

Açıklanan nedenlerle, itirazın konusu kuralın iptali gerektiği sonucuna vardığımızdan, aksine oluşan çoğunluk kararına karşıyız.

— • —

Anayasa Mahkemesi Kararı

Resmi Gazete tarih/sayı :6.8.1971/13918

Esas Sayısı : 1970/37

Karar Sayısı : 1971/29

Karar Günü : 9/3/1971

İstemde Bulunan

Mahkeme : Ardahan Asliye Hukuk Mahkemesi.

İstemın konusu : 14/8/1330 günlü Sicilli Nüfus Kanununun 4/5/ 1331 günlü Kanunla değişik 11. maddesindeki kişilerin dâva açma süresini altı ayla sınırlayan hükmün iptali isteminden ibarettir.

I-Olay : Davacı vekilince Ardahan Asliye Hukuk Mahkemesine açılan dâvada, müvekkilinin gerçek doğum tarihi 1316 olduğu halde, nüfus kayıtlarına yanlışlıkla 1317 olarak yazıldığından, 1317 doğum kaydının 1316 olarak düzeltilmesi istenmiş ve dâva açılmasını sınırlayan hükmün Anayasanın 12. ve 31. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dâvaya bakan mahkeme Anayasa'ya aykırılık iddiasını ciddi görerek, Anayasa Mahkemesine başvurulmasına ve duruşmanın geri bırakılmasına karar vermiştir.

Anayasaya aykırılık gerekçeleri,:

a) Davacı vekilinin gerekçesi özeti :

"Anayasanın 12. maddesi kanun önünde herkesin eşit olduğu ilke sine göre düzenlenmiştir. Oysa Sicilli Nüfus Kanununun 11. maddesinde yazılı zamanaşımı genel nüfus sayımı yoluyla nüfus siciline yazılanların, kendi yaş, kayıt ve isimlerini düzeltmeleri için açacakları dâvalar hakkında işlemekte olup, başka yollarla kaydolunanlar hakkında uygulanmadığı gibi, savcıların açacakları dâvalar hakkında da geçerli bulunmadığından, genel nüfus yazımı yoluyla nüfusa geçirilenler zararına Anayasa'nın 12. maddesinde yazılı eşitlik ilkesine ve 31. maddesinde yazılı hak arama hürriyetine aykırı düşmektedir."

b) Mahkemenin gerekçesi özeti :

Sicilli Nüfus Kanununun 11. maddesine göre, genel yazım yoluyla nüfusa geçirilenlerin, kendi yaş kayıt ve isimlerinin düzeltilmesi için açacakları dâva altı aylık zaman aşımı süresiyle sınırlandırıldığı halde, kayıt sahibi olmayan kişilerin böyle bir sınırlamaya tabi olmayışı öte yandan genel yazım dışı sebeplerle nüfusa geçirilenlerin her zaman dâva açabilmeleri ve kamu adına açılan dâvalar için herhangi bir sürenin öngörülmemiş olması, eşitlik ilkesini zedelediğinden, hüküm Anayasanın 12. ve 31. maddelerine aykırı bulunmaktadır.

İtiraz konusu kanun hükmü:

14/8/1330 günlü Sicilli Nüfus Kanununun 4/5/1331 günlü Kanunla değiştirilen ve itiraz konusu hükmü kapsayan 11. maddesi şöyledir:

"Tashihi sin ve kayıt ve isim dâvaları, gerek kendisini ve kayıt ve ismini tashih ettirmek isteyen şahsın ve gerek devairi mütealli kasınca gösterilecek lüzuma binaen müddeiumumilerin müracaatı üzerine bidayet mahkemesi hukuk dairesinde müddeiumumi hazır olduğu halde, şahsı mezkûr ile nüfus memuru muvacehesinde alelusul muhakeme rüyet ve ilâma rapt olunur. Kendi sin ve kayıt ve ismini tashih ettirmek isteyen şahsın bu baptaki iddiası hüviyet cüzdanının itası tarihinden altı ay müruruna kadar mesmu olup andan sonra mesmu olmaz.

Hüviyet cüzdanının itası esnasında kayıtlara nazaran on sekiz yaşına dahil olmamış bulunanların hakkı itirazı dahi on sekiz yaşına duhullerinden altı ay müruruna kadar devam eder.

Tashihi sin ve kayıt ve isim dâvaları ikame olunacak şahitlerin badettahlif şahadetleri veya ibraz olunacak kuyut ve vesaik münderecatı ile ispat olunabilir ve her surette zahiri halin dâvayı mükezzip olmaması şarttır.

Tashihi sin ve kayıt ve isim dâvalarının hini riâyetinde kendini mutazarrır addedenlerin şahsı salis sıfatıyla duhulü caiz olduğu gibi bu bapta sadır olacak ilâmlar aleyhine gerek eşhas tarafından ve

gerek devairi müteallikasının müracaatı üzerine Müddeiumumiler canibinden itirazülgayr dâvası dahi ikame olunabilir.

Tashihi sin ve kayıt ve isim dâvaları üzerine sadır olan ilâmlar kabilî istinaf olmayıp ancak alâkadarlar veya müddeiumumiler tarafından temyiz olunabilir ve mahkemei temyiz istida dairesinde tetkiki keyfiyet edilir.

Davacı vekilinin ve mahkemenin dayandığı Anayasa kuralları:

Anayasanın 12. maddesinde- "Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz."

Anayasanın 31. maddesinin birinci fıkrasında- "Herkes, meşru bütün vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve dâvâlı olarak, iddia ve savunma hakkına sahiptir." denilmektedir.

II-İlk İnceleme :

Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15. maddesi gereğince yapılan 3.7.1970 günlü toplantıda, dosyada eksik bulunmadığı anlaşıldığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III-Esasin İncelenmesi :

İşin esasının incelenmesi için belli edilen günde, esasa ilişkin rapor, mahkemenin gerekçeli kararı, dosyadaki kağıtlar, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen kanun hükmü, Anayasa hükümleri, bunlarla ilgili yasama belgeleri okunduktan; itiraz yoluna başvuran mahkemenin bakmakta olduğu dâvanın niteliğine göre Sicilli Nüfus Kanununun değişik 11. maddesinin birinci fıkrasının ikinci ve üçüncü cümleleri hükümlerinin yaş düzeltme konusu ile sınırlı olarak incelenmesine oybirliğiyle karar verildikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

IV-Gerekçe :

Nüfus sicil kayıtları, aksi ispat edilinceye kadar itibar edilmesi lâzım gelen delil ve belgelerdendir. Kişilerin, mal, şahıs, aile ve miras haklarına ilişkin muamele ve tasarrufları ile, kamu hakları bakımından her zaman bu kayıtlara başvurmak ve yararlanmak durumunda buldukları düşünülür, kamu yükümlerinin tayin ve tespitinde tek kaynak olduğu gözönünde tutulursa, sicil kayıtlarının ne büyük önem taşıdığı ortaya çıkar ve başkaca açıklamayı gerektirmez.

Kişisel yararlar yanında, toplumsal ihtiyaçlara da cevap veren ve kamu düzeni ile ilgili bulunan, bu kayıtların, olabildiğince gerçeğe uygun olarak kurulup korunmasında zorunluk vardır. Bu nedenlerle doğan her kişinin ötekilerden ayırt edilecek şekilde adı, sanı, doğumu vesairesi ile belli süre içinde belli formül ve belgelere dayanılarak aile kütüğüne yazılması ve ölüm

olaylarının da, aynı şekilde işlenerek sicilin kapatılması kanun ve tüzüklerle düzenlenmiş ve düzenin normal işleyişini sağlamak amacıyla cezai müeyyideler konulmuştur.

Diğer taraftan sicil kayıtlarında yapılacak düzeltmeler için mahkeme ilâmı öngörülmüş ve böylece itibarlı, güvenilir bir nüfus sicili meydana getirilmesi istenmiştir.

Bu kayıtlarda bulunabilecek az sayıdaki yanlışlıkların düzeltilmesini zaman aşımı veya hak düşürücü nitelikte bir süre ile sınırlamak için haklı bir neden düşünülemez.

Kamu adına açılacak dâvaların, kamu yarar ve düzeni ile ilgili olduğu göz önünde tutulursa, bir bakıma cezai nitelik taşıyan hak düşürücü süre ile sınırlanamayacağı kendiliğinden ortaya çıkar.

Üçüncü kişilerin dâva hakkı ise, ne zaman doğacağı kestirilemeyecek özel hukuk ilişkilerine dayanır ve genel hükümlere göre gerçek hasım karşısında dâvaya bakılarak hükme bağlanır.

Bu dâvalarda Sicilli Nüfus Kanununun 11. maddesi hükümlerinin uygulama yeri yoktur, işin Sicilli Nüfus Kanununa göre çözüleceği düşünülse bile, bir süre ile sınırlanması, kayıt sahibinin kusurlu hareket ve kayıtsız davranışlarından üçüncü kişileri sorumlu tutmak ve dâva hakkının doğumundan önce öldüğünü kabul etmek gibi bir sonuca ulaştırır ki, tutarlı bir görüş olarak benimsenemez.

Genci yazım yoluyla nüfus siciline geçirilenlerin dâva hakkına gelince; bu yazımların yukarıda değinilen normal yollarla yazılanlar gibi belli bir biçimde uymadığı, dayanaklardan yoksun bir takım beyan ve tahminlere göre düzenlendiği düşünülürse, kayıtların özellikle yaş yönünden çoğu kez gerçeği yansıtmaktan uzak bulunduğu ve böyle bir durumun yaratacağı sakıncaların ise, küçümsenmeyecek kadar büyük olduğu görülür. Gerçekten geçen zaman oranında bu kayıtlara ilişkin türlü iddia ve anlaşmazlıkların çözümünde doğru yolu bulmakta hatalara düşüleceği ve hiç değilse sonuca ulaşmanın çok güç ve geç olacağı inkâr edilemez.

Kayıtların düzeltilmesi ise ön planda kayıt sahiplerinin başvurusuna bağlıdır. İnsanların çoğunlukla o zaman için yarar veya zararı bulunmadıkça harekete geçmedikleri de bir vakıa olarak bilinmektedir. O halde kayıt sahibini yanlışlığın düzeltilmesine yöneltmek için hak düşürücü bir sürenin kabulünde yarar ve zorunluluk vardır.

Görülüyor ki kamu adına açılacak dâvalarla üçüncü kişilerin veya kayıt sahiplerinin açacakları dâvaların kendilerine özgü oluşum koşulları, amaçları, hukukî dayanak ve nitelikleri vardır. Onun içindir ki birbirlerine benzemezler. Öte yandan genel nüfus yazımı yoluyla oluşturulan sicil kayıtları çoğu kez doğumdan uzak zamanlarda belgelerden yoksun olarak, beyan ve tahminine dayanılmak suretiyle meydana getirilmektedir. Oysa Anayasa'nın 12. maddesinde yazılı eşitlik ilkesi, aynı koşullar içinde olan ve aynı nitelikte bulunan durumların yasalar bakımından aynı işleme tabi tutulmasını gerektirir.

Başka bir deyişle kendilerine özgü koşulları ve nitelikleri bulunan işlerde, özelliklerine ve ereklerine uygun değişik hükümlerin uygulanması, eşitlik ilkesinin gereğidir. Bu nedenlerle itiraz konusu hükmün Anayasa'nın 12. maddesinde yazılı eşitlik ilkesini zedelediği kabul edilemez. Dâva açılması haklı nedenlerle hak düşürücü bir süre ile sınırlandırıldığına göre ortada dâva

bulunamayacağından, Anayasa'nın 31. maddesinde yazılı meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle davacı ve dâvâlı olarak iddia ve savunma hakkında da söz edilemez ve itirazın bu nedenlerle reddi gerekir.

V-Sonuç :

Sicilli Nüfus Kanununun değişik 11. maddesinin birinci fıkrasının sınırlama kararı uyarınca incelenen ikinci ve üçüncü cümleleri hükümlerinin Anayasaya aykırı olmadığına ve itirazın reddine karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile 9.3.1971 gününde karar verildi.

Karşıoy Yazısı

Anayasa'nın hak arama hürriyetine ilişkin 31. maddesine göre herkes, meşru bütün vasıta ve yollardan yararlanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya dâvâlı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir. Anayasa'nın 11. maddesinde ise temel hak ve hürriyetlerin, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabileceği ilkesi ve kanunun kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi nedenlerle de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamayacağı buyruğu yer almıştır.

Nüfus kütüğü kurulmasını, işlenmesini ve kütük hareketlerini düzenler bir yasa olan 5 Şevval 1332 -14 Ağustos 1330 günlü Sicilli Nüfus Kanununun değişik 11. maddesindeki "kendi yaşını, kaydını, adını düzelttirmek isteyen kimsenin bu konudaki iddiasının kimlik cüzdanının verilmesinden altı ay geçinceye dek dinleneceğine, ondan sonra dinlenemeyeceğine; kimlik cüzdanının verilmesi sırasında kayıtlara göre on sekiz yaşma girmemiş bulunanların itiraz haklarının on sekiz yaşına girmelerinden altı ay geçinceye dek süreceğine ilişkin itiraz konusu hükmün hak arama hürriyetini bir alanda ve bir oranda sınırladığında kuşku yoktur. Bu hükmün Anayasaya uygunluk denetimi yapılırken sınırlamanın Anayasa'nın 11. maddesinde yazılı nedenlerden birine, başka deyimle haklı bir nedene dayanıp dayanmadığının, dayanıyorsa bile sınırlamanın hürriyetin özüne dokunup dokunmadığının araştırılması ve saptanması gereklidir.

Sicilli Nüfus Kanunu incelenirse bu kanunun işleyişinin on yılda bir nüfus yazımı yapılarak kayıtların yenilenmesi düzenine oturtulduğu görülür, böyle bir durumda, her on yılda bir kütükte düzeltmeler yapılması ve dâva hakkının yeniden kazanılması öngörüldüğüne göre, bu hakkın altı ayla sınırlandırılmasında, o gün için bir kamu yararı bulunduğu düşünülebilir. Ancak on yılda bir nüfus yazımı düzeni isletilememiş ve dâva hakkının sınırlandırılması haklı bir nedene dayanır olmaktan çıkmıştır.

Bugün bu sınırlandırmada Anayasanın 11. maddesinde yazılı hak ve hürriyetlerin kanunla sınırlandırılması nedenlerinden hiçbiri bulunmadığı gibi üstelik bir kamu zararından söz etmenin de yeri vardır. Çünkü "ahvali şahsiye" kayıtlarındaki aksaklıkların kaydın ilişkin bulunduğu kimse kadar toplumu da ilgilendirdiği ve etkileyeceği hattâ kimi durumlarda topluma olan etkinin daha da ağır olacağı ortadadır, Cumhuriyet savcılarının düzeltme dâvaları açmaya yetkili bulunmalarının kamu zararını önleyeceği ileri sürülebilir de bu yetkinin ve kullanılmasının sınırlı oluşundan doğacak sonuçlar gözden uzak tutulmamalıdır.

Yukarıdan beri açıklandığı üzere 5 Şevval 1322-14 Ağustos 1330 günlü Sicilli Nüfus Kanununun değişik 11. maddesindeki "Kendi yaşını, kaydını, adını düzelttirmek isteyen kimsenin bu

konudaki iddiasının kimlik cüzdanının verilmesinden altı ay geçinceye dek dinleneceğine, ondan sonra dinlenemeyeceğine, kimlik cüzdanının verilmesi sırasında kayıtlara göre on sekiz yaşına girmemiş bulunanların itiraz haklarının on sekiz yaşına girmelerinden altı ay geçinceye dek süreceğine." ilişkin hüküm Anayasanın 31. ve 11. maddelerine aykırıdır. Hükümün itiraz yoluna başvuran mahkemenin uygulama durumunda bulunduğu yaş düzeltme konusu ile sınırlı olarak iptal edilmesi gerekli iken Anayasaya aykırı olmadığı ve itirazın reddi yolunda verilen 9/3/1971 günlü, 1970/37-1971/29 sayılı Karara bu nedenlerle karşıyım.

Karşıoy Yazısı

I- Türk Medeni Kanunu, ahvali şahsiyenin buna mahsus sicil kayıtları ile taayyün edeceğini 35. maddesinde, doğum ve ölümün nüfus sicilindeki kayıtlarla isbat olunacağını 29. maddesinde, resmi sicillerin doğru olmadığı ispatlanıncaya kadar münderecatı ile amel olunacağını 7. maddesinde, hâkimin hükmü olmadıkça ahvali şahsiye sicilinde düzeltme yapılamayacağını 38. maddesinde, şahsi menfatlerinde haksız tecavüze uğrayan kimsenin dâva hakkının varlığını 24. maddesinde ilke olarak açıklamıştır.

5 şevval 1332-14 Ağustos 1330 günlü Sicilli Nüfus Kanununun, Türk toprakları üzerinde yaşayan Türklerin medenî ahvali ile ilgilendiğinde ve bu amaçla tedvin edildiğinde kuşku yoktur. Türk Kanunu Medeniyesinin yukarıda değinilen maddelerinde de aynı konunun düzenlenmekte olduğu açıkça görülür. Doğru bir sonuca varabilmek için her iki yasanın böyle bir düzenleme ile elde etmek istediği yaranın ne olduğunu ve bununla güttüğü amacı araştırıp ortaya koymak icabeder.

Kişinin aile, Devlet ve alelîtlak hukukî topluluk içindeki hukukî durumu o kimsenin medenî ahvalini teşkil eder. Bir kimsenin vatandaş olup olmadığını, rey hakkını veya medenî hakları haiz veya onlardan yoksun yada kısıtlı bulunup bulunmadığını, aile durumu açısından bekâr, evli, dul, boşanmış olduğunu, nesep ve miras durumunu, isim, cinsiyet ve yaşını ve temyiz kudretini haiz olup olmadığını belli etmesi, bundan başka askerlik veya vergi mükellefiyetleri veya okula gitme yükümü gibi Devlet hayatında etkisi açık olan hususlara ait temel verileri belirlenmesi bakımından medenî halin doğru bir sicille tespitinin taşıdığı büyük önemi açıklamaya gerek yoktur.

Hukuk nizamına yaptığı etkinin büyük olması dolayısıyla bütün devletler konuya önemle eğilmişler ve şahsî ahvalin resmî kayıtlara geçirilmek suretiyle tespiti zaruretini duymuşlardır. Şahsi ahvalin resmi kayıtla tespiti, kişinin hukuki topluluk içinde ayakta durabilmesini, hukuki ehliyetlerini kullanabilmesini ve haklarının güvence altına alınmasını mümkün kılmış ve Devlete de adlî, askeri ve İdarî alanlarda görevlerini yerine getirebilme imkânını vermiştir.

Tescil işinin taşıdığı bu önem sicilde aranacak şartları oluşturmak tadır. O halde ahvali şahsiye (Nüfus) sicili, büyük bir titizlik içinde ve doğrulukla düzenlenmelidir; boşlukları ve hataları taşımamalı ve herkesin kişisel halini düzenli ve tam bir güvenlik içinde tespit etmelidir ve sadelik, güvenilirlik ve alenîlik içinde olmalıdır.

II- Anayasa'nın 11. maddesi şu üç temel ilkeyi açıklamaktadır. Bunlardan biricisi, temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla ve Anayasa'nın sözüne ve özüne uygun bir biçimde sınırlanabileceği kuralıdır. İkinci ilkede kanunun ne gibi sebeplerle temel hak ve özgürlükleri sınırlayabileceği

belirtilmiş, üçüncü ilkede bu sebepler var olsa dahi bir hakkın ve özgürlüğün özüne dokunulamayacağı buyruğu yer almıştır.

Öyleyse Anayasa Mahkemesi, herşeyden önce, Sicilli Nüfus Kanununun 11. maddesinde ifade edilen ve itiraza konu teşkil eden "kendi sin ve kayıt ve ismini tashih ettirmek isteyen şahsın bu baptaki iddiası hüviyet cüzdanının itası tarihinden altı ay müruruna kadar mesmu olup sonra mesmu olmaz. Hüviyet cüzdanının itası esnasında kayıtlara nazaran on sekiz yaşına dahil olmamış bulunanların hakkı itirazı dahi on sekiz yaşına duhullerinden altı ay müruruna kadar devam eder" hükmü ile haklar sınırlandırılırken kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi bir sebebe dayanılıp dayanılmadığını, başka bir deyimle hakkın sınırlandırılmasını gerekli kılan hal ve sebebin var olup olmadığını veya varlığını devam ettirip ettiremediğini araştırmak durumundadır.

III- Hatalı veya yanlış şahsî ahval kaydının nüfus sicilinde yer almasının yalnız o kimseyi ilgilendireceği yolundaki düşünce tutarsız olduğu kadar Devlet ve toplum fikrine de aykırı düşer. Özellikle doğum tarihlerindeki yanlışlıkların çoğu kez kişiden çok toplumu etkilediği bir gerçektir. Örneğin yanlış doğum tarihli kişilerin seçim, askerlik ve okuma gibi mükellefiyetlerin yerine getirilmesinde yanlış sicil kayıtları yüzünden topluma verdikleri zararın kendi zararlarına oranla daha büyük olduğu iddiası Türkiye'nin bulunduğu koşullar içinde yanlış sayılamaz.

Kişi veya toplum açısından yarar veya zararı kesin ölçülerle ayırma olanağı bulunmadığına ve kişiyi zarara sokan yanlış şahsî ahvalin toplumu ve özellikle Devleti de zarara sokacağına göre, ahvali şahsiye sicilindeki yanlışın düzeltilmesini istemek hakkının sınırlandırılmasının kamu düzeni ve millî güvenlik gereği olduğu veya bunda kamu yararı bulunduğu iddia edilemez. Aksine Devlet bakımından yararın sicil kayıtlarının doğru olmasında bulunduğu rahatlıkla öne sürülebilir.

Diğer taraftan Sicilli Nüfus Kanunu kül halinde incelendiği takdirde kanuna hâkim olan temel görüşün (Md. 17), genel nüfus sayımına dayandırıldığı ve her on senede bir sayım yapılması ilkesinin bütün kanunu çerçevelediği görülür.

Bundan çıkan anlam ise açıktır : Devlet her on senede yeni nüfus sayımı yaparak kişilere yeni nüfus cüzdanları verecektir. Bu cüzdanlarda doğumları veya diğer halleri yanlış yazılmış olanlar kanunun öngördüğü süre içinde dâva yoluna başvuramadıkları takdirde yeni nüfus sayımına kadar başka dâva açamayacaklardır.

Özgürlüğün bu biçimde sınırlandırılmasını kanunun kabul edildiği tarihte haklı görmek ve bunda kamu yaran olduğunu ve hakkın özüne dokunan bir yönü de olmadığını söylemek mümkündür. Çünkü kanun on senelik periyodik tahrir süreleri kabul etmiş ve kişilerin süresi içinde dâva haklarını kullanmamaları sonucu yanlış sicil kaydını sonuna kadar devam ettirmeyerek müteakip tahrirde düzeltme ve dâva yolunu tekrar açma imkânını tanımış olmasına göre, bu hükmün kamu düzenini bozduğu veya bunun kamuya zararlı sonuçlar getirdiği öne sürülemez. Ancak kanunun 17. maddesinde yapılması öngörülen sayım buyruğu yerine getirilmemiş olduğundan, itiraza konu olan hüküm, beklenen kamu yararını sağlamak şöyle dursun, 14 Ağustos 1330 da var olan kamu yaran fikrini bu gün ters düşmüş ve böylece kamu düzeni aleyhine dönüşmüştür.

IV- Kamuyu ilgilendiren her nüfus kaydının düzeltilmesi için Cumhuriyet savcılarının dâva açmaya yetkili olduklarını ve sonuç olarak savcının amme dâvası açmak suretiyle yanlış veya hatalı kaydın düzeltilmesi imkânının doğacağını ve zararlı halin böylece izale edileceğini düşünmek ve bu suretle itiraza konu olan hükmün kamuya yararlı olduğunu göstermeye çalışmak mümkün değildir.

Cumhuriyet savcılarının görev alanı kanunlar tarafından çizilmiş olduğuna göre, yasaların görev vermediği konularda savcıların dâva açmaları da söz konusu olmaz. Kaldı ki, cumhuriyet savcılarının kamu adına dâva açma olanağı, kişi yönünden kullanılmamak suretiyle düşen haklar bakımından değil de belki ve çoğu kez onların dâva haklarını kullanmamaları nedeniyle verebilecekleri zarardan toplumu korumak için tanınmıştır.

V- Genel nüfus tahriri üzerine nüfus cüzdanı alanlarla nüfusa doğrudan doğruya tescilleri sebebiyle cüzdan verilenler arasında yaş düzeltilmesi dâvaları bakımından ayrık görüşlerle itiraz konusu hükme tabi olup olmadığı yolunda değişik sonuçlara varmanın (Yargıtay'ca benimsenen içtihat gibi) aynı durumdaki kişiler arasında kanunla korunması gereken eşitliği bozucu bir netice meydana getireceğinde kuşku yoktur. Bu sonucu Anayasa'nın 12. maddesindeki ilke ile bağdaştırmak olanaksızdır.

Yukarıdan beri açıklanan düşünce ve nedenlerle itiraza konu 11. madde hükmünün Anayasa'nın 11. ve 12. maddelerine aykırı düştüğü ve iptali gerektiği kanısı ile dâvayı reddeden çokluk görüşüne karşıyız.

— • —

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

NESEP

Anayasa Mahkemesi Kararı

Esas sayısı	: 1987/1
Karar sayısı	: 1987/18
Karar günü	: 11/9/1987
İtiraz Yoluna Başvuran	: Sorgun Sulh Hukuk Mahkemesi.

İtirazın Konusu : 17/2/1926 günlü, 743 Sayılı “Türk Kanunu Medenisi'nin 443. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile ikinci fıkrasının, Anayasa'nın 10., 12., 35. ve 41. maddelerine aykırılığı ne yarı pay alması eşitsizliktir.

I. Olay : Davacı adına vekili tarafından, Sorgun Sulh Hukuk Mahkemesine, 11/9/1986 tarihli dilekçe ile “nüfusta anne hanesinde baba adı Ahmet olarak kayıtlı olan müvekkilinin, babası Ahmet K'nın mirasçısı bulunduğu ileri sürülerek hasımsız veraset belgesi verilmesi” istenilmiştir.

Davacı vekilinin, Türk Medeni Kanunu'nun 443. maddesinin, Anayasa'nın 10., 12., 35. ve 41. maddelerine aykırı olduğu yolundaki iddiasının ciddi bulunduğu kanısına varan mahkeme, bu hükmün iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

II. İtirazın Gerekçesi :

İtiraz yoluna başvuran mahkemenin, davacı vekili tarafından ileri sürülen, Anayasa'ya aykırılık iddiasının ciddi olduğuna ilişkin görüşünü açıklayan, 22/1/1987 günlü, 986/83 Sayılı kararı özetle şöyledir :

I - Anayasa'nın 10. maddesinde herkesin yasa önünde eşit olduğu, hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmayacağı öngörülmesine karşın, Medeni Kanunun 443 maddesinin iptali istenen hükümlerinde nesebi sahih olmayan çocukların baba cihetinden mirasçı olabilmeleri için, babalarının kendilerini tanımış olması veya mahkemece babalığa hüküm verilmiş bulunması koşuluna yer verilmesi, Anayasa'nın 10. maddesine aykırıdır. Çünkü, baba yönünden nesebi sahih olan çocuk -miras hakkını tam olarak alabilecek iken, nesebi sahih olmayan çocuk, babası tarafından tanınmamış veya süresinde babalık davası açılmadığı için babalığa mahkemece hüküm verilmemiş ise, kendisine yüklenebilecek bir kusuru olmadığı halde, babasının mirasından pay alamayacaktır. Bunun da ötesinde baba, nesebi gayri sahih olan çocuğunu tanımış veya mahkemece babalığına hüküm verilmiş olsa dahi. Medeni Kanun'un 443/2. maddesi uyarınca bu durumdaki çocuk nesebi sahih kardeşlerine göre mirastan yarı pay alacaktır. Bu olgu kanun önünde eşitlik prensibine tamamen aykırıdır. Aynı babanın çocuklarından bir kısmı mirastan pay alırken bir kısmının pay almaması, bir kısmının da diğerlerine oranla yan pay alması eşitsizliktir.

2 - İtiraz konusu olayda da açık bir eşitsizlik göze çarpmaktadır.

Dosyadaki nüfus kayıt örneklerine göre; miras bırakanın medeni nikâhli eşinden nesebi sahih olarak dört çocuğu ve nikâhsız yaşadığı kadından da nesebi sahih olmayan dört çocuğu bulunmaktadır.

Miras bırakan, neseplerin düzeltilmesi ile ilgili yasaların birinden yararlanarak, nesebi sahih olmayan çocuklarından birini tanımış ve nüfus kütüğünde kendi hanesine yazdırarak nesebi sahih hale getirmiş, bu hale göre, nesebi sahih olmayan diğer kardeşleri babalarının, yani murisin mirasından hiç pay alamazken, nesebi düzeltilen çocuğun mirastan tam pay alması sonucunun dogması açık bir eşitsizlik ve haksızlıktır. Babalarının ihmalinden dolayı veya başka bir nedenle nesep düzeltilmesi yasalarından faydalanamayan, nesebi sahih olmayan ve bu şekilde dünyaya gelmekte bir kusurları bulunmayan çocuklar cezalandırılmakta, bir anlamda suçsuz kimselere ceza verilmektedir.

3 - Medeni Kanun'un iptali istenilen 443. maddesi hükmü, babadan gelecek miras payını engellemek yoluyla, mülkiyet hakkını işlemez hale getirdiğinden, herkesin devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğunu belirleyen Anayasa'nın 12. maddesine aykırıdır.

4 - Söz konusu hüküm Anayasa'nın 35. maddesine de aykırıdır. Çünkü, Anayasanın 35/1. maddesi herkesin, mülkiyet ve miras haklarına sahip olduğunu belirtmiş olmasına, 35/2. maddesinde bu hakların ancak 'kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabileceği öngörülmesine rağmen, kamu yararı olmadığı halde baba yönünden nesebi sahih olmayan çocuğun mülkiyet ve miras hakları sınırlandırılmaktadır.

5 - Anayasa'nın 41. maddesi Devletin, özellikle ananın ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri almasını hüküm altına almış iken, iptali istenen kanun hükmü nedeniyle, nesebi sahih olmayan çocuklar hiçbir kusurları olmaksızın cezalandırılmakta ve korunmadan mahrum bırakılmaktadırlar. Aileyi koruma, sadece nesebi sahih çocukları koruma olarak kabul edilmiş ve farklılık kardeşler arasında kin ve düşmanlık yaratmıştır.

6 - Yurdumuzda imam nikâhli olarak isimlendirilen dini nikâh ile kimi erkek vatandaşlar birden fazla kadınla yaşamakta, genellikle bunlardan biri ile resmen evli görülmektedir. Çoğunlukla bu çeşit gayri resmi yaşayan eşler çevrelerinde evli kabul edilmekte, çocukları da evlilik içi çocuk muamelesi görmektedir. Bu çocukların yasal olarak miras yönünden de haksızlığa uğramamaları için Anayasa'ya aykırı olan ilgili hükümlerin iptali gereklidir.

Gerçekten, yasa koyucu 5-6 yılda bir neseplerin düzeltilmesi konusunda kanunlar çıkarına yoluna gitmiştir. Bu suretle inceleme konusu yasa hükümleri zaman zaman fiilen yürürlükten kaldırılmış olmakta ancak olayımızda olduğu gibi herhangi bir nedenle kendi iradeleri dışında bu yasalardan faydalanamayan nesebi sahih olmayan çocukları haksız ve suçsuz yere cezalandıran bir yasa maddesi haline gelmektedir.

7 - Medeni Kanun'un 443. maddesinde babasının mirasından mahrum edilen bu durumdaki çocuklara aynı kanunun 92/1. maddesinin evlenme yasağı koymak suretiyle, nesebi sahih olmayan çocukların babaları dolaylı yoldan tanınmış olmaktadır.

Türkiye bir Avrupa ülkesidir. Avrupa'nın pek çok ülkesinde evlilik içi ve evlilik dışı çocuk ayrımı giderilmiştir. Evlilik dışı yaşama durumlarında, gerekli cezai işlemler yapılmakla beraber, evlilik dışı doğan çocukların ana tarafından olduğu gibi, baba tarafından da tüm haklarının, bu arada miras hakkının verilmesi sosyal bir zorunluluktur.

III. Yasa Metinleri :

A) İptali İstenen Yasa Kuralları :

11/2/1926 günlü, 743 sayılı “Türk Kanunu Medenisi”nin Anayasa'ya aykırılığı öne sürülen hükümleri de içeren sahih olmayan nesepte miras kenar başlıklı 443. maddesinin tamamı şöyledir :

“Madde 443 - Nesebi sahih olmayan hısımlar, ana tarafından nesebi sahih hısımlar gibi mirasçılık hakkını haizdir. Bunların, baba cihetinden mirasçı olabilmeleri; babalarının kendilerini tanımış veya babalıklarına hüküm sudur etmiş bulunmasına mütevakıftır.

Baba tarafından nesebi sahih olmayan bir çocuk yahut füruu, babasının nesebi sahih füruları ile içtima ederse; nesebi sahih bir çocuğa veya ferilerine isabet eden hissenin yansını alırlar.”

B) Dayanılan Anayasa Kuralları :

“Madde 10 - Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

“Madde 12 - Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.”

“Madde 35 - Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu kararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

“Madde 41 - Aile, Türk toplumunun temelidir.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.”

IV. İlk İnceleme :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca 10.2.1987 gününde, yapılan ilk inceleme toplantısında, evvela itiraz yoluna başvuran mahkemenin başvurma yetkisinin bulunup bulunmadığını, sonra da itiraz edilen hükümlerin davada uygulanacak hüküm niteliğinde olup olmadığı üzerinde durulmuştur.

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Kanununun 23. maddeleri uyarınca mahkemeler, herhangi bir kanun hükmünü Anayasa'ya aykırı görürler veya bu yoldaki bir iddianın ciddi olduğu kanısına varırlarsa, söz konusu kanun hükmünün Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilmesi için Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilirler. Ancak; bu yetkinin kullanılabilmesi için, öncelikle mahkemenin bakmakta olduğu bir davanın mevcut bulunması ve Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilmesi istenen yasa hükmünün de söz konusu davada uygulanacak hüküm niteliğinde olması gerekir.

Davacı vekili, 11/9/1986 günlü dilekçe ile davacının, babası olduğu iddia edilen miras bırakının ilk gayri resmi karısından doğduğunu ileri sürerek, murisin verasetinin kabulü ile mirasçılık belgesi verilmesini istemiştir.

İtiraz konusu kuralların ortadan kalkması halinde, babalık bağı konusunda iddianın kanıtlanması işlemlerinin ele alınması mümkün olacağı gibi, evlilik dışı çocukla babası arasında sahih olmayan nesep bağı, tanıma veya babalığa hüküm verilmesiyle kurulacağından, iptali istenilen hükümler davada uygulanacak niteliktedir.

İlk inceleme sonunda, bu nedenlerle, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, "İtiraz konusu kuralın davada uygulanacak hüküm niteliğinde bulunmadığı" yolundaki karşıoyları ve oyçokluğuyla karar verilmiştir.

V. Esasın İncelenmesi :

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen yasa hükümleri, itiraza dayanak yapılan Anayasa kuralları, bunlarla ilgili gerekçeler ve dosyadaki öteki belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

İtiraz yoluna başvuran mahkeme, Medeni Kanununun 443. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi olan, "Bunların, baba cihetinden mirasçı olabilmeleri; babalarının kendilerini tanımış veya babalıklarına hüküm sudur etmiş bulunmasına mütevakkıftır." hükmü ile aynı maddenin ikinci fıkrasını oluşturan, "Baba tarafından nesebi sahih olmayan bir çocuk yahut füruu, babasının nesebi sahih fürularıyla içtima ederse nesebi sahih bir çocuğa veya ferilerine isabet eden hissenin yansını alırlar." hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ilişkin itirazı ciddi bularak iptalini istemiştir.

A) Genel Açıklama :

İtiraza konu hükümlerin Anayasa kuralları açısından incelenmesine geçilmeden önce, evlilik dışı çocuğun hukuksal durumunun genel olarak ele alınması, bu husustaki düzenlemelerin tarihi gelişimine ve konu ile ilgili çeşitli görüşlere yer verilmesi yararlı bulunmuştur.

Aralarında kanunun tanıdığı bir evlilik bağı kurulmayan kadınla erkeğin ilişkilerinden dünyaya gelen çocuk, evlilik dışı, diğer bir deyimle sahih olmayan nesepli çocuktur.

Evlilik dışı çocukların hukuki durumlarının sahih nesepli çocukların durumundan farklı olup olmayacağı, başka bir ifadeyle eşit hale getirilip getirilmeyeceği, özellikle batı hukuk sistemlerinde devamlı tartışma konusu olmuştur.

Evlilik dışı bir ilişkinin ürünü olan çocukların evlilik içi çocuklarla eşit duruma getirilmesini isteyenler;

Bir çocuğun evlilik içi veya evlilik dışı bir ilişkinin ürünü oluşu, kendi elinde değildir. Toplumun evlilik dışı ilişkileri hoş görmeyişi ve bunun evlilik kurumunu baltalayan davranışlar olarak nitelendirilişi dahi, bu ilişkide kusuru ve rolü olmayan çocukların farklı statüye ve değişik hükümlere tabi tutulmasını haklı göstermez. Evlilik dışı çocuğun babasından hiç miras alamaması veya sahih nesepli çocuğa verilenin yarısını alması haklı bir çözüm sayılamaz.

Bu durumda olanlar arasında fark kabul etmek, ortaçağ düşüncelerini devam ettirmek, çağımıza uygun düşmeyen hatalı bir davranıştır.

Miras hakkı kişinin doğal ve temel haklarından. Bu hak ancak kanunun öngördüğü durumlarda sonradan kaldırılabilir.

Bu görüş taraftarları masum, her şeyden habersiz, kendi iradeleri dışında dünyaya gelmiş olan çocuklara ana ve babalarının günahları için ceza çektirmeye sebep görmeyip, evlilik dışı çocukların hukuki durumlarını zayıflamaktan toplumun daha çok zarar göreceğini ileri sürerler.

Farklılık taraftarlarının görüşlerine gelince :

Evlilik dışı çocuklara sahih nesepli çocukların hukuki durumunu vermek istemeyen akımın taraftarları, aile kurumunu, evlilik ilişkisini ve evlilik içi çocukları koruma amacını güderek aile otoritesini ve evlilik dışı çocukların hukuki durumlarının iyileştirilmesinin, aile yuvasını zarara uğratacağını, evli olmayan kadının çocuğu ile birlikte veya çocuk vasıtasıyla evli bir erkeğin yuvasına karışma girişiminin aile düzenini yıkabileceğini savunurlar. Ayrıca, evlilik içi ve evlilik dışı çocuklar arasında eşitliğin kurulmasının evlenme ile serbest birleşme arasındaki sınırların ortadan kalkması gibi tehlikeli bir sonuca götüreceği ve bu tür çocukların hukuki durumlarının iyileştirilmesinin, evlilik dışı ilişkilerde, bu durumda olanların çocuk yapmama konusundaki duyarlıklarına ve çocuk yapmaktan çekinmelerine sebep kalmayacağı görüşündedirler.

Evlilik dışı çocukların toplum içindeki durumlarının düzeltilmesi girişimi, XVIII. yüzyılda rasyonalizm akımı ile başlamış, evlilik birliği dışındaki bir doğum olayının kişinin hayatını

etkileyen bir neden sayılmaması ve bu çocuklarla evlilik içi doğanlar arasında eşitlik sağlanması gerektiği savunulmuştur.

Batıda XIX. yüzyılın ortalarında sosyalist akımın savunucuları; burjuva düzeninin, evlilik dışı çocukları ve analarını yoksulluğa ve çaresizliğe sürüklediğini, burjuvaların kendi sınıf çıkarlarının sarsılmaması, babalık davaları ile karşılaşılması, çalışan sınıftan aralarına sızmaların olmaması gibi nedenlerle mevcut düzenin sürmesini istediklerini, yasaları bu biçimde düzenlediklerini ileri sürmüşlerdir.

Kadınlara erkeklerle eşitlik sağlanması yolunda uğraş veren “Feminist” hareket sahipleri de, evlilik dışı ilişkilerin ürünü olan çocukların durumlarının düzeltilmesini istemişlerdir.

Son olarak, bir ulusun dirliğinin ve geleceğinin sağlam yapılu kuşakların yetişmesine bağlı olduğunu, bütün çocukların fizik ve moral yönünden en iyi biçimde yetiştirilmesinin devletin baş görevi olduğunu benimseyen akım da, evlilik dışı çocukların durumlarının iyileştirilmesinde önemli bir etken olmuştur. Çocukların korunup bakılmasının, yalnız aileye ait bir iş değil, aynı zamanda milletçe üstlenilmesi gereken bir görev olduğu yolundaki görüşler ortadaki farklılığın giderilmesini sağlamada etkisini göstermiştir.

Yüzyılımızda, gelişen insancıl düşüncelere paralel olarak evlilik dışı çocuğun, evlilikten bağımsız bir değer olarak korunması fikri güç kazanmış ve çağdaş Anayasalarda bu konuda hükümler getirilmiştir.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra batıda başlatılan “Nesep Hukuku” alanındaki iyileştirme hareketi Avrupa ülkelerinin çoğunda geniş bir kabul görmüştür.

Böylece evlilik içi çocukla, tanınan ya da babalığa hükmedilen çocuk arasındaki farklılığa son verilmiş, evli olmayan kadınla erkeğin ilişkisinden doğan çocuk, tanıma veya mahkeme hükmü ile babasına hukuken bağlanmak suretiyle evlilik içinde doğan çocukla eşit haklara sahip kılınmıştır.

Evlilik dışı çocukların hukuksal durumu Medeni Kanununun 290-314. maddelerinde düzenlenmiştir.

Sahih olmayan nesepli çocuklar, evlilik dışı birleşmelerden doğup, nesebi düzeltilmemiş veya evlilik içinde doğmasına karşın baba yönünden nesebi red edilmiş çocuklardır.

Evlilik dışı çocuklar :

- Babalarının kim olduğu saptanamayan çocuklar; (Bunların babalarıyla aralarında hukuksal bir ilişki kurulması söz konusu olamaz, zira bu çocuklar hiçbir erkeğe karşı hak ileri süremezler.)
- Babası fiilen bilinmesine karşın, çeşitli nedenlerle tanınamayan veya tabii veya tam babalığa hükmedilemeyen çocuklar;
- Yalnızca tabii babalık ilişkisi mahkeme kararı ile kurulmuş çocuklar;

- Tanınmış veya tüm neticeleriyle babalık hükmü almış olan çocuklar;

- Evlilik dışı ilişkiden doğmuş olmakla beraber, nesepleri ana ve babanın evlenmeleri, hakimın hükmü veya af yasalarının verdiği yetkiye dayanılarak idari yoldan düzeltilen, böylece sahih nesepli duruma getirilen çocuklar;

Şeklinde gruplandırılabilir.

İtiraz konusu kural, baba tarafından tanınmamış veya babalık hükmü almamış çocuğun mirasçı olamayacağını hükme bağladığından ilk üç grubu ilgilendirmektedir.

İtirazda bulunan mahkeme, baba yönünden sahih olmayan nesep bağlarının kurulmasını, tanıma veya babalık şartına bağlamak suretiyle engelleyen kural ile bazı hallerde alınacak miras payına ilişkin hükmün iptalini istemektedir. Bu durumda, ilk üç gruba giren evlilik dışı çocukların babayla olan ilişkileri üzerinde durulması gerekir.

Evlilik dışı çocukla anası arasındaki nesep ilişkisi doğumla birlikte kurulur. Bu husus Medeni Kanunun 290. maddesinin birinci cümlesinde, “Nesebi sahih olmayan çocuğun anası, doğuran kadındır.” biçiminde belirtilmiştir.

Yine aynı maddede, evlilik dışı çocuğun hukuki anlamda babasının, tanıma veya hükümle belirleneceği gösterilmiştir.

Medeni Kanunun 291-294. maddelerinde açıklandığı üzere tanıma; evlilik dışında doğan çocuğun babasının, kanunun tespit ettiği şekle uygun biçimde yaptığı, yenilik doğuran, tek taraflı bir hukuksal işlemle, evlilik dışı çocuğun babalığını kabul ettiğini açıklamasıdır. Tanımayla birlikte evlilik dışı baba ile çocuk arasında sahih olmayan nesep bağı meydana gelir. Tanımının sonuçları, çocuğun ana rahmine düştüğü tarihten itibaren geçerlidir.

Medeni Kanunun 295. maddesi ise, evlilik dışı çocuğun babası veya büyükbabası tarafından tanınmaması veya tanınmak istenmemesi halinde, bu çocuğun babasının belli edilmesini sağlamak amacı ile, babalığa hükmen karar verilebileceğini öngörmüştür.

Kanunumuza göre babalık davasının konusu, ana ve çocuk yararına mali sonuçlu olabileceği gibi, mali istekle birlikte baba ile çocuk arasında bir nesep bağı kurmak, çocuğun babasının soyadını, vatandaşlığını ve miras hakkını almak, nüfusuna kaydolmak gibi kişisel sonuçlu da olabilir.

Mali sonuçlu babalık davası, evlilik dışında dünyaya gelen çocuğun, davalı erkekten olduğu saptandıktan sonra, çocuk yararına nafaka, ana lehine tazminat verilmesi amacına yöneliktir. Kişisel sonuçlu babalık davası sonucunda babalığa hükmedilmesi halinde, evlilik dışı çocuk, mali sonuçları yanında, babasının nüfusuna kaydedilerek, onun soyadını, vatandaşlığını alır, babasının ve anasının hısımlarına karşı miras dahil, sahih olmayan nesebe bağlı hak ve anasının hısımlarına karşı miras ile, evlilik dışı doğan çocuk ile baba arasında sahih olmayan nesep ilişkisinden doğan hukuksal bağ kurulur. Ancak Medeni Kanunun 443. maddesinin ikinci fıkrasında belirtildiği üzere, babanın sahih nesepli çocukları ile birlikte mirasçı olan sahih nesepli olmayan çocuk, sahih nesepli çocuğun miras payının yansını alacaktır.

Evlilik dışı çocuğun babası belli ise, yalnızca mali sonuçlar doğuran babalığa hükmolunması halinde çocukla babası arasında doğal nesep (tabii babalık) bağı doğmuş olur. Böyle bir durumda çocukla babası arasında hukuksal yönden bir hısımlık ilişkisi meydana gelmez.

Medeni Kanununun 291. maddesinde belirtildiği gibi; tanınmanın evlilik dışı baba tarafından yapılması, tanınan çocuğun tanıyanın evlilik dışı çocuğu olması, tanınmanın maddi koşullarını oluşturmaktadır. Ayrıca anılan Kanununun 292. maddesi uyarınca, “birbirleriyle evlenmeleri yasak olanlardan veya evli erkek ve kadınların zinasından doğan çocuk”, başka bir deyişle “fücur ve zina ürünü” çocuklar tanınmaz.

Kişisel sonuçları bakımından babalığa hüküm verilebilmesi için, Medeni Kanununun 310. maddesinde, davalının anaya evlenme vaadinde bulunması, cinsel ilişkinin bir cürüm oluşturması, cinsel ilişkinin, davalının kadın üzerindeki nüfuzunu kötüye kullanması sonucu olması koşullarının gerektiği öngörülmüştür.

Kişisel sonuçlarına göre, babalığa hükmedilebilmesi için gereken olumsuz koşulu içeren “Münasebeti cinsiyet zamanında müddeialayih evli ise; hakim babalığa hükmedemez.” biçimindeki Medeni Kanununun 310. maddesinin ikinci fıkrası ise Anayasa Mahkemesi'nin 21/5/1981 günlü ve 1980/29 E., 1981/22 K. sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

İptal konusu kural, zina ürünü çocukların babalarına sahil olmayan nesep bağı ile bağlanmalarını engelleyen hükümdür.

Kararın gerekçesinde; “Anayasamızın aile dışında kalan ana ve çocukları koruma ve çıkarları arasında adil bir denge kurma amacına yönelik hükümleri karşısında, ana rahmine düştüğü sırada babası annesinden başka biriyle evli olan çocukla, babası evli olmayan çocuk arasında yapay bir ayırım yapıp, birinci çocuğu babaya karşı nesepsiz durum düşürürken, ikincisine babasına sahil olmayan nesep bağı ile bağlanma olanağı tanınması eşitlik ilkesiyle bağdaşmayacağı gibi bunun haklı nedeni de gösterilemez.” denilmiştir.

Mevcut duruma göre, iptali istenen dava konusu hükümler, yukarıda sözü edilen türdeki çocukların mirasçılığını engellemekte ve nesepi sahil olmayan çocuklar sahil olanlarla birleştiğinde bunların mirastan yarı pay almalarına neden olmaktadır.

İnsan hakları yönünden inceleme :

Birleşmiş Milletler Teşkilâtına üye olan devletlerce, bütün insanlara tanınan temel hakları belirten ve bildiren, 10/12/1948 tarihinde kabul edilmiş İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 25. maddesinin ikinci fıkrasında; “Analık ve çocukluk, özel ihtimam ve yardım görmek hakkını haizdir. Bütün çocuklar, evlilik içinde veya dışında doğsunlar aynı sosyal korunmadan faydalanırlar.” denilmiştir.

Aynı beyannamenin 16. maddesinde de, ailenin toplumun doğal ve temel ögesi olduğu ve bu nedenle toplumun ve devletin korunmasından yararlanması gerektiği belirtilmiştir.

18/10/1961 tarihli Avrupa Sosyal Haklar Temel Yasası'nın 17. maddesinde ise; “Evlilik durumuna ve aile bağlarına bakılmadan ana ve çocuğun sosyal durumuna uygun iktisadi korunmaya hakkı vardır.” denilmektedir.

Türkiye tarafından da imzalanan ve onaylanan bu temel metinler; genelde, çocuğun, evlilik içinde ve dışında doğduğuna bakılmaksızın, kişiliğini geliştirmesi ve ileride topluma sağlıklı bir birey olarak katılabilmesi için gerekli her türlü olanaktan yararlandırılmasını öngörmektedir. Keza, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Ekonomik ve Sosyal Kurulunun, 18/5/1973 tarihli kararında, sahih ve sahih olmayan nesepli çocukların eşit hukuksal duruma sahip olmaları ilke olarak kabul edilmiştir. Uzmanlar komitesi, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine verilmek üzere, Avrupa İşbirliği Komitesine, evlilik dışı çocukların hukuki durumuna ilişkin bir anlaşma tasarısı sunmuştur. Evlilik dışı çocuklar hakkındaki tasan ile üye devletleri, temel hükümler açısından kanunları birleştirmeye yöneltmek amaçlanmış olup, çoğu devletler anlaşmalara uymak ve Medeni Kanunlarını değiştirmek yoluna gitmişlerdir.

Af Kanunları yönünden inceleme :

Evlendirme memurunun önünde akdedilmesi gereken medeni evlenme biçimi; özellikle yurdumuzun kırsal kesimlerinde gereğince yerleşmemiştir. İmam nikâhı ile oluşan birleşmeden, diğer bir deyişle, evlendirmeye yetkili merciler önünde yapılmış evlenme akdi olmaksızın, birleşip karı koca gibi yaşamış olanlardan doğan çocuğun, Medeni Kanun önünde “gayri sahih nesepli” sayılması durumu ortaya çıkmıştır.

İşte bu sosyal soruna geçici bir çözüm arayan kanun koyucu, 1933 yılından bu yana ortalama beş yılda bir, kimi yasalarda “Af Kanunu”, kimilerinde de “Tescil Edilmeyen Birleşmeler İle Bunlardan Doğan Çocukların Tescili Hakkında Kanun” olarak isimlendirilen yasalar çıkarılmıştır.

İlk kez Cumhuriyetin ilânının onuncu yılı nedeniyle 1933 yılında 2330 sayılı ile kabul edilen “Af Kanunu”nu, 1934 yılında 2576 sayılı, 1945 yılında 4727 sayılı, 1950 yılında 5524 sayılı, 1956 yılında 6652 sayılı, 1965 yılında 554 sayılı, 1974 yılında da 1826 sayılı kanunlar ile 1981 yılında 2526 sayılı ile çıkarılan kanun izlemiştir.

Geçici süre uygulanacak olan sözü geçen kanunda, evli bir erkekle evli olmayan bir kadının ve evli bir kadınla kocasından başka bir erkeğin, karı koca gibi yaşamalarından doğan çocukların babaları ve anaları adlarına sahih nesepli olarak tescil edilmeleri öngörülmüştür.

Böylece tescil işlemleri yapılan bu durumdaki çocuklar, sahih nesepli çocuklarla eşit hale geldiklerinden, babalarının mirasına, sahih nesepli çocuklar gibi katılmaları sağlanmıştır.

Medeni Kanunun ilgili kuralları evlilik dışı birleşmeleri önleyemediğinden bu tür birleşmenin ürünü olan çocukların neseplerinin düzeltilmesi bakımından zaman zaman çıkarılan af yasaları ile geçici nitelikteki önlemler alınmaya çalışılmıştır.

B) İtiraz Konusu Hükümlerin Anayasa Yönünden İncelenmesi :

- Anayasa'nın 10. maddesi yönünden inceleme :

Mahkeme itirazında, tanıma veya babalığa hüküm ile babasına neseb bağı ile bağlanamamış olan ve bunda bir kusuru bulunmayan çocuğun, tabii babasına mirasçı olamamasını ve nesebi sahih çocuk tam miras payı alırken nesebi sahih olmayan çocuğun yarım pay almasını, eşitlik ilkesine aykırı olduğunu öne sürmüştür.

Gerçekten Medeni Kanununun 443. maddesinin ikinci fıkrası, bir babanın nesebi sahih çocuğu ile birlikte mirasçı olan nesebi sahih olmayan çocuğunun yarım miras payı alacağını öngörmekte olup, bu durum evlilik dışı çocuğun evlilik içinde doğmuş çocuğa göre mirastan daha az yararlandığını ortaya koymaktadır.

Benzer bir konuda Anayasa Mahkemesince verilmiş bulunan 21/5/1981 günlü kararda da açıklandığı üzere “Ana rahmine düştüğü sırada babası annesinden başka biriyle evli olan çocukla, babası evli olmayan çocuk arasında yapay bir ayırma yaparak, birine: çocuğu babaya karşı nesebsiz duruma düşürürken, ikincisine babasına sahih olmayan neseb bağı ile bağlanma olanağı tanınması eşitlik ilkesiyle bağdaşmayacağı gibi, bunun haklı nedeni de gösterilemez. Aile birliğinin korunması savı konuyla doğrudan ilgili olmaması dolayısıyla haklı bir neden olarak ileri sürülemez. Bir grup çocuğu iterek, horlayarak, onları kimi temel haklardan yoksun bırakarak aile birliğinin korunacağını düşünmek, bu sosyal olguya, gerçekçi bir yaklaşım olamaz. Çünkü aile birliğini tehlikeye atan ve huzursuzluk yaratan bu tür çocuklara kimi temel hakların tanınması değil, bu duruma zemin hazırlayan normal olmayan kadın - erkek ilişkilerinin varolması ve sürmesidir. Çocuk bu tür ilişkilerin etkeni değil ancak ürünüdür. Toplum yaşamında önemli olan, bu tür ilişkilerin sonucu doğan çocuğu, toplum dışına iterek ve kimi haklardan yoksun kılarak cezalandırmak değil, onu ortaya çıkaran anormal ve toplumun değer yargıları açısından da ahlâklı davranış sayılmayan ilişkileri yok etmektir. Nitekim Birleşmiş Milletler Örgütü Ekonomik ve Sosyal Kurulu'nun 18/5/1973 günlü kararında, sahih ve sahih olmayan nesepli çocukların eşit hukuksal duruma sahip olmaları ilke olarak benimsendiği” belirtilmektedir.

Öte yandan öğretilerde evlilik içi ve evlilik dışı çocuk ayırımının ortadan kaldırılması, farklılıkların giderilmesi yolunda, Medeni Kanunumuzda gerekli değişikliklerin yapılması gerektiği görüşü genelde paylaşılmaktadır.

Anaları bakımından tam miras payı alan bu kişilerin, babalan yönünden, sahih nesepli çocukla birleşmesi halinde, mirastan yarım pay almalarını haklı bir nedene dayandırmak mümkün değildir. Meşru evlilikleri teşrik ya da gayri meşru çocuğun babasının tam olarak tespit edilmesindeki güçlük, bu tür bir ayırım için haklı neden sayılamaz.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu hüküm Anayasa'nın kişilerin arasında haklı bir nedene dayanmadan ayırım yapılmasını yasaklayan 10. maddesine aykırı görülmüştür.

2 - Anayasanın 12. maddesi yönünden inceleme : Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlerin nitelikleri başlıklı 12. maddesi birinci fıkrası herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğunu belirtirken, ikinci fıkrasında bu temel hak

ve hürriyetlerin “kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva” edeceğini hükme bağlamıştır. Maddenin bu tarz düzenlenmesinin de açıkça gösterdiği gibi Anayasa koyucu kişiyi temel hak ve hürriyetlerle donatırken, bu hak ve hürriyetlerin kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı olan ödev ve sorumluluklarından ayrı düşünülmemeyeceğini de vurgulamıştır, itiraz konusu maddede yer alan ve iptali istenilen düzenlemenin Anayasa'nın bu maddesi ile doğrudan bir ilgisi yoktur. Esasen itirazın dayanakları arasında bulunan ve Anayasa'nın miras hakkını belirleyen 35. maddesi açısından inceleme yapılırken ayrıca tartışılacaktır.

3 - Anayasa'nın 35. maddesi yönünden inceleme :

İtiraz yoluna başvuran mahkeme “miras hakkının ancak kamu yaran amacı ile sınırlanabileceğini, itiraz -konusu kuralın kamu yararı amacı gütmeyen bu hakkı sınırladığını” ileri sürmüştür.

Anayasa'nın 35. maddesi, herkesin miras hakkına sahip olduğunu belirttiikten sonra, bu hakkın ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabileceği kuralını koymuştur.

Anayasa'nın 35. maddesinin gerekçesinde; “Maddede mülkiyet ve miras hakları, diğer temel haklar gibi ve onlar derecesinde düzenlenmiş ve Anayasa güvencesine bağlanmıştır. Miras hakkı, mülkiyet hakkının bir devamıdır, özel bir şeklidir. Bu nedenle mülkiyet ve miras aynı maddede artarda düzenlenerek anayasal güvence altına alınmıştır. Miras hakkının ağır vergilendirme yolu ile muhtevassız hale getirilmesi, miras hakkının ortadan kaldırılması önlenmek istenmiştir.” denilmiş, ayrıca “kamu yararı dışında Anayasa'nın 13. maddesinde yazılı sebeplerle de sınırlama yapılmasının mümkün olduğu” belirtilmiştir.

Evlilik dışında doğmuş çocuklardan, babalığına hükmedilmiş olanlarla, yalnızca tabii babalık bağı mahkemelerce tespit edilmiş bulunan çocuklar arasında ikinci gruptakiler aleyhine bir sınırlama getirilmesinde kamu yararı aracı güdüldüğünü söylemek mümkün olmayıp, ancak bir kısım çocukların yaran amaçlanmış bulunmaktadır.

Anayasanın 13. maddesinde sayılan sınırlama sebeplerinden hiçbirisi farklı hüküm getirmeyi haklı göstermez. Evlilik dışı ilişkilerden doğan çocuklar hakkında farklı uygulama getirilmesi ile de genel ahlâkın korunması sağlanmış olamaz. Esasen uygulamada sınırlama değil hakkın tümünün ortadan kalkması söz konusu olmaktadır.

Medeni Kanunun itiraza konu 443. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, nesebi sahih olmayan çocuklar veya onların fûruu (altsoyu), babalarının nesebi sahih olan çocukları ile birlikte bulunurlarsa, miras konusunda nesebi sahih olan bir çocuğa veya bunun fûruuna isabet edebilecek miktarın yansını alırlar. Buna göre mirasın ikili birli paylaşımı kuralı ile de kamu yararı amacından ziyade evlilik içinde doğan çocuklara bir üstünlük sağlama amacına yöneldiği ortadadır. Bunun evlilik içinde doğan çocuklara daha fazla değer verilmesinin sonucu olduğu ve evlenme kurumunun üstün tutulması ilkesinden meydana geldiği ileri sürülebilir ise de, bu nedenler ayırım yaratılmasına dayanak olamaz. Gerçekten bu farklı uygulamanın evlilik dışı birleşmeleri önlemediği de Medeni Kanunun kabulünden bu yana çıkarılan nesebin idari yoldan düzeltilmesini sağlayan af kanunları ve evlenme akdine dayanmayan birleşmelerin sayısından anlaşılmaktadır.

Bu suretle itiraz konusu kuralın evlilik dışında doğan çocukların miras haklarında ayırma ve kısıntıya neden olduğu ortaya çıktığından açıklanan nedenlerle anılan hüküm Anayasanın 35. maddesine aykırı düşmektedir.

4 - Anayasa'nın 41. maddesi yönünden inceleme :

Ailenin korunması esaslarını düzenleyen bu maddenin ikinci fıkrasında özellikle ana ve çocukları koruma görevinin de Devlete ait bir ödev olduğu belirtilmiştir.

Gerçekten maddenin gerekçesinde: "... kanun koyucuya aileyi milletin temeli olarak koruma, refahı ve huzurunu sağlama ödevini de yüklemekte" olduğu açıklanarak aşağıdaki görüşlere yer verilmiştir :

"Ailenin korunması yanında, ananın ve çocuğun da korunması hükme bağlanmıştır. Ananın bu sıfatla korunması esasen mevzuatta yer almıştır.

Çocuğun korunması, genel olarak ifade edilmekle yetinilmiş ve evlilik içi ve dışı çocuklar arasında ayırım gözetilmemesi esası benimsenmiştir. Bu sonuç, esasen (eşitlik ilkesi)nden de çıkarılabilir."

Bu suretle, Anayasa ailenin yanı sıra aile dışındaki ananın ve çocukların da korunmasını Devlete bir ödev olarak yüklemiş bulunmaktadır. Medeni Kanunun düzenlemesine göre evlilik dışı çocuğun durumu genellikle evlilik içi çocuğa göre elverişsizdir. Evlilik dışı çocuklar toplumda babasız çocuk damgası taşıdıklarından horlanmaları, aşağılanmaları, babalarına karşı nafaka isteminden başka bir hak ileri sürememeleri ve babalarının mirasçıları olamamaları nedenleriyle ekonomik bakımdan güçsüz bırakılarak toplum dışına itilmektedirler.

Nitekim, Anayasa Mahkemesinin 21/5/1981 günlü kararının gerekçesinde bu konu ile ilgili olarak; ailenin ve çocuğun korunmasını buyuran Anayasa'nın bu tür sonuçlar doğuran bir yasa kuralı ile uyum içinde olduğunun söylenemeyeceği, bu durumun bireyin insan olmaktan doğan kişiliğini özgürce geliştirme temel hakkıyla bağdaşmayacağı ve Anayasa ile uyumlu bulmadığından yasa koyucunun af yasaları çıkarılması yoluyla Medeni Yasanın koyduğu bir yasağı askıya alma gereğini duyduğu vurgulanmıştır.

Ayrıca konu ile benzerliği nedeniyle, anılan kararda yer alan aşağıdaki gerekçe, bütün evlilik dışı çocukların durumunu kapsayacak niteliktedir. Karar gerekçesinde; "Anayasamız, yalnızca çocuğu değil, çocukla birlikte aileyi de korumak suretiyle toplumda aile ile aile dışında yer alan ana ve çocuğun çıkarları arasında adil bir denge kurmak istemektedir. Konuyu bu yönden de ele almak ve itiraz konusu kuralın iptal edilmesi halinde ailenin bundan zarar görüp görmeyeceğini de tartışmak gerekmektedir.

Medeni Yasanın itiraz konusu kuralının İsviçre Medeni Kanunu'nda yer almasına gerekçe olarak meşru ailenin korunması gösterilmiştir. Bugün ise bu metin, İsviçre Medeni Yasası'ndan çıkarılmıştır, İsviçre yasa koyucusu, kuşkusuz, aileyi korumaktan vazgeçmemiştir. Özellikle, aile hukuku ile ilgili konularda batılı toplumların insan haklarına ilişkin birçok temel metinde yer verdikleri -ailenin korunması- ilkesinden vazgeçmeleri olası değildir. Bu nedenle geriye kalan tek

olasılık, bu kuralın ailenin korunması ile doğrudan ilişkili olduğu yönündeki görüşlerini değiştirmeleridir.

Öğretide, itiraz konusu kuralın alındığı hükmün, İsviçre Medeni Yasasına Kilise hukukunun etkisiyle girdiğine işaret edilerek;

a) Aile kurumunun etkinliğini ve otoritesini korumak, evli olmayan 'kadınların, çocuğu ile birlikte veya çocuk vasıtasıyla evli bir erkeğin yuvasına karışıp aile düzenini yıkmasını önlemek,

b) Serbest birleşmeleri önlemek veya azaltmak,

Amaçlarıyla bu yasaklamanın getirildiği ancak, bu hükmün ailenin korunmasıyla bir ilgisi bulunmadığı belirtilmektedir.

Bu düşüncelerden ilki yüzeysel bir görüşü yansıtmaktadır. Çünkü aile sarsıntı geçirecekse bunun nedeni, babanın eşinden başka bir kadınla ilişkiden bir çocuğun doğmuş olmasıdır. Çocuğun babaya sahih veya sahih olmayan nesep bağı ile bağlanması aileyi fazla etkilemeyecektir. Medeni Yasaya göre, zina ürünü çocukların açtığı mali sonuçlu babalık davasında da, baba yargı kararı ile saptanmaktadır. Öte yandan çocukla baba arasında hukuksal bir nesep bağı kurulması çocuğun kendiliğinden babanın ailesine dahil olması sonucunu da doğurmaz. Medeni Yasanın 312. maddesine göre, sahih olmayan nesepli çocuğun velayetinin ana ve babaya verilmesi yargı kararı ile olmakta, hatta, 298. maddenin son tuncesine göre, hakim gerekli görürse velayeti ne anaya ve ne de babaya vermeyerek çocuğa bir vasi tayin edebilmektedir. Çocuğun velayetinin babaya verilmesinin onun aile birliğini önemli ölçüde sarsacağı yolunda ciddi belirtiler bulunması durumunda mahkemenin bunu dikkate alarak karar vereceği doğaldır.

Zina ürünü çocukların babalarına yasal olarak bağlanmalarının aile kurumu zararına serbest birleşmeleri artıracığı düşüncesinde de isabet bulunmamaktadır. Evlilik dışı çocukların babalarına sahih ya da hiç değilse sahih olmayan nesep bağı ile bağlanabilmesine izin verilmesi, hiç kusuru olmadığı halde toplumda çok kötü duruma düşürülen çocuğun korunması ile ilgili bir önlem olup, bunun serbest birleşmeleri artırmaya yönelik bir yanı yoktur. Tersine, serbest birleşmeleri bir ölçüde önlediği savunulabilir. Çünkü evlilik dışı bir ilişkide doğacak çocuğun soyadını taşımayacağını, mirasçısı olamayacağını bilen kişi hiç bir sorumluluk duymaksızın bu tür bir ilişkiye girebilir. Bu kişinin, doğacak çocuğun mali, sosyal ve hukuksal sorumluluğunu taşıyacağını bilmesi kendisini daha dikkatli davranmaya itebilir.

..... itiraz konusu kuralın evlilik dışı ilişkileri engellediği

ve bu kuralın bulunmaması halinde bu tür ilişkilerin artacağı yolundaki savlar ve öne sürülen görüşler dayanıksız kaldığı gibi kendi içinde de tutarsızdır.” denilmiştir.

Yukarda açıklanan gerekçede de, genel olarak evlilik dışı çocuklar ile evlilik içi çocukların durumları arasındaki farklılıkları içeren Medeni Kanun hükümlerinin, Anayasa'nın 41. maddesinde yer almış çocukların korunması ilkesine aykırı olduğu etraflı bir biçimde açıklanmış bulunmaktadır.

Böylece, toplumun en güçsüz kesimini oluşturan çocukların korunması yönünden de olaya bakıldığında babasının kimliği kesin olarak belirlenmiş olan evlilik dışı çocukla, babalığına bütün neticeleri ile hükmedilmiş evlilik dışı çocuk arasında bir ayırım yapılması ve bunların tümünün birlikte mirasçı olduklarında nesebi sahih olan çocuğa göre mirastan hiç pay almamalarını ya da yarım pay almalarını öngören Medeni Kanunun 443. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile aynı maddenin ikinci fıkrası Anayasa'ya açık bir aykırılık oluşturmaktadır.

Bu hükümlerin iptal edilmeleriyle de ortaya çıkan duruma göre; Medeni Kanunun 443. maddesinin birinci fıkrası uyarınca nesebi sahih olmayan hısımların, ana tarafından nesebi sahih hısımlar gibi mirasçı olmaları durumu devam edecek, bunlar da baba yönünden Medeni Kanunun 290. maddesine göre tahakkuk eden babalarına mirasçı olabileceklerdir.

Verilecek Kararın Belirlenmesi :

Yukarıda ayrıntılarıyla incelenen duruma ve açıklanan gerekçelere göre; 17/2/1926 günlü, 743 sayılı Medeni Kanunun 443. maddesinin;

a) Birinci fıkrasının ikinci cümlesini oluşturan; “Bunların, baba cihetinden mirasçı olabilmeleri; babalarının kendilerini tanımış veya babalıklarına hüküm sudur etmiş bulunmasına mütevakkıftır.” hükmünün, Anayasanın 10., 35. ve 41. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptali gerekir.

b) Aynı maddenin “Baba tarafından nesebi sahih olmayan bir çocuk yahut füruu, babasının nesebi sahih füruları ile içtima ederse nesebi sahih bir çocuğa veya ferilerine isabet eden hissenin yansını alırlar.” biçimindeki ikinci fıkrası hükmü de, Anayasa'nın 10., 35. ve 41. maddelerindeki kurallara aykırı olduğundan iptal edilmelidir.

VI - Sonuç :

17 Şubat 1926 günlü, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin;

1 - 443. maddesinin ilk fıkrasının ikinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karşılarıyla ve oyçokluğuyla;

2 - Aynı maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karşılarıyla ve oyçokluğuyla; 11/9/1987 gününde karar verildi.

Karşıoy Yazısı

Esas Sayısı : 1987/1

Karar Sayısı : 1987/18

“Çocuk, sağ doğmak şartıyla ana rahmine düştüğü andan itibaren medeni haklardan istifade eder” ve ayrı bir kişi sayılırsa da onun en yakın kan hısımları olan anne ve babası ile biyolojik ve psikolojik kopmaz bağları vardır. Bu nedenle anne ve babasından tamamen ayrı düşünülemez.

Diğer canlıların bile yavrularına bağlılıkları herkesçe bilinirken insanların çocuklarını, anne ve babalarından ayrı, aileden bağımsız değerlendirmek yanlış olur.

Anayasa “aile Türk toplumunun temelidir” demektedir. Çocuğa, anne ve babasına bu temel ilke çatısından bakmak gereklidir. Atatürk Devrimlerinin başında gelen bir ilkeye göre de aile bir erkekle bir kadının evlenmesinden ve onların çocuklarından oluşur. Anayasa, 41 inci maddesiyle böyle bir ailenin korunmasını emretmektedir Medeni Kanunun 443 üncü maddesindeki : “Nesebi sahih olmayan kısımlar, ana tarafından nesebi sahih hısımlar gibi mirasçılık hakkını haizdir. Bunların, baba cihetinden mirasçı olabilmeleri; babalarının kendilerini tanımış veya babalıklarına hüküm sudur etmiş bulunmasına mütevakıftır.

Baba tarafından nesebi sahih olmayan bir çocuk yahut fûruu, babasının nesebi sahih fûrularıyla içtima ederse; nesebi sahih bir çocuğa veya fûrularına isabet eden hissenin yansımlarıdır” biçimindeki kural da Atatürk Devrimlerinin, dolayısıyla Anayasa'nın benimsediği aileyi korumaktadır.

Asırlardan beri bir erkekle bir “kadının evlenmesini özümsemiş, içine sindirmiş bulunan bir İsviçre topluluğu bile son senelere kadar yasalarında böyle bir hükmün yer almasına gerek duymuşken ancak Atatürk Devrimleriyle taaddüdü zevcat sisteminden ayrılmaya çalışan bir toplum için böyle bir hükmün ve ilkenin zorunluluğu açıktır.

Her insan gibi evli bir erkek ve onunla “zina”da bulunan kadın da doğacak çocuklarının hal ve geleceklerini düşünürler.

Medeni Kanunun, çoğunluk tarafından iptal edilen hükmü zinayı ve zina mahsulü çocukların çoğalmasını önleyen önemli bir hükümdü. Bu hükme rağmen şimdiye kadar evli erkeklerin zina mahsulü çocukları yeterli derecede azalmamışsa bu, taaddüdü zevcat sistemini halâ sürdürmek isteyenlerin bulunmasından ileri gelmektedir. Bu çeşit birleşmelerden doğan çocukların nüfusa tescili hakkındaki af yasaları da zina mahsulü çocukların yeterli derecede azalmasını önlemektedir.

Ancak, her şeye rağmen Atatürk Devrimlerinin başında gelen tek erkekle tek kadın evliliğinin; bu evlilikten oluşan ailenin korunmasını, yerleştirilmesini, yaşatılmasını Anayasa ve onun “Başlangıç” hükümleri zorunlu kılmaktadır.

Evli bir erkek hakkında onun zinasından doğan çocuk için, babalığa hükmedilemeyeceği, babalığın kabul edilemeyeceği inancı ve bilinci kesin olarak yerleşirse bu çocukların sayısı hayli azalacaktır. Aksi takdirde birden fazla evlilik (zina) ve bundan doğan çocuk sayısı rahatlıkla artacaktır. Bunun ise ahlâka ve Atatürk Devrimlerine aykırılığı ortadadır.

Babası belli olmayan çocukların bugünkü hukuki durumu, Anayasamızın 10. maddesinde öngörülen eşitlik ilkesine aykırı bulunmadığı ve bunlar Anayasanın 12. maddesinde belirtilen temel hak ve hürriyetlerden mahrum olmadıktan gibi, 41. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen Devlet ve diğer kamu tüzelkişilerinin koruma tedbirlerinin dışında da değildirler.

Diğer taraftan, Medeni Kanun'un dava konusu edilen 443. maddesinin “Baba tarafından nesebi sahih olmayan bir çocuk yahut fûruu babasının nesebi sahih fûrularıyla içtima ederse, nesebi sahih bir çocuğa veya fûrularına isabet eden hissenin yarısını alırlar” biçimindeki son fıkrası hükmü, sosyal ve ekonomik gerçekler göz önünde tutularak düzenlenmiş bir hükümdür.

Anayasa'ya göre herkes, bu arada nesebi sahih olmayan çocuklar da elbet miras hakkına sahiptir. Ne var ki, her temel hak gibi miras hakkı da mutlak olmayıp özel olarak Anayasa'nın 35., genel olarak da 13. maddelerinde belirlenen koşulların varlığında sınırlanabilecektir.

İşte, Medeni Kanun'un 443. maddesi son fıkrası hükmü de, nesebi sahih olmayan çocukların miras hakları açısından kamu yaran gibi düşüncelerle bir sınırlama getirmiş bulunmaktadır.

Bu hüküm, ana, baba ve çocuklardan oluşan ve Türk toplumunun temeli sayılan “Aile” nin, yukarıda değinildiği üzere, korunması amacına yönelik tedbirlerin en önemlisidir. Nesebi sahih olmayan çocukların, sahih nesepli çocuklarla eşit miras payı almasının kabulü, gelecek endişesini ortadan kaldıracığından bu gibi çocukların sayısını artıracak ve bunun yaratacağı ciddi sorunlar yanında, varlığına ve korunmasına bu kadar önem verilen “Aile”lerin sarsılmasına da yol açmış olacaktır.

Bu sosyal sakınca yanında, “Aile” bireylerinin gayret ve katkılarıyla meydana getirilen mal varlığının, bunlara hiçbir katkısı bulunmayan nesebi sahih olmayan çocuklara da eşit olarak paylaşılması, toplumu rahatsız edecek, özellikle paylaşılacak mirasın, ölen eşinden kocasına kalan miras olması halinde duyulan huzursuzluk daha da artacaktır. Böylece, sözde eşitlik sağlanmak istenirken, aksine eşitsizliğe, hatta haksızlığa sebebiyet verilmiş olunacaktır.

İşte böyle haklı nedenlere dayalı bir sınırlama getirilmiş olduğu içindir ki burada bir eşitsizlikten söz edilemeyecektir.

Özetle; Medeni Kanun'un 292. ve müteakip maddelerindeki mani hükümler sebebiyle babalan tarafından tanınmayan veya babalığa hüküm alınamayan “Nesebi sahih olmayan hısımların baba cihetinden mirasçı olamamalarında” ve “Nesebi sahih olmayan bir çocuk yahut fûruu, babasının nesebi sahih fûrularıyla içtima ederse; nesebi sahih bir çocuğa veya ferilerine isabet eden hissenin yarısını alırlar” biçimindeki Medeni Kanun'un 443. maddesinde, Anayasa'nın 10., 12., 35. ve 41. maddelerine aykırılık yoktur.

Bu nedenlerle çoğunluk kararına karşıyız.

Karşıoy Gerekeçesi

Esas Sayısı : 1987/1

Karar Sayısı : 1987/18

Türk Devrimi'nin hukuksal ve toplumsal alanlardaki etkinliğini yansıtan anıtsal yapılı Medeni Yasa'nın çağdaş niteliğiyle bağdaşmayan 443. maddesinin birinci fıkrasının ikinci tümcesinin iptali, sözü edilen maddenin ikinci fıkrasının da, bağlantı nedeniyle iptalini gerektirmemektedir. Baba yönünden mirasçılık sıfatının kazanılması, o babanın çocuğu olmaya bağlı tutulmuş, başka bir ilgi-ilişki gereksiz görülmüştür. Babanın çocuğu olmak durumu, kuşkusuz, tanımayla ya da babalık davalarıyla kanıtlanacaktır. Doğal babalık (tabii babalık) davası da bu kapsamdadır. Birinci fıkra bu hususu dışladığı için iptal edilmekle soy-bağı (nesep) ilişkisi kurma olanağım vermemektedir. Yasanın soybağına ilişkin kuralları yürürlükte, varlığını ve etkisini sürdürmektedir. Maddenin düzeni, birinci fıkrada ana ve baba yönünden, mirasçılık sıfatının, ikinci fıkrada miras payı oranının belirlendiğini göstermektedir, ikinci fıkranın iptali, davadaki istemi aştığı gibi boşluk oluşturmuştur. Davacı, soybağı ilişkisi yokken (nesepsiz iken) mirasçı sayılıp yararlanmayı istemişken, ikinci fıkranın iptaliyle sağlıklı, geçerli olmayan, düzgün olmayan soybağı (sahih olmayan nesep) düzeyini aşarak, düzgün soybağı (nesebi sahii) çocuklar gibi mirastan tam pay alma yolu açılmıştır. Düzgün soybağılık, soybağısızlığın (nesepsizliğin) tam tersi olduğundan eşit biçimde miras payı almaları yeni bir eşitsizlik doğurmuştur. Aile düzeni, yasak ilişkiler, geçersiz durumlar, hak duygusu bakımından sakıncalar taşıyan bu sonuç gözetilerek yeni düzenleme için yasa koyucuya süre verilmesi idi. Hiç soybağı yokken ve soybağı durumunda bir değişiklik olmadan, daha açık bir anlatımla soybağısızlık (nesepsizlik) durumu sürerken mirasçı olabiliyorsa en çok düzgün olmayan soybağılılar (gayri sahii nesep) gibi 1/2 oranında pay almalı ya da payın oranını yasa koyucunun belirlemesi sağlanmalı idi. Karar ile hem düzgün olmayan soybağılıların miras payı düzgün soybağılıların miras payına eşit kılınmış, hem de hiç soybağı olmayanlar düzgün olmayan soybağılıları da aşarak düzgün soybağılılar gibi tam paya kavuşmuşlardır. Aynı durumda olanlar için ayrı düzenleme aykırı olur. Bu olayda, bu durumda herhangi bir aykırılık söz konusu olmadığından ikinci fıkranın iptalini öngören çoğunluk görüşüne karşıyım.

Karşıoy Yazısı

Esas Sayısı : 1987/1

Karar Sayısı : 1987/18

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddelerine göre, mahkemelerin bir yasa kuralı hakkında Anayasa Mahkemesine başvurma yetkileri, o kuralın davada uygulanması koşuluna bağlıdır.

Medeni Kanunun 443. maddesine göre, nesebi sahii olmayan kimselere sulh hukuk mahkemesince verilecek mirasçılık belgesi, asliye hukuk mahkemesinde açılmış veya açılacak nesep davasının sonucuna bağlı olduğundan, evveleminde davacıdan böyle bir karar istenmesi ve kendi baktığı dava için onu bekletici sorun yapması gerekirdi, zira, mahkemelerin görevini tayin

eden yasa hükümlerinin yargılama usulüne ve amme intizamına taalluk etmesi hasebiyle aksi yönde bir sarahat ihtiva etmedikçe- davaya görevli olamayan mahkemece bakılamaz.

Bu itibarla, itiraz yoluna başvuran mahkemenin mirasçılık belgesi vesilesiyle de olsa, asliye hukuk mahkemesinin görev alanına giren bir konuyu çözüme bağlaması mümkün olamayacağından davada uygulayacağı, bir kural da yoktur. Bu sebeple davanın öncelikle yetki yönünden reddi gerekir.

Esasa gelince :

Türk Medeni Kanunu'nun 443. maddesi, evlilik dışı çocukların miras hakkını düzenlerken, nesep bağına kaynağını, evlilik olsun olmasın anaya karşı doğum, babaya karşı da tanıma veya babalıklarına hüküm verilmiş olması şartına bağlamıştır. Daha açık anlatımı ile ana yönünden doğal nesep ilişkisini miras açısından yeterli gördüğü halde baba yönünden nesep ilişkisini tanıma ya da kişisel sonuçlarıyla babalığa hükümde aramaktadır.

Bilindiği gibi Medeni Kanunumuz iki değişik babalık davasını öngörmüştür, birisi nesep bağı kurmayan sadece bazı parasal haklar doğuran babalık davası, diğeri de nesep bağı kuran ve bu suretle kişisel sonuçlar doğuran babalık davasıdır. Babalık davasının iki çeşit olması, Medeni Kanunun dava konusu 443. maddesinin getirdiği bir düzenleme değildir. Bu sebeple, ister kişisel sonuçlarıyla babalık davası ile isterse parasal sonuçlarıyla babalık davası ile nesep bağı kurulmuş olsun, evlilik dışı çocukların babaya karşı aynı statüye sahip olabilmeleri için her şeyden önce bu ikiliğin ortadan kaldırılması gerekir.

Nitekim, Medeni Kanunun ön tasarısında 290. maddede yapılan değişiklikle, çocuğun tanınması veya soydanlığına karar verilmesi durumlarında babasına ve onun hısımlarına karşı düzgün soydanlıklı çocuk durumunu alacakları belirtilmiş ve babalık hükmü “soydanlık kararı” olarak kabul etmekle, tanınmış veya soydanlığına karar verilmiş olan evlilik dışı çocukları, soydanlığı düzgün öteki altsoy ile birlikte ve eşit şekilde mirasçı olabilme olanağına kavuşturmuştur.

Yürürlükteki kanun mali ve şahsi hal sonuçlu olmak üzere iki tür babalık davası kabul ettiği halde, tasanda babalık davası bütün hallerde çocukla babası arasındaki soy bağına hedef almakta ve her üç halde de babaya nispet tayininin mahkeme kararı ile olacağı öngörülmektedir.

Bu davaların tümünde, davacı ve davalı sıfatlan, dava açma süresi, davada ispat yükü, davalının iddiayı ve karineyi çürütebilme hakkı ispat araçları ortak noktalardır.

Bu itibarla, sadece 443. maddenin birinci fıkrasındaki “.... veya babalıklarına hüküm sudur etmiş bulunmasına” ibaresi iptal edildiği takdirde çoğu kamu düzenine ilişkin aile kurumuna, evlilik ilişkisine, evlilik içi çocukları koruma amacına yönelik denkleştirici düzen tamamen alt üst olacak ve ailenin kaderini babalığı iddia edilen kimsenin ölümünden sonra verilecek mirasçılık belgesi tayin edecektir.

443. madde, veraset ilamında tutunulacak belgeleri gösteren bir usul hükmü olup, nesebi sahih olmayan çocukların babalık şartlarını düzenleyen bir madde değildir. Bu gibi çocukları mirastan yoksun kılan babalık davasında tabii babalık ispat edildiği halde 310. maddede sayılan özel

şartların bulunmaması nedeniyle babalığa karar verilmesini yasaklayan kuraldır. Bu maddede öngörülen soydanlık için babalık davasında yapılacak değişiklikle 443. maddenin uygulama alanı kendiliğinden genişleyebilir.

Madde, mevcut hali ile ve tek başına Anayasa ile konulan bir mecburiyeti bertaraf eden ve böyle bir mecburiyete uyulmasını önleyen nitelikte olmadığına göre, Anayasaya aykırı sayılamaz. Bu sebeple maddenin uygulama alanının genişletilmesi amacı ile iptalini kararlaştıran çoğunluk görüşüne karşıyım.

— • —

Anayasa Mahkemesi Kararı

Resmi Gazete tarih/sayı :21.6.1974/1974/14922

Esas Sayısı : 1974/10

Karar Sayısı : 1974/12

Karar günü : 25/4/1974

İtiraz yoluna başvuran : Kuyucak Sulh Hukuk Mahkemesi.

İtirazın konusu : 17/2/1926 günlü, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 443. maddesinin ikinci fıkrasını Anayasa'nın 10., 11., 12., ve 36. maddelerine aykırı gören mahkeme Anayasanın değişik 151. maddesine dayanarak Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

I- Olay :

Mirasçılığın saptanması için açılarak Kuyucak Sulh Hukuk Mahkemesinin 1974/127 sayısını alan davanın 4/4/1974 günlü ilk duruşmasında nüfus memurluğundan gelen yazıyı inceleyen ve tanıkları dinleyen mahkeme mirasçılar arasında baba yönünden nesebi sahih olmayan bir çocuk bulunduğu ve Türk Kanunu Medenisinin "Sahih olmayan nesepte miras" kenar başlığını taşıyan 443. maddesinin ikinci fıkrasının davada uygulanması gerektiği sonucuna varmış ve bu kuralı Anayasanın 10., 11., 12., 36. maddelerine aykırı görerek Anayasanın değişik 151. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesine başvurulmasına ve davanın geri bırakılmasına karar vermiştir.

II- İtiraz Konusu Yasa Kuralı :

17/2/1926 günlü, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin ikinci fıkrasının Anayasaya aykırılığı ileri sürülen 443. maddesi-Üçüncü Tertip, Düstur, Cilt 7, sayfa 311 deki metne göre— şöyledir :

"Madde 443- Nesebi sahih olmayan hısımlar, ana tarafından nesebi sahih hısımlar gibi mirasçılık hakkını haizdir. Bunların baba cihetinden mirasçı olabilmeleri; babalarının kendilerini tanımış veya babalıklarına hüküm sudur etmiş bulunmasına mütevakıftır.

Baba tarafından nesebi sahih olmayan bir çocuk yahut fûruu babasının nesebi sahih fûrularıyla içtîma ederse; nesebi sahih bir çocuğa veya ferilerine isabet eden hissennin yarısını alırlar."

III- İnceleme :

Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15. maddesi uyarınca 25/4/1974 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında rapor, Kuyucak Sulh Hukuk Mahkemesinin 4/4/1974 günlü, 1974/127 sayılı yazısına bağılı olarak gelen aynı gün ve sayılı gerekçeli karar ile dava dilekçesi, Kuyucak Nüfus Memurluğunun 4/3/1974 günlü yazısı ve duruşma tutanağı örnekleri, işin kapsamına giren kanun kuralları ve konuyu ilgilendiren öteki metinler okunduktan sonra önce mahkemenin itiraz yoluna başvurmaya yetkili bulunup bulunmadığı üzerinde durulmuştur.

Anayasanın değışik 151. ve 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 27. maddeleri kurallarına göre bir mahkemenin herhangi bir kanun kuralını, Anayasaya uygunluk denetiminden geçirilmesi için Anayasa Mahkemesine getirebilme yetkisini kazanması, elinde görmekte olduğı bir davanın bulunmasından başka ayrıca Anayasa Mahkemesine getirdiğı kanun kuralını o davada uygulama durumunda olmasına bağılıdır.

Kuyucak Sulh Hukuk Mahkemesinin elinde bakmakta olduğı bir davanın bulunduğunda kuşku yoktur. Bu davanın niteliğı yukarıda "Olay" bölümünde açıklanmıştır. Mahkemenin itiraz konusu yasa kuralını bu davada uygulama durumunda bulunup bulunmadığı aşağıda tartışılacaktır.

İtiraz yoluna başvuran mahkemenin saptadığı duruma göre miras bırakanın ölümü ile geriye eşi, eşinden 1926 - 1943 yılları arasında doğma beş çocuğı ve ayrıca 1935 yılında bir başka kadından doğmuş bir çocuğı kalmıştır. Mahkeme, başka kadından doğma çocuğun nüfus kütüğüne geçirilişi biçimini ve dayanaklarını araştırmaksızın Türk Kanunu Medenisinin 443. maddesinin ikinci fıkrasının davada uygulanması gerektiğı ve bu kuralın da Anayasaya aykırı olduğı görüşüne varmıştır.

Başka kadından doğma çocuğun nüfus kütüğüne miras bırakanın oğlu olarak geçirilmesi biçiminin ve dayanaklarının itiraz konusu 443. maddenin ikinci fıkrasının mahkemenin davada uygulayacağı kural olup olmadığını ortaya koyma bakımından önemi ve etkisi açıktır. 443. maddenin birinci fıkrasına göre nesebi sahih olmayan çocuğun baba yönünden mirasçı olabilmesi başka bir deyimle aynı maddenin ikinci fıkrasının davada uygulanabilmesi için babanın çocuğı tanımış veya babalığına hükmedilmiş olması zorunludur.

Kanunî Medenin 292. maddesi evli erkek ve kadınların zinasından doğan çocuğun tanınmasını yasaklamakta; 310. maddenin ikinci fıkrası ise cinsî münasebet zamanında evli olan davalının babalığına hükmedilemeyeceğı kuralını getirmektedir. Miras bırakanın çocuğı tanınmasına veya babalığına hükmedilmesine yasal olanak bulunmayınca 443. maddenin ikinci fıkrasının olayda uygulanması da düşünülemez. Burada ancak babanın yasağa rağmen çocuğı tanımış ve ilgililerce Kanunu Maddenin 294. maddesi uyarınca yasal süresi içinde tanımaya itiraz edilmemiş olması

olasılığı akla gelebilir ve ancak böyle bir durum gerçekleşirse 443. maddenin ikinci fıkrasının davada uygulanması söz konusu olabilir.

Öte yandan konu, 8/5/1945 gününde yürürlüğe giren 30/4/1945 günlü, 4727 sayılı (Tescil edilmeyen birleşmelerle bunlardan doğan çocukların tesciline ve gizli kalmış nüfus vakalarının cezasız olarak kaydına dair Kanun) kapsamına da girebilir görünmektedir.

Bu yasa uyarınca evli bir erkekle evli olmayan bir kadının birleşip karı koca halinde yaşamalarından doğmuş çocukların Kanununun 5 .ve 9. maddelerindeki koşullara uyulup nesebi sahih olarak tescil edilmeleri olanağı vardır.

Aynı konuda çıkan kanunların sonuncusu 8/4/1965 gününde yürürlüğe girip 7. maddesine göre bu günden başlayarak beş yıl sonra yürürlükten kalkacak olan ve kapsadığı dönemi 4/10/1926 gününe dek götürülen 29/3/1965 günlü, 554 sayılı Yasadır.

Bu çeşit kanunların açtığı yoldan yararlanılarak usulünce bir işlem veya hüküm tesis edilmişse çocuk nesebi sahih olarak nüfus kütüğüne geçeceği için mahkeme genelde itiraz konusu kuralı uygulama durumunda olamayacaktır.

Yukarıdan beri ayrıntılarıyla açıklandığı üzere mahkemenin bakmakta olduğu davada itiraz konusu kuralı uygulama durumunda bulunduğu açıkça anlaşılammaktadır. İtiraz Anayasanın değişik 151. maddesine uygun değildir; reddedilmesi gerekir.

IV- Sonuç:

Mahkemenin bakmakta olduğu davada itiraz konusu kuralı uygulama durumunda bulunduğu açıkça anlaşılammadığından Anayasanın değişik 151. maddesine uymayan itirazın reddine 25/4/1974 gününde oybirliğiyle karar verildi.

— • —

Anayasa Mahkemesi Kararı

Resmi Gazete tarih/sayı :16.6.1971/13890

Esas Sayısı : 1971/1

Karar Sayısı : 1971/12

Karar Günü : 2/2/1971

İtiraz yoluna başvuran : Kuyucak Asliye Hukuk Mahkemesi.

İtirazın konusu : Mahkemece, 4 Ekim 1926 da yürürlüğe giren 17/2/1926 günlü, 743 sayılı Türk Medenî Kanununun 443 üncü maddesinin ikinci fıkrası hükmünün, Anayasa'nın 11. ve 12. maddelerinde yazılı temel hak ve hürriyetlere aykırı bulunduğu ileri sürülerek iptali istenmektedir.

I- Olay :

Davacılar, vekillerince mahkemeye verilen 26/10/1970 günlü dâva dilekçesinde; ölenin evlilik dışı çocukları olduklarını, daha önce alınan 2/4/1968 günlü, 106 - 75 sayılı veraset ilâmı uyarınca mirasın, ölenin nikâhlı karısından olan çocuğu ile ikilibirli taksim edildiğini oysa kendilerinin 6625 ve 554 sayılı kanunlarla sahih nesepli olarak nüfusa tescil edildiklerini ileri sürerek önceki veraset ilâmının iptali ile çocuklar arasında eşit esasa dayanan miras haklarının saptanmasına ve verasetin böylece subutuna karar verilmesini istemişlerdir.

Mahkeme, dâvada Medenî Kanunun 443. maddesinin ikinci fıkrasının uygulanması ihtimalini gözönünde tutarak hükmü Anayasa'nın 11. ve 12. maddelerine aykırı görmüş ve iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmasına karar vermiştir.

II- Mahkemenin Anayasa'ya Aykırılık Görüşüne İlişkin Gerekçesi

"1- 743 sayılı Türk Medenî Kanununun, nesebi sahih olmayan çocuk veya fûrua, onu tanıyan ya da babalığına hükmedilen babasından, nesebi sahih çocuklarla içtima etme halinde, nesebi sahih çocuk veya ferie isabet eden miras payının yarısını alacağını hüküm altına alan 443. maddesinin ikinci bendi, 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 11. ve 12. maddelerinde yazılı temel hak ve eşitlik ilkelerine aykırıdır.

2- Medenî Kanunun 8 inci babında yazılı hükümler evlilik dışı çocukların hukukî durumlarına ilişkin olup ana bakımından nesebi sahih çocuklarla miras ve diğer konularda ayırım yapılmamıştır.

Miras hakkı kişinin doğal ve temel haklarından. Bu hak ancak kanunun belirttiği sebeplerle sonradan düşürülebilir.

Ana ve babanın meşru olmayan birleşmelerinde herhangi bir rolü veya kusuru bulunmayan bu tür çocuklara, daha az miras verilmesi, kişinin topluma ve ailesine girmeden, temel haklardan olan miras hakkının önceden kısıtlanması demek olur.

3- Medenî Kanununun 443/2. maddesinin meşru olmayan birleşmeleri önlemek, ahlâkın bozulmamasını sağlamak amacı ile sevk edilmiş olduğu açıktır: Ancak, kişinin temel hakkının özüne; genel ahlâk, kamu düzeni vs... sebepler ile dahi olsa dokunulamayacağı Anayasa'nın 11. maddesinin ikinci bendinde belirtilmiştir.

4- Herkesin, hiç bir ayırım yapılmadan, kanun önünde eşit olduğu, hiç bîr kimseye veya zümreye imtiyaz tanınmayacağı, Anayasa'nın 12. maddesinde açıklanmıştır.

Ne suretle olursa olsun dünyaya gelen kişinin kanun hükmü ile peşinen hakkını almak veya azaltmak, bu kişiyi nesebi sahih çocuklar yanında, adetâ yarım adam gözü ile bakıp, ona, iki yerine bir miras vermek, eşitlikle bağdaşamaz, Kaldı ki, onun dünyaya gelmesine sebep olan erkek hukuken babası, diğer çocukları da kardeşi olarak bilinip nüfusa kayıtlanmaktadır.

5- Bu hüküm, bir bakıma, ceza niteliğindedir. Ceza suç işleyene verilir. Meşru olmayan birleşmelerde çocuk bu eylemin ortağı değil ürünüdür. Cezanın ona değil, ana - babaya verilmesi hukuka uygundur. Bunun zıddını düşünmek insan hak ve duyguları ile telif edilemez.

Bu boşluğu gidermek için olsa gerek ki, Kanun koyucu tarafından af niteliğinde sık sık evlilik dışı çocukların nesebi sahih olarak nüfusa yazılmalarını sağlayan kanunlar çıkarılmakta ve onlara evlilik içi çocuklarla aynı seviyede miras verileceği hükmü vazedilmektedir. "554, 6625 sayılı Kanunlar gibi"

Böyle kanunların kapsamı içinde nüfusa tescil edilerek nesebi gayri sahih çocuklarla, bu kanunların çıkarılmadığı ya da yürürlükten kalktığı zamanda dünyaya gelen çocuklar arasında, miras yönünden farklılık doğacaktır ki bu da eşitlik ilkesine zıddır.

Yukarıda yazılı nedenlerle, Medenî Kanununun 443 üncü maddesinin ikinci fıkrası, Anayasa'nın 11. ve 12. maddelerine aykırı görüldüğünden, iptalinin ve evlilik dışı birleşmelere engel olmak için hukukî ve cezaî başka müeyyideler getirecek yeni kanunlar çıkarılmasının uygun olacağı düşüncesindeyiz."

III- Yasa Hükümleri :

1. İtiraz konusu hüküm :

743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin itiraz konusu hükmü kapsayan 443. maddesi şöyledir :

"Nesebi sahih olmayan hısımlar, ana tarafından nesebi sahih hısımlar gibi mirasçılık hakkını haizdir. Bunların, baba cihetinden mirasçı olabilmeleri, babalarının kendilerini tanımış veya babalıklarına hüküm sudur etmiş bulunmasına mütevakkıftır.

Baba tarafından nesebi sahih olmayan bir çocuk yahut fûruu, babasının nesebi sahih fûrularıyla içtima ederse; nesebi sahih bir çocuğa veya ferilerine isabet eden hissenin yarısını alırlar." (Üçüncü Tertip Düstur, Cilt 7, Sahife : 311.)

2. Dayanak olarak ileri sürülen Anayasa hükümleri : Anayasanın 11. maddesi :

"Madde 11- Temel hak ve hürriyetler, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilir.

Kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz."

Anayasanın 12. maddesi :

"Madde 12- Herkes dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce felsefî inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz."

IV- İlk İnceleme :

Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15. maddesi uyarınca yapılan 2/2/1971 günlü ilk niceleme toplantısında dosyadaki bütün yazılar ve ilgili kanun ve Anayasa hükümleri okunarak işin gereği görüşülüp düşünüldü :

1. Anayasa'nın 151. ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanununun 27. maddesinde; bir dâvaya bakmakta olan mahkemenin uygulanacak bir kanun hükmünü Anayasa'ya aykırı görmesi halinde, işin bu bakımdan incelenmesi için, Anayasa Mahkemesine gönderilmesine karar verilebileceği hükme bağlanmıştır. Yani iptali istenen kanun hükmünün, dâvanın çözülebilmesi için uygulanması gerekli olmalıdır.

Bu yön 44 sayılı Kanununun 27. maddesinin birinci bendinde daha açık bir biçimde belirtilmiştir.

Şu halde iptali istenen kanun hükmü, dâvanın çözülebilmesi için uygulanması gerekli değilse, Anayasa Mahkemesince işin esasına geçilmeden, isteğin, başvuran mahkemenin, yetkisizliği yönünden reddi gerekecektir.

2. Bu konuda bir sonuca varılabilmek üzere, dosyada örnekleri bulunan dâva dilekçesi ve nüfus kayıtları ve konu ile ilgili 6652 ve 554 sayılı Kanun hükümlerini incelemek zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Dâva dilekçesinde durum : (Tarafların miras bırakanı 1967 yılında vefat etmiştir. Mirasçı olarak, nikâhlı eşi ile bu eşinden olma kızı ve evlilik dışı birleşmeden olan davacılar kalmışlardır.

Evlilik dışı çocuklarından ikisi, 6652, ve öteki ikisi de 554 sayılı Kanunlar ile nüfusa tescil edilmişlerdir. Görüldüğü gibi bu çocuklar babanın tanınması veya hâkim hükmü ile değil, kanun ile tescil olunmuşlardır. Bu kanunlara göre tescil edilen evlilik dışı çocuklar nesebi sahih olarak nüfusa tescil edilirler ve evlilik içi çocuklarla aynı seviyede miras alırlar.) diye açıklanmaktadır.

Mahkemece, Kuyucak ilçesi Nüfus Memurluğundan getirtilen onanlı kayıt örneğinden davacıların babaları ile bir dâvâlının babası aynı kişi olarak gösterilmekte ve kayıt örneğinin altındaki şerhte ise dört davacının nüfus kütüğüne 6652 ve 554 sayılı kanunlara göre tescillerinin yapıldığı belirlenmektedir.

3. 7 Şubat 1956 tarihinde yürürlüğe giren 30/1/1956 günlü, 6652 sayılı Kanunun birinci maddesinde şöyle denilmektedir :

"Türk Medenî Kanununun mer'iyete girdiği 4 Ekim 1926 tarihinden bu kanunun neşri tarihine kadar evlendirmeye selâhiyetli merci önünde yapılmış bir akde dayanmayarak birleşip karıkoca halinde yaşamış olan ve evlenmelerine kanunî bir mani bulunmayanlardan çocuk doğduğu takdirde bu çocuklar nesebi sahih olarak ve bu birleşmeler tarafların rızaları ile evlilik olarak tescil edilir.

Evli bir erkekle evli olmayan bir kadının karı - koca gibi yaşamalarından doğmuş olan çocuklar da nesebi sahih olarak kadın ve erkeğe izafetle tescil edilir. Ancak; bu kadın ile erkeğin birleşmeleri evlenme suretiyle tescil olunamaz.

Karı - koca gibi yaşamaları ölüm ve ayrılık sebepleri ile devam etmemiş olanları karı - koca halinde yaşadıkları zaman doğmuş olan çocukları dahi yukarıdaki hükümlere göre nesebi sahih olarak ana ve babalarının adları gösterilmek suretiyle baba hanesine tescil edilir." (III. Tertip Düstur, Cilt 37, Sayfa 294.)

8 Nisan 1965 gününde yürürlüğe giren 29/3/1965 günlü, 554 sayılı Kanunun birinci maddesi de metin olarak kelimesi kelimesine 6652 sayılı Kanunun hükmünü getirmiştir. (Beşinci Tertip Düstur, Cilt 4, Birinci kitap, Sayfa 952 - 953.)

4. Davacılar, dâva dilekçelerinde kendilerinin nesebi sahih çocuklar olduklarını belirtmişlerdir. Nüfustan gelen kayıt da bunu doğrulamaktadır. Bunların nüfus kütüğüne tescillerinin düzenleyen 6652 ve 554 sayılı Kanun metinlerinde bu gibilerin nesebi gayri sahih çocuklar değil, aksine nesebi sahih çocuklar oldukları açık bir şekilde belirtilmiştir.

Şu halde davacılar nesebi sahih çocuklar olmalarına ve nüfus kütüğünde de bu yolda işlem tesis edilmiş bulunmasına göre, mahkemece haklarında Türk Medenî Yasasının 443. maddesinin ikinci fıkrası hükmü uygulanamayacaktır. Çünkü bu fıkra hükmü nesebi sahih olmayan çocuklara ve onların ferilerine ilişkindir.

Her ne kadar mahkemenin, işi Anayasa Mahkemesine göndermesine ilişkin ara kararında : "Dâvada Medenî Kanunun 443/2. maddesinin uygulanması ihtimali bulunmuş." denilmekte ise de, böyle bir ihtimalin gerçekleşmesine gerek dâva dilekçesindeki yazılanlar, gerek davacıların

nüfus kayıt örneği ve gerek kendilerinin nüfus kütüğüne tescillerini düzenleyen 6652 ve 554 sayılı Kanun hükümleri elverişli görülememektedir.

Hal böyle olunca Anayasa'nın 151. ve 44 sayılı Kanununun 27. maddesinde öngörülen itiraz şartı gerçekleşmemiştir. İsteğin bu nedenle ve işin esasına girilmeden reddi gerekmektedir.

Sonuç :

Türk Medenî Kanununun 443. maddesinin ikinci fıkrasının Kuyucak Asliye Hukuk Mahkemesince bakılmakta olan dâvada uygulanma olanağı bulunmadığına ve bu nedenle itirazın, itiraz yoluna başvuran mahkemenin yetkisizliği yönünden reddine oybirliğiyle 2/2/1971 gününde karar verildi.

— • —

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

NÜFUSA KAYIT

Anayasa Mahkemesi Kararı

Esas Sayısı : 1999/23

Karar Sayısı : 1999/18

Karar Günü : 25.5.1999

İtiraz Yoluna Başvuran : Lapseki Asliye Hukuk Mahkemesi

İtirazın Konusu : 17.2.1926 günlü, 743 sayılı “Türk Kanunu Medenisi”nin 257. maddesine 16.6.1983 günlü, 2846 sayılı Kanun’un 2. maddesi ile eklenen ikinci fıkranın, Anayasa’nın 10. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- Olay

Evlât edinilen küçüğün nüfus kaydında ana adı olarak, kendi adının yazılması istemiyle açılan davada, Mahkeme, Türk Medeni Kanunu’nun, 257. maddesinin ikinci fıkrasının iptali için başvuruda bulunmuştur.

II- Yasa Metinleri

Medeni Yasa’nın itiraz konusu kuralı da içeren 257. maddesi şöyledir:

“Madde 257- Evlâtlık, kendisini evlâtlığa alanın aile ismini taşır ve onun mirasçısı olur. Asıl ailesindeki mirasçılığa da hâlel gelmez. Ana babaya ait hak ve vazifeler, evlât edinen kimseye geçer. Evlât edinme akdinden evvel yapılmış resmî bir senet ile, nesebi sahih çocukların mirasçılık hakkına ve ana babanın çocukların malları üzerindeki haklarına dair olan mevaddı kanuniyete muhalif hükümler kabul edilebilir.

(Ek Fıkralar : 16/6/1983 - 2846/2 md.)

Karı koca tarafından birlikte evlât edinilen ve mümeyyiz olmayan küçüklerin nüfus kaydında ana baba adı olarak, evlât edinen karı kocanın adları yazılır.

Evlâtlığın, miras ve başka haklarının halele uğramaması, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca her iki nüfus kütüğüne evlâtlıkla ilgili resmî senedin tarih ve sayısı da kaydedilir.

Evlâtlığın, reşit olduktan sonra asıl ana babasının ismini kullanma hakkı saklıdır.

Evlat edinme ile ilgili kayıtlar mahkeme kararı olmadıkça veya evlatlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz.”

III- İlk İnceleme

Anayasa Mahkemesi İÇtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca yapılan ilk inceleme toplantısında, ilk inceleme raporu, dava dosyası ve ekleri, iptali istenilen yasa hükmü ve ilgili Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve öbür yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

743 sayılı “Türk Kanunu Medenisi”nin 257. maddesinin itiraz konusu ikinci fıkrası 18.6.1983 günlü Resmî Gazete’de yayımlanan 16.6.1983 günlü, 2846 sayılı Yasa ile eklenmiştir. Kurulda daha sonra değişiklik yapılmamıştır.

Anayasa'nın Geçici 15. maddesinde, “12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulu Millî Güvenlik Konseyinin, bu Konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunla görev ifa eden Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezaî, malî veya hukukî sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.

Bu karar ve tasarrufların idarece veya yetkili kılınmış organ, merci ve görevlilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarruflarda bulunanlar ve uygulayanlar hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

Bu dönem içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya aykırılığı iddia edilemez” denilmektedir.

Bu kuralla, 12 Eylül 1980'den, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı oluşturuluncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk Milleti adına kullanan Millî Güvenlik Konseyi'nin çıkardığı yasaların, Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulamayacağı öngörülmektedir.

7.11.1982 günlü, 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın halkoyu ile kabulünden sonra yapılan ilk seçimler sonucu oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı 6.12.1983'de toplanmıştır.

Anayasa koyucunun, söz konusu kural ile Millî Güvenlik Konseyi'nin yasama yetkisini tek başına ya da Danışma Meclisi'yle birlikte kullandığı dönemde çıkarılan yasalar ve kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve yapılan işlemleri Anayasa Mahkemesi'nin denetimi dışında tutmak amacıyla olduğu açıktır.

Anayasa’da belirli konuları düzenleyen genel kurallar yanında, özel kurallara da yer verilmiştir. Bir konu özel kurallarla düzenlenmemişse, sorunların çözümünde genel kurallar uygulanır. Ancak, o konuda özel düzenlemeler varsa artık genel kurallara başvurulmaz.

Anayasa kuralları etki ve değer bakımından eşit olup hangi nedenle olursa olsun birinin ötekine üstün tutulmasına olanak bulunmadığından, bunların bir arada ve hukukun genel kuralları göz önünde tutularak uygulanmaları zorunludur. Sözü edilen maddenin “Geçici Madde” olarak adlandırılmış bulunması etki ve değer bakımından Anayasa’nın öteki maddelerinden daha zayıf ve önemsiz olduğu biçiminde yorumlanmasına neden olamaz. Geçici maddeler, genellikle geçiş dönemlerine ilişkin işlemlerin uygulama yöntemini ve kapsamını gösteren ayrı hükümleri içerirler. Hukukta genel kural olarak, yasalar, yayımlanmalarından sonraki olaylara ve durumlara uygulanırlar. Bu ilkenin en çarpıcı ayrıklığı, yasalardaki geçici kurallardır. Bu nedenle yasaların geçici maddeleri ile esas maddeleri arasında farklılık varsa, özel niteliği nedeniyle, geçici maddeler esas maddeden önce uygulanırlar. Çünkü yasa koyucu, kuralın ayrıklığında kamu yararı görmüştür. Özel düzenlemenin genel düzenlemeden önce geleceği hukukun genel bir ilkesidir. Anayasa’da da belli bir konuyu düzenleyen özel kural varken, o konuyu da kapsamı içine alabilecek nitelikte bir genel kural bulunsa bile, onun değil, konuya özgü Anayasa kurallarının uygulanması gerekir. Bir yasada, öncelik alan geçici maddeler, uygulanıp sonuçları tümüyle alındıktan sonra işlevlerini yitirirler. Tersine durumda, yasalardaki geçici maddeler, yasanın bir ayrıklık olarak kapsadıkları konularla birlikte geçerliliklerini sürdürürler.

Yasa metinlerinin ve sözcüklerinin, hukuk dilindeki anlamlarına göre anlaşılmalı gerekir. Yasa kuralının, günün toplumsal ve ekonomik gerekleriyle çeliştiği sanılsa bile, yürürlükte kaldığı sürece uygulanması hukukun gereğidir. Kimi gerekçelerle bu kuralın dışına çıkılması, metinlerin anlamlarından başka biçimlerde yorumlanması, metnin bir tür düzeltilmesine kalkışılması, aslında yasada olmayanı yasaya yakıştırmak ve yorum yoluyla amacını değiştirmek ya da yasa koyucunun yerini almak olur.

Geçici 15. Madde kapsamındaki, olağanüstü yönetimin olağanüstü koşulları altında çıkarılan yasalarla kanun hükmündeki kararnamelerin, geçilen demokratik düzen içinde değiştirilmesine ya da yürürlükten kaldırılmasına değin Anayasa’ya uygunluk denetimi dışında bırakılmasında kamu yararı görülmüştür. Ancak, yasa koyucu, siyasal ve sosyal gelişmelere ve gereksinimlere göre, söz konusu yasal kurallardan gerekli gördüklerini değiştirebileceği ya da kaldırabileceği gibi Anayasa’da öngörülen koşullara uyarak Anayasa’daki geçici maddeleri de kaldırabilir. Bunun dışında, yorum yoluyla Anayasa’nın geçici 15. Maddesinin geçersiz ve etkisiz duruma getirilmesi olanaksızdır.

Anayasa’nın geçici 15. Maddesi kapsamına giren kuralların hukuk devleti ilkesine uygun biçimde yargı denetimine açılması, Anayasa’ya aykırılık savında bulunma ve inceleme yasağının kaldırılmasına bağlı olup bu da Anayasa’nın 87. maddesi uyarınca doğrudan yasama organının görev ve yetkisi kapsamına girmektedir.

Bu nedenlerle, söz konusu kural hakkında Anayasa’ya aykırılık savında bulunulmasına Anayasa’nın geçici 15. Maddesi olanak vermediğinden, itirazın, başvuran Mahkeme’nin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir.

IV- Sonuç

17.2.1926 günlü, 743 sayılı “Türk Kanunu Medenisi”nin 257. maddesine, 16.6.1983 günlü, 2846 sayılı Yasa’nın 2. maddesi ile eklenen ikinci fıkranın, Anayasa’nın Geçici 15. maddesinin son fıkrası kapsamında olması nedeniyle Anayasa’ya aykırılığı savında bulunulamayacağından, Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle BAŞVURUNUN REDDİNE, 25.5.1999 gününde karar verildi

Karşıoy Yazısı

I- 12 Eylül 1980 tarihinden ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar geçen süre içinde çıkarılan kanunlar ve kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca çıkarılan karar ve tasarrufların Anayasa’ya aykırılığının iddia edilemeyeceği yolundaki Anayasa’nın geçici 15 inci maddesinin son fıkrasındaki kuralın, maddenin bütünü ile birlikte değerlendirilmesi ve yorumlanması gerekir.

Anayasa’nın geçici 15 inci maddesi, belirli bir dönemde fevkalade şartlar altında siyasal görev yapan Milli Güvenlik Konseyi ve Danışma Meclisi Üyeleri ile bu dönemde alınan kararları uygulayan kamu görevlilerini cezai, mali ve hukuki sorumluluktan koruyan kurallar bütünüdür.

Bu dönemde çıkarılan kanun ve kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa’ya aykırılığının iddia edilememesi, o dönem karar ve tasarruflarının daha sonra Anayasa’ya aykırılık yoluyla hukuki tartışma konusu yapılmasını önlemeye yöneliktir. Yoksa, bu olağanüstü dönem aşıldıktan ve demokratik ve normal anayasal döneme geçildikten sonra 1980-1983 yılları arasında çıkan kanunların uygulanması nedeni ile mahkemelerin itiraz yoluyla yaptıkları Anayasa’ya aykırılık başvurularını önlemeye yönelik değildir. Nitekim, 1961 Anayasası’nın 1982 Anayasası’nın geçici 15 inci maddesinin son fıkrasına paralel olan geçici 4 üncü maddesinin üçüncü fıkrası hükmü, Anayasa Mahkemesi’ne itiraz yolunu kapatmak için çok ayrıntılı bir düzenleme yapmıştır. Geçici 15 inci madde bu derece ayrıntılı ve kapsamlı düzenlenmemiştir. 1961 ve 1982 Anayasalarının, bu iki maddesinin mukayesesi, geçici 15 inci maddenin Anayasa’ya aykırılık iddiasını önlemek için değil hukuki sorumluluk konusunu çözümlmek için konulduğunu açıkça göstermektedir.

II- Anayasa’nın geçici 15 inci maddesinin Anayasa’nın yürürlüğü ile ilgili 177 inci maddesi ile birlikte yorumlanması gerekir. Sözü edilen madde hükümleri yürürlükte olan ve Anayasa’ya aykırılık taşıyan tüm hukuk kurallarının yeni anayasa dönemi içindeki durumunu ele almakta ve açıklığa kavuşturmaktadır. 177 inci maddenin (e) bendi hükmüne göre, Anayasa hükümlerinin mevcut kurum ve kurallarla olan çelişkileri doğrudan doğruya Anayasa hükümlerinin uygulanması ile çözümlenebilecektir.

Anayasa’nın 177 inci maddesinin (e) bendi hükmü ile Anayasa’nın geçici 15 inci maddesindeki Anayasa’ya aykırılık iddiasını engelleyen hüküm, 12 Eylül 1980 ile TBMM’nin açılışı arasındaki tesis edilen tasarrufların tartışılması dışında bütün Anayasa’ya aykırılık iddialarına imkan verici anlamdadır.

III- Geçici 15 inci madde ile ilgili olarak yapılacak engelleyici bir yorum, 1980-1983 yıllarında yürürlüğe konulan yasaların anayasal denetimini sürekli engelleme demektir. 1961 Anayasası’nın

geçici 4 üncü maddesi ile başlayan ve 1982 Anayasası'nın geçici 15 inci maddesi ile sürdürülen bu durum, pek çok konuda Türkiye'yi Anayasası ile değil Anayasa'nın yasaklayıcı geçici hükümleri ile yönetilen bir ülke olma yükü altında bırakmaktadır. Anayasal yorumlarda anayasal hakların eksiksiz kullanılması ve anayasal müesseselerin bütünüyle çalışması temel yorum kuralı olmalıdır. Anayasa kurallarında belirsizlik ve uyumsuzluk hallerinde Anayasa hükümlerinin bu yönde yorumlanması ve Anayasa'nın geçici 15 inci ve 177 inci maddelerinin bu anlayışla ele alınarak Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılması gerekir.

Yukarıda açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 152 inci ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28 inci maddesine göre Mahkemenin itiraz başvurusunun esastan incelenmesi gerektiği oyuyla karara karşıyız.

— • —

Anayasa Mahkemesi Kararı

Esas Sayısı : 1990/15

Karar Sayısı : 1991/5

Karar Günü : 28.2.1991

İtiraz Yoluna Başvuran : Almus Asliye Hukuk Mahkemesi

İtirazın Konusu : 17.2.1926 günlü, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin 292. maddesinin, Anayasa'nın Başlangıç'ıyla 2., 5., 10., 12., 13. ve 41. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- Olay:

Evli erkeğin zinasından doğan ve baba tarafından noterlikçe düzenlenen Resmi senetle tanınan çocuğun bu işleme dayanılarak nüfus kaydının yapılması üzerine Cumhuriyet Savcılığınca, "Hatalı yapılan baba ha-nesindeki kaydın iptali ile çocuğun annesi üzerine tescili" için açılan davada davalıların Anayasa'ya aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varan yerel mahkeme Medeni Kanun'un 292. maddesinin iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

II- İtirazın Gerekçesi:

İtiraz yoluna başvuran mahkemenin bu konudaki görüşünü açıklayan 1.5.1990 günlü, 1989/158 sayılı kararı şöyledir:

“Almus C. Savcılığı’nın 6.11.1989 günlü dava dilekçesi ile başkasıyla Resmi nikahlı olarak evli bulunan davalının bu arada birlikte yaşadığı diğer davalıdan 19.5.1-988 tarihinde zina mahsulü çocuğun dünyaya geldiği, davalının 14.11.1988 tarihinde Almus Noterliğince düzenlenen resmi tanıma senedi ile bu çocuğu tanıdığı ve buna istinaden çocuğun nüfusa kaydının yapıldığı, hatalı yapılan baba hanesindeki kaydın iptali ile çocuğun annesi üzerine tescilinin yapılması istenilmiş ve yapılan yargılama sırasında davalılar ve vekilleri TC. Medeni Kanunu’nun 292. maddesinde “evli erkek ve kadının zinasından doğan çocuk tanınmaz” denmekte ise de bu hükmün uzantısı olan “Cinsi münasebet sırasında davalı evli ise babalığa hükmedilemez” kuralını taşıyan MK. nun 310/2. maddesinin Anayasa Mahkemesi’nin 21.5.1981 tarihli ve esas 1980/89, karar 1981/22 sayılı kararı ile iptal edildiği ve bu iptalden sonra müstakil olarak uygulanabilir hale gelen MK. nün 310/1. maddesinde “davalı anaya evlenme vadettiği veya cinsi münasebet bir cürüm veya nüfuzu suiistimal teşkil eylediği takdirde davacının talebi üzerine hakim babalığa hükmeder” dendiğini bu durumda baba aleyhine babalık davası açılmış olsaydı kendisinin babalığa mahkûm edileceğini esasen kendisinin tanıma ile bu durumu ortaya çıkardığını, tanımaya itiraz etmekte yararı olacak kişilerin bir itirazının bulunmadığı, süresi içinde MK. hükümleri gereğince bu tanımaya itiraz etmediklerini, tanımının küçük çocuğun korunması, geleceğinin güven altına alınması için yapıldığını, kamu yararının aslında bu durumda olan çocukların tanınması ile değil, çocuğun meydana gelmesine sebep olan ilişki sebebiyle ihlal edildiğini ancak bu sonuç meydana geldikten sonra bu olayın ağır faturasının çocuk üzerine yıkılmasının kamu yararı adına da olsa hukuk ve adalet anlayışı ile bağdaşmadığını, MK. un 310/ 2. maddesini iptal eden Anayasa Mahkemesi’nin gerekçesinin 292. madde için de iptal gerekçesi olabilecek nitelikte bulunduğunu bu sebeple MK. un 292. maddesinin Anayasa’nın Başlangıç kısmına ve 2, 5, 10, 12, 13 ve 41. maddelerine aykırı olduğu için iptal edilmesi gerektiğini talep etmiştir.

Mahkememizce davalılar vekilinin bu talebi incelenmiş, bu talebin reddi C. Savcılığı’nca istenmiş, nüfus temsilcisi ise aleyhde ve lehde bir beyanda bulunmamış ve talep davayı geri bırakacak mesnetten yoksun bir mahiyette görülmeyip zikredilen MK. un 310/2. maddenin iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesi’nin 21.5.1981 tarihli kararı nazara alındığında bu Anayasa’ya aykırılık iddiasının yerinde olduğu kanaatine varılmıştır.

Şöyle ki, Anayasa Mahkemesi’nin 21.5.1981 tarihli MK. un 310/2 maddesinin iptaline ilişkin hükmünün 18.8.1981 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan gerekçesi incelendiğinde esasen talebin 292. maddeyi de içermesine rağmen incelemenin sadece mahkemedeği görülmekte olan dava sebebiyle MK. un 310/ 2. maddesi ile sınırlı olarak yapılması sonucu bu maddenin iptal edildiği anlaşılmış bu sebeple MK. un 292. maddesinin Anayasa’ya aykırılığı konusuna hiç değinilmemiştir.

Ancak Anayasa Mahkemesi’nin gerekçesi incelendiğinde insan hakları yönünden, Anayasa’nın genel ilkeleri ile 10, 12, 35. maddeleri karşısında babanın evli olduğu halde bekâr bir kadınla ilişkisinden olan zina mahsulü çocuğun toplumdaki durumunun gözönüne alınması sonucu, bu çocuğun yoksun kaldığı haklar ve toplumdaki durumu sebebiyle yasa koyucunun sık sık af yasaları çıkarmak suretiyle bu durumu bertaraf etmek gayretinde bulunuşu gözönüne alındığında bu gerekçenin 292. madde için de geçerli olabileceği konusunda tereddüt bulunmamaktadır.

Böylece, evlilik dışı doğan çocukla baba arasında ilişki kurulmaması durumunda evlilik birliği dışında doğan çocuğun öteki çocuklardan ayrı ve ora zarar verici bir durum içine sokulmasının eşitlik ilkesine aykırı bulunduğu, maddi ve manevi ayrılık içine itilip kişiliklerinin serbest

oluşumu ve gelişimi temci haklarından mahrum kaldıkları, normal olmayan kadın erkek ilişkilerinin sonucu doğan çocuğu toplum dışına iterek ve haklarından yoksun kılarak cezalandırmış olmaları sonucunun ortaya çıkması karşısında doktrinde de sosyal temelden yoksun bulunan bu kuralın uygulanmasının mümkün olduğu kadar dar bir alana hasredilmesinin doğru olacağı ve zina ürünü çocukların tanınamayacağı konusundaki MK. nün 292. maddesinin yasal bir dayanağının kalmadığı, zina ürünü çocuğu gönül rızası ile tanımaya hazır olan kimsenin mutlaka dava edilmesini gerekli saymanın mantığa aykırı olup bu maddenin Anayasa'ya aykırılığı konusunda ciddi münakaşalar ve görüşler bulunduğu açık olmakla iddia ciddi bulunmuş ve iptali konusunun Anayasa Mahkemesi'nce incelenmesinde gereklilik bulunduğu kanaatine varılmıştır.”

III- Yasa Metinleri :

A) İptali İstenen Yasa Kuralı:

Türk Kanunu Medenisi'nin itiraz konusu 292. maddesi şöyledir:

“Madde 292.- Birbirleriyle evlenmeleri memnu olanlardan veya evli erkek ve kadınların zinasından doğan çocuk, tanınamaz.”

B) Dayanılan Anayasa Kuralları:

İptal istemine dayanak gösterilen Anayasa kuralları şunlardır:

1. Başlangıç

Ebedi Türk vatan ve milletinin bütünlüğüne ve kutsal Türk Devletinin varlığına karşı, Cumhuriyet devrinde benzeri görülmemiş bölücü ve yıkıcı kanlı bir iç savaşın gerçekleşme noktasına yaklaştığı sırada;

Türk Milletinin ayrılmaz parçası olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin, milletin çağrısıyla gerçekleştirdiği 12 Eylül 1980 harekâtı sonucunda, Türk Milletinin meşru temsilcileri olan Danışma Meclisince hazırlanıp, Milli Güvenlik Konseyince son şekli verilerek Türk Milleti tarafından kabul ve tasvip ve doğrudan doğruya O'nun eliyle vazolunan bu ANAYASA:

- Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve O'nun inkılâp ve ilkeleri doğrultusunda;

- Dünya milletler ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak; Türkiye Cumhuriyetinin ilelebet varlığı, refahı, maddi ve manevi mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;

- Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;

- Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;

- Hiçbir düşünce ve mülhazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve Manevi değerlerinin: Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı;

- Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve Manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;

- Topluca Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarda, milli sevinç ve kederlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve “Yurtta sulh, cihanda sulh” arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine haklan bulunduğu;

FİKİR, İNANÇ VE KARARIYLA anlaşılacak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere,

TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, demokrasiye âşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur.”

2- “Madde 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

3. “Madde 5.- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve Manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

4. “Madde 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

5. “Madde 12.- Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.”

6. “Madde 13.- Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz.

Bu maddede yer alan genel sınırlama sebepleri temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerlidir.”

7. “Madde 41.- Aile, Türk toplumunun temelidir.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.”

IV- İlk İnceleme:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, 29.5.1990 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında “dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, sınırlama sorununun esas inceleme evresinde ele alınmasına” oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- Esasın İncelenmesi:

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, itiraz konusu yasa kuralıyla dayanılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A) Sınırlama Sorunu:

İtiraz konusu kuralla, evlilik dışı doğan çocukların baba yönünden neseplerinin gayri sahih hale getirilmesini önleyen bir düzenleme yapılmakta, nitelikleri yönünden aralarında büyük farklılık bulunan, birbirleri ile evlenmeleri memnu olanlardan doğan çocuklar ile zina mahsulü çocuklar değişik gerekçelerle tanıma kapsamına alınmaktadır.

Bu iki grup çocuğun ayrı ayrı irdelenmesi hukuksal bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır. İtiraz yoluna başvuran mahkemenin bakmakta olduğu davada, çocuk evli babanın zinası sonucu olmuştur. Bu yönden anayasal denetime itiraz konusu 292. maddenin tamamı değil, doğrudan konuya ilişkin ve uygulanacak kısmının esas alınması gerekir.

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Yasa'nın 2.8. maddelerine göre, itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvurular, mahkemenin görev alanı, bakmakta olduğu davada uygulanacak yasa kuralı ile sınırlı tutulmuştur.

Uygulanacak yasa kuralından amaç, bir davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan yahut tarafların istek ve savunmaları çerçevesinde bir karar vermek için ön planda tutulması gereken kurallardır.

Uygulama olanağı bulunmayan hükümler Anayasa'ya uygunluk denetiminin dışında kalmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı yasa hükmünün Anayasa'ya aykırılığı savıyla tekrar başvuruda bulunulamayacağını öngören Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddeleri de sınırlama sorunu üzerinde önemle durulmasını zorunlu kılmaktadır.

İtiraz yoluna başvuran mahkeme Yasa'nın 292. maddesini Anayasa'ya aykırı göyerek başvururken herhangi bir sınırlama yapmamıştır. Maddenin, tümünün iptalini istemek bir ayırım yapmadan itirazda bulunmak olaya uygun bir başvuru değildir. Bakılmakta olan davanın kapsamını aşan istemin uygulanacak kuralla sınırlı tutulması incelemenin uygunluğu yönünden de gereklidir.

İtiraz yoluna başvuran mahkemenin bakmakta olduğu davada doğrudan gözönünde tutulacak kural ise Medeni Kanun'un 292. maddesinin evli erkeklerin zinasından doğan çocukların tanınmayacağına ilişkin kısmıdır.

Bu nedenlerle 17.2.1926 günlü, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin itiraz konusu 292. maddesiyle ilgili esas incelemenin evli erkeklerin zinasından doğan çocukların tanınamayacağına ilişkin "... erkek ve ..." sözcükleriyle sınırlı olarak yapılması gerekmektedir.

İtiraz konusu kuralın Anayasa yönünden incelenmesine geçilmeden önce evlilik dışı doğan çocuğun hukuksal konumuna değinilmesinde, sorunun genel olarak ilişkisi saptanan başka konularla ve diğer hukuk sistemleriyle birlikte ele alınmasında yarar görülmüştür.

B) İtiraz Konusu Kuralın Anlam Ve Kapsamı:

Aile hukukunda düzenlenen nesep "bir kimsenin sadece babasına ve anasına nispeti, yani ana, baba ile çocuk arasındaki hısımlık ilişkisi" olarak tanımlanabilen dar ve sınırlı bir anlam taşır.

Evlilik dışı çocuğun babası, tanıma veya mahkeme kararı ile saptanır. (MK. Md. 290)

İtiraz konusu kural tanıma yolu ile evli erkeklerin zinasından doğan çocukların babaya sahih olmayan neseple bağlanmasını önlemektedir.

Özellikle şahsa bağlı haklardan olan tanıma evlilik dışı bir çocuğun yaş ve süre sınırı aranmaksızın Medeni Yasa'da yazılı şekil ve şartlara uygun olarak babası tarafından benimsenmesidir.

Medeni Yasa'nın tanınmalarını yasakladığı çocuklar aralarında çok yakın kan hısımlığı bulunduğu için, birbirleriyle evlenmeleri yasak olanlardan doğan (fücur mahsulü) çocuklar ile

evli bir kimsenin bir başkasıyla birleşmesinden doğan (zina ürünü) çocuklardır (MK. Md. 292). Bu kurala göre evli erkek başka bir kadınla olan ilişkisinden doğan çocuğu tanıyamayacaktır. Bu takdirde evlilik dışı çocukla babası arasında hukuken bir hısımlık bağı yoktur. Çocukla anası arasında ise doğrudan doğruya bir hukuksal ilişki doğar (MK. Md. 290/ 1); soyut doğum olayı ile çocuk anasına nisbet olunur ve anasının hısımlarıyla onun arasında hukuken kan hısımlığı gerçekleşir.

Çocuk anasının soyadını ve vatandaşlık hakkını kazanır, onun mirasçısı olur. Onunla annesi ve annesinin hısımları arasındaki bağ, velayet ve çocuğun mallarını idare ve yararlanma dışında nesebi sahih çocuklarla anaları arasındaki hukuki bağın aynıdır (MK. Md. 312/son, 314).

“Sahih nesep”, çocuğun evlilik içinde doğmasıyla (MK. 241), evlilik dışında doğmakla birlikte, sonradan ana babanın evlenmesiyle (MK. 247), yargıç kararıyla (MK. 249) yahut da nesebin özel yasalarla (idari yoldan) düzeltilmesiyle kurulur. Bu durumlarda hem. babaya hem anaya sahih nesep bağı oluşur.

“Sahih olmayan nesep” ise, ana ve baba bakımından değişik biçimlerde doğar.

Ana bakımından sahih olmayan nesep, doğumla meydana gelir. Medeni Yasa'nın 290. maddesinde “Nesebi sahih olmayan çocuğun anası, doğuran kadındır.” denilerek bu husus belirtilmiştir.

Baba bakımından sahih olmayan nesep ise ancak, evlilik dışı bir ilişkiden doğan çocuğun tanınması (MK. 291) ya da kişisel sonuçlarıyla babalığa hükmedilmesiyle (MK. 295 vd.) oluşur.

Evlilik dışı doğan bir çocuğun tabii babası ile başlangıçta hiçbir hukuksal bağ yoktur. Yasal olarak çocuğun babası belli değildir.

Hukuki yönden çocukla onun doğumuna neden olan erkek arasında bir nesep ilişkisi kurulabilmesi için sadece kan bağı bulunması yeterli değildir. Yasa'da aranan kimi koşulların oluşması gerekir.

Tanıma, babanın veya bazı durumlarda büyükbabanın yasanın saptadığı şekle uygun olarak yaptığı tek taraflı yenilik doğuran bir hukuksal işlemle evlilik dışı çocuğun babalığının kabul edilmesidir.

Hukukumuzda göre, evlilik dışı çocuklar analarına karşı daima aynı hukuki konuma sahiptirler. Babaya karşı ise her zaman gayri sahih nesep bağı ile bağlı değildirler.

Evlilik dışı bir çocuğun, babasına gayri sahih nesep bağı ile bağlanabilmesi için babası tarafından tanınması, ya da tüm sonuçlarıyla babalığa hükmedilmesi gerekir.

1) Türk Medeni Kanunu Ön Tasarısının Tanıma Konusunda Öngördüğü Düzenleme:

2467 sayılı Yasa hükümlerine göre Adalet Bakanlığı'na kurulan komisyon tarafından hazırlanan Türk Medeni Kanunu ön tasarısı ve gerekçesinde itiraz konusu kuralın yer aldığı madde aşağıdaki biçimde düzenlenmiştir:

Tanıma

1. Şartları ve Şekli

Madde 281.- Tanıma, babanın nüfus memuruna veya sulh hakimine yazılı başvurusu veya resmi senette ya da vasiyetnamesinde yapacağı açıklama ile olur.

Tanıma beyanında bulunan kimse küçük veya kısıtlı ise veli veya vasisinin de rızası gereklidir.

Başka bir erkekle soybağı bulunan çocuk bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınmaz.

Birbiriyle evlenmeleri yasak olan kan hısımlarının cinsel ilişkilerinden doğan çocukların tanınması yasaktır.”

Öte yandan; tanıma yasağına ilişkin olarak da şu gerekçeye yer verilmiştir:

“... Buna mukabil yürürlükteki kanunun 292. maddesindeki evli erkek veya kadınların zinasından doğan çocukların tanınmayacağına ilişkin hükme tasarıda yer verilmemiştir. Gerek evlilik dışı çocukların korunmasına ve anayasal haklarına ilişkin düşünceler, gerekse mukayeseli hukuk alanında tesbit edilen gelişmeler gözönünde tutularak evli erkek ve kadınların zinasından doğan çocukların dahi tanınabilmesine tasarıda imkân sağlanmıştır. Buna mukabil, birbirleriyle evlenmeleri yasak olan kan hısımlarının cinsel ilişkilerinden doğan çocukların tanınmasının bu çocukların toplum içinde utanç duymalarına sebep olabileceği de dikkate alınarak bu husustaki tanıma yasağı muhafaza edilmiş, yürürlükteki kanunun 292. maddesinin buna ilişkin hükmü tasarıda bu maddeye son fıkra olarak alınmıştır.”

2) Af Yasaları Yönünden İtiraz Konusu Kural:

Medeni Yasa'nın itiraza konu edilen hükmü toplumsal hayatımıza tam uyum sağlayamamış ve çıkan sorunları çözmekte yetersiz kalmıştır.

Evlilik dışı birleşmeler önlenemediğinden bu tür birleşmelerin ürünü olan çocukların neseplerinin düzeltilmesi bakımından zaman zaman çıkarılan yasalar ile geçici nitelikte önlemler alınmaya çalışılmıştır. “Af kanunu”, “Tescil edilmeyen birleşmeler ile bunlardan doğan çocukların tescili hakkında kanun” gibi değişik adlarla çıkartılan çeşitli yasalar ile bu toplumsal soruna çözüm aranmış ve Cumhuriyetin Onuncu Yılı nedeniyle ilk kez 1933 yılında 2330 sayılı “Af Kanunu”nu, 1934 yılında 2576, 1945 yılında 4727, 1950 yılında 5524, 1956 yılında 6652, 1965 yılında 554, 1974 yılında 1826, 1981 yılında dn 2526 sayı ile çıkan Yasalar izlemiştir. Bu yasalar ile evlilik dışı ilişkiden doğmuş çocukların nesepleri yönetsel yoldan sahih hale dönüşmüştür. 20.6.1974 günlü, 1826 sayılı Yasa'nın gerekçesinde şu görüşlere yer verildiği görülmektedir:

“Medeni Kanun yürürlüğe gireli yarım asra yakın bir süre geçmesine karşın evlenme ve nesebe ilişkin hükümler hâlâ yerleşmemiştir. Ancak evlilik dışı çocukların Medeni Kanunu ihlâlde bir kusurları yoktur. Bu çocuklar tanınmadıkça ya da yargıç tarafından babalığa hüküm verilmedikçe babaları hanesine kayıt edilebilme olanakları yoktur. Bu gibi çocuklar babasız olmanın üzüntüsünü her zaman yüreklerinde hissetmekte ve doğuştan topluma karşı küskün bir şekilde yetişmektedirler. Evlilik dışı ya da tescil edilmemiş evlenmelerden doğan çocukların hukuki statülerinin Medeni Kanun çerçevesi içinde bir düzene koymamak ve onların bazı yurttaşlık haklarından yararlanmalarını engellemek sosyal esprisi yönünden adil bir hukuk devleti anlayışı ile bağdaşamaz.”

Sözü edilen bu yasalar ve gerekçelerindeki açıklamalar şu gerçeği belirlemektedir: Medeni Yasa'nın evli erkeğin zinasından doğan çocuğun tanınmayacağını öngören 292. maddesinin bu kuralı evlilik dışı birleşmeleri önleyememiş, bu birleşmenin etkeni değil ancak sonucu ve ürünü olan çocukların neseplerinin düzeltilmesi bakımından kökü olmayan geçici önlemler zaman zaman çıkarılan yasalar ile alınmaya çalışılmış ve böylece sözü edilen çocuklara, sahih neseb bağı ile babalarına bağlanma olanağı tanınmıştır.

3) Anayasa Mahkemesi Kakarlarının Neseb Sahih Olmayan Çocukların Hukuksal Konumlarına Getirdiği Anlayış:

a- Anayasa Mahkemesi'nin, 21.5.1981 günlü, E. 1980/29, K. 1981/22 sayılı kararı ile; Medeni Yasa'nın 310. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Münasebeti cinsiye zamanında, müddeialehy evli ise, hâkim, babalığa hükmedemez.” biçimindeki kural iptal edilmiştir. Böylece Anayasa Mahkemesi bu karardan sonra, erkeğin zinası ürünü olan bir çocuğun babalık davası yoluyla nesebinin gayri sahih hale getirilmesine yasal engel kalmamıştır.

Ancak, mahkeme yoluyla, zina ürünü çocukların, neseplerinin gayri sahih hale getirilmesine karşı, “tanıma” suretiyle bu hakkın verilmemesi bir çelişki olarak ortaya çıkmıştır.

b- Anayasa Mahkemesi, 11.9.1987 günlü, E. 1987/1, K. 1987/18 sayılı kararı ile, sahih olmayan nesepte miras haklarına yönelik Medeni Yasa'nın 443. maddesinin ilk fıkrasının ikinci cümlesinin ve aynı maddenin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir. Bu karar sonucu, evlilik dışı çocukların hukuksal konumlarındaki çarpıklık büyük ölçüde giderilmiş, nesebi gayri sahih çocukların mirasdan nesebi sahih çocuklar gibi tam pay alması gerektiği kabul edilmiştir.

Günümüzde pek çok ülkede evlilik dışı ve içi çocuklar arasındaki farklı uygulamalar kalkmıştır.

C) İptali İstenilen Yasa Kuralının Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu:

1- Anayasa'nın 5. Maddesi Yönünden inceleme:

5. madde, Devletin temel amaç ve görevlerini belirlerken, Devlete kişilerin refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya,

insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak görevini vermiştir.

Madde gerekçesinde: "... Devlet aynı zamanda milletin huzurunu sağlamak ve fertlerini mutlu kılmak görevi ile de yükümlüdür. Devlet ferdin hayat mücadelesini kolaylaştıracak, ferdin insan haysiyetine uygun bir ortam içinde yaşamasını gerçekleştirecektir.

Ferdin temel hak ve özgürlüklerden olduğu gibi yararlanmasını engelleyen sebepleri ortadan kaldırmak, sosyal devletin görevidir." denilmektedir.

Medeni Yasa'nın itiraz konusu kuralı ise; zina ürünü çocuğun tanınamayacağını belirleyerek çocuğun doğal babası ile arasında sahil olmayan nesep ilişkisi kurulmasını önlemektedir.

Bu durumdaki çocuk babasının nüfusuna kaydedilmek, mirasçısı olmak, babanın soyadını takmak gibi kişiliğine bağı temel haklarına sahip olmamaktadır.

Çocuk annesinin ve babasının kusurundan sorumlu tutularak toplum içinde aşağılanmakta ve kimi haklardan yoksun kılınmışlığın getirdiği ezikle maddi ve Manevi gelişme olanağını bulamamak suretiyle toplumdan soyutlanmaktadır.

Nitekim benzer bir konuda Alman Anayasa Mahkemesi görüşlerini "Belirli bir grup insanın kendi iradeleri dışında kalmış bir nedenle, salt bir doğum yanlışı yüzünden aşağılanmalarının, horlanmalarının ... eşitlik ilkesi ve kişiliğin serbestçe oluşumu, gelişimi, temel hakkı ile bağdaşmayacağı acıktır." biçiminde belirtmiştir.

Ondokuzuncu yüzyıldan başlamak ve gittikçe hızlanarak zamanımıza kadar gelmek üzere, bir yandan insan hakları kavramının kapsamında, öte yandan devletin etkinliği anlayışında "sosyal yönde" bir gelişme ve genişleme görülür.

İnsan artık yalnızca yaşama hürriyetine sahip olmakla kalmayarak, aynı zamanda insan haysiyetine yaraşır yaşama şartlarını da bir hak olarak isteyebilmektedir; yalnız çalışma hürriyetine, öğrenme hürriyetine değil, fakat çalışma hakkına, öğrenim hakkına da sahip olacaktır.

Hürriyet kağıt üzerinde kalan teorik bir kavram olmaktan çıkmakta, kişiler ve kitleler için erişilebilir, gerçekleşebilir, kullanılabilir, pozitif haklar haline gelmektedir.

Devlet vatandaşlarına insanca yaşama şartları sağlamak için gerekli tedbirleri alacaktır. Devlet fertlerin hak ve hürriyetlerini gerçekleştirmek, onları herkesçe faydalanılabilir bir hale getirmek ödevini yüklenmiştir. Kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, Devletin temel amaç ve görevidir. Siyasal, ekonomik ve sosyal engellerin temel hakları sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak biçimde sınırlamaları halinde Devletin karışması bir görev olarak ortaya çıkmıştır.

Devletin temel amaç ve görevlerini belirleyen Anayasa'nın 5. maddesinde geçen "cumhuriyet", "demokrasi" kurumları, "sosyal hukuk devleti" ve "adalet" ilkeleri geniş anlamda düzenlemeyi

kapsayacak kavramlar olarak görülebilirse de, madde, cumhuriyetin ve demokrasinin korunmasıyla birlikte kişinin temel hak ve özgürlüklerini bu kurum ve ilkelerle bağdaştırmayacak biçimde sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engellerin kaldırılmasına ağırlık vermektedir.

İtiraz konusu kural, sınırlı biçimiyle, zina ürünü çocukların temel hak ve özgürlüklerini sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaştırmayacak surette sınırladığından Anayasa'nın 5. maddesine aykırıdır.

Belirtilen nedenlerle, iptali gerekir.

2- Anayasa'nın 10. Maddesi Yönünden İnceleme:

Anayasa'nın 10. maddesinin birinci fıkrası ile, “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” kuralı konulduktan sonra, ikinci fıkrasındaki “Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.” biçimindeki hükümlerle bu ilkeye açıklık ve kesinlik kazandırılmıştır.

Madde gerekçesinde “... İnsanın insan olması dolayısıyla doğuştan bir değeri ve haysiyeti vardır. Bu onun tabii bir hakkıdır. Bu hak dolayısıyla herhangi bir niteliğe veya ölçüye dayanılarak insanlar arasında ayırım yapılamaz. Kanunların uygulanması açısından da hiçbir fark gözetilemez. Eşitliğin temellerinden birini de böylece kanunlar önünde eşitlik sağlar...” denilmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin çeşitli kararlarında belirtildiği gibi, yasa önünde eşitlik, aynı durumda olan kişilerin aynı yasa hükmüne bağlı tutulmalarını içerir. Eşitlik, herkesin her yönden aynı yasa hükmüne bağlı olacağı anlamında ele alınamaz. Kimi kişilerin başka kurallara bağlı tutulmalarında haklı neden varsa, bu durumda yasa önünde eşitlik ilkesine aykırılıktan söz edilemez.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, itiraz konusu kuralın evli erkeğin zinasından doğan çocuğun diğer çocuklardan ayrı ve ona zarar verici bir durum içine sokulmasını eşitlik ilkesine aykırı bulmaktadır. Söz konusu kural, evlilik dışı doğan bir grup çocuğun, babalarının tanınma yoluyla belirlenmesini ve nesebi sahih olmayan çocuk durumuna gelmelerini engellemekte ve bu çocukların diğerlerine oranla maddi ve Manevi ayrılık içine itilmelerine neden olarak bunlara kişiliklerinin serbestçe oluşumu ve gelişimi temel hakkını tanınamaktadır. Anayasa Mahkemesi, benzer konuda şu hususları belirtmektedir. “Zina ürünü çocukların ötekilerle aynı durumda olmadıklarından söz edilerek bunlara ayrı kuralların uygulanmasının eşitlik ilkesine aykırı düşmediği görüşü, bu çocukların da “herkes” kapsamı içinde olmaları, ötekiler gibi salt doğumla kişilik kazanmaları karşısında yerinde görülemez. Ana rahmine düştüğü sırada babası, annesinden başka biriyle evli olan çocukla, babası evli olmayan çocuk arasında yapay bir ayırım yaparak, birinci çocuğu babaya karşı nesepsiz duruma düşürürken, ikincisine babasına sahih olmayan nesep bağı ile bağlanma olanağı tanınması eşitlik ilkesiyle bağdaştırmayacağı gibi, bunun haklı nedeni de gösterilemez. Aile birliğinin korunması savı, konuyla doğrudan ilgili olmaması dolayısıyla haklı bir neden olarak ileri sürülemez. Bir grup çocuğu iterek, horlayarak, onları kimi temel haklardan yoksun bırakarak aile birliğinin korunacağı düşünmek, bu sosyal olguya gerçekçi bir yaklaşım olamaz. Çünkü aile birliğini tehlikeye atan ve huzursuzluk yaratan bu tür çocuklara kimi temel hakların tanınması değil, bu duruma zemin hazırlayan normal olmayan kadın-erkek ilişkilerinin varolması ve sürmesidir. Çocuk, bu tür ilişkilerin etkeni değil ancak ürünüdür. Toplum yaşamında önemli olan, bu tür ilişkilerin sonucu doğan çocuğu, toplum dışına

iterek ve kimi haklardan yoksun kılarak cezalandırmak değil, onu ortaya çıkaran anormal ve toplumun değer yargıları açısından da ahlâklı davranış sayılmayan ilişkileri yok etmektedir.”

Uygar ülkeler, nesebi sahih ve nesebi gayri sahih çocuklar arasındaki tüm eşitsizlikleri kaldırmışlar. Anayasa üstü normlar olarak niteleyebileceğimiz sözleşmelerde çocuklar arasında her türlü ayrımcılığa son vermişlerdir.

Hangi nedenle olursa olsun, dünyaya gelen kişinin haklarının engellenmesi veya azaltılması ve böylece nesebi sahih çocuklar yanında ayrıcalıklı hukuki durum yaratılması eşitlikle bağdaşmaz.

İtiraz konusu kural zina ürünü çocukların neseplerinin gayri sahih hale getirilmesini önleyip evlilik dışı doğan çocuklar arasında dahi, babalarının evli olup olmamasına göre bir ayrılığa neden olmaktadır.

Belirtilen nedenlerle, Anayasa'nın 10. maddesine aykırıdır, iptali gerekir.

3- Anayasa'nın 12. Maddesi Yönünden İnceleme:

Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlerin niteliği başlıklı 12. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez, temel hak ve hürriyetlere sahip olduğu, ikinci fıkrasında ise bu temel hak ve hürriyetlerin kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da kapsayacağı belirtilmiştir. Bu biçimde düzenleme ile anayasa koyucu, kişiyi temel hak ve hürriyetlerle donatırken bu hak ve hürriyetlerin kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı olan ödev ve sorumluluklarından ayrı düşünülemeyeceğini de vurgulamıştır.

Maddenin gerekçesinde; “Devletin, kişiye ayrılmış bu alana ilke olarak, hiçbir müdahalede bulunmamak, bu özel alan sınırları içine girmemekle yükümlü bulunduğu, temel hak ve hürriyetlerin içinde yaşanan topluma, aileye ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumlulukları da beraberinde getirdiği kişinin sahip bulunduğu hak ve hürriyetleri kendi iradesi doğrultusunda kullanırken bu ödev ve sorumlulukları da gözönünde bulundurmak zorunda olduğu” açıklanmıştır.

Evlilik dışı ilişkilerden doğan çocuklar hakkında ayrımlı uygulama getirilmesiyle genel ahlâkın korunması sağlanmış olamaz. Bu uygulama ile bir sınırlama yapılmamakta, hakkın tümü ortadan kalkmaktadır.

Ayrımlı uygulamanın evlilik içinde doğan çocuklara daha fazla değer verilmesinin sonucu olduğu ve evlenme kurumunun üstün tutulması ilkesinden meydana geldiği düşünülebilir ise de bu nedenler ayırım yapılmasına dayanak olamaz. Bu uygulamanın evlilik dışı birleşmeleri önlemediği de Medeni Yasa'nın kabulünden bu yana çıkarılan nesebin idari yoldan düzeltilmesini sağlayan af yasaları ve evlenme bağlarına dayanmayan birleşmelerin sayısından anlaşılmaktadır.

Anayasa'nın 12. maddesinin birinci fıkrasındaki kural ile herkesin, yalnız insan olması nedeniyle kişiliğine bağlı, kendisinin dahi vazgeçemeyeceği kimi temel hak ve özgürlüklere sahip olduğu belirlenmiştir.

Kişilik doğumla başlayıp ölümle sona ereceğine göre kendi ana babasını seçme olanağı bulunmayan çocuk, evlilik dışı dünyaya gelse bile Anayasa'nın sözü edilen bu maddesindeki "herkes" sözcüğünün kapsamı içindedir. Çocuğun ana babasını bilmek, babasının nüfusuna yazılmak, bunun getireceği haklardan yararlanmak, ana ve babasından kendisine karşı olan görevlerini yerine getirmelerini istemek gibi hakları, çocuğun kişiliğine bağlı temel haklarındandır.

İnsan ve çocuk hakları ile ilgili bildiri ve sözleşmeler soruna bütün devletlerce ne kadar çok önem verildiğinin kanıtıdır. Konunun hangi boyutta algılandığının saptanması bakımından bu hususların özetle irdelenmesine gerek görülmüştür.

İnsan ve Çocuk Hakları ile Bu Konulardaki Bildiri ve Sözleşmeler:

"İnsan hakları" bütün insanların, hiçbir ayırım gözetmeksizin, insanlık onurunun gereği olarak sahip oldukları hakların bütününe kapsar ve bu niteliğiyle, gerçekleştirilmiş bir durumdan çok, varılmak istenen bir amacı belirler.

İnsan hak ve hürriyetlerine saygıyı sağlamak için birçok milletlerarası antlaşmalar yapılmıştır. Bunlardan, taraf olduğumuz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle Türkiye Cumhuriyeti yüklenimler altına girmiştir. Daha sonra yapılan birçok anayasa gibi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları da sözleşmeden esinlenmişlerdir.

Dünyada insan haklarına karşı büyük bir duyarlılık vardır. Anayasa'nın pek çok maddeleri insan haklarına ilişkindir.

Çağımızda bu durum, çoğu dünya ülkelerince kabul edilmiş, bildiri ve sözleşmelerle açıkça dile getirilmiştir.

1789 Fransız İhtilalinden sonra yayımlanan "İNSAN VE VATANDAŞ HAKLARI BEYANNAMESİ" adındaki belgede: "İnsan hukuken hür ve eşit doğar ve yaşarlar. Devletin gayesi vatandaşların tabii haklarını korumaktır." deniliyordu.

1945 de kabul edilen "BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ANAYASASI"

gereğince, Birleşmiş Milletler Kurulu'nda ayrıca bir "İnsan Hakları Komisyonu" tesis olunmuş ve ona bu hakların nelerden ibaret olduğunu saptamak üzere bir bildiri hazırlanması görevi verilmiştir. Komisyon üç sene çalıştıktan sonra hazırladığı bildiriye Birleşmiş Milletler Kurulu'na sunmuş ve "İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRİSİ" kurulca kabul edilerek 10 Aralık 1948'de dünyaya ilân edilmiştir.

Bu bildiriye, Türkiye ve Birleşmiş Milletler üyesi tüm devletler imzalamış ve onaylamışlardır.

Bildiri konumuzla ilgili olarak insan haklarının hukuksal bir koruma ve güvence altına alınmasının bir zorunluluk olduğunu belirten başlangıç kısmı ile otuz maddeyi kapsamaktadır.

Maddelerde Özetle:

- Hakka ve özgürlüklere sahip olmak bakımından insanlar arasında doğuş ayrımı ve ayrıcalığının olmadığı,
- Her insanın, hukuk kişiliğinin tanınmasını ve buna uyulmasını isteme hakkının bulunduğu,
- Herkesin yasa önünde eşit olup yasa tarafından korunmaya hakkı olduğu,
- Ailenin toplumun tabii ve temel ögesi olup anaların ve çocukların; devletten özel bakım ve yardım görmeye hakları bulunduğu, bütün çocukların evlilik içi veya dışı doğmuş olmalarına bakılmaksızın aynı sosyal korunmadan yararlanması gerektiği açıklanmaktadır.

Bu haklar, artık sadece milli anayasaların konusu değil, milletlerarası hukukun ve Birleşmiş Milletler Anayasası'nın temeltaşı olmuştur.

İnsan Haklarının ve Temel Özgürlük¹ erinin Korunmasına İlişkin Sözleşme:

Avrupa Konseyi'ne üye devletler tarafından Roma'da 4 Kasım 1950 tarihinde imza edilmiştir. Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni 10 Mart 1954 tarih ve 6366 sayılı Yasa ile onaylayarak Türk hukuk düzeninde yürürlüğe koymuştur.

İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşmeye Ek Protokol:

Avrupa Konseyi üyesi hükümetler tarafından Paris'te 20 Mart 1952 tarihinde imza edilmiş, bizde 10 Mart 1954 tarih ve 6366 sayılı Yasa ile onaylanmıştır.

20 Kasım 1959 tarihinde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 78 ülke temsilcilerinin oybirliğiyle kabul edilen "ÇOCUK HAKLARI BİLDİRGESİ"nde:

"... Ve işte bu nedenlerle Genel Kurul, çocuğun, mutlu bir çocukluk geçirebilmesi ve hem kendisinin hem de toplumun iyiliği için burada belirtilen hak ve özgürlüklerden yararlanabilmesi amacıyla bu Çocuk Hakları Bildirgesi'ni ilân eder; ve ana-babaları, bireyler olarak erkekleri ve kadınları, gönüllü kuruluşları, yerel otoriteleri ve ulusal hükümetleri bu hakları kabul ederek, aşağıdaki ilkelere uygun olarak alınmış ya da alınacak hukuki veya diğer önlemlerle bunların gerçekleştirilmesi için çaba göstermeye çağırır" denilmiş ve çocuk açısından şu ilkelere yer verilmiştir:

- Çocuk, bu bildirmede belirtilen bütün haklardan yararlanır. Bütün çocuklar, hiçbir istisna olmaksızın ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka bir görüş, milli ve sosyal köken, mülkiyet doğum veya başka bir statü nedeniyle herhangi bir ayırım yapılmaksızın -bunlar ister kendisini, isterse ailesini ilgilendirsin- bu haklara sahiptirler.

- Çocuk, doğduğu andan itibaren bir isim ve tabiiyet edinme hakkına sahiptir.

- Kişiliğin tam olarak ve uyumlu bir biçimde gelişebilmesi için çocuğun sevgiye ve anlayışa ihtiyacı vardır. Mümkün olan her durumda çocuk, ana babasının bakımı ve sorumluluğu altında bir şefkat ve güvenlik ortamında yetişecektir.

18 Ekim 1961 günlü, AVRUPA SOSYAL HAKLAR TEMEL YASASI'nın 1. Bölüm 17. maddesinde de "Evlilik ve aile bağlarına bakılmadan ana ve çocuğun sosyal durumuna uygun iktisadi korunmaya hakkı vardır" denmektedir.

Türkiye tarafından da imzalanan ve onaylanan bu temel metinler, çocuğun, evlilik içinde ve dışında doğduğuna bakılmaksızın kişiliğini geliştirmesi ve ileride topluma sağlıklı bir birey olarak katılabilmesi için gerekli her türlü olanaktan yararlandırılmasını öngörmektedir. Öte yandan Birleşmiş Milletler Örgütü Ekonomik ve Sosyal Kurulu'nun 18 Mayıs 1973 tarihli kararında sahipsiz ve sahipsiz olmayan nesepli çocukların eşit hukuksal duruma sahip olmaları ilke olarak kabul edilmiştir.

Öte yandan, çok kısa bir süre Önce, Türkiye dahil dünyanın çoğu ülkelerince imzalanan ancak henüz TBMM'nde onaylanıp, Resmi Gazete'de yayımlanamayan BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ'nde; "... Toplumun temel birimi ve bütün üyelerinin ve özellikle çocukların büyümeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içindeki işlevini tam olarak yerine getirebilmesi amacıyla gerekli koruma ve yardım görmesinin zorunluluğuna inanıldığı" belirtilerek saptanan kurallar şu şekilde açıklanmıştır:

- "Taraflar devletler, bu sözleşmede yazılı olan haklara saygı gösterilmesini ve bu hakların kendi yetkileri altında bulunan çocuklara, hiç bir ayırım gözetilmeksizin tanınmasını taahhüt ederler.

- Yasama organları ya da idari makamlar, mahkemeler, kamusal ya da özel yardım kuruluşları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun yararı temel düşüncedir.

- Taraflar devletler, her çocuğun özünü bağlı yaşama hakkına sahip olduğunu,

- Çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan her çabayı göstereceklerini kabul ederler.

- Çocuk doğumdan sonra derhal sicile (nüfusa) kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır."

İtiraz konusu kural, çocuğun kişiliğine bağlı temel haklarına engel oluşturarak Anayasa'ya ve bu konudaki uluslararası güvencelere aykırı düşmüştür.

Belirtilen nedenlerle Anayasa'nın 12- maddesine aykırıdır, iptali gerekir.

4- Anayasa'nın 41. Maddesi Yönünden İnceleme:

Anayasa'da aile Türk toplumunun temeli sayılmıştır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunmasını sağlamak için gerekli önlemleri alır, örgütleri kurar. Türk

toplumunun temeli olan aile, anayasal düzeninin önemli bir ögesi olarak güvenceler ile korunmuştur.

Maddenin gerekçesinde: "... Ailenin korunması fikrinin herşeyden önce Medeni Kanun anlamında evliliklerin kurulmasını yaygınlaştırmak ve kolaylaştırmak olduğu şüphesizdir. Çünkü medeni olmadan bir aileden bahsedilemez... Millet hayatı bakımından aile kutsal bir temeldir. Bu nedenle devlet, ailenin refahını ve huzurunu koruyacaktır... Ailenin korunması yanında ananın ve çocuğun da korunması hükme bağlanmıştır.... Çocuğun korunması, genel olarak ifade edilmekle yetinilmiş ve evlilik içi ve dışı çocuklar arasında ayırım gözetilmemesi esası benimsenmiştir. Bu sonuç, esasen "eşitlik ilkesi"nden de çıkarılabilir. Çeşitli anayasalarda evlilik dışı çocuklar için sevkedilen hükümlere benzer bir düzenleme bu nedenle gereksiz görülmüştür.... Devlet sadece çocukların eğitimiyle değil yetişkinlerin eğitimi çerçevesinde anne ve babaların eğitim ve yetişmesiyle de ilgili önlemleri almak ve teşkilâtı kurmakla yükümlü kılınmıştır. Madde yasa koyucuya aileyi toplumun temeli olarak koruma, refahını ve huzurunu sağlama ödevini de yüklemektedir." denilmektedir.

Bu suretle Anayasa, ailenin yanı sıra evlilik dışında doğan çocukların da korunmasını devlete bir ödev olarak yüklemiş bulunmaktadır. Medeni Yasa'nın düzenlemesine göre, evlilik dışı çocuğun durumu evlilik içi çocuğa göre elverişsizdir. Bu durum bireyin insan olmaktan doğan kişiliğini özgürce geliştirme temel hakkıyla bağdaşmaz. Medeni Yasa'nın koyduğu bu yasak Anayasa ile uyumlu değildir.

Anayasa'da, devlet ailenin, özellikle ana ve çocuğun korunması için önlemler almakla yükümlü tutulmuştur. Çocukların evlilik içinde ya da dışında doğmuş olmasına bakılmaksızın bu görev yerine getirilecektir. Çağdaş ve uygar ülkelerin yasalarına bakıldığında sahih ve sahih olmayan nesep ayırımına son verildiği, itiraz konusu kuralı aldığımız İsviçre'de 1978 yılında yürürlüğe konulan yasa değişikliği ile evlilik içi ve evlilik dışı çocuk ayırımına son verildiği görülmektedir.

İtiraz konusu kuralın İsviçre Medeni Yasası'nda yer alışı gerekçe olarak meşru ailenin korunması gösterilmişti. Bu metin, yasadın çıkarılmakla İsviçre yasa koyucusunun aileyi korumaktan vazgeçtiği düşünülemezine göre tek olasılık bu kuralın ailenin korunması ile doğrudan ilişkisi yönündeki görüşlerin değişmesidir.

Evlilik dışı çocuk sorunu aile hukukunun temel konularından biridir. Evlilik dışı çocuğun hukuksal durumu sahih nesepi çocuğun durumundan farklı mı olmalıdır, yoksa tam bir eşitlik mi sağlanmalıdır?

Evlilik dışı çocuklara sahih nesepi çocukların hukuksal konumunu tanımak istemeyen akım, aile kurumunun nüfuz ve otoritesini savunma iddiasındadır: Evlilik dışı çocukların hukuksal durumları kuvvetlendirilirse, aile yuvası bundan zarar görecektir ve evli olmayan kadınların, çocuğu ile birlikte veya çocuk vasıtasıyla evli bir erkeğin yuvasına karışabilmesi olanağı sağlanarak, aile düzeni yıkılabilecektir.

Eşitlik taraftarları ise, masum ve hiçbir şeyden habersiz çocuklara ana ve babalarının eylemleri için ceza çektirmeyi sakıncalı bulmakta ve evlilik dışı çocukların hukuksal durumlarının zayıflamasından toplumun büyük zararlar göreceğini belirtmektedirler.

1961 Anayasası'nın ön tasarısında; "Kanun, evlilik dışında doğan çocukların ... toplum hayatında evlilik içinde doğmuş çocuklara denk bir yer elde etmelerini sağlayacak hükümleri koyar" denilmekte idi. Fakat her nedense bu hüküm tasarıdan çıkarıldı ve yasalaşmadı.

Çocukla baba arasında hukuksal bir nesep bağı kurulması, çocuğun kendiliğinden babanın ailesine katılması sonucunu da doğurmaz. Medeni Yasa'nın 312. maddesine göre sahih olmayan nesepli çocuğun velayetinin ana ve babaya verilmesi, hatta 298. maddenin son tümcesine göre, gerektiğinde çocuğa bir vasi tayini yargı kararı ile olmaktadır.

Zina ürünü çocuklarla babaları arasında nesep bağı kurulması serbest birleşmeleri aile kurumu zararına, artırmaz. Evlilik dışı çocukla babası arasında nesep bağının kurulmasına olur verilmesi, hiç kusuru ve katkısı olmaksızın toplumda güç duruma düşürülen çocuğun korunması ile ilgili bir önlem olup, serbest birleşmeleri artırmaya yönelik bir yanı yoktur, hatta kişinin doğacak çocuğun mali, sosyal ve hukuksal sorumluluğunu taşıyacağını bilmesi kendisini daha dikkatli davranmaya itebilir.

Medeni Yasa'nın söz konusu hükmü meşru olmayan birleşmeleri engelleyememiştir.

İtiraz konusu Yasa hükmü, Anayasa'nın 41. maddesinde yer alan çocukların korunması ilkesine aykırıdır.

Medeni Yasa'ya göre sahih olmayan nesep, çocuk için çok önemli ve kişiliğine sıkı sıkıya bağlı hukuksal sonuçlar doğurmaktadır.

Medeni Yasa'nın itiraz konusu maddesi kapsamındaki çocuğun babasının nüfusuna kaydedilememesi sonucu, Medeni Yasa'nın 92. maddesindeki belli hısımlarla evlenme yasağı kısmen uygulanamayacak ve bu çocukların babalan yönünden evlenmeleri yasak olan hısımları ile evlenmesi tehlikesi doğacaktır.

Evlilik dışında doğan çocuk toplum içinde yalnızlığa itilecek, horlanacak, ekonomik açıdan güçsüz bırakılarak korunamayacağına göre erkeğin zinası ürünü çocukların babaları tarafından tanınmalarını engelleyen itiraz konusu kural, "çocuğun korunması"na ilişkin Anayasa kuralı ile çelişmektedir. Tüm toplumlarda çocuk, önemini sürekli biçimde korumaktadır. Çocukların her yönüyle sağlıklı ve dengeli yetiştirilmeleri o toplumun geleceği açısından yaşamsal önem taşır ve çocukların her türlü olumsuz etkilerden uzak tutulmalarını zorunlu kılar.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 41. maddesine aykırıdır, iptali gerekir.

5- Anayasa'nın Başlangıç Kısmı İle 2., ve 13. Maddeleri Yönünden İnceleme:

Davalılar vekili tarafından, Türk Kanunu Medenisi'nin 292. maddesinin aynı zamanda Anayasa'nın 2. ve 13. maddelerine aykırılığı ileri sürülmüş, mahkemece iddia ciddi görülerek iptal istemi ile itiraz yoluna başvurulmuştur.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen kuralları yasanın kendi yapısı içinde ele almak ve Anayasa'ya uygunluk denetimini bu anlayış içinde yerine getirmek durumundadır.

Sınırlama kararı uyarınca incelenen itiraz konusu yasa kuralının, Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile Cumhuriyetin niteliklerini belirleyen 2-, temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırmasını düzenleyen 13. maddeleri ile doğrudan veya dolaylı ilişkisi kurulamamış ve Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile belirtilen maddelerine aykırılığı saptanamamıştır.

VI- Sonuç:

A. 17.2.1926 günlü, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin itiraz konusu 292. maddesiyle ilgili esas incelemenin evli erkeklerin zinasından doğan çocukların tanınamayacağına ilişkin "... erkek ve ..." sözcükleriyle sınırlı olarak yapılmasına ,

B. Sınırlama kararı uyarınca incelenen "... erkek ve ..." sözcüklerinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, OYBİRLİĞİYLE, 28.2.1991 gününde karar verildi.

Karşıoy Yazısı

itiraz yoluna başvuran Almus Asliye Hukuk Mahkemesi Medeni Kanununun 292. maddesinin iptalini istemiştir. Madde "Birbirleriyle evlenmeleri memnu olanlardan veya evli erkek ve kadınların zinasından doğan çocuklar tanınmaz" demektedir. Maddede üç ayrı konumda çocuğun tanınması yasaklanmıştır: a) Birbirleriyle evlenmeleri memnu olanlardan; b) Evli erkeğin zinasından; c) Evli kadının zinasından doğan çocuklar.

Mahkemenin bakmakta olduğu davada (a) bendine giren çocukların tanınması söz konusu değildir. Görünüşte (c) bendinde adı geçen, evli kadının zinasından doğan çocuklar da davanın konusu olmayıp, yalnız (b) bendindeki, evli erkeğin zinasından doğan çocuk söz konusudur. Yüksek Mahkeme, 2949 sayılı Kuruluş Yasası'nın 28/1. maddesine göre. olaya uygulanacak fıkranın yalnız Medeni Kanununun 292. maddesindeki: "... evli erkek zinasından doğan çocuk tanınmaz" sözcükleriyle sınırlı olmasına karar vermiş ve yalnız bu sözcükleri iptal etmiştir. Yüksek Mahkeme, yaptığı bu daraltıcı yorumla evli kadınların zinasından doğan çocukları tanıma yasağını yürürlükte bırakmış ve ikisi de zina ürünü olan bu iki çocuktan evli babanın zinasından olana tanınma olanağı sağlarken, evli kadınına ilişkin tanıma fırsatını vermemiştir. Bu sınırlama, eşitlik ilkesine aykırıdır. Belirtmek gerekir ki, Medeni Kanununun 292. maddesini karşılayan İsviçre Medeni Kanununun 304. maddesi, 1 Ocak 1978 tarihinde yürürlükten kaldırılmadan önce: "Zina ürünü çocuklarla evlenmeleri yasak kimselerin çocukları tanınmaz" biçiminde idi. Yani evli erkeğin zinasından doğan çocukla evli kadının zinasından doğan çocuk biçiminde bir ayırım yoktu. Doğru olan da mehzaz kanunundaki düzenlemedir. İptalin iyileştirici sonucu zina ürünü çocuklara yarar sağlayacağına göre, evli erkek veya kadının zinasından doğan çocuk ayırımı yapmanın gereksiz, hatta ananın çocuğu bakımından haksız olduğu inancındayım. Şüphesiz, evli kadının zinasından doğan çocuğun gerçek babası tarafından tanınabilmesi, kocanın bu çocuğun nesebini reddi işlemine bağlıdır (MK. 242. vd. maddeler). Koca ret hakkını kullanmazsa, Medeni Kanun'un 245. maddesinde sayılan diğer ilgililer ret davası açabilir. Nesebi baba tarafından reddedilen çocuk gerçek babasına karşı babalık davası açabildiğine göre (MK. 303. md.) gerçek baba tarafından tanınabilmesine bir engel olmamak gerekir (Bkz. Tekinay, SS. Türk Aile Hukuku, 1971, İstanbul, S. 418). Esasen Adalet Bakanlığı'na hazırlanmış olan Türk Medeni Kanunu Ön Tasarısı'nın 281. maddesinin üçüncü fıkrası: "Başka bir erkekle soy bağı bulunan çocuk, bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınmaz" demek suretiyle evli kadının zinasından doğan çocuğun gerçek baba tarafından tanınmasının koşullarını belirtmiştir, İsviçre Medeni

Kanunu 25 Haziran 1976'da kabul ve 1 Ocak 1978 tarihinden itibaren yürürlüğe giren değişiklikle zina ürünü çocukların ve evlenmeleri yasak kişilerden doğan çocukların tanınmasını önleyen 304. maddeyi yürürlükten kaldırmıştır. Bu durumda Yüksek Mahkemenin, incelemeyi yalnız "erkeğin zinasından olan çocuğun tanınmaması" tümceleriyile sınırlaması mehzaz kanununun eski orijinal 304. maddesiyle uyumlu değildir. Eski metin evli erkekle evli kadının zinasından doğan çocuk arasında bir ayırım yapmamış; her ikisinin de tanınamayacağı kuralını koymuştur. Kadının zinasından olan çocuğun gerçek baba tarafından tanınabilmesi için, nesebinin koca tarafından reddi prosedürü, neticede tanıma olayını bir süre geciktirebilirse de, tanımayla çocuğun yararının korunması, evli erkeğin zinasından doğan çocuğun tanınmasıyla korunan yararıyla eş değerdedir. Bu bakımdan, yapılan sınırlama kadının zinasından doğan çocuğun gerçek baba tarafından tanınmasını önleyerek onun zararına olmuştur. Medeni Kanun ön tasarısı 292. maddedeki zina ürünü çocukların tanınması yasağını kaldırmıştır (md. 281).

Bu gerekçelerle, davanın salt evli babanın zinasından doğan çocuğun tanınma yasağıyla sınırlı olarak görülmesine karşıyım.

— • —

Anayasa Mahkemesi Kararı

Resmi Gazete tarih/sayı : 3.2.1982/17594

Esas Sayısı : 1981/3

Karar Sayısı : 1981/27

Karar Günü : 26/11/1981

İtiraz Yoluna Başvuran : Aşkale Asliye Ceza Mahkemesi.

İtirazın Konusu : 5/5/1972 günlü, 1887 sayılı Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddelerinin Anayasa'nın 7. maddesiyle 12. maddesinin birinci fıkrasına aykırı olduğu ileri sürülerek iptallerine karar Verilmesi istemidir.

I - Olay :

Nüfus Kaydının dayanağı olan ölüm belgesinin sahte olarak düzenlendiği iddiası ile sanıklar hakkında açılan Kamu davasında Mahkeme, ölüm tutanağındaki imzaların Adli Tıp Meclisi'nce incelenmesine ve bu incelemenin yapılabilmesi için sözkonusu belgenin aslının o yer nüfus memurluğundan istenmesine karar vermiştir.

Nüfus Memurluğu, Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. ve Nüfus işlerine ait yönetmeliğin 212. maddelerine dayanarak istenen belgenin aslının gönderilmesine olanak bulunmadığını bildirmiştir.

Mahkeme, Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddelerinin, ölüm tutanağının aslının incelenmesi için getirtilmesini ve böylece yargılamayı engellediği kanısına vararak bu durumu Anayasaya aykırı bulmuş ve sözü geçen maddelerin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne kendiliğinden başvurmuştur.

II - İtirazın Gerekçesi :

Başvurma kararının gerekçesi özetle şöyledir :

Mahkeme, sahte olduğu ileri sürülen ölüm tutanağındaki yazı ve imzalar açısından bilirkişilerce inceleme yapılması için sözü edilen belgeyi nüfus memurluğundan istemiş, memurluk bu belgenin 1587 sayılı Nüfus Yasası ve Yönetmeliği hükümleri uyarınca dairelerinden dışarı çıkarılıp gönderilemeyeceğini mahkemeye bildirmiştir. Aşkale ilçesinde imza karşılaştırma yapabilecek uzman kişi bulunmadığından, belge aslının gereken incelemenin yapılabilmesi için Adli Tıp Meclisi'ne gönderilmesi gerekmesine karşın 1587 sayılı Yasa'nın 14. ve 61. maddelerinin engelleyici hükümleri karşısında sözü edilen tutanağın incelettirilmesi olanağı ortadan kalkmaktadır. Bu durum, Anayasa'nın 7. maddesine göre yargı yetkisini Türk Milleti adına kullanan bağımsız mahkemelere ve adalete olan güven duygusunu azaltmış ve böylece yargı yetkisinin kullanılmasını engellemek yolu ile sözü edilen yasa kurallarını Anayasa'nın 7. ve 12/1. maddelerine aykırı duruma düşürmüştür.

III - Metinler :

1 - İtiraz konusu yasa maddeleri.:

5/5/1972 günlü, 1587 sayılı Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddeleri şöyledir :

" Madde 14 - Nüfus kütükleriyle dayanaklarını başmemur ve sorumlu memurlarla denetleme ve teftişe yetkili olanlardan başka hiç kimse göremez ve inceleyemez. 61 inci madde hükmü saklı kalmak şartıyla adli makamlarla resmi dairelere ve ilgilinin kendisi, karı veya kocası, veli, vasi veya resmi vekili usul ve furuu ile ikinci dereceye kadar olan civar hısımlarına nüfus kayıtları örnekleri; istenildiğinde verilir, ilgili bütün nüfus memurları vazifeleri dolayısıyla aileler ve fertler hakkında öğrenecekleri halleri gizli tutmaya mecburdurlar."

" Madde 61 - Her nüfus dairesi diğer nüfus dairlerinden askerlik şubesi ve adalet mercilerinden istenilen bilgiler ve kopyaları onaylı olarak verir. Bunların dışında mahallin en büyük idare amirinin yazılı emri olmadıkça hiçbir daireye kopya, özet ve bilgi veremezler.

2 - Dayanılan Anayasa Kuralları :

" Madde 7 - Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır."

" Madde 12/1 - Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir."

IV - İlk İnceleme :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca 10/2/1981 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında " Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesi ne, Anayasaya aykırılığı ileri sürülen yasa hükümleri üzerinde sınırlama yapmaya gerek olup olmadığının işin esasını incelenirken ayrıca ele alınıp karara bağlanmasına" oybirliğiyle karar verilmiştir.

V - Esasın İncelenmesi :

A - Sözlü açıklama :

İşin esasını incelemek üzere toplanan Anayasa Mahkemesi, " Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü yetkilisi ile Polis Enstitüsü'nden grafoloji konusundaki bir uzmanın sözlü açıklamada bulunmaları için adı geçen kurumlardan 44 sayılı Yasa'nın 29. maddesi hükmü uyarınca çağırılmalarına, bu kurumlara, söz konusu yasanın 30. maddesi gereğince ve 26/6/1981 Cuma günü saat 10.00'da Anayasa Mahkemesi'nde bulundurulmalarını teminen çağırma kâğıdı çıkarılmasına" 4/6/1981 gününde oybirliğiyle karar vermiştir. 26/6/1981 gününde yapılan toplantıda İçişleri Bakanlığı Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü'nü temsilen gelen Nüfus İşleri Genel Müdürü ile Emniyet Genel Müdürlüğü'nden yetki ile gönderilen uzman dinlenmişlerdir.

1 - Nüfus İşleri Genel Müdürü'nün yaptığı açıklama özetle şöyledir:

Nüfus kütüklerinin toplum düzeninin temel unsuru olduğu, bunların 2500 kaydı içerecek biçimde 100 yapraklı ciltler halin de bulunduğu, öteki nüfus kayıtlarının dayandığı belgelerin ise yıl sonlarında 700 ilâ 1000 adedinin birlikte ciltlendiği, bu ciltlerin Nüfus Memurluğu'ndan dışarı çıkarılmaları durumunda ciltlerde kaydı veya belgesi bulunan öteki vatandaşlarla ilgili işlemlerin duracağı, kaybolmaları durumunda ise kamu hizmetinin önemli oranda aksayacağı açıktır.

Mahkemelerimiz, nüfus kütükleriyle, nüfus kayıtlarına dayanak olan belgelere ilişkin incelemeleri teknik zorunluluk yok ise işin özelliğini göz önünde tutarak nüfus memurluklarında yapturtmaları, ancak Mahkemenin incelemenin nüfus memurluğunda yapılmasını olanaksız bulması durumunda vereceği karar doğrultusunda işlem yapılarak mahkeme kararlarına uyulması, mahkeme karar verdiği takdirde nüfus kütüklerinin istenilen yere gönderilmesi gerekir kanısındayım.

2 - Emniyet Genel Müdürlüğü yetki belgesini taşıyan uzmanın yaptığı açıklama özetle şöyledir : Sağlıklı bir imza incelemesinin yapılması için belgenin aslının mutlak suretle görülmesi gerektiğini, fotokopiler üzerinde doğru bir sonuca varılamayacağını, öteyandan imza incelemelerinin ancak mikroskop ve bazı aletlerle yapılabilmesi, bu cihazların çok hassas ve pahalı olmaları, bir yerden biryere götürülmeleri durumunda kırılabilmeleri ve kimi zaman ekip çalışmasında zorunluluk olması nedeniyle laboratuarda yapılması gerekir.

B- İnceleme:

İşin esasına ilişkin rapor, başvurma kararı ve ekleri, iptali istenen yasa hükümleri ve dayanılan Anayasa kuralları, bunlarla ilgili yasama belgeleri, konuya ilişkin öteki metinler okunduktan sonra işin gereği görüşülüp düşünüldü :

1 - İncelemenin Sınırlandırılması Sorunu :

Davada uygulanacak yasa hükümlerinin belirlenmesi ve itirazın incelenmesi, böylece uygulanacak yasa hükümleri hakkındaki Anayasaya aykırılık sorununun çözümü için, ilk inceleme kararı uyarınca önce iptali istenen hükümlerin sınırlandırılmasına yer olup olmadığının karara bağlanması yerinde olur. İtiraz konusu kuralların kendi içlerinde bütünlük oluşturmaları, getirdikleri düzenleme açısından adalet makamları ile ilgili hükümlerin öteki kuruluşlardan ayırt edilmesi olanağının bulunmaması nedeniyle incelemenin bir sınırlamaya bağlı tutulmadan yapılması gerekmektedir.

2 - İtiraz konusu kuralların Anayasa açısından incelenmesine geçilmeden önce aşağıdaki konuların ele alınmasına gerek görülmüştür.

a) Nüfus kayıtlarının ve imza incelemesinin özelliği:

Nüfus Yasası'nın 13. maddesinde, aile kütükleri ile dayanaklarının resmi belgelerden olduğu ve bunların aksi sabit oluncaya kadar geçerli sayılacağı belirtilmiştir. Nüfus aile kütük kayıtlarının taşıdığı nitelik, her şeyden önce bunların, yetkili makamlarca usulüne göre düzenlenmiş doğru olan ve yalnızca gerçekleri yansıtan belgelere dayandırılmaları ve onlara uygun bir biçimde tesis edilmeleri zorunluğunu ortaya koyar.

Doğum, ölüm tutanaklarının, kişisel duruma ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararları gibi dayanak belgelerinin, nüfus kütük kayıtları yönünden büyük önem taşımaları hem Nüfus Yasası hem de Medeni Yasa gereğidir. Bu bakımdan yasa, dayanak belgelerinin de nüfus kütüklerinde olduğu gibi hem Nüfus işleri Genel Müdürlüğü'nde ve hem de ilgili nüfus dairelerinde saklanmalarını öngörmüştür. Bu konudaki uygulamaya göre dayanak belgelerinin 700-1000 adedinin birlikte, nüfus kütüklerinin ise 2500 kayıdı içerecek biçimde ciltlendikleri anlaşılmaktadır. Dayanak belgelerini içeren bir cildin, her hangi bir belgenin aslının incelenmesi amacıyla nüfus memurluğundan çıkarılması durumunda, incelenmesi gerekmeyen öteki tüm belgelerle ilgili hizmetlerin bir süre durduğunu ve bu belgelere ilişkin istenen bilgilerin verilemediğini kabul etmek gerekir Nüfus kütükleri ile ilgili bir cildin gönderilmesi durumunda 2500 kişiyle ilgili kayıtlar bakımından da aynı sakıncalı durumun ortaya çıkması doğaldır.

Konuya bu açıdan bakıldığında, nüfus kütüklerinin ve dayanak belgelerinin kişisel duruma bağlı toplum düzeninin temel öğelerinden biri olduğu, düzgün tutulmaları ve iyi saklanmaları gereği kendiliğinden anlaşılır.

Öte yandan, kimi durumlarda bu belgelerde yer alan imzaların ve yazıların uzman kişilerce ve teknik özel araç ve gereçlerle incelenmesi gerçeğe ulaşmanın tek yolu olabilir. Nitekim bu gibi durumlarda belgenin aslının görülmesi gerektiği, incelemenin mikroskop ve özel aletlerle

yapılmasında zorunluk bulunduğu, bu aygıtların çok kıymetli ve hassas olmaları nedeniyle laboratuvarlardan çıkarılmadıkları, dolayısıyla sağlıklı bir incelemenin ancak laboratuvarlarda yapılabileceği sözlü açıklama kararı üzerine Emniyet Genel Müdürlüğü'nden çağrılan uzman kişiye belirtilmiştir.

b) İmza ve yazı incelemeleriyle ilgili kurallar :

Usul hukukunda bu konuda bazı düzenlemeler yer almaktadır. Örneğin Ceza Yargılamaları Usulü Yasası'nın 85. madde sinde " Bir vesikanın doğruluğunu veya sahteliğini tahkik etmek yahut failini meydana çıkarmak için ehlihibre marifetiyle yazı ve mühür tahkikatı yapılabilir" denmektedir. Ancak sözü edilen yasanın 88. maddesinde " Resmi dairelerde saklı evrak ve sair vesikalar münderecatının ifşası memleketin selametine zarar vereceği o dairenin en büyük amiri tarafından beyan edilirse bu evrak ve vesikaların gösterilmesi ve teslimi istenmez. Şu kadar ki bu beyan kâfi görülmezse o dairenin mensup olduğu Vekâlete müracaat olunabilir" biçiminde yer alan hükmün, 85. maddenin tek ayrıık durumunu oluşturduğu görülmektedir.

Hukuk Yargılamaları Usulü Yasası'nda konu, 308., 309/1. ve 3, 310. ve 314. maddelerde daha ayrıntılı düzenlenmiş, 311., 322. ve 324. maddelerde ise, incelenmesi gereken senedin veya belgenin bir memurun resmi görevi nedeniyle elinde bulunması durumunda dahi aslının mahkemeye teslim edilmesi öngörülmüştür.

c) İtiraz konusu kuralların kapsamı :

Anayasaya aykırılığı nedeniyle iptali istenen Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddeleri incelendiğinde bu maddelerin; yerel nüfus yönetimlerince, kimi kuruluş ve kişilerle adli makamlara nüfus kayıtlarının onaylı örneklerinin ve bu kayıtlarla ilgili bilgilerin verilmesini, bunların dışında hiçbir daireye en yüksek yerel yönetim amirinin yazılı emri olmadıkça, kopya, özet ve bilgi verilmemesini hükme bağladığı görülür.

Bu maddelerle yapılan düzenlemenin, konusu suç oluşturan veya bir suç nedeniyle oluşan belgeleri kapsamayıp genel nitelikte bulunduğu açıktır.

Hukuk ve ceza davalarında kişilerin ölüm, doğum, evlenme, boşanma, cinsiyet, yaş gibi kişisel ya da kişiliğine bağlı durumlarına ilişkin nüfus kayıt örneklerine ve bunların dayanakları olan belgelere başvurulduğu sık sık görülen olaylardandır. Bunun gibi Askerlik Daireleri ile öteki resmi kuruluşların ve gerektiğinde kişilerin de nüfus kayıtlarını istedikleri bilinen gerçeklerdendir.

İtiraz konusu 14. ve 61. maddeler, bu gereksinimleri düzenleyen ve nüfus dairelerinden hangi kuruluşlarca bilgi, özet ve onanlı kayıt örnekleri istenebileceğini ve bu kayıtlarla dayanaklarını inceleyebileceğini öngören kurallardır. Nitekim 14. maddeye ilişkin tasarı gerekçesinde " Bu maddelerle, nüfus kütükleri ve dayanakları sorumlu memurlar, adli merciler ile denetleme ve teftişe yetkili kılınanlardan başkalarının inceleme ve görmelerine cevaz verilmemiş, ancak nüfus kayıt örneklerinin adli makamlarla ilgili dairelere, karı veya kocaya, veli veya vasiye ve resmi vekiline verilmesi, nüfus kayıtlarının gizli tutulması ve nüfus memurlarına evlenme memurluğu yetkisi verilmesi hususları hüküm altına alınmıştır." 61. madde ile ilgili gerekçede ise " Bu

madde ile nüfus kayıt örneklerinin hangi daire veya kimselere verilebileceği açıklanmıştır." denilerek bu maddelerle yapılan düzenlemenin amacı açıkça ortaya konulmuş bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere nüfus kütükleriyle bunların dayanaklarını oluşturan belgelerin asıllarının mahkemelerce incelenmesinde veya incelettirilmesinde zorunluluk bulunduğu, yargılama usulüne ilişkin kuralların uygulanacağı doğaldır. Çünkü itiraz konusu kurallar yargılama usulüne ilişkin yasal düzenlemeleri açık ya da örtülü biçimde yürürlükten kaldırmış değildir.

d) İtiraz konusu kuralların, hâkimin delilleri inceletme ve el koyma yetkilerine ayırık durum getirip getirmediği sorunu :

Mahkeme iddia ve sav karşısında imzanın gerçekten sanığa ait olup olmadığını anlayabilmek için belgenin aslını getirterek imzayı uzman bir kuruluştaki incelettirmek istemiş, ancak nüfus dairesi, bu istemi, Nüfus Yasası'nın itiraz konusu maddelerinden ve nüfus yönetmeliğinden söz ederek yerine getirmekten kaçınmıştır. Mahkeme, iptali istenen maddelerin Ceza Yargılamaları Usulü Yasası'ndaki bazı kuralları uygulama dışında bıraktığı görüşündedir.

Yukarıda da açıklandığı gibi itiraz konusu kurallar, nüfus kayıtlarının incelenmesi ve onaylı örneklerinin verilmesi ile ilgili düzenleme getirmelerine karşın, Ceza Yargılamaları Usulü Yasası'nın hâkime tanıdığı yetkileri sınırlamamaktadırlar. Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddelerinde bu yönde bir açıklık bulunmadığına göre, hâkime, bir belgenin doğruluğunu veya sahteliğini anlayabilmek için inceleme yapmak görev ve yetkisini veren Ceza Yargılamaları Usulü Yasası'nın 85. ve onu izleyen maddelerde, mahkemeye her türlü tanıtlama nedenlerinin " ihzar" ve " iradı" yönünden yetki veren 237., delillerin değerlendirilmesiyle ilgili 254. maddelerde bir değişiklik veya sınırlama söz konusu değildir.

Öteyandan, itiraz konusu maddeler, usule ilişkin yasalarda yeni yöntem ve kurallar koymadığına göre, ceza yargılamasıyla ilgili " genel" kurallarda bir değişiklik meydana getiren " Özel Yasa Kuralı" olarak da kabul edilemezler.

3 - Anayasaya aykırılık sorununun incelenmesi :

a) Anayasa'nın 7. maddesi yönünden inceleme :

İtiraz yoluyla başvuran Mahkeme, Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddelerinin Nüfus daireleri dışında, bilirkişi incelemesi yaptırılmasına olanak vermediğini, dosyanın sürüncemede kaldığını, böylece yargı yetkisinin kullanılmasının engellendiğini ileri sürmektedir.

Mahkemelerin, gördükleri davalarda delilleri toplayıp değerlendirmede tam bir serbestiye sahip olmaları, yargılamanın her türlü baskı ve sınırlamanın dışında bulunması, Anayasa'nın 7. maddesine göre Türk Ulusu adına yargı yetkisini kullanma sınırının doğal gereğidir. Yukarıda açıklandığı gibi, Anayasaya aykırılık itirazına konu edilen Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddeleri, Ceza Yargılamaları Usulü Yasası hükümlerinin uygulanmasını engeller nitelikte değildir. İtiraz konusu maddeler, ceza yargılama usulü alanında özel bir kural ve yargı yetkisinin kullanılmasında bir sınırlama getirmemektedir. Anayasa'nın 132. maddesinin ikinci fıkrasında belirtildiği gibi yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır.

Öteyandan, mahkemelerin de, nüfus kayıtlarının kamu düzeni yönünden arzettiği önemi ve nüfus kayıtlarının veya dayanaklarının nüfus dairelerinin dışına çıkması durumunda belgelerin kaybolması olasılığının bulunduğunu ve hizmetlerin aksayabileceğini gözden uzak tutmayacakları, zorunluluk olmadıkça bu yolda karar vermiyecekleri ve zorunluluk hallerinin takdirinin ise mahkemeye ait olduğu kuşkusuzdur.

Açıklanan nedenlerle, mahkemenin, Nüfus Yasası'nın 14. ve 61. maddelerinin yargı yetkisinin kullanılmasını engellediği yolundaki görüşü yerinde bulunmamıştır.

b) Anayasa'nın 12. maddesi yönünden inceleme :

Mahkeme, iptali istenen kurallar nedeniyle, sanığın savının, doğru olup olmadığının anlaşılmadığını ölüm tutanağı üzerinde bilirkişi incelemesi yapılamadığını, bu durumun Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesine uymadığını ileri sürmektedir.

İtiraz konusu edilen kurallar, yukarıda açıklandığı üzere Ceza Yargılamaları Usulü Yasası'nda, değişik bir düzenleme getirmediği gibi, bu yasanın kimi hükümlerini değiştirici ve uygulanmasını engelleyici nitelikte de değildir. Mahkemece, kimi kişilerle ilgili bilirkişi incelemesinin sırf nüfus kayıtlarına bağlı olması nedeniyle yapılamayacağı yolunda öne sürdüğü görüşün yerinde olmadığı ve bu durumun eşitlik ilkesiyle ilgili bir yönü de bulunmadığı anlaşılmaktadır. Anayasa'nın 113. maddesindeki " Bakanlıklar ... Kanunların ... uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler..." kuralı karşısında, bir yönetmeliğin Nüfus Yasası'na aykırı olan hükmüne dayanılamayacağını belirtmekle yetinilmesi yerinde görülmüştür.

Açıklanan nedenlerle 5/5/1972 günlü, 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 14. ve 61. maddelerinde Anayasaya aykırı bir yön bulunmamaktadır, itirazın reddi gerekir.

VI - Sonuç :

5/5/1972 günlü, 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun itiraza konu edilen 14. ve 61. maddelerinde Anayasaya aykırılık bulunmadığına ve itirazın reddine,

26/11/1981 gününde oybirliğiyle karar verildi.

— • —

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

SOYADI

Anayasa Mahkemesi Kararı

Resmi Gazete tarih/sayı :15.11.2002-24937

Esas Sayısı : 1997/61

Karar Sayısı : 1998/59

Karar Günü : 29.9.1998

İtiraz Yoluna Başvuran : Ankara 4. Asliye Hukuk Mahkemesi

İtirazın Konusu : 17.2.1926 günlü, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin 14.5.1997 günlü, 4248 sayılı Yasa ile değiştirilen 153. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'nın 12. ve 17. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- Olay

Evlenerek kocasının soyadını alan kadının, evlenmeden önceki soyadını aile soyadı olarak kullanmak için açtığı davada, Mahkeme, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin 153. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırılık savını ciddi bularak iptali için başvurmuştur.

II- İtirazın Gerekçesi

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“Anayasa'nın 12. maddesi, herkesin kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Gene Anayasa'nın 17. maddesi, herkesin yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve özellikle geliştirme hakkına sahip olduğunu açıklamaktadır.

Bu demektir ki, kişiye özgü bu hak ve hürriyetlerin kullanılması, sınırlaması ve devredilmesi hak sahibi birey kendi iradesinden kaynaklanmaktadır. Bireyin, sosyal olma özelliği, diğer bireylere zarar vermeden ve onların egemenlik haklarına sınırlamadan sosyal birey olmanın gerektirdiği hak ve özgürlüklerin olabildiğince kullanılmasını ve geliştirmesini gerektirir.

Toplumsal ahlâk ve toplumsal barış kurallarına saygılı olmak kaydıyla, bireyin insan olma anlamında ve fizyolojik yapısından gelen olabildiğince özgür ve seçkin yaşam hakkına sahip olması onun en doğal hakkıdır.

Böyle bir hak ve özgürlüğe sahip olabilecek kişi daha gelişmiş örneklerini çevresine ve bulunduğu toplum katmanlarına taşıyacak, çağdaş hak ve özgürlükler, tabulardan arınarak yayılacak ve kök salacaktır.

Gelişmiş toplumların, özellikle çağdaş toplumların kazanımlarına öncül kaynağı, kültürel ve sosyal açıdan bireylerin önündeki yarardan çok zarar ortamı yaratan, kronik bağılıkları giderek ortadan kaldırmakla gerçekleşmiştir.

Birey ağırlıklı olması gerekirken, Devlet ağırlıklı toplumlarda, örf, ahlâki nedenler vs. gerekçelerle bireylerin özgür iç dünyaları baskı altına alınmış, sindirilen bireysel özgürlük özlemleri giderek bireyin iç ve dış dünyasını karartan onun düşünme ve hayal kurma yeteneklerini ortadan kaldıran kuramsal bir hale dönüşmüştür ve fertler verileni doğru sayıp, alan, verilmeyeni hak görmeyen kişiliğe bürünmüştür.

İşte bu toplumsal yaşam biçiminde baskın çıkan erkek birey bulunduğu ortama pekte uyan bir tarzda aldığı öğretiyi ve gelenek etkisiyle elindeki erki kadını bireye ve çocuklarına yansıtmıştır. Bu yansıma giderek şekillenmiş ve hatta kuramsallaşarak yasalarda yerini bulmuştur.

Örneğin; Medenî Yasamızın Md. 153. ve 154. maddeleri, aynı Yasa'nın 196/1-2 maddeleri, 197/3, 200, 212 ve 263. vb. kısa örneklerinde görüldüğü üzere, erkek bireyin egemenliği giderek yasalarla güvence altına alınmış ve eşit olması gereken kadın ve erkek egemenliği erkek lehine kurumlaştırılmıştır.

Şimdi özellikle Avrupa toplumlarında ve onlardan sağlıklı biçimde esinlenen Türk toplumunda görünen o ki, Türk kadını kimlik arayışını başlatmıştır ve bunda hem haklıdır ve hem de karardır. Bu çabasındaki amacı erkeği dışlamak, onun önüne geçmek, onu ikinci sıraya itmek olmayıp, onunla yan yana, kol kola, omuz omuza ve eşit koşullarda, eşit bulvarlarda yürümektir.

Kadının bu özlemine bir sınıf mücadelesine de iktidar hırısıdır, sadece, alını açık, başı dik, onur mücadelesidir.

Özetlersek, artık cinsiyet ayrımının çağdaş toplumun erdem ve onuru ile bağdaşmayacağı bir noktaya gelinmiştir. Dosyamızdaki maddî olaya gelince; erkek ve kadının uzlaşıp karar vermeleri halinde, kadının soyadı aile soyadı olarak kayda geçebilmelidir.

Kuşkusuz, uygulama ile idarî bilimlerde ilk etapta bir takım intibaksızlık ve telaş yaşanacaktır. Ancak her yenilik doğuran düzenlemede olduğu gibi, idarenin yeni duruma uyum sağlayıp düzenleme yapması zor değildir.

Şimdi; eşlerin uzlaşması halinde, kadının soyadının aile soyadı olarak kabul ve tesciline Medenî Yasa'nın 153. maddesi olanak tanımamıştır. Yasa'nın bu maddesi kanımızca Anayasa'nın 12. ve 17. maddelerine aykırıdır.

Ve anılan Yasa maddesinin iptaliyle, yasamanın yeni bir düzenleme yapmasına olanak tanımak gerekir.

Mahkememiz davacı tarafından ve ona katılan diğer eşin istemlerine katılmıştır ve eşlerin itirazlarını ciddi görmüştür. Böylece, Anayasa'nın 152. maddesi gereği Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda vereceği karara kadar yargılamayı durdurmayı kararlaştırmıştır.”

III- Yasa Metinleri

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

743 sayılı Yasa'nın 153. maddesinin değişik birinci fıkrası şöyledir:

“Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuru ile kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 12.- Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.”

2- “MADDE 17.- Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz.

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.

Mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesi hali ile meşrû müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.”

C- İlgili Görülen Anayasa Kuralı

İlgili görülen kural şöyledir:

“MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

IV- İlk İnceleme

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince 21.10.1997 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, öncelikle sınırlama sorunu üzerinde durulmuştur.

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddelerine göre, Anayasa Mahkemesi'ne itiraz yoluyla yapılacak başvurular itiraz yoluna başvuran Mahkeme'nin bakmakta olduğu davada uygulayacağı yasa kuralları ile sınırlıdır.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme'nin bakmakta olduğu davada uygulayacağı 743 sayılı Yasa'nın 153. maddesinin 4248 sayılı Yasa ile değiştirilen birinci fıkrasında, evlenmede hangi soyadının nasıl kullanılacağı konusu düzenlenmiştir.

Bakılmakta olan davada davacı kadın kendi soyasının aile soyadı olmasını istediğinden, esas incelemenin fıkarda yer alan, “Kadın evlenmekle kocasının soyadını alır” sözcükleriyle sınırlı olarak yapılmasına ve işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- Esasın İncelenmesi

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- İtiraz Konusu Kuralın Anlam ve Kapsamı

Medenî Kanun'un “Evlenmenin Umumi Hükümleri”ni düzenleyen beşinci bölümünde yer alan 4248 sayılı Kanunla değişik 153. maddesinin ilk fıkrasında, kadının evlenmekle kocasının soyadını alacağı hükme bağlanmış, ancak kadının evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuru ile “önceki soyadını” kocasının soyadının önüne ekleyerek kullanabileceği, daha önce iki soyadı kullanan kadının bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabileceği öngörülmüştür. Böylece, kadın, ilke olarak, evlenmekle kocasının soyadını almakta, ancak, dilerse evlenmeden önceki soyadını kocasının soyadının önüne ekleyerek veya kocasının ölümünden veya boşanmasından sonra ikinci kez evlenirse, önceki kocasının soyadını yeni kocasının soyadı ile birlikte kullanabilme olanağına sahip olmaktadır. Fıkranın son cümlesine göre de bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilecektir.

Medenî Kanun'da belirtilen isim, öz ad ve soyadından oluşmaktadır. Medenî Kanun'da soyadı yerine “aile ismi” deyiminin de kullanıldığı görülmektedir. Öğretide soyadı, bir aileyi tanıtan, onun bireylerini başka bireylerinden ayırt eden, aile bireylerinin kimliğinin ortak unsurunu oluşturan ve kuşaktan kuşağa aktarılan aile adı olarak tanımlanmaktadır.

Soyadı, Türk hukukuna 21.6.1934 günlü, 2525 sayılı Soyadı Kanunu ile girmiştir. Buna göre, her Türk öz adından başka soyadını da taşımak zorundadır. Soyadı seçme görevi ve hakkı evlilik birliğinin başkanı olarak kocaya aittir. Bununla birlikte, kocanın ölmüş ve karının evlenmemiş olması ya da kocanın akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle vesâyet altında bulunması ve evliliğin devam etmesi durumlarında soyadı seçmek hak ve görevi karınıdır.

Medenî Kanun'un 153. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesi uyarınca, kadın evlenmekle kocasının soyadını almaktadır. Buna bağlı olarak, koca herhangi bir sebeple soyadını değiştirirse, karının soyadı da değişecektir. Kocasının soyadını taşıdığı için evli kadının tek başına soyadının değiştirilmesini isteme yetkisi yoktur. Yargıtay bir kararında, kocanın soyadının değişmesi halinde karının soyadının da "kendiliğinden" değişmesi gerektiğini, bu gereğin kaiden yerine getirilmesinin nüfus idaresine verilmiş idarî bir görev olduğunu belirtmiştir.

Medenî Kanun'un boşanan kadının kişisel durumunu düzenleyen 3678 sayılı Kanunla değişik 141. maddesinde boşanan kadının bekârlık soyadını yeniden alacağı öngörülmekte, hakim, bazı koşulların varlığı halinde, boşanmadan sonra kadının eski kocasının soyadını taşımasına izin vereceği hükme bağlanmaktadır. Bu koşullar, kadının kocasının soyadını taşımaya devam etmesinde bir çıkarının bulunması, bunun kocaya bir zarar vermeyeceğinin sabit olması ve kadının bunu talep etmesidir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Mahkeme başvuru kararında, herkesin kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme haklarına sahip olduğunu, kişiye özgü bütün bu hak ve özgürlüklerin kullanılması, sınırlanması ve devredilmesinin bizzat kendi iradesine dayandığını, kimsenin kimseye zarar vermeden ve hakkını zedelemeyen sosyal birey olmasının gerektirdiği hak ve özgürlükleri de olabildiğince kullanarak ve geliştirerek yaşaması gerektiğini belirterek devlet ağırlıklı toplumlarda örf, ahlâk ve benzeri gerekçelerle bireylerin özgür iç dünyalarının baskı altına alındığını, sindirilen özgürlük özelemlerinin kişilerin iç ve dış dünyalarını kararttığını, böyle bir toplum yapısında baskın çıkan erkeğin elindeki erki kadına ve çocuğa karşı kullandığını, buna karşılık, Avrupa'dan da esinlenen Türk kadınının kendi kimlik arayışına başladığını, bu onur mücadelesinin amacının erkeği dışlamak ve önüne geçmek olmayıp yan yana ve eşit şartlarda yürümek olduğunu, bundan böyle cinsiyet ayrımına son verilmesi ve dava konusu olayda olduğu gibi, kadın ve erkeğin uzlaşması halinde kadının soyadının aile soyadı olarak kayda geçilmesinin gerektiğini, ne var ki, Medenî Kanun'un 153. maddesinin birinci fıkrasının bunu engellediğini, bu nedenle kuralın Anayasa'nın 12. ve 17. maddelerine aykırılık oluşturduğunu ileri sürmektedir.

Anayasa'nın 12. maddesinde herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere, 17. maddesinde de yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir.

İtiraz konusu "Kadın evlenmekle kocasının soyadını alır" kuralı kimi sosyal gerçeklerin doğurduğu zorunluluklardan ve yasa koyucunun yıllar boyu kökleşmiş bir geleneği kurumsallaştırmasından kaynaklanmaktadır. "Aile hukuku" öğretisinde de kadının erkeğe göre farklı yaratıldığı, zorunluluklar ve toplumsal gerçekler karşısında kadının korunması, aile

bağlarının güçlendirilmesi, evlilik birliğinde düzen ve uyum sağlanması, aile içinde iki başlılığın önlenmesi gerektiği gibi hususlarda görüşler bulunmaktadır.

Kullanılan aile isminin kuşaktan kuşağa doğumla geçmesiyle aile birliği ve bütünlüğü devam etmiş olacaktır. Aile birliğinin sağlanması için yasa koyucu eşlerden birisine öncelik tanımıştır. Kamu yararı, kamu düzeni ve kimi zorunluluklar soyadının kocadan geçmesinin tercih nedeni olduğunu göstermektedir. Kaldı ki itiraz konusu kural da aile isminin sadece erkeğin soyadına bağlanacağı öngörülmemekte, kadının başvurusu durumunda kocanın soyadıyla birlikte kızlık soyadını da kullanma olanağı bulunmaktadır.

Kadının evlenmekle kocasının soyadını almasının cinsiyet ayırımına dayanan bir farklılaşma yarattığı savı da yerinde değildir. Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez.

Kişilerin haklı bir nedene dayanarak değişik kurallara bağlı tutulmaları eşitlik ilkelerine aykırılık oluşturmaz. Durum ve konumlarındaki özellikler kimi kişilerin ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerekli kılabilir. Yasa koyucunun aile soyadı olarak kocanın soyadına öncelik vermesi belirtilen haklı nedenler karşısında eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmamaktadır.

Bu nedenle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 10., 12. ve 17. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

VI- Sonuç

17.2.1926 günlü, 743 sayılı "Türk Kanunu Medenisi"nin 153. maddesinin 4248 sayılı Yasa ile değiştirilen birinci fıkrasındaki "Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır" kuralının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, karşı oyları ve OYÇOKLUĞUYLA 29.9.1998 gününde karar verildi.

Karşıoy Gerekeçesi

Türk Medeni Yasası'nın 153. maddesinin 14.5.1997 günlü, 4248 sayılı Yasa ile değiştirilen ilk fıkrasına göre "Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuru ile kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir." fıkranın sınırlama kararı uyarınca incelenen "Kadın evlenmekle kocasının soyadını alır" biçimindeki ilk tümcesinde, kadının evlenmekle, hiç bir seçim hakkı olmaksızın, kocasının soyadını alacağı öngörülmektedir. Buna karşın "evlenme" kocanın soyadında bir değişikliğe yol açmamaktadır.

Anayasa'nın 10. maddesinde, "herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir" denilerek "kanun önünde eşitlik" tanımlanmıştır. Anayasamızda, Alman Anayasası'nın 3. maddesinde olduğu gibi "kadın ve erkek eşit haklara sahiptir" biçiminde somut bir kural yer almamakta ise de 10. maddedeki genel eşitlik tanımının bu ilkeyi de kapsadığında duraklanamaz. Bu bağlamda genel eşitlik ilkesinin somut bir uygulaması olarak farklı cinslerin eşit haklara sahip olması ilkesi, kadın

ve erkeğin cinsiyetine bakılmaksızın aynı hukuksal statüye bağlı tutulmasını ve bunun sonucu olarak da hak ve özgürlüklerle sorumluluklar bakımından tam bir eşitlik sağlanmasını zorunlu kılmaktadır.

İnsanın, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme, onurlu bir yaşam sürdürme konusundaki haklarını, kişiliğe bağlı dokunulmaz, devredilmez vazgeçilmez temel hak ve özgürlükler listesinin başına yerleştiren ve bunların yaşama geçirilmesi için gerekli ortamı ve koşulları sağlamayı amaç edinen çağdaş hukuk anlayışının ürünü olan uluslararası belgeler arasında yer alan 1985 yılında katıldığımız “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinde, genel eşitlik ilkesinin somut bir göstergesi olan “farklı cinslerin eşit haklara sahip olması ilkesinin esas alındığı görülmektedir. Bu doğrultuda Sözleşmenin başlangıcında, “Kadınlara karşı ayrımcılığın, hak eşitliği ve insan şeref ve haysiyetine saygı ilkelerini ihlâl ettiği” belirtildikten sonra 1. maddede, kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın hak ve özgürlükler konusunda cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, yoksunluk ve kısıtlamanın “kadınlara karşı ayırım” olarak değerlendirileceği; 2. maddenin (g) bendinde taraf devletlerin, kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan yasa, yönetmelik, adet ve uygulamaları, değiştirmek ve kaldırmak için yasal düzenlemelerle birlikte gerekli uygun önlemleri almayı üstlendikleri; 5. maddenin (a) bendinde, her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı ön yargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek için taraf devletlerin tüm uygun önlemleri alacakları ve 16. maddenin (c) bendinde de evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar sağlayacakları belirtilmiştir.

Cinsiyete dayalı ayrımları yasaklayan Sözleşme kurallarının “farklı cinslerin eşit haklara sahip olması” ilkesinin uluslararası alana taşınarak ortak idealler haline dönüştürülmesi, bu ilkenin ulusal düzenlemelere yansıtılmasında itici bir güç oluşturması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Anayasa'nın Başlangıcı ile 174. maddesinde dile getirilen çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma amacı bu uygarlığın hukuk alanına yansması olan hak ve özgürlüklerle ilgili uluslararası belgelerin, Anayasa kurallarıyla birlikte değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Bu anlayış içinde bakıldığında, yalnız kadın yönünden zorlama getirdiği anlaşılan “Kadın evlenmekle kocasının soyadını alır.” biçimindeki itiraz konusu kural, evlilik birliği içinde hak ve yükümlülükler bakımından aynı hukuksal konumda bulunan taraflardan kocayı kadın karşısında üstün duruma getirmektedir. Bu eşitsizliği kamu düzeni kamu yararı gibi soyut kavramlarla açıklamak da olanaklı değildir. Çünkü bu tür gerekçelerin, ancak kamu düzenini bozan ya da kamusal yararı zedeleyen somut olayların varlığı halinde geçerli olabileceği açıktır. Evlenen kadının soyadı üzerindeki kişilik hakkının kimi olasılıklara veya varsayımlara dayanılarak sınırlandırılmasının demokratik toplum düzeninin gerekleriyle bağdaştığı ileri sürülemez. Bu nedenle itiraz konusu kural Anayasa'nın 13. maddesi ile de uyum içinde değildir.

1976 tarihli Alman Evlilik ve Aile Hukuku Yasası'ndaki eşlerin ortak bir soyadı kullanacağı, aile soyadı olarak karının ya da kocanın soyadının seçilebileceği, eğer eşler bir karara varamazlarsa, kocanın soyadının ailenin soyadı olarak kabul edileceğine ilişkin kuralı inceleyen Alman Anayasa Mahkemesi 5.3.1991 günlü kararıyla kocanın soyadının ikincil aile adı olarak

seçilmesini Anayasa'ya aykırı bulmuştur. İptal kararının gerekçesinde şu görüşlere yer verilmiştir: "... bir ilişkinin geleneksel yapısı, eşitsizliği haklı kılamaz. Eğer mevcut toplumsal gerçeklik veri olarak ele alınırsa, anayasal bir emir olan farklı cinslerin eşit haklara sahip olmaları ilkesinin gerçekleştirilmesi işlevini kaybedecektir. Bu ilkeye sıkı sıkıya bağlı kalınmalıdır. Esas olarak bu kadınların ayrımcılığa uğradığı yerlerde geçerlik kazanmaktadır. Çünkü Anayasa'nın 3. maddesinin ikinci fıkrası böylesi ayrımcılığı önleme amacına hizmet etmektedir. Doğumla kazanılan ad, kişinin bireyselliğinin ve kimliğinin ifadesidir. Bu nedenle birey hukuk düzeninin adına saygı göstermesini ve bunun korunmasını talep edebilir. Bir isim değişikliği, çok önemli nedenler olmadıkça talep edilemez. (Ece Göztepe, Anayasal Eşitlik İlkesi Açısından Evlilikte Kadının Soyadı, AÜHFD. C. 45, S.17) Avrupa İnsan Hakları Divanı da, 1994 yılında verdiği İsviçre hakkında mahkûmiyetle sonuçlanan bir kararında, ismin kişinin kimliği anlamına geldiğini, buna yapılan müdahalenin, ailenin özel yaşamına müdahale sayıldığını bu nedenle eşitlik ilkesine aykırı olduğunu belirtmiştir.

Aile soyadının seçimini, evlilik birliğinin eşit haklara sahip bireyleri olan eşlerin özgür iradesine bırakmayarak bu konuda kocaya mutlak bir üstünlük sağlayan kural, yalnız eşitlik ilkesine değil, kadının soyadı üzerindeki kişilik haklarını sınırlaması, bu yolla onun maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına bir müdahale niteliği taşıması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesine de aykırılık oluşturmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, Anayasa'nın 10., 13. ve 17. maddelerine aykırı olan itiraz konusu kuralın iptali gerektiği kanısıyla çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

— • —

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

DANIŞTAY KARARLARI

CİFTE VATANDAŞLIK

Danıştay 5. Hukuk Dairesi:

Esas : 1987/1804
Karar : 1989/1655
Karar Tarihi : 09/10/1989

Çifte tabiiyetin devlet memurluğuna engel neden sayılamayacağı ve yabancı bir devlet vatandaşlığına geçmek için başvuruda bulunmanın devlete sadakat veya bağlılıkla bağdaşmayan yada devletin itibarını kıran eylem olarak nitelendirilemeyeceği hk.

Dava, Maliye ve Gümruk Bakanlığı Muhafaza memurluğu sınavını kazanan davacının atamasının yapılmamasına ilişkin işlemin iptali isteğiyle açılmıştır.

İdare Mahkemesince verilen kararla; davacının memuriyete başvurmadan önce Federal Almanya makamlarına iltica talebinde bulunduğu anlaşıldığından bu fiilin Devlete sadakat ve bağlılıkla bađdaŐtılamayacađı, bu nedenle 657 sayılı Kanunun 6,7 ve 9.maddelerindeki nitelikleri taşımadığı sonucuna varıldığından davacının Devlet Memurluğuna atanmamasında hizmet gereklerine aykırılık görülmediği gerekçesiyle dava reddedilmiŐtır.

Davacı; memuriyete başvurmadan önce Almanya'ya iŐçi olarak gittiğini ancak vizesini yenilettiremeyince biraz daha kalabilmek için iltica isteğinde bulunduğunu, nitekim bu fiili sakıncalı görülmeyerek başvurusu üzerine emniyet makamlarınca da güvenlik fiŐinden iltica kaydının silindiğini öne sürmekte ve idare mahkemesi kararının temyizen incelenerek bozulmasını istemektedir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununda salt yabancı bir ülkeye iltica isteğinde bulunmak ya da Türk vatandaşlığının yanı sıra yabancı Devlet vatandaşlığını da kazanmış olmak Devlet memurluğuna engel nedenler olarak gösterilmediği gibi, yabancı bir Devlet vatandaşlığına geçmek için başvuruda bulunulmuş olmasını Devlete sadakat veya bağlılıkla bađdaŐma yan ya da Devletin itibarını kıran eylemler olarak nitelendirmenin de hukuki dayanağı bulunmadığından mahkemece verilen kararda hukuki isabet görülmemiştir.

Belirtilen nedenlerle davacının temyiz isteminin kabulüyle İdare Mahkemesince verilen kararın 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49.maddesinin 1.fıkrasının (b) bendi uyarınca bozulmasına, uyuşmazlık hukuki noktalara ilişkin olduğundan aynı maddenin 2.fıkrası uyarınca davacının memuriyete atanmamasına ilişkin işlemin iptaline karar verildi.

AYRIŞIK OY:

Davacının iltica isteğini içeren dilekçesinin incelenmesinden sonra karar verilmek üzere İdare Mahkemesi kararının bozulması ve dosyanın mahalline iadesine karar verilmesi gerektiği görüşüyle çoğunluk kararına karşıyız. (BŞ/YÖ)

— • —

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

DİN

Danıştay 10. Hukuk Dairesi:

Esas No :1996/6676

Karar No :1998/1271

Kararın düzeltilmesini

İsteyen (Davacı) :G. T.

Karşı Taraf (Davalı) :İçişleri Bakanlığı - ANKARA

İstemin Özeti :Davacının, nüfus kütüğündeki dini sütununa Gök-Tanrı kaydının yazılması isteğinin reddine ilişkin İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 15.8.1993 tarih ve 10726 sayılı işleminin iptali istemiyle açtığı davayı reddeden Ankara 10.İdare Mahkemesi'nin 12.9.1994 tarih ve E:1993/341. K:1994/1032 sayılı kararının onanması yolundaki Dairemizin 15.2.1996 tarih ve t:1994/8030. K:1996/719 sayılı kararının düzeltilmesi istemidir.

Savunmanın Özeti : Yerinde olmadığı öne sürülen karar düzeltme isteminin reddi gerektiği savunulmuştur.

D.Tetkik Hakiminin Düşüncesi : Anayasa Mahkemesi'nin 21.6.1995 tarih ve E:1995/17, K:1995/16 sayılı kararıyla Nüfus Yasası'nın 43. maddesinin Anayasaya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin Anayasaya aykırı olmadığına karar verdiği yasal düzenleme gereği aile kütükleri oluşturulurken yazılması zorunlu olan din hanesinin doldurulması sırasında idarenin ya da yargı yerinin yazılması istenilen inancın din olup olmadığı araştırması ya da bir karar vermesi yine Anayasada hüküm altına alınan laik devlet anlayışı ile din ve vicdan özgürlüğüyle bağdaştırılamaz.

Bu itibarla aile kütüğüne din dışındaki ibarelerin yazılamayacağı, semavi dinlerden birinin yazılabileceği öne sürülerek tesis edilen işlem ile beyan edilen ibarenin Hıristiyan, Musevi gibi semavi dinlerden olmadığı gerekçesine dayalı davanın reddi yolundaki mahkeme kararında hukuka uyarlık olmadığından karar düzeltme isteminin kabulüyle, düzeltilmesi istenen kararımızın kaldırılarak mahkeme kararının bozulması gerektiği düşünülmüştür.

Danıştay Savcısının Düşüncesi : Karar düzeltilmesi dilekçesinde ileri sürülen hususlar, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 54.maddesinde yazılı nedenlerden hiçbirisine uymadığından istemin reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince işin gereği düşünüldü: Danıştay Dava Daireleri ile İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurulları kararlarının düzeltme yolu ile yeniden incelenebilmeleri 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 3622 sayılı Yasa ile değişik 54.maddesinde yazılı sebeplerden birinin varlığı ile mümkündür.

Kararın düzeltilmesi istemi, bu. maddede sayılan sebeplerden hiçbirisine uymadığından yerinde bulunmayan istemin reddine 24.3.1998 tarihinde, oybirliğiyle karar verildi.

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesi:

Esas No : 1994/8030

Karar No : 1996/719

Temyiz Eden (Davacı): G.T.

Karşı Taraf : Davacının nüfus kütüğündeki dini sütununa Gök-Tanrı kaydının yazılması isteminin reddine ilişkin İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünün 15.8.1993 gün ve 10726 sayılı işleminin iptali istemiyle dava açılmıştır.

Açılan bu dava sonunda Ankara 10 Nolu İdare Mahkemesince; 1587 sayılı Nüfus Yasasının 43.maddesinde aile kütüklerine dininin yazılacağı hükmüne yer verildiği ve nüfus kütüklerinin bu mevzuata uygun olarak bastırıldığı ve uygulamanın bu esaslara göre yönlendirildiği, aile kütükleri oluşturulurken yazılması zorunluluğu nedeniyle idarenin bir inancın din olup olmadığı araştırılabileceğinin kabulü gerektiği, davacının nüfus kütüğünde din olarak yazılı "islam" kaydının Ankara 17.Hukuk Mahkemesinin 24.12.1992 gün ve E:1992/615, K:1992/734 sayılı kararının kesinleşmesi üzerine silindiği, ilgili Valilikçe Bakanlığın Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünden görüş istenilmesi üzerine Genel Müdürlüğün Denizli Valiliğine yazdığı 19.8.1993 gün ve 11186 sayılı yazısında Gök Tanrı sözcüğünün din olmaması nedeniyle kütüğe yazılmayacağı ifade edildiği, Gök-Tanrı dininin Hıristiyan, Musevi v.s. gibi Semavi dinlerden biri gibi mustekil bir din sayılamayacağı, davacının nüfus kütüğündeki din sütununa Gök-Tanrı dini yazılması isteminin reddi yolundaki davalı idare işleminde mevzuata aykırı bir yön bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Davacı tarafından; Türklerin asıl dininin Gök-Tanrı dini olduğu, İslamiyetin Türkleri araplaştırdığı, laik devletin esasının vicdan hürriyeti olduğu, semavi ve semavi olmayan dinler ayrımı ile bu özgürlüğün zedelendiği, araştırmaya dayanmayan bir karar verildiği ileri sürülerek anılan Mahkemenin 12.9.1994 gün ve E:1993/341, K:1994/1032 sayılı kararın temyizden incelenerek bozulması istenilmektedir.

Savunmanın Özeti : Yerinde olmadığı ileri sürülen temyiz isteminin reddi gerektiği savunulmaktadır.

D .Tetkik Hakiminin Düşüncesi : Nüfus Yasasının 43.maddesinin, Anayasaya aykırı olmadığı yolunda. Anayasa Mahkemesince verilen 21.6.1995 gün ve E:1995/17, K:1995/16 sayılı kararında belirli bir düşüncenin din olarak yazdırılmasına yargı yerlerinin karar vereceği belirtilmiştir.

Bir inancın dinsel niteliğinin felsefi ve sosyolojik olarak tartışılması olası olmakla birlikte, herkesçe kabul edilebilir sonuçlara varılması konunun özelliği ve içeriği bakımından sözkonusu olmamaktadır. Aksine bir anlayış, belirli bir modele uymadığı gerekçesiyle, bir inancın müstakil bir din kabul edilmeyerek, bu inanç sahiplerinin yasal haklarını kullanmasına engel olmak, laiklik ilkesini zedeleyeceği gibi Anayasa'nın 24.maddesinde yer alan "herkes vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir" hükmüne de aykırı düşmektedir.

Anayasa Mahkemesinin 21.6.1995 günlü kararında belirttiği şekilde, bir inanç isteminin din niteliği taşıyıp taşımadığı konusunda yargı yerince bir karar verilmesi; devletin organlarından biri olan yargı organının din işlerine karışması anlamına gelir ki, bu da Anayasamıza hakim olan laiklik ilkesinin olumsuz yönü ile çelişir.

Anayasa Mahkemesinin 4.11.1986 gün ve E:1986/11, K:1986/26 sayılı kararında; "Ülkemizde kimi din ve inançların cemaatleşme safhasına henüz gelmemiş olduğu gibi bir mülâhaza ile dinler ve inançlar arasında ayırım yapılmasını haklı bir nedene dayandırmak mümkün değildir. Laik bir toplumda din yada mezhep farklılığı kişiler arasında hiçbir ayrıma neden olamaz... Anayasanın 24.maddesinde ifadesini bulan ve Anayasa güvencesinde olan din ve vicdan özgürlüğü sadece semavi dinlere inananlara özgü bir temel hak niteliğinde değildir. Ülke toprakları üzerinde yaşayan herkes bu özgürlüğe sahiptir..." ifadesine yer verilmiştir.

Dolayısıyla, Anayasanın 24.maddesinde ifadesini bulan dini açıklama özgürlüklerini "Bahailik" olarak kullanmak isteyen davacıların bu isteminin, Bahailiğin din olarak kabul edilemeyeceği gerekçesiyle davalı idarece reddi işlemi, devletin dinsel nitelikte olduğunu iddia edilen görüşler arasında yukarıda belirtilen Anayasa Mahkemesinin 4.11.1986 tarihli kararında da belirtildiği şekilde ayırım yapılması anlamına geleceğinden hukuka uygun bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu işlemin iptali gerektiği halde, davanın reddi yolunda verilen mahkeme kararının bozulması gerektiği düşünülmüştür.

Danıştay Savcısının Düşüncesi : 1587 sayılı "Nüfus Kanunu'nun" 43 ncü maddesinde "Aile kütükleri dinini ihtiva eder" hükmü getirilmiştir.

Madde hükmünde yer alan "din" kavramı kişinin kabul ettiği inanış olup bu inanışın bir din olup olmadığının idare tarafından araştırılması Anayasanın 24 ncü maddesi hükmü ile bağdaşmaz.

Diğer taraftan mahkeme kararında yer alan "Aile kütükleri oluşturulurken yazılması zorunluluğu nedeniyle idarenin bir inancın din olup olmadığını araştırabileceğinin kabulü gerekir."ibaresi teokrasinin ikrarı değilse de, laikliğin inkarıdır.

Zira Anayasanın başlangıç bölümünde ve 2 nci maddesinde Cumhuriyetin Laik niteliği hüküm altına alınmış ve 24 ncü maddesinde herkesin vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahip olduğu hüküm altına alınmıştır.

Anayasada kavram olarak yer alan bu hususlar Anayasa Mahkemesinin 4.11.1986 tarih ve E:1986/11, K:1986/26 sayılı kararı ile irdelenmiş ve bu kavramlardan ne anlaşılması gerektiği açıkça ortaya konulmuştur.Anayasanın 153 ncü maddesinin son fıkrası hükmüne göre bu kararın diğer yargı organlarını bağlayıcı olduğu izahından açıktır.

Öte yandan,3686 sayılı "İnsan Haklarının İnceleme Komisyonu kararının 2 nci maddesi hükmüne göre iç hukukumuzun bir parçası olan "İnsan Haklarını ve Temel Özgürlüklerini Koruma Sözleşmesinin" 9 ncü maddesinin 1 nci fıkrasında "Herkes düşünce vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir.Bu hak din veya inancım değiştirmek özgürlüğü ile tek başına veya cemaat olarak aleni veya özel şekilde dinini veya inancını.ibadet,öğreti m, uygulama ve din veya inancının diğer gereklerini yerine getirmeyi izhar etmek özgürlüğünü içerir" hükmü getirildikten sonra 2 nci fıkrasında "Bir kişinin dinini veya inancım izhar etmek özgürlüğü önceden kanunla düzenlenmiş, ve demokratik bir toplum da gerekli olmak koşulu ile sadece kamu güvenliği açısından kamu nizamı, kamu sağlığı,kamu ahlakı ve diğer insanların hak ve özgürlüklerinin korunması için sınırlamalara tabi olabilir" hükmü getirilmiştir.

Yukarıda metni açıklanan maddenin 1 nci fıkrasında düşünce,vicdan ve din özgürlüğünün esasları getirilmektedir.Fıkra hükmüne göre, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü 1- Dinini veya inancım değiştirmek özgürlüğünü 2-Tek başına veya cemaat olarak aleni veya özel şekilde dininin veya inancının ibadetini, öğretimini, uygulamasını ve diğer gereklerini yerine getirmeyi izhar etmek özgürlüğünü içermektedir.Maddenin 2 nci fıkrasında ise bir inancın veya dinin izhar edilmesinin sınırlanmasının koşulların ve bu sınırlamanın gerektiği olaylar sayılmaktadır.Fıkra hükmüne göre din veya inancın izhar edilmesi özgürlüğü sadece Kanunla önceden düzenlenmek ve demokratik bir toplumda gerekli olmak koşulu ile kamu güvenliği açısından, kamu nizamının, kamu sağlığının ve kamu ahlakının korunması için veya diğer kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması amacı ile sınırlandırılabilir.

Dava konusu olayda davacının islam inancını terk ederek Gök Tanrı inancını benimsemesi maddenin birinci fıkrasında yazılı olan din veya inanç değiştirme özgürlüğünün güvencesi altındadır. Benimsenen bu yerin dini inancın, nüfus kağıdına yazılarak izhar edilmesi (dışa vurulması) ise fıkra hükmünde yer alan dini gerekleri yerine getirme hali içinde mütalaa edilmelidir.Bu durumun hangi hallerde sınırlamaya tabi olduğu ise aynı maddenin 2 nci fıkrasında belirtilmiştir.Bu durumda davacının yeni benimsediği dini inancın nüfus kağıdına yazılması kamu güvenliği açısından, kamu nizamı, kamu sağlığı, kamu ahlakı veya diğer kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması açısından herhangi bir sakınca teşkil edemez.

Yukarıda açıklanan durumun ışığı altında; laik Devletimizin pozitif hukukunda yer alan "İnsan hakları ve Temel Özgürlüklerinin korunması Anlaşmasının 9 ncü maddesinin 2nci

fıkrası hükmüne göre benimsenen yeni dini inancın nüfus kağıdına yazılması işleminin fıkra hükmü altına alınan hallerde her hangi bir sakınca yaratmayacağı izahıtan açık olduğu cihetle temyiz isteminin kabulü ile mahkeme kararının bozulması gerektiği düşünüldü.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince gereği düşünüldü: İdare ve Vergi Mahkemelerinin nihai kararlarının temyizen bozulması 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 3622 sayılı Kanun ile değişik 49.maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı halinde mümkündür.

Bozulması istenen karar, usul ve hukuka uygun olup dilekçede ileri sürülen temyiz sebepleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmediğinden temyiz isteminin reddi ile bozulması istenen kararın onanmasına 15.2.1996 gününde oybirliği ile karar verildi.

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesi:

Esas No :1993/2920

Karar No :1995/4873

Temyiz Eden (Davacı): M. Ç. - ADANA

Karşı Taraf (Davalı) : İçişleri Bakanlığı - ANKARA

İstemin Özet : Davacının nüfus kaydındaki dini sütununa "Bahai" kaydının yazılması hakkındaki isteminin İçişleri Bakanlığının 21.7.1988 gün ve 621.120.1055.20288 sayılı mütalaasına dayanarak reddedilmesine ilişkin İçel Valiliğinin 4.8.1988 gün ve 67/7/1822 sayılı kararının iptali istemiyle açılan dava sonunda Ankara 1 Nolu İdare Mahkemesince; davacının nüfus kaydındaki din sütununa Bahai yazılması isteminin reddinde isabetsizlik bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Davacı tarafından; mahkemenin davalı idareye bir dinsel inancın din olup olmadığını tayin yetkisi tanımamasının Anayasaya, yasalara ve laiklik ilkesine aykırı olduğu, bir inanç sisteminin din niteliği taşıyıp taşımadığı hususunda yargı organınca karar verilmesinin devletin dinsel nitelikte olduğu iddia edilen görüşler arasında ayırım yapılmasının Anayasanın eşitlik ilkesine aykırı bulunduğu ileri sürülerek anılan Mahkemenin 16.12.1992 gün ve E:1992/1650, K:1992/1740 sayılı kararın bozulması istenilmektedir.

Savunmanın Özeti : Yerinde olmadığı ileri sürülen temyiz isteminin reddi gerektiği savunulmaktadır.

D.Tetkik Hakiminin Düşüncesi : Nüfus Yasasının 43.maddesinin, Anayasaya aykırı olmadığı yolunda Anayasa Mahkemesince verilen 21.6.1995 gün ve E:1995/17, K:1995/16 sayılı kararında belirli bir düşüncenin din olarak yazdırılmasına yargı yerlerinin karar vereceği belirtilmiştir.

Bir inancın dinsel niteliğinin felsefi ve sosyolojik olarak tartışılması olası olmakla birlikte, herkesçe kabul edilebilir sonuçlara varılması konunun özelliği ve içeriği bakımından sözkonusu olmamaktadır. Aksine bir anlayış, belirli bir modele uymadığı gerekçesiyle, bir inancın müstakil

bir din olarak kabul edilmeyerek, bu inanç sahiplerinin yasal haklarını kullanmasına engel olmak, laiklik ilkesini zedeleyeceği gibi Anayasa'nın 24.maddesinde yer alan "herkes vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir" hükmüne de aykırı düşmektedir.

Anayasa Mahkemesinin 21.6.1995 günlü kararında belirttiği şekilde, bir inanç sisteminin din niteliği taşıyıp taşımadığı konusunda yargı yerince bir karar verilmesi; devletin organlarından biri olan yargı organının din işlerine karışması anlamına gelir ki, bu da Anayasamıza hakim olan laiklik ilkesinin olumsuz yönü ile çelişir.

Anayasa Mahkemesinin 4.11.1986 gün ve E:1986/11, K:1986/26 sayılı kararında; "Ülkemizde kimi din ve inançların cemaatleşme safhasına henüz gelmemiş olduğu gibi bir mülhaza ile dinler ve inançlar arasında ayırım yapılmasını haklı bir nedene dayandırmak mümkün değildir. Laik bir toplumda din yada mezhep farklılığı kişiler arasında hiçbir ayırma neden olamaz... Anayasanın 24.maddesinde ifadesini bulan ve Anayasa güvencesinde olan din ve vicdan özgürlüğü sadece semavi dinlere inananlara özgü bir temel hak niteliğinde değildir. Ülke toprakları üzerinde yaşayan herkes bu özgürlüğe sahiptir..." ifadesine yer verilmiştir.

Dolayısıyla, Anayasanın 24.maddesinde ifadesini bulan dini açıklama özgürlüklerini "Bahailik" olarak kullanmak isteyen davacıların bu isteminin, Bahailiğin din olarak kabul edilemeyeceği gerekçesiyle davalı idarece reddi işlemi, devletin dinsel nitelikte olduğunu iddia edilen görüşler arasında yukarıda belirtilen Anayasa Mahkemesinin 4.11.1986 tarihli kararında da belirtildiği şekilde ayırım yapılması anlamına geleceğinden hukuka uygun bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu işlemin iptali gerektiği halde, davanın reddi yolunda verilen mahkeme kararının bozulması gerektiği düşünülmüştür.

Danıştay Savcısının Düşüncesi : Temyiz dilekçesinde öne sürülen hususlar, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49.maddesinin 1.fikrasında belirtilen nedenlerden hiçbirisine uymayıp hükmüne uyulan Danıştay 10.Dairesi Bozma kararı uyarınca Ankara 1. İdare Mahkemesince verilen kararın dayandığı hukuki ve yasal nedenler karşısında anılan kararın bozulmasını gerektirir nitelikte görülmemektedir.

Açıklanan nedenlerle, temyiz isteminin reddiyle idare mahkemesi kararının onanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince gereği düşünüldü: Dava; Davacının nüfus kaydındaki dini sütununa "Bahai" kaydının yazılması hakkındaki isteminin İçişleri Bakanlığının 21.7.1988 gün ve 621.120.1055.20288 sayılı mütalaasına dayanarak reddedilmesine ilişkin İçel Valiliğinin 4.8.1988 gün ve 67/7/1822 sayılı kararının iptali istemiyle açılmıştır.

Açılan bu dava sonunda Ankara 1 Nolu İdare Mahkemesince; aile kütükleri oluşturulurken yazılması zorunluluğu nedeniyle idarenin bir inancın din olup olmadığını araştırılabileceğinin kabulü gerektiği İçişleri Bakanlığınca Yezidi, Gildani, Yehova Şahidi, Bahai ve Kipti sözlerinin din, mezhep ve soy anlamlarının hangilerini ifade ettiğinin sorulması üzerine Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığının 11.2.1987 gün ve K:214-1/154 sayılı yazısı ekinde gönderdiği yazıda başka din mensuplarının da Bahai olabileceğini, bu düşüncenin Müslümanlık, Hıristiyanlık, eski

Mısır ve Hint dinlerinden alınmış unsurlar taşınması dikkate alındığında Bahailiğin müstakil bir din kabul edilmesinin olası görülmediğinin bildirildiği, bu durumda davacının nüfus kaydındaki din sütununa Bahai yazılması isteminin reddinde isabetsizlik bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Davacı tarafından, usul ve yasaya aykırı olduğu ileri sürülen anılan Mahkemenin 16.12.1992 gün ve E:1992/1650, K:1992/1740 sayılı kararının temyizden incelenerek bozulması istenilmektedir.

Kurulumuzca, uyuşmazlığın kaynaklandığı Nüfus Yasasının 43.maddesinin aile kütüğüne dinin yazılmasını öngören hükmünün, bireye dini açıklama zorunluluğunu getirdiği, bireyin özel ve kişiye özgü durumunu saklı tutma hakkını ve din özgürlüğünün dinini açıklama ögesini ortadan kaldırdığı, Cumhuriyetin temel ilkelerinden biri olan laiklik ilkesini zedelediği gerekçeleriyle iptali istemiyle Dairemizin 1992/3226 esasına kayıtlı dosyada Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur.

Anayasa Mahkemesince verilen 21.6.1995 gün ve E:1995/17, K:1995/16 sayılı karar ile; iptali istenilen hükmün Anayasanın 24.maddesinde ifadesini bulan dini inanç ve kanaatlerini zorla açıklanmaması ve dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kişinin kınanmaması ve suçlanmaması ile hiçbir ilgisinin bulunmadığı, dini inanç ve kanaatleri yönünden herhangi bir zorlama olmadığı gibi, bir kınama ve suçlama da söz konusu olmadığı, kişi aile kütüğünde yazılı dini tamamen sildirmek isterse yada din olarak kabulü olanaksız bir düşüncüyü din olarak yazdırmak isterse o zaman Nüfus Yasasının 46.maddesine göre ilgili yargı kuruluşuna başvurarak gerekli kararı alabileceği ve alınan bu kararın idarece aile kütüğüne işleneceği, söz konusu 43.maddenin zorlayıcı nitelikte hiçbir hüküm içermediği, nüfusa kaydolunurken kişinin. Anayasanın öngördüğü anlamda dini inanç ve kanaatlerinin değil, sadece kişinin özgün durumu yönünden kamu yararı,kamu düzeni ve sosyal gereksinimlerle ilgili olarak gözönünde bulundurulmak üzere dininin ne olduğunun açıklanmasının söz konusu olduğu, bu kuralın da zorlayıcı bir niteliği ve zorlama ile bir ilişkisi bulunmadığı gerekçesiyle Anayasaya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

Bu durumda davacının aile kütüğüne yazılmasını istediği "Bahailiğin" Nüfus Yasasının 43.maddesine göre aile kütüğüne yazılabilecek nitelikte olup olmadığının saptanması gerekir.

Davalı idare tarafından İçişleri Bakanlığının Genelgesi uyarınca ancak Hıristiyanlık, Musevilik ve İslam dinine mensup olanlarının dinin yazılacağı belirtilmektedir. Bu durumda, Musevilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık gibi Semavi dinler dışında kalan davacının düşüncesinin, nüfus aile kütüğüne yazıl mamasına ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, 2577 sayılı Yasanın 49.maddesi ne uygun bulunmayan davacının temyiz isteminin reddine, Ankara 1 Nolu İdare Mahkemesinin 16.12.1992 gün ve E:1992/1650, K:1992/1740 sayılı kararının yukarıdaki gerekçelerle onanmasına dosyanın adı geçen Mahkemeye gönderilmesi ne, 25.10.1995 gününde oybirliğiyle karar verildi.

İdari Dava Daireleri:

Esas : 1993/73
Karar : 1994/310
Karar Tarihi : 10/06/1994

Diyanet işleri başkanlığı ve Ankara üniversitesi ilahiyat fakültelerinden alınan cevaplarda Yehova şahitliği dini ekolünün, Hıristiyanlıktan ayrı müstakil bir din sayılmasının mümkün olmadığına bildirilmesi üzerine davacının nüfus kütüğündeki "dini" sütununa "Yehova'nın şahidi" yazılması isteminin reddi yolundaki işlemde mevzuata aykırılık bulunmadığı hk.

Davacının, nüfus kütüğündeki "dini" sütununa "Yehova Şahidi" kaydının yazılması isteminin reddi yolundaki Eskişehir Valiliğinin 18.4.1988 günlü ve Giz.Ge.7.sayıli işleminin iptali istemiyle açılan dava sonucunda Eskişehir İdari Mahkemesince verilen ve Danıştay Onuncu Dairesinin bozma kararına uyulmayarak, dava konusu işlemin iptaline dair ilk kararında ısrarına ilişkin bulunan 21.10.1992 günlü E:1992/898, K:1992/753 sayılı kararın, temyizen incelenerek bozulması istenilmektedir.

Davacının nüfus kütüğündeki "dini" sütununa "Yehova Şahidi" kaydının yazılması isteminin reddine ilişkin Eskişehir Valiliğinin 18.4.1988 günlü ve Giz.Ge.7.sayıli işleminin iptali istemiyle açılan dava sonucunda Eskişehir İdare Mahkemesinin 24.10.1989 günlü, E.1988/848, K:1989/650 sayılı kararıyla dava konusu işlem iptal edilmiştir. Bu karar, temyizen incelenerek, Danıştay Onuncu Dairesinin 14.5.1992 günlü E:1990/946, K:1992/1933 sayılı kararıyla bozulmuş ise de; Mahkeme, bozma kararına uymayarak ilk kararında ısrar etmiştir.

Bu kez, davalı idare, Eskişehir İdare Mahkemesinin 21.10.1992 günlü E:1992/898, K:1992/753 sayılı ısrar kararının temyizen incelenerek bozulmasını istemektedir.

Danıştay Onuncu Dairesince, 1587 sayılı Nüfus Kanununun 43.maddesinin 1.fikrasında "Aile kütükleri, ailenin bütün fertlerinin cinsiyetini, adı, soyadı, baba ve anası adıyla soyadlarını, sağ olup olmadıklarını, il ve ilçe itibariyle doğum yeri ve tarihlerini, vücutlarındaki belirli değişikliklerini, dinini, okur-yazar olup olmadıklarını, medeni hallerini ve diğer şahsi hal değişikliklerini ihtiva eder" hükmünün yer aldığı, aile kütükleri oluşturulurken yazılması zorunluluğu nedeniyle idarenin bir inancın din olup olmadığını araştırabileceğinin kabulü gerekeceği, dosyanın incelenmesinden, İçişleri Bakanlığınca Yehova Şahitliğinin din olarak aile kütüklerine yazılıp yazılmayacağına sorulması üzerine, Diyanet İşleri Başkanlığının 28.3.1988 gün ve K.214-1/155 sayılı yazısında, "Yehova Şahitleri" denen dini ekolün Hıristiyanlıktan ayrı müstakil bir din olarak kabul edilmesinin mümkün görülmediğinin; İlahiyat Fakültesi Dekanlığından alınan 29.3.1989 günlü ve 1317 sayılı yazı ekindeki raporda da; Yehova Şahitliğinin din olmayıp bir inanç şekli olduğunun bildirildiğinin anlaşıldığı; bu durumda, davacının nüfus kütüğündeki "dini" sütununa "Yehova Şahidi" yazılması isteminin reddinde

isabetsizlik bulunmadığı gerekçesiyle, dava konusu işlemi iptal eden Eskişehir İdare Mahkemesi kararı bozulmuştur.

Eskişehir İdare Mahkemesi ise, Türk Ceza Kanununun 163.maddesine aykırı hareket etmekten yargılanan Yehova Şahitleri hakkında T.C.Yargıtay Ceza Genel Kurulunun, 26.5.1986 tarih ve E:1985/9, K:1986/293 sayılı kararında yer alan hususlara kararında yer vererek ve bu kararda önemle vurgulanan hususların: Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, laik bir devlet olduğu, laik devletin ise dinler karşısında tarafsız kalarak resmi bir devlet dini kabul etmemeyi temel ilke olarak benimsediği, laik devlet sistemini benimseyen T.C. Devletinde, kişinin dini inancını din sayıp saymama yetkisinin, devlete ve onun herhangi bir organına ait olmadığı, her türlü dinsel inancın, Anayasa güvencesi altında olduğu, Yehova Şahitliğinin de bir dini görüş ve düşünce sistemini içerdiği, dolayısıyla Anayasanın teminatı altında bulunduğunu belirterek; bu görüşlerin Mahkemelerince de aynen benimsendiği ve davacının nüfus kaydındaki din hanesinde Yehova Şahidi kaydının yazılmasını içeren istemin reddedilmesi işleminin yerinde görülmediği gerekçesiyle, dava konusu işlemin iptaline ilişkin ilk kararında ısrar etmiştir.

Temyize konu kararla ilgili dosyanın incelenmesinden; Yehova Şahidi inancını benimseyen davacının, nüfus kütüğündeki "dini" sütununda yazılı olan "İslam kaydının silinmesi ve bu sütuna Yehova Şahidi yazılması istemi ile Eskişehir Asliye 2.Hukuk Mahkemesinde açtığı davada Mahkemenin, din hanesinde yazılı "İslam" kaydının silinmesine ve aynı haneye Yehova Şahidi yazılmasına karar verdiği; bu kararın, Yargıtay 3. Hukuk Dairesi tarafından, "yeniden benimsenen bir dinin nüfus kütüğüne yazılmasının Nüfus İdaresinin yapacağı idari işlemlerden bulunduğu, bunun için hakinin bir hüküm tesisinin gerekmediği, davacının artık Müslüman olmadığı kanıtlandığına göre nüfus kütüğünün din hanesinde yazılı İslam kaydının silinmesine karar vermekle yetinilmesi gerekirken, davacının iddia ettiği biçimde din hanesinin doldurulmasına da karar verilmesinin yerinde görülmediği..." gerekçesiyle bozulması üzerine mahkeme tarafından bozma kararına uyularak davacının nüfus kütüğündeki "dini" sütununda yazılı İslam kaydının silinmesine, tescil ile ilgili kısmın ise reddine karar verildiği; davacının bu kez Eskişehir Valiliğine başvuruda bulunarak Nüfus Kanununun 47.maddesi uyarınca nüfus kütüğündeki "dini" sütununa "Yehova Şahidi" yazılmasını istediği, bu isteminin reddedildiği ve davanın da bu işleme karşı açıldığı anlaşılmaktadır.

Davada, iptali istenilen Eskişehir Valiliğinin 18.4.1988 günlü işlemi, idari işlem niteliğinde olduğundan ve davacının, nüfus kütüğündeki "İslam" kaydı, Asliye Mahkemesi kararı ile silindiği için halen boş bulunan "dini" hanesine "Yehova'nın şahidi" kaydının yapılması isteğinin reddedilmesinin gerekçesini oluşturduğundan, Valilik işleminin yargısal yönden denetiminin idari yargının görev alanına girdiği ve 1587 sayılı Nüfus Kanununun 43.maddesinin iptali için Anayasa Mahkemesine gönderilmesine gerek olmadığı oyçokluğuyla kabul edilerek temyiz isteminin esasının incelenmesine geçildi:

1587 sayılı Nüfus Kanununun 43.maddesinde, aile kütüklerinde, ailenin bütün fertlerinin adı, soyadı, baba ve ana ad soyadlarıyla, sağ olup olmadıklarının, il ve ilçe itibarıyla doğum yeri ve tarihlerinin, vücutlarındaki belirli değişikliklerin, dini'nin, okur yazar olup olmadıklarının, medeni hallerinin ve diğer şahsi hal değişikliklerinin yer alacağını belirtildiği, nüfus aile kütüklerinin bu mevzuata uygun olarak bastırıldığı ve uygulamanın bu esaslara göre yönlendirildiği görülmektedir.

Uyuşmazlık konusu olayda da, davalı idarenin, davacının başvurusu üzerine, konuyu Diyanet İşleri Başkanlığı ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine ilettiği, bu kurumlardan alınan cevaplarda Yehova Şahitliği dini ekolünün, Hıristiyanlıktan ayrı müstakil bir din sayılmasının mümkün olmadığı bildirilmesi üzerine davacının nüfus kütüğündeki "dini" sütununa "Yehova'nın Şahidi" yazılması istemini reddettiği anlaşılmış olup, idare tarafından tesis edilen bu işlemde mevzuata aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, davalı idarenin temyiz isteminin kabulü ile İdare Mahkemesince verilen ısrar kararının bozulmasına karar verildi.

Usulde karşı oy:

Davacının nüfus kaydının din sütununa "Yehova Şahidi" kaydının yazılması isteğinin reddine ilişkin işlemin iptaline dair idare mahkemesi kararının temyizen bozulması istenilmektedir. Dosyanın incelenmesinden; davacının nüfus kütüğünün din hanesinde yazılı İslam kaydının silinerek yerine Yehova Şahidi yazılması istemiyle adli yargıda dava açtığı, Asliye Hukuk Mahkemesinin istek doğrultusunda karar verdiği, ancak kararın Yargıtay'ca bozulması üzerine nüfus kütüğündeki İslam kaydının silinmesine karar vererek bunun yerine yapılacak tescil ile ilgili isteği idari işlem olması nedeniyle reddettiği, davacının bu yoldaki isteminin Valilikçe reddedilmesi üzerine idare mahkemesinde bu işlemin iptali istemiyle dava açıldığı anlaşılmaktadır.

Medeni Kanununun 38.maddesinde "hakimin hükmü olmadıkça ahvali şahsiye sicilinin hiçbir kaydı değiştirilemez" hükmü yer almakta yine 1587 sayılı Nüfus Kanununun 11.maddesinde de "Kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamı ve bilgileri değiştirecek ilave ve şerhler yapılamaz: ancak olayların aile kütüklerine işlenmesi sırasında nüfus memurlarının yaptıkları maddi hatalar dayanağı belgelere uygun olarak düzeltilir" hükmü bulunmaktadır.

Adli-İdari yargı görev ayrımı kriterlerine ve Danıştay'ın süregelen istikrar kazanmış içtihatlarına göre ahvali şahsiye kayıtlarından doğan her türlü uyuşmazlığın adli yargıda çözümlenmesi gerekmektedir. Öte yandan ahvali şahsiye sicil kayıtlarının düzenlenmesi, işlenmesi ve değiştirilmesine ilişkin hizmetler kamu hizmeti niteliğinde olmakla birlikte kanun koyucu özellikle kayıtların değiştirilmesinin idarece resen yapılamayacağını, bunun bir mahkeme kararına dayanması gerektiğini açıkça hükme bağlamıştır. Bu hususta çıkabilecek uyuşmazlıkların görüm ve çözümü yeri ise yukarıda açıklandığı üzere adli yargıdır.

Uyuşmazlıkta amaçlanan husus davacının nüfus kaydında bir değişiklik yapılması (din değişikliği) olduğuna, burada memurun yaptığı bir hatadan söz edilemeyeceğine göre bunun bir mahkeme kararıyla yapılması gerektiği açıktır. Başka bir deyimle silinmiş olan bir kaydın yerine başka bir kaydın yapılması yolundaki işlem idari de olsa bu işlemin iptali istemiyle açılacak davanın da adli yargıda çözümlenmesi gerekmektedir. Zira bir kaydın silinmesine yetkili ve görevli olan mahkeme bunun yerine neyin yazılacağına dair uyuşmazlıklar hakkında da karar vermeye yetkili ve görevli olmak durumundadır. Hal böyle olunca nüfus kaydının din hanesine İslam kelimesinin silinerek yerine Yehova ibaresinin yazılması adli mahkemenin vereceği bir karara dayanmak zorunda olduğundan bundan doğacak davanın adli yargıda görülüp karara bağlanması gerekir.

Bu itibarla idare mahkemesinin davayı görev yönünden reddetmesi gerekirken işin esasına girerek karar vermesinde hukuki isabet görülmemektedir.

Açıklanan nedenlerle temyiz isteminin kabulü ile idare mahkemesi kararının 2577 sayılı Kanunun 49.maddesinin 1/a bendi hükmü uyarınca bu yönden bozulması gerektiği görüşü ile aksine verilen karara karşıyız.

Usulde karşı oy:

1982 Anayasasının Din ve vicdan hürriyeti başlıklı 24.maddesinde, herkesin vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahip bulunduğu; 14.madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dini ayin ve törenlerin serbest olduğu ve kimsenin, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlamayacağı hüküm altına alınmış ve Anayasal güvenceye bağlanmıştır.

5.5.1972 tarihinde kabul edilen 1587 sayılı Nüfus kanununun 43.maddesinde ise aile kütüklerinin, maddede yer alan diğer konuların yanı sıra, ailenin bütün fertlerinin dinini de ihtiva edeceği belirtilmektedir.

Bu durum kişilerin Anayasa gereği açıklamak olmadıkları dini inanç ve kanaatlerini, yasa gereği açıklamaları sonucunu yaratmakta ve bir zorunluluk taşınması nedeniyle de Anayasaya aykırılık oluşturmamaktadır.

Bakılan uyuşmazlıkla davacı ile ilgili olarak tesis edilen işlemin yasal dayanağını oluşturan ve yargısal denetimde dayanak madde teşkil eden 1587 sayılı Kanunun 43.maddesinin din ile ilgili düzenlemesinin Anayasaya aykırı olduğu görüşüyle ve konunun Anayasa Mahkemesine gönderilmesi gerektiği oyuyla, karara bu yönden karşıyız.

Esasta karşı oy:

Davacının nüfus kütüğündeki dini sütununa "Yehova şahidi" yazılması isteminin Eskişehir Valiliği tarafından reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada Eskişehir İdare Mahkemesince verilen ve mahkemenin iptal kararında ısrarına ilişkin bulunan 21.10.1992 günlü E:1992/898, K:1992/753 sayılı kararı davalı idare temyiz etmekte ve bozulmasını istemektedir.

1982 Anayasası laiklik ilkesini 2.maddesinde Cumhuriyetin bir niteliği olarak kabul etmiş din ve vicdan hürriyeti de 24.maddesinde düzenlenmiştir. Sözü edilen 24.maddenin birinci fıkrası, herkese vicdan, dini inanç ve kanaat özgürlüğü tanımaktadır.

Anayasanın 24.maddesi ile kabul edilen dinsel inanç özgürlüğü, kişinin istediği dini seçmek hakkını kapsadığı gibi bu hakkı kullanan kişinin inandığı dinin nüfus kütüğüne yazılmasını talep hakkını da kapsamaktadır.

İdarenin kişinin dinsel inancını denetlemek hak ve imkanı yoktur. Kişinin "dinsel inanç seçmek" hakkını kullanmasına rağmen, İdare'nin nüfus kütüğünün düzeltilmesi istemini reddetmesi, kişilerin dinsel inançlarını denetlemesi anlamına gelir. Böyle bir uygulama, idarenin izin verdiği ölçüde din özgürlüğünün varlığı düzenine yol açar. Böyle bir idari düzen ise, laiklik kavramıyla bağdaşmaz. Anayasa'nın din özgürlüğü sistemiyle çelişir.

Laik devlet kavramı, devletin dinler arasında yansızlığını ve bütün dinsel inançları eşdeğerde görmesini gerektirir. Laik devlet sisteminde, bir dinin kabul edilip edilmemesi konusunda idarenin takdir yetkisi bulunmamaktadır.

Bu açıdandır ki, kişi belirli bir dinsel inanca iman ettiğinde, bu inancın din olarak kabul edilmesi ve Anayasa'nın 10.maddesine göre, "eşit uygulamaya" konu yapılması zorunludur. "Eşit uygulama" zorunluluğu, her dinsel inancın, beğenilsin beğenilmesin, Anayasa'nın 24.maddesinde yer alan "din ve vicdan hürriyeti"nin yarattığı haklardan yararlanmasını zorunlu kılar.

Belirtilen haklar arasında, değinildiği gibi, kişinin dinsel inancını seçmek ve bunu nüfus kütüğüne kaydettirmek hakkı da vardır. Bu durum "laik devlet" kavramının doğal sonucudur. Laik sistemde din, kişi ile doğaüstü güçler arasındaki iman sistemi olduğuna göre, bir dini müstakil din sayıp saymamak, sadece o kişiye ilişkin bir karardır.

Tüm bu açıklamaların ışığı altında davacının benimsediği dini seçmek konusunda Anayasadan kaynaklanan özgürlüğü karşısında nüfus kütüğündeki dini sütununa "Yehova şahidi" kaydının yazılması isteminin reddine ilişkin işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.

Açıklanan bu nedenlerle davalı idarenin temyiz isteminin reddi ve ısrar kararının onanması oyuyla çoğunluk kararına karşıyız.

Gerekçede karşı oy:

Davacının nüfus kütüğünün dini sütunundaki "İslam" kaydı, Adliye mahkemesi kararı ile silinmiş ancak yerine "Yehova'nın Şahidi" kaydının yapılmasına ilişkin istemi, idarece reddedilmiştir.

Kişilerin Anayasa gereği din ve vicdan hürriyetine sahip buldukları ve dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacakları kuşkusuzdur. Anayasanın 24.maddesindeki bu kural aynı zamanda kişinin dini inanç ve kanaatlerini açıklamasına da engel değildir. Anayasanın izin vermediği husus zorlamadır. Bu nedenle de 1587 sayılı Kanunun 43.madde sine zorlama ögesi yönünden ele almak gereklidir. 1587 sayılı Kanunun 43.maddesi de zorlayıcı nitelikte bir hüküm taşımamaktadır.

Kişinin dinsel inancının, nüfus kütüğüne kayıt edilmemesi, hiç bir şekilde inanma hürriyetini kısıtlamamaktadır. Uyuşmazlık konusu olayda da, davacının dinsel inancının, nüfus kütüğüne kayıt edilmemesi ile dinsel inancına herhangi bir sınırlandırma getirilmiş değildir ve dolayısıyla işlemde bu yönüyle hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, davalı idarenin temyiz isteminin kabulü ve kararın yukarıda yer alan gerekçeyle bozulması oyuyla, karara gerekçe yönünden karşıyım.(DAN-DER; SAYI:90) ŞT/NÇ

— • —

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

DOĞUM TARİHİ

Danıştay 10. Hukuk Dairesi:

Esas : 1987/2311
Karar : 1989/849
Karar Tarihi : 19/04/1989

Davalı idarece, davacının eski doğum tarihi ile M'nin ölüm tarihi arasında 11 ay fark olması nedeniyle davacının M'nin kızı olamayacağı ileri sürülmekte ise de asliye hukuk mahkemesinin, davacının doğum tarihi 1.10.1333 olarak düzeltilmesi kararına ilişkin dosyanın incelenmesinden, lekeli hummadan ölen M'nin davacının babası olduğu anlaşılmalı, kendisine şehit yetim aylığı bağlanması gerekeceği hk.

Davacının, 2.3.1333 tarihinde askerdeyken lekeli hummadan ölen M.A.'nın kızı olduğundan bahisle şehit yetim aylığı bağlanması istemi, davacının aylığa hak kazandığı tarihten sonra yaptığı yaş tashihi geçeri sayılamayacağı, 1.3.1334 olan eski doğum tarihi ile babasının ölüm tarihi arasında onbir ay fark olup bu doğum tarihine göre, askerde ölen M.'nin kızı olamayacağı öne sürülerek reddedilmiş, bu işlemin iptali istemiyle açılan dava sonucunda İdare Mahkemesi davacının nüfus kayıt örneğinde M.'nin kızı olarak görülmekle birlikte, doğum tarihinin 1.3.1334 olarak yazıldığına anlaşıldığı, yanlış yazılan doğum tarihinin Asliye Hukuk Mahkemesi kararıyla 1.10.1333 olarak düzeltilmesi, bu düzeltmenin 5434 sayılı Kanunun 105.maddesinde kastedilen yaş tashihi niteliğinde olmadığından doğum tarihinin 1.10.1333 olarak kabulünün gerektiği, bu nedenle yetim aylığı bağlanması isteminin reddinde isabet olmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemi iptal etmiştir.

Davalı İdare ise, bu kararın yerinde olmadığını öne sürerek temyizen incelenmesini ve bozulmasını istemektedir.

1325 sayılı Kanunun 1332 sayılı Kanunla değişik 35. ve 36.maddelerinde savaş sırasında şehit olan, yaralanıp da tedavileri sırasında veya bazı hastalıklar nedeniyle vefat eden veya gaip olanların ailelerine maaş bağlanacağı hükme bağlanmıştır.

Tahsis dosyasında yer alan ve Nüfus Memurluğunca 27.6.1982 tarihinde düzenlenen vukuatlı nüfus kayıt örneğine göre Sakarya ili Akyazı ilçesi Bıçkıdere Köyü'ne kayıtlı 1290 doğumlu M.'nin 2.3.1333 tarihinde öldüğü davacının ise aynı kayıt örneğinde M.'nin kızı olarak görülmekle birlikte doğum tarihinin 1.3.1334 olarak yazıldığı anlaşılmaktadır.

Davalı idarece, davacının eski doğum tarihi olan 1.3.1334 ile M.'nin ölüm tarihi arasında 11 ay fark olması nedeniyle, davacının M.'nin ölüm tarihi arasında 11 ay fark olması nedeniyle, davacının M.'nin kızı olamayacağı öne sürülmektedir. Ancak, dairemizin 22.12.1988 günlü ara kararı uyarınca gönderilen Asliye Hukuk Mahkemesinin davacının doğum tarihinin 1.10.1333 tarihinde lekeli hummadan ölen M.'nin, davacının babası olduğu anlaşılmaktadır.

Bu durumda davacıya şehit yetim aylığı bağlanmamasına ilişkin işlemde isabet görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, davalı idarenin 2577 sayılı Kanununun 49.maddesine uygun bulunmayan temyiz isteminin reddine, temyiz konusu kararın yukarıda belirtilen gerekçeyle onanmasına karar verildi.

(DAN-DER; SAYI:76-77) (RD/SE)

— • —

Tanzimat Dairesi:

Esas : 1937/64
Karar : 1937/55
Karar Tarihi : 04/10/1937

Hicri ve rumi yılları yazılmış, fakat ayı ve günleri yazılmamış olan çift rakamlı doğumluların doğum tarihinin belirlenmesinde, yeni bir yasa hükmüne gereksinim olduğu; hüküm getirilinceye kadar ise rumi tarihin esas alınması ve bunun yedinci ayının başlangıç olarak kabulü gerekeceği hk. (*)

Filhakika evvelki istifzar üzerine Dairemizce yazılan mazbatada mucip sebepler tafsil edildikten sonra yarbay'in 1300 hicri senesinin ilk gününde doğmuş olduğu kabul olursa bile bu günün 31 Teşrinievvel 1289 tarihine musadif olması hasebiyle Temmuz ayında doğmadığı riyazi bir katiyetle sabit bulunduğundan 14 Temmuz 1937 tarihinden itibaren tekaütlüğünün yapılması ne adalete ne de kanunun ruh ve maksadına muvafık olduğu arz edilmişti. Bu defa hicri ve rumi seneleri yazılmış fakat ayı ve günleri yazılmamış olan çift rakamlı doğumluların doğum tarihinin ne itibar edilmesi icap edeceği sorulmakta olup bu noktada kanunun sakıt kaldığına ve bu babta bir esas vaz'ı kanuna hüküm ilavesi mahiyetinde olacağına binaen kanundaki bu noksanın bir kararla ikmalî mümkün olamayacağından bunun için bir vaz'ı kanuni istihsaline ihtiyaç şüphesizdir.

Dairenin evvelki kararı zaten yarbay'in şahsi vaziyeti hasebiyle vaki olan bir şeyi vaki gibi kabule müncer olmamak üzere kanun hükmünün maddi vaziyetle telifi merkezinde bulunmuştur.

Bu yolda bir kanun maddesi istihsal edilinceye kadar tatbikatta maddi imkansızlığa meydan vermeyen yerlerde rumi tarihin esas ittihazile bunun yedinci ayının mebde olarak kabulünün doğru olacağı düşünülmüştür.

Heyet'i Umumiyece onanmıştır.

SE

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

— • —

EVLİLİK

Danıştay 10. Hukuk Dairesi:

Esas : 1982/548
Karar : 1983/242
Karar Tarihi : 09/02/1983

1- Evlendirme memurluğu görevini yürütürken gerçekleştirdiği evlenme akitlerini yasal süre içinde nüfus memurluğuna bildirmeyen kişiden, idarece, 1587 sayılı yasaya göre para cezası alınabileceği;

2- Ancak süresinde bildirmeyen her evlenme akdi için ayrı ayrı para cezası tahakkuk ettirilemeyeceği hk.

Dava, davacının merkez evlendirme memuru olarak görev yapmakta olduğu sırada nüfus idaresine geç bildirdiği 395 evlenme akdi nedeniyle her bir akit için 500 liradan toplam 197.500 lira para cezasına çarptırılmasına ilişkin İl İdare Kurulu kararının iptali istemiyle açılmıştır.

1587 sayılı Nüfus Kanununun 23.maddesi, Medeni Kanun hükümlerine göre evlenme akdini yapanların, bu akdin yapıldığı tarihten başlayarak bir ay içinde buldukları yer nüfus memurluğuna bildirmekle ödevli olduklarını hükme bağlamış, 52.maddesi ile de "Bu kanuna göre şahsi hal olaylarını nüfus memurluğuna ... bildirmekle ödevli olanlardan bu ödevlerini kanuni süre içinde yapmayanlardan idare kurulları kararıyla on liradan elli liraya kadar hafif para cezası alınır. Tekerrüründe ceza bir kat artırılır" hükmü getirilmiştir. Dava dosyası ile getirilen konuya ilişkin işlem dosyasının incelenmesinden; davacının merkez evlendirme memurluğu görevini yürüttüğü sırada gerçekleştirdiği akitlerden 395 adedine yukarıda belirtilen yasa hükmü gereği bir ay içinde bulunduğu yer nüfus memurluğuna bildirilmediğinin sabit olduğu ve bu nedenle sözü edilen yasanın 52.maddesi uyarınca uyuşmazlık konusu para cezasına çarptırıldığı anlaşılmaktadır.

Yukarıda belirtilen 1587 sayılı yasanın 23 ve 52.maddesi uyarınca, davacının para cezasına çarptırılması gerekmektedir de, bu cezanın her bir evlenme akdi üzerinden ve belirtilen ceza sınırının en üst derecesinden takdirinde ve hesaplanmasında isabet bulunmamaktadır. Zira söz konusu cezanın kesilmesine olanak veren 1587 sayılı yasanın 52.maddesinin incelenmesinden; kesilecek para cezasının alt ve üst sınırının her bir olay için belirlenmediği ve genel bir ifade kullanıldığı görülmektedir. Bu durumda yasada açık hüküm bulunmaması halinde idari para cezalarının ne şekilde uygulanacağını hukukun genel kurullarına gidilerek ve olayda ise ceza hukukunun genel prensiplerinden hareket edilerek açıklığa kavuşturulması ve bu gereğin de kendisine para cezası kesilecek kişi lehine yorumlanması bir zorunluluk olmaktadır.

Bu duruma göre, bir suç işleme kararının icrası cümlesinden olarak yasanın aynı hükmünün bir kaç defa ihlal edilmesinin, çeşitli zamanlarda olsa bile bir suç sayılacağı yolundaki ceza hukuku ilkesinin, dava konusu olayda, incelenen işlem dosyasından evlenmeleri bildirmekte gecikmesinde kastı bulunmadığı anlaşılan davacıya da uygulanması ve yasada belirtilen alt ve üst sınırdaki, gerekçesi de belirtilmek suretiyle yalnız bir ceza tayinine gidilmesi gerekmektedir. Ancak

kesilecek cezanın miktarının, görevin birçok kez yerine getirilmemiş olduğu da göz önüne alınarak yasada belirtilen üst sınır geçilmemek koşuluyla artırılacağı ve kişinin verilen bu cezaya rağmen görevini yapmamakta devam etmesi halinde yine yasanın öngördüğü şekilde bu kez tekrür nedeniyle cezanın iki kat artırılarak verileceği tabiidir.

Yasanın 52.maddesinde kesilecek cezanın hafif para cezası olarak nitelendirilmiş olması esasen yasa koyucunun da bu amacı taşıdığını göstermektedir. Çünkü Türk Ceza Kanununun 24.maddesinde hafif para cezasının 500 ila 10.000 lira arasındaki cezalar olduğu belirtilmiş, 1587 sayılı yasada ise bu cezalar alt sınırı 100, üst sınırı ise 500 lira olarak tespit edilmiştir. Bu durumda yasada belirtilen üst sınır üzerinden her bir olay için ayrı ayrı ceza tayini halinde hafif para cezası için genel kural olarak getirilen 10.000 liralık üst sınırın aşılması her zaman mümkün olacaktır. Bunun ise kişinin, 1587 sayılı yasadaki cezayı hafif para cezası olarak niteleyen yasa koyucunun öngördüğü ceza yaptırımını çok aşan bir ceza ile cezalandırılması sonucunu doğuracak olması nedeniyle hukuka uygun düşmeyeceği açıktır. Nitekim dava konusu olayda bu durum meydana çıkmış ve davacıya hafif para cezasının sınırlarını çok aşan bir para cezası tayin edilmiştir.

Açıklanan nedenlerle, davacıya yasada belirtilen 100 ila 500 liralık sınırları içinde yalnız bir ceza verilmesi gerekirken, üst sınır üzerinden her bir olay için ayrı ayrı ceza tayininde isabet bulunmadığından dava konusu İl İdare Kurulu kararının iptaline karar verildi. BŞ/MÜ

— • —

Danıştay 1. Hukuk Dairesi:

Esas : 1949/3
Karar : 1949/2
Karar Tarihi : 24/01/1949

Evlenme işlemlerini nüfus idarelerine bildirmeyen evlenme memurlarına 2576 sayılı yasaya göre ceza verilemeyeceği hk.

Gizli nüfusların yazımı hakkındaki 2576 sayılı Kanunun unvanından ve bilhassa birinci maddesindeki "bu Kanunun belediyelere ve muhtarlar tebliği tarihinden itibaren bir buçuk ay içinde her aile reisievliliklerini köyde muhtar ve ihtiyar heyetine ve şehirlerde belediyelere bildirmeğe mecburdur." ve ikinci maddesindeki "muhtarlar ve ihtiyar heyetleri, belediyeler veya memur ettikleri kimseler; kendilerine haber verilen gizli nüfusları, kayıtsız evlenmeleri...ayrı ve numunesine uygun defterlere yazıp...makamlara bir makbuz mukabilinde vermeğe mecburdurlar." metinlerinden anlaşıldığı üzere bu kanun, muayyen bir devirde hasıl olmuş ve teşrii müdahaleyi icap ettirmiş olan nüfus kanununa muhalif vaziyetleri toptan tanzim ve tasfiye için vaz edilmiş; ve halbuki evlenme kağıtları ve nüfus kütüklerine tescilleri hakkındaki 3686 sayılı Kanunda unvanından anlaşıldığı veçhile başka bir mevzua müteallik nüfus muamelelerini tanzir için ısdar olunmuştur.

Bu sebeple, bu iki kanunun sahaları ayrı olduğundan birbirlerine karıştırılmamaları lazımdır. Kaldı ki: Ceza Kanunumuzun ilk maddesinin ilk fıkrası "kanunun sarıh olarak suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez" prensibini ihtiva etmektedir.

Binaenaleyh, evlenme memurlarının evlenme vukuatını 15 gün içinde nüfus idarelerine bildirmediklerinden dolayı 2576 sayılı Kanundaki cezai müeyyidenin bunlara tatbikine hukuki imkan olmadığına oybirliğiyle karar verildi. GK. 3.2.1949 gün ve E:49/32,K:49/34 sayılı kararıyla onanmıştır. BŞ/SE

— • —

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

İSİM

Danıştay 10. Hukuk Dairesi:

Esas	: 1994/5624
Karar	: 1996/8095
Karar Tarihi	: 09/12/1996
Temyiz İsteminde	
Bulunan	: ... Üniversitesi Rektörlüğü
Vekilleri	: Av. ...
Karşı Taraf	: ...
Vekili	: Av. ...

Diplomanın verildiği tarihteki durum için geçerlilik taşıyacağı kuşkusuz olduğundan, davacının diplomanın düzenleme tarihinden sonra isminde meydana gelen değişikliğin önceden verilen diplomayı geçersiz kılmayacağı gibi, bu diplomanın değiştirilmesini de gerektirmeyeceğinden, isim değişikliği yapan davacının diplomasının da bu yeni ismine göre değiştirilmesi yolundaki isteminin reddinde hukuka aykırılık bulunmadığı hk.

İstemin Özeti : İsim değişikliği yapan davacının diplomasının da bu yeni ismine göre değiştirilmesi yolundaki isteminin reddine ilişkin ... gün ve ... sayılı davalı idare işleminin iptali istemiyle açılan davada, davacının H. olan isminin mahkeme kararı ile T. olarak değiştirilmesi sonucu davacının eski ismine yazılı düzenlenmiş diplomayı kullanırken giderilmesi olanaksız olumsuz durumlarla karşı karşıya kalabileceğinin açık olduğu, bu durumda, davacının diplomasının yeni ismine göre değiştirilmesi gerekmekte iken aksi yönde tesis edilen işlemde hukuka ve mevzuata uyarlık bulunmadığı gibi Anayasanın tanıdığı kişi haklarına da aykırı olduğu gerekçesiyle dava konusu işlemi iptal eden ... İdare Mahkemesinin ... gün ve ... sayılı kararının, yapılan işlemde mevzuata aykırılık olmadığı öne sürülerek, 2577 sayılı Yasanın 49. maddesi uyarınca temyizden incelenerek bozulması istemidir.

Savunmanın Özeti : İstemin reddi gerektiği savunulmaktadır.

Danıştay Tetkik Hakiminin Düşüncesi : İstemin reddi gerektiği düşünülmektedir.

Danıştay Savcısının Düşüncesi :Temyiz dilekçesinde öne sürülen hususlar, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen nedenlerden hiçbirisine uymayıp İdare Mahkemesince verilen kararın dayandığı hukuki ve yasal nedenler karşısında anılan kararın bozulmasını gerektirir nitelikte görülmemektedir.

Açıklanan nedenlerle temyiz isteminin reddiyle İdare Mahkemesi kararının onanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince işin gereği görüşüldü:

Uyuşmazlık, isim değişikliği yapan davacının diplomasının da bu yeni ismine göre değiştirilmesi yolundaki isteminin reddine ilişkin işlemde kaynaklanmıştır.

... Üniversitesi Öğretim ve Sınav Çerçeve Yönetmeliğinin 31/3. maddesinde, diplomanın ancak bir defa verilebileceği, kaybı halinde diploma yerine geçmek üzere diploma üzerindeki bilgileri taşıyan, diplomanın kaybindan dolayı verildiğini belirten fotoğraflı bir belgenin düzenleneceği belirtilmiştir.

Dava dosyasının incelenmesinden, 1.7.1996 tarihinde ... Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olarak diplomasını alan davacının ... Asliye Hukuk Mahkemesinin ... tarih ve ... sayılı kararı ile H. olan isminin T. olarak değiştirildiği ve bu değişiklik sonucu davacının diplomasında da T. olarak değiştirilmesi istemiyle idareye yaptığı başvurusunun reddedildiği anlaşılmaktadır.

Davacının fakülteden mezun olduğu, yeni diplomanın düzenlendiği tarihte isminin H. olduğunun çekişmesiz olduğu, diplomanın düzenlendiği tarih itibarıyla mevcut hukuki ve fiili durumu yansıtması gerektiği, bir başka ifadeyle diplomanın verildiği tarihteki durum için geçerlilik taşıyacağı kuşkusuz olduğundan, davacının diplomanın düzenleme tarihinden sonra isminde meydana gelen değişikliğin önceden verilen diplomayı geçersiz kılmayacağı gibi, bu diplomanın değiştirilmesini de gerektirmeyeceği açıktır. Bu durumda, davalı idarece tesis edilen işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, ... İdare Mahkemesi kararının bozulmasına, dosyanın yeniden bir karar verilmek üzere anılan Mahkemeye gönderilmesine 16.6.2003 gününde oybirliği ile karar verildi. (YÖ/ÖEK)

— • —

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

NÜFUS CÜZDANI

Danıştay 10. Hukuk Dairesi:

Esas : 1994/5624
Karar : 1996/8095
Karar Tarihi : 09/12/1996

Nüfus idaresince hataen nüfus cüzdanına işlenen ve daha sonra re'sen düzeltilen yanlışlıkların, personelin kurum ve emeklilik sicil dosyalarında da düzeltilmesi gerektiği hk.

Ankara 7. İdare Mahkemesi; Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Müfettişince konunun incelenmesi sonucu düzenlenen 25.9.1984 tarih ve 26 numaralı raporla, davacının adının ... olduğu ve nüfus idaresince yanlışlıkla kardeşinin adı ve doğum tarihin nüfus cüzdanına işlendiği, kardeşinin 1978 yılında Gaziantep Sağlık Kolejini bitirip Sağlık Bakanlığında çalışmaya başladığının saptandığı, bu durumda 1974 yılında Malatya Sağlık Kolejini bitirdikten sonra Sağlık Bakanlığında çalışan ve kardeşinden ayrı bir şahsi sicil dosyası bulunduğu tartışmasız olan davacının davalı idareler nezdindeki kayıtlarının da düzeltilmesi gerektiği gerekçesiyle, aksi yöndeki dava konusu işlemleri iptal etmiştir.

Davalılar; usul ve hukuka aykırı olduğu yolundaki savlarla, anılan mahkeme kararının temyizen incelenip bozulmasını istemektedir.

İdare ve Vergi Mahkemelerinin nihai kararlarının temyizen bozulması 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 3622 sayılı Yasayla değişik 49.maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı halinde mümkündür.

Temyizen incelenen ve yukarıda özetlenen gerekçelere dayalı olarak verilen Ankara 7. İdare Mahkemesinin 8.6.1994 tarih 1994/880 sayılı kararı, usul ve hukuka uygun olup, bozma nedeni bulunmadığı anlaşıldığından, temyiz isteminin reddine ve anılan kararın onanmasına, karar verildi. (MT/NÇ) (DAN-DER; SAYI:93)

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesi:

Esas : 1984/553
Karar : 1982/2638
Karar Tarihi : 12/03/1984

Haklı bir özüre dayanmadan nüfus cüzdanını kaybetmiş olan kişiden, nüfus yasasına göre idarece para cezası alınacağı hk.

Dava; nüfus cüzdanlarının kaybedilmiş olması nedeniyle davacıdan para cezası alınması yolundaki İl İdare Kurulu kararlarının iptali istemiyle açılmıştır.

1587 sayılı Nüfus Kanununun 58.maddesi, "Nüfus Cüzdanlarını kaybedenlere oturdukları mahalle veya köy muhtar ve ihtiyar kurullarından getirecekleri ilmühaber veya çalıştıkları resmi daire ve kurul amirliğinden alacakları belgeler üzerine yazılı bulunduğu nüfus memurluğu tarafından yenisi verilir. Yangın, sel, çalınma, yer sarsıntısı gibi haklı bir özüre dayanmadan cüzdanlarını kaybedenler hakkında 52.madde hükmü uygulanır." hükmünü, 52.maddesi de "Bu kanuna göre şahsi hal olaylarını nüfus memurluğuna bildirmek ve nüfus ve aile cüzdanları almak zorunda bulunan vatandaşlarla bunu bildirmekle ödevli olanlardan bu görevlerini kanuni süre içinde yapmayanlardan idare kurulları kararıyla on liradan elli liraya kadar... hafif para cezası alınır." hükmünü getirmiş ve para cezaları da 2248 sayılı kanunla artırılmış bulunmaktadır.

Davacı her ne kadar nüfus cüzdanlarının evinde çıkan yangında yandığını, bu nedenle para cezası alınmasının yasal olmadığını iddia ediyorsa da, dava dosyasında mevcut belgelerin incelenmesinden, söz konusu nüfus cüzdanlarının kaybedilmiş olduğu anlaşılıp, yandığı iddiası inandırıcı delillerle kanıtlanamadığından, davacıdan yukarıda hükmü yazılı maddeler uyarınca para cezası alınması yolunda verilen kararlarda yasaya aykırılık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, hukuki dayanağı bulunmayan davanın reddine karar verildi.
(MS/MÜ)

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesi:

Esas : 1982/1757
Karar : 1982/475
Karar Tarihi : 18/03/1982

Askerde bulunması nedeniyle süresi içinde nüfus cüzdanını değiştiremeyen kişiden para cezası alınamayacağı hk.

Dava, nüfus cüzdanının değiştirmek için süresinde başvuruda bulunmadığı gerekçesiyle davacıdan 500.00 lira para cezası alınması yolunda İl İdare Kurulunca verilen kararın iptali istemiyle açılmıştır.

1543 sayılı Genel Nüfus Yazımı Kanununun 19.maddesi "Müsvedde defterlerinin esas kütüklere geçirilmesi biten yerlerde yazımın sona erdiği ilan edilir. Bu ilan tarihinden başlayarak en çok üç ay içinde aile başkanlarıyla reşit kişiler müracaat ederek adlarına doldurulan nüfus hüviyet ve aile cüzdanlarını nüfus idarelerinden almaya mecburdurlar" hükmünü taşımakta, 23.maddesi ise "... bu kanunda tespit olunan görev ve mecburiyetleri yerine getirmeyenler, yazımın yapıldığı yerin idare kurulu kararıyla 10 liradan 500 liraya kadar hafif para cezasına çarptırılırlar" hükmünü ile müeyyideyi belirlemektedir. 19.9.1975 günlü ve 15361 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Nüfus Kütüklerinin Yenilenmesine İlişkin Yönetmeliğe 1979 da eklenen ek 1.madde ise "Belirtilen süre içerisinde nüfus cüzdanlarını özürsüz olarak değiştirmeyenler" hakkında yukarıda metni yazılı 23.maddenin uygulanacağını hüküm altına almaktadır.

Dava dosyasının incelenmesinden 25.1.1979 tarihinde yazımın sona erdiğinin ilan edildiği, fakat bu tarihte davacının askerde bulunduğu, 3.11.1979 tarihinde terhis olduğu ve Askerlik Şubesinde 3.12.1979 tarihinde Nüfus cüzdanının kendisine verilmesi üzerine hemen nüfus idaresine başvurduğu, fakat bu arada iptali istenilen işlemin tesis edildiği anlaşılmaktadır.

Bu duruma göre süresi içinde nüfus idaresine başvurmamasında geçerli mazereti bulunan davacı hakkında tesis edilen dava konusu işlemde isabet görülmediğinden iptaline karar verildi.
(BŞ/MÜ)

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesi:

Esas : 1982/1753
Karar : 1982/476
Karar Tarihi : 18/03/1982

Askerde bulunması nedeniyle süresi içinde nüfus cüzdanını değiştiremeyen kişiden para cezası alınamayacağı hk.

Dava, nüfus cüzdanının değiştirmek için süresinde başvuruda bulunmadığı gerekçesiyle davacıdan 500.00 lira para cezası alınması yolunda İl İdare Kurulunca verilen kararın iptali istemiyle açılmıştır.

1543 sayılı Genel Nüfus Yazımı Kanununun 19.maddesi "Müsvedde defterlerinin esas kütüklere geçirilmesi biten yerlerde yazımın sona erdiği ilan edilir. Bu ilan tarihinden başlayarak en çok üç ay içinde aile başkanlarıyla reşit kişiler müracaat ederek adlarına doldurulan nüfus hüviyet ve aile cüzdanlarını nüfus idarelerinden almaya mecburdurlar"

hükmünü taşımakta, 23.maddesi ise "... bu kanunda tespit olunan görev ve mecburiyetleri yerine getirmeyenler, yazımın yapıldığı yerin idare kurulu kararıyla 10 liradan 500 liraya kadar hafif para cezasına çarptırılırlar" hükmünü ile müeyyideyi belirlemektedir. 19.9.1975 günlü ve 15361 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Nüfus Kütüklerinin Yenilenmesine İlişkin Yönetmeliğe 1979 da eklenen ek 1.madde ise "Belirtilen süre içerisinde nüfus cüzdanlarını özürsüz olarak değiştirmeyenler" hakkında yukarıda metni yazılı 23.maddenin uygulanacağını hüküm altına almaktadır.

Dava dosyasının incelenmesinden 25.1.1979 tarihinde yazımın sona erdiğinin ilan edildiği, fakat bu tarihte davacının askerde bulunduğu, 3.11.1979 tarihinde terhis olduğu ve Askerlik Şubesinde 3.12.1979 tarihinde Nüfus cüzdanının kendisine verilmesi üzerine hemen nüfus idaresine başvurduğu, fakat bu arada iptali istenilen işlemin tesis edildiği anlaşılmaktadır.

Bu duruma göre süresi içinde nüfus idaresine başvurmamasında geçerli mazereti bulunan davacı hakkında tesis edilen dava konusu işlemde isabet görülmediğinden iptaline karar verildi. (BŞ/MÜ)

— • —

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

NÜFUSA KAYIT

Danıştay 10. Hukuk Dairesi:

Esas No :1992/2359
Karar No :1994/1752
Karar Tarihi :20.04.1994

Davacının mevcut nüfus kaydının ölen kardeşine ait olup olmadığından doğan uyuşmazlığın görüm ve çözümünün adli yargının görev alanına girmediği hk.

Dava; ölen kardeşinin yerine saklı olarak nüfusta kayıtlı görünen davacının ölen kardeşinin nüfus kaydının iptali ile kendisinin nüfusa 25.11.1975 doğumlu olarak kaydedilmesi istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin, davalı idare işleminin iptali istemiyle açılmış bulunmaktadır.

İdare Mahkemesince; 1587 sayılı Yasanın 33,35 ve 46.maddelerinin birlikte değerlendirilmesinden, yaş düzeltmelerinin ancak mahkeme kararıyla yapılabileceği, ölüm kayıtlarının ise idari yoldan yapılabileceğinin anlaşıldığı, davalı idarece davacı tarafından iddia edildiği üzere ölen kardeşinin yerine kayıt edilip edilmediğinin, başka bir anlatımla ölen kardeşinin önce doğum sonra da ölümünü gerekli iki tanığın ve öldüğü iddia edilenin ailesinin ifadesine başvurmak suretiyle araştırması ve buna göre tespit yapması, bu tespitten sonra alınacak karar üzerine davacının mahkemeye başvurarak yaş düzeltmesi yapması gerektiği, davacı tarafından açılan yaş tashihi istemli davanın da aynı gerekçelerle reddedildiği, davacının başvurusu üzerine idarece öldüğü iddia edilen kardeşi için araştırma yapılmaksızın istemin reddine karar verilmesinde mevzuata uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.

Davalı idare tarafından, usul ve yasaya aykırı olduğu ileri sürülen anılan Mahkeme kararının bozulması istenilmektedir.

Nüfus kayıtlarındaki düzeltmelerin Medeni Kanununun 38.maddesinde yer alan hakim kararı ile mümkün olacağı kuralı gereğince, bu konudaki uyuşmazlıkların adli yargı yerinde açılacak davalarla çözümü mümkündür.

Nüfus Kanunu uyarınca çıkartılan, 8.3.1977 gün ve 7?13269 no'lu Bakanlar Kurulu kararı ile 3.5.1977 gün ve 15926 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Nüfus Hizmetlerine Ait Kuruluş, Görev ve çalışma Yönetmeliği'nin ölen kardeşinin nüfus kaydının kullanıldığı iddiası"başlıklı 174.maddesinde; "Bir çocuğun doğumdan nüfus kayıt edilmediği ve kendisinden önce doğup ölen kardeşine ait nüfus kaydını kullandığı yolundaki iddia ve bildirimler nüfus idaresince dinlenmez ve ölüm tutanakları işleme konulmaz. Bu tür işlemler dolaylı yoldan yaş

düzeltilmesini sağlayacağından ve bu da ancak mahkeme kararı ile yapılabileceğinden ilgililerden mahkemeden yaş düzeltme kararı getirmeleri istenir." hükmü yer almıştır.

Davacı nüfus cüzdanını ve bunun dayanağı olan nüfus kaydını senelerce kullanmış, nüfusla ilgili işlemlerini buna göre yürütmüştür. Aradan uzun bir süre geçtikten sonra bu kaydın değiştirilmesi ve doğum tarihinin 25.11.1975 olarak düzeltilmesini istemektedir. Bu istek nedeniyle ortaya çıkan, mevcut nüfus kaydının davacının ölen kardeşine ait olup olmadığına ilişkin uyuşmazlığın adliye mahkemesinde çözümü gerekmektedir.

Bu durumda, davanın görev yönünden reddi gerekirken, idare mahkemesince işin esası incelenmek suretiyle verilen kararda hukuka uyarlık görülmemektedir.

Açıklanan nedenlerle, 2577 sayılı Yasanın 49.maddesine uygun bulunan davalı idarenin temyiz isteminin kabulüne, Van İdare Mahkemesinin 4.3.1992 gün ve 1992/86 sayılı kararının bozulmasına karar verildi.(DAN-DER; SAYI:90) CP/SE

— • —

Tanzimat Dairesi:

Esas No :1938/14
Karar No :1938/6
Karar Tarihi :17.02.1938

1322-1332 yılları arasında İstanbul'da ilk kez nüfus defterine kayıt olanların kaydında ve nüfus cüzdanında tek tarih yazılı ise bunun hiçbiri, aynı koşullar altındaki taşralıların nüfus kayıt ve cüzdanlarındaki tek tarihin ise rumi kabul edilmesi ve nakil işlemlerinde de aynı esasın uygulanması gerekeceği hk.

Taşralılardan yalnız nüfus tahriri sırasında İstanbul'a yerli kaydolunanların mı, yoksa 1322 senesinden 1332 senesine kadar İstanbul'a yerli kaydolunanların mı hicri itibar edilmesinin tavzihi istenilmektedir. 8 Şubat 1332 tarihli Kanun Devlet muameleatında takvim meb'dei müstesna olmak üzere garbi takvimi kabul etmiş olduğuna göre bu tarihten sonra hicri takvim istimali artık bahse mevzu olmayacağı tabiidir. Gerek 1322 tarihli nüfus tahririnde gerek bu tarihten 1332 senesine kadar olan müddette yazılanlara gelince: bir şahsın nüfusa ilk kaydolunduğu zaman ve mahaldeki vaziyeti nazarı dikkate alınmak lazım gelip 1332 tarihine kadar İstanbul'da ilk defa nüfus defterine kaydolunanların kaydında ve nüfus tezkeresinde tek tarih yazılı ise bu tek tarihin hicri ve yine 1332 tarihine kadar taşrada ilk defa nüfus defterine kaydolunanların kaydında ve nüfus tezkeresinde tek tarih yazılı ise bu tek tarihin rumi addedilmesi zaruridir.

Gerek İstanbul'dan taşraya gerek taşradan İstanbul'a nakil ve yerli defterine kaydolunanlara gelince: bunların nüfus tezkerelerinde veya hüviyet cüzdanlarında tek tarih yazılı ise bunların nakilden evvel ilk kayıtlı buldukları mahalle göre yukarıdaki esaslar dairesinde hicri veya rumi addedilmesi hakkındaki esasın taşraya veya İstanbul'a naklolunarak yerli defterine kaydolunmakla değişmesi icap etmeyeceğinden 1322-1332 seneleri arasında taşralılardan İstanbul'a naklolunarak yerli defterine kaydolunanların esasen İstanbul'da ilk defa kaydolunuyormuş gibi telakki edilerek tek tarihin hicri itibar edilmesine mahal olmadığı gibi bu tarihler arasında İstanbul'dan taşraya naklolunarak taşrada yerli defterine kaydolunanların da taşrada ilk defa kaydolunuyormuş gibi kayıtlarında görülecek tek tarihin rumi itibar edilmesine mahal olmayacağı mütalea kılındı. Heyeti Umumiye'nin 24.3.1938 gün, E:1938/47, K:1938/51 sayılı kararıyla onanmıştır.

(MS/ÖB)

— • —

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

NÜFUS KÜTÜĞÜNE KAYIT

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas : 1984/2295
Karar : 1984/1719
Karar Tarihi : 22.10.1984

Yaş haddi sebebiyle emeklilik işleminde, doğum tarihi ay ve gün olarak belli değilse 5434 sayılı yasanın 105.maddesinde yer alan kuralın uygulanacağı; nüfus sicilinde doğumun tescil edildiği tarihin esas alınmayacağı hk.

Nüfus sicilinde doğumun tescil edildiği 1 kanunusani 1336 Rumi tarihinin miladi karşılığı 1.1.1920 tarihine itibar edilerek davacının 65 yaşını 1.1.1985 tarihinde dolduracağı ve bu tarihten itibaren görevi ile ilişkisinin kesilerek 5434 sayılı yasanın 40.maddesi hükmü gereğince yaş haddinden emekliye sevki gerektiğine ilişkin davalı işlemin iptali istemiyle açılan dava sonunda İdare Mahkemesince verilen ve dava konusu işlemin; doğum tarihinin aylı ve günlük olarak belirlenmesinde 5434 sayılı yasanın 105.maddesi ile yasal bir düzenleme getirildiği, doğumun nüfusa tescil edildiği tarihin esas alınmasının bu yasal düzenlemeye aykırı olduğu gerekçesiyle iptali yolundaki kararın; davalı idarece, 5434 sayılı yasanın 105.maddesinin esas alınarak davacının doğum tarihinin 1.7.1920 olarak kabul edilmesi halinde 1.1.1920 tescil tarihine göre davacının doğmadan önce nüfusa tescil edilmiş olduğu sonucunun ortaya çıkacağı, bir kimsenin doğmadan nüfusa tescilinin maddi ve hukuki olarak mümkün bulunmadığı, bu itibarla tescil tarihinin esas alınması gerektiği, bu tarihe göre doğumun aylı ve günlük olarak tespit edilebilir olması nedeniyle 105.madde hükmünün uygulanmasına gerek olmadığı ileri sürülerek temyizen bozulması istenilmektedir.

İdare ve Vergi Mahkemelerinin nihai kararlarının temyizen bozulması 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü kanununun 49.maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı halinde mümkündür.

Bozulması istenen karar, usul ve hukuka uygun olup dilekçede ileri sürülen temyiz sebepleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmediğinden temyiz isteminin reddi ile bozulması istenen kararın donanmasına karar verildi. (BŞ/MÜ)

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas : 1983/404
Karar : 1984/842
Karar Tarihi : 18.04.1984

Yaş tashihi niteliği taşımayan nüfus kaydı değişikliklerinin emeklilik işlemlerinde esas alınması gerekli olmakla birlikte; mahkeme kararıyla yapılan yeni nüfus kaydının ileriye dönük uygulanması asıl olup, yeni nüfus kaydı esas alınarak ilgilinin, yıllar önce, o tarihteki nüfus kaydına göre 18 yaşın üstünde geçtiği tartışmasız hizmetlerinin, 18 yaşın altında kaldığı gerekçesiyle idarece emeklilik fiili hizmet süresine dahil edilmemesinde isabet görülmediği hk.

İlkokul öğretmeni iken isteği ile emekliye ayrılan davacıya, fiili hizmeti 28 yıl 8 ay kabul edilip, 2.derecenin 3.kademesi üzerinden emekli aylığı bağlanmış ve ikramiye ödenmiştir. Ancak daha sonra T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü Yönetim Kurulu 1964 yılında Asliye Hukuk Mahkemesince verilen kararla nüfus kaydında değişiklik meydana geldiğinin, o tarihe kadar 1933 doğumlu görünen davacının 1964 yılında mahkeme kararı gereği 1936 doğumlu olarak nüfusa kaydedildiğinin saptandığı gerekçesiyle, yaş tashihi niteliği taşımayan bu nüfus kaydı değişikliğinin davacının emeklilik işlemi dikkate alınması gerektiğine karar vermiştir. T.C.Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü Yönetim Kurulunca alınan ikinci kararla da, 1936 doğumlu olarak emeklilik işlemi yapılması gereken davacının 18 yaşın altında geçen 2 yıl 2 ay hizmetinin emeklilik tahsisinde dikkate alınamayacağından bahisle, 2 yıl 2 ay süre düşülerek fiili hizmetinin 26 yıl 6 ay kabul edilip yine 2.derecenin 3. kademesi üzerinden davacıya emeklilik tahsisi yapılmasına ve daha önce fiili hizmeti 28 yıl 8 ay kabul edilmesi nedeniyle fazla ödenen aylık ve ikramiye farkı tutarı 48.954 TL.nin davacıdan geri alınmasına karar vermiştir.

Davacı, nüfus kaydı değişikliği gerekçe gösterilip, 18 yaşın altında geçtiğinden bahisle 2 yıl 2 ay hizmeti dikkate alınmadan emeklilik tahsisi yapılmasına ve kendisine 48.954 TL borç çıkartılmasına ilişkin yukarıda anılan T.C.Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü Yönetim Kurulu kararlarının mevzuata aykırılığından bahisle iptalini istemektedir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlara sosyal güvenlik hakkı tanınmasını amaçlayan 5434 sayılı yasada, kamu görevlisi olarak atanmada aranan 18 yaşını tamamlama şartı dikkate alınıp, yasanın 12.maddesinde, maddede belirtilen daire kurum ve ortaklıklarda çalışanlardan 18 yaşını bitirmiş bulunanların bu yasadaki yararlanabileceği hükmüne yer verilmiştir. Daha sonra 1425 sayılı Yasayla 5434 sayılı Yasaya eklenerek 7.maddede, 657 sayılı Yasanın 40.maddesi hükmünde öngörüldüğü biçimde bir meslek veya sanat okulunu bitirenlerden kazai-rüşt kararı alıp öğrenimleri ile ilgili görevlere atanarlarda, 5434 sayılı Yasadan yararlanma yönünden 18 yaşını bitirmiş olma şartı aranmayacağı hükmüne konmuştur.

Öte yandan, 5434 sayılı Yasanın 105.maddesine göre, emekli sandığı iştirakçilerinin 18 yaşından sonra mahkeme kararıyla yaptırıldıkları yaş tashihi niteliğindeki dikkate alınmayacağı hükmüne yer verilmiştir. Fakat yaş tashihi niteliği taşımayan nüfus kaydı değişikliklerinin emekli işlemlerinde dikkate alınması gerekmektedir.

Davacının açtığı dava sonunda Asliye Hukuk Mahkemesi kararıyla da yaş tashihi yapılmayıp; 1933 doğumlu olarak nüfusa kayıtlı kişinin davacı değil, davacının kardeşi olduğu, davacının ise 1936 yılında doğduğu saptanmıştır. Mahkeme kararı üzerine, davacı, 1964 yılında 1936 doğumlu olarak nüfusa kaydedilmiştir. Bu haliyle davacının yaş tashihi niteliği taşımayan bu yeni nüfus kaydının emeklilik işlemlerinde esas alınması zorunludur.

Ancak 1964 yılında yapılan bu yeni nüfus kaydı esas alınıp davacının 1964 yılına kadar geçmiş bir kısım hizmetlerinin, 18 yaşın altında kaldığından bahisle emeklilik tahsisinde dikkate alınmaması kabul edilemez. Davacının 1933 doğumlu olarak ve o tarihte geçerliliği tartışmasız olan bu nüfus kaydına göre 18 yaşını bitirdikten sonra ilköğretmeni olarak atandığı ve 5434 sayılı Yasa kapsamına girdiği açıktır.

Yıllar sonra mahkeme kararıyla 1964 yılında yapılan yeni nüfus kaydı esas alınıp, davacının bu hizmetlerinin bir kısmının, 18 yaşın altında geçtiği gibi bir gerekçeyle emeklilik tahsisinde dikkate alınması, Anayasa ile güvence altına alınmış olan sosyal güvenlik hakkıyla bağdaştırılamaz.

Mahkeme kararına göre yapılan yeni nüfus kaydının, ileriye dönük uygulaması asıl olup, yıllar önce, o tarihteki nüfus kaydına göre 18 yaşın üstünde geçtiği tartışmasız olan hizmetleri etkilemesi düşünülemez. Kaldı ki, 1425 sayılı Yasayla 5434 sayılı Yasaya eklenen 7.madde ile, yukarıda belirtildiği gibi, meslek ve sanat okulu mezunu olan 657 sayılı Yasanın 40.maddesine göre 18 yaşını bitirmemekle birlikte kazai-rüşet kararı alarak öğrenimleri ile ilgili olarak görevlere atanmalarının da, 5434 sayılı Yasadan yararlandırılması öngörülmüş; böylece kamu görevlilerinin tüm çalışma süreleri için sosyal güvenlik hakkından yararlanmaları amaçlanmıştır.

Yasayla güdülen bu amaç karşısında da, davacının, yeni nüfus kaydına göre 18 yaşın altında kalan, mecburi hizmet olarak yaptığı hizmetlerinin emeklilik tahsisinde dikkate alınması zorunlu görülmektedir.

Bu itibarla, davacının 1964 yılında yapılan nüfus kaydına göre 18 yaşın altında geçen 2 yıl 2 ay hizmetinin emeklilik tahsisinde dikkate alınmaması, davacıya 26 yıl 6 ay fiili hizmet üzerinden emeklilik tahsisi yapılması ve 28 yıl 8 ay fiili hizmet üzerinden ödeme yapılması nedeniyle 48.954 TL. borç çıkarılması yolundaki davalı idare işlemlerinde mevzuata uyarlık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, davacı hakkındaki T.C.Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü Yönetim Kurulunun yasaya aykırı bulunan kararlarının iptaline karar verildi. (MS/MÜ)

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas : 1983/1432
Karar : 1983/2702
Karar Tarihi : 22.12.1983

Nüfus kaydının iptali istemine yönelik davanın görüm ve çözümünün adli yargının görev alanına girdiği hk.

Dava; davacının nüfus kayıt defterinde mevcut bulunan ve 14.12.1959 tarihli olarak belirlenen nüfus kaydının iptali istemiyle açılmıştır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 2.maddesinde idari dava türleri sayılmış olup buna göre idare hukuku kuralları içinde tesis edilmiş idari işlemlerden, idari eylemlerden ve idari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklar Danıştay'da dava konusu edilebilir.

İdare tarafından tesis edilen bir işlemin idari işlem niteliğini kazanabilmesi için, idare hukuku ilkeleri içinde ve kamu gücü kullanılarak tesis edilmiş olması gerekmektedir.

Nüfus kayıtları üzerinde tashih ve nüfus kayıtlarının iptali gibi işlemlere ilişkin davaların özel hukuk hükümlerine göre çözümlenmesi gerekmektedir.

Belirtilen nedenle uyuşmazlığın görüm ve çözümü adli yargının görevi içinde olmakla davanın reddine karar verildi. (BŞ/MÜ)

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas : 1982/5009
Karar : 1984/271
Karar Tarihi : 16.02.1984

Medeni kanunun yürürlüğünden önce kıyılmış nikahın tesciline ilişkin adliye mahkemesince verilen kararın infazının ilgili icra ve nüfus memurluklarınca sağlanacağı, il idare kurulunca, söz konusu mahkeme kararının infazının sağlanması yolunda karar verilemeyeceği hk.

Dava, davacıların Medeni Kanunun yürürlüğe girmesinden önce kıyılmış olan nikahlarının tesciline ilişkin Asliye Hukuk Mahkemesince verilen kararın nüfusa işlenmesi yolundaki istemlerini, Nüfus Kütüğü kayıtlarının düzeltilmesine ait davalarda Medeni Kanunun 38.maddesi ile 1587 sayılı Nüfus Kanununun 11 ve 46.maddeleri uyarınca Adliye Mahkemelerinin görevli olduğu ve bu mahkemelerce verilerek kesinleşen yargı kararlarının infazının da aynı yargı çevresi içindeki İcra Memurluklarınca yapılması gerektiği gerekçesiyle reddeden İl İdare Kurulu kararının iptali istemiyle açılmıştır.

Medeni Kanunun 38.maddesinde "Hakim hükmü olmadıkça ahvali şahsiye sicilinin hiçbir kaydı tashih edilemez" ibaresine yer verilmiş olup, 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 11.maddesi de "Kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamı ve taşıdığı bilgileri değiştirecek ilave ve şerhler yapılamaz; ancak olayların aile kütüklerine işlenmesi sırasında nüfus memurlarının yaptıkları maddi hatalar, dayanağı belgelere uygun olarak düzeltilir. Ve baş memurla nüfus memuru tarafından onama şerhi verilerek imzalanır." hükmünü taşımaktadır. Yine aynı Yasanın 27.maddesi "Medeni Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce eski hükümlere göre yapıp da halen nüfus kütüklerine işlenmemiş olan evlenmeler ilgililerin mahkemedan karar almaları suretiyle aile kütüğüne işlenebilir." Hükmünü içermekte ve 46.madde ise kayıt düzeltmelerinin nasıl yapılacağı hususunu düzenlemektedir.

Yukarıda metni yazılı maddelerden de açıkça anlaşıldığı gibi nüfus kayıtlarında her türlü düzeltmenin ancak mahkeme kararı ile yapılabileceği ve söz konusu maddelerde yer alan "mahkeme hükmü" "mahkeme kararı" ibareleri ile Adli Yargı çerçevesi içindeki mahkemelerce verilen kararların kastedilmiş olduğu şüphesiz bulunduğu ve bu konudaki mahkeme kararlarının infazının da ilgili icra ve nüfus memurluklarınca sağlanması gerektiğinden bu hususun davalı idareden istenmesi yerinde değildir.

Bu durumda davalı idarenin yukarıda içeriği açıklanan dava konusu işlemi mevzuata uygun bulunmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, davanın reddine karar verildi. (BŞ/MÜ)

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas : 1982/1718
Karar : 1983/1209
Karar Tarihi : 23.05.1983

Nüfus kayıtlarının adliye mahkemesince verilmiş karar olmadan düzeltilmeyeceği hk.

Davacının Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı "yaş tashihi" davasının görev yönünden reddi ile, nüfus idaresinin davacının nüfus kağıtlarındaki değişiklik isteminin reddine ilişkin karara karşı

Danıştay'a açtığı davanın görev yönünden reddi sonucu çıkan olumsuz görev uyuşmazlığı nedeniyle; Uyuşmazlık Mahkemesinin 13.7.1981 günlü E:1980/12, K:980/11 sayılı kararı uyarınca davanın görüm ve çözümünün İdari Yargı yerinde görülmesine ilişkin kararına göre dosya incelendi, işin esasına geçildi.

Davacının gerçek doğum tarihi 1.10.1962 olduğu halde, kendisinden önce ölen 1.1.1961 doğumlu kardeşinin ölüm kaydı düşülmeden, onun yerine kesim olarak kayıtlı olduğunu ileri sürerek, nüfus idaresine yaptığı başvuru; davacıdan önce ölen kardeşinin ölüm tutanağının nüfus kütüğüne tescil edilmediğini, davacının evlenerek bir çocuğu olduğunu, ölen kardeşinin ölüm tutanağının tescili ve davacının 1.10.1962 doğumlu olarak nüfus kaydının yapılması halinde evlilik bağının kopacağı, Nüfus Kanununa ilişkin Yönetmeliğin 174.maddesine göre mahkeme kararı gerektiği gerekçesiyle nüfus idaresince reddedilmiştir.

1587 sayılı Nüfus Kanununun 11.maddesi "... kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların taşıdığı anlam ve bilgileri değiştirecek ilave ve şerhler yapılamaz; ancak olayların aile kütüklerine işlenmesi sırasında nüfus memurlarının yaptıkları maddi hatalar, dayanağı belgelere uygun olarak yapılır" hükmünü taşımaktadır. Bu yasaya göre ilişkin yönetmeliğin 174.maddesi ise "Bir çocuğun doğumdan nüfusa kayıt edilmediği ve kendisinden önce doğup ölen kardeşine ait nüfus kaydını kullandığı yolundaki iddia ve bildirimler nüfus idaresince dinlenmez ve ölüm tutanakları işleme konulmaz. Bu tür işlemler dolaylı yoldan yaş düzeltilmesini sağlayacağından ve bu da ancak mahkeme kararı ile yapılabileceğinden ilgililerden mahkemeden yaş düzeltme kararı getirmeleri istenir" hükmünü içermektedir.

Bu durumda davalı idarenin yukarıda içeriği açıklanan dava konusu işlemi mevzuata uygun bulunmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, davanın reddine karar verildi.(MS/MÜ)

— • —

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

VATANDAŞLIK

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No	: 2001/2753
Karar No	: 2003/477
Karar Tarihi	: 06.02.2003
Vekili	: Av. ...
Davalı	: Başbakanlık

Yurt dışında bulunan ve askerlik için başvurusu bulunmayan davacının adresinin tespit edilememesi nedeniyle ilan edilen çağrı üzerine yurda dönmemesi nedeniyle Türk vatandaşlığından çıkarılmasında mevzuata aykırılık bulunmadığı hk.

İstem Özet : 7.4.1999 tarih ve 23659 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 11.3.1999 tarih ve 99/12588 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi eki II. Sayılı Listenin 451 sırasında yer alan hükmün, askerlik şubesine başvurusu gerektiği yolundaki yazının kendisine ulaştırılmadığı, oturma izni aldıktan sonra süresi içerisinde bedelli askerlik için başvuruda bulunduğu, tekrar vatandaşlığa alınması için yaptığı başvuruya cevap verilmediği, vatansız olduğu iddialarıyla iptali istenilmektedir.

Savunmasının Özeti : Usul yönünden, davanın süre yönünden reddi gerektiği, esas; yönünden davacının 17.8.1989 da askerlik yoklamasının yapıldığı, 1995 yılına kadar askerlik için bir başvurusu bulunmaması nedeniyle İlçe Emniyet Müdürlüğüne yapılan araştırma sonucu yoklama kaçağı olduğu, yurt dışında bulunduğu ancak adresinin saptanamadığı, 28.8.1996'da Resmi Gazetede ilan yapıldığı, yurda dönmemesi üzerine 10.12.1996'da vatandaşlığın kaybının İçişleri Bakanlığına teklif edildiği, İçişleri Bakanlığınca yeniden yapılan araştırma sırasında kayıtlı olduğu ilçe askerlik şubesince yoklama kaçağı olduğunun bildirilmesi nedeniyle Bakanlar Kuruluna teklifte bulunulduğu, dava konusu karar ile vatandaşlığın kaybettirildiği, tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı ileri sürülerek davanın reddi gerektiği savunulmuştur.

D.Tetkik Hakiminin Düşüncesi : 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Yasasının 49 uncu maddesi 4 üncü fıkrası hükmü uyarınca bozma kararına uyulmak suretiyle davacının bilinen adresinde yapılan inceleme sonucunda yurt dışında olduğunun tesbit edilmesine karşın herhangi bir adres saptanamadığından Resmi Gazetede yapılan ilan üzerine süresinde yurda dönmeyen davacı için tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığından davanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

Danıştay Savcısının Düşüncesi : Dava, 7.4.1999 tarih ve 23659 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, ... tarih ve ... sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Eki II sayılı listenin 451. sırasında yer alan, davacının Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

Dava dosyasının incelenmesinden; yoklama kaçağı durumunda bulunan ve yapılan araştırmalarda yurtdışında olduğu saptanan davacının, üç aylık süre içinde yurda dönerek askerlik görevini yapmak üzere ilgili mercilere başvurması gerektiğinin 28.8.1996 tarih ve 22741 sayılı Resmi Gazete'de ilan edildiği, bu ilana rağmen yurda dönmediği, Milli Savunma Bakanlığınca Türk Vatandaşlığının kaybı işlemine tabi tutulmasının İçişleri Bakanlığınca önerilmesi üzerine davacı hakkında tekrar araştırma yapıldığı, ... Askerlik Şubesi Başkanlığınca yapılan yazışmalar üzerine de dava konusu işlemin tesis olunduğu anlaşılmaktadır.

Bu haliyle, muvazzaf askerlik görevini yapmak üzere üç ay içinde yurda dönmesi, aksi halde vatandaşlığının kaybettirileceği yolunda Resmi Gazete'de yapılan ilana rağmen yurda dönmeyen davacının Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesine ilişkin işlemde 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na aykırılık bulunmamaktadır.

Belirtilen nedenle, yasal dayanaktan yoksun bulunan davanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun ... tarih ve ..., sayılı bozma kararına uyularak dosyanın esası incelenip karar verilmek üzere gereği düşünüldü:

Dava, 7.4.1999 tarih ve 23659 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 11.3.1999 tarih ve 99/12588 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi eki II. Sayılı Listenin 451 nci sırasında yer alan hükmün iptali istemiyle açılmıştır.

403 sayılı yasanın 45 inci maddesinde, adresi bilinmeyen bir kişi hakkında vatandaşlığın kaybettirilmesine ilişkin işlem tesis edildiği takdirde ilgiliye bu işlemin Resmi Gazete yayın tarihinden itibaren bir yıl sonra tebliğ edilmiş sayılacağı hükmüne yer verilmiş bulunmakla birlikte davacının 1.3.2000 günlü dilekçesinde vatandaşlığı kaybettiğini öğrenmiş olduğunu beyan etmesine karşın tesis edilen işlem 7.4.1999 günlü 23659 sayılı Resmi Gazetede yayınlandığından anılan 45 nci madde hükmü uyarınca ilgilinin bu işlemi 7.5.2000 gününde tebliğ etmiş sayılacağı ve 2577 sayılı Yasanın 7 nci maddesi uyarınca bu günden itibaren 60 gün içinde dava açılacağından, 24.5.2000 gününde açılan dava süresinde olup davacının süre defii yerinde görülmemiştir.

403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 25 nci maddesi "4" fıkrasında, Yurt dışında bulunup da muvazzaf askerlik görevini yapmak veya Türkiye'de savaş ilanı üzerine, yurt dışında bulunup da yurt savunmasına katılmak için yetkili kılınmış makamlar tarafından usulen yapılacak çağrıya mazeretsiz olarak üç ay içinde icabet etmeyenlerin Türk vatandaşlığını kaybettiklerine Bakanlar Kurulu tarafından karar verileceği hükmüne yer verilmiştir.

... İli nüfusuna kayıtlı olan davacının ... Askerlik Şubesinde 17.8.1989 tarihinde son askerlik yoklaması yapılarak askerliğe elverişli olduğunun belirlendiği, davacının 1995 yılına kadar askerlik yapmak istemiyle herhangi bir başvuruda bulunmaması üzerine Bornova Kaymakamlığı

Emniyet Müdürlüğünce yapılan araştırma sonucunda davacının gösterdiği adreste babasına ulaşıldığı, yurt dışında olduğu 4 yıldır evine gelmediği, nerede olduğunu bilmediği yolundaki babasının beyanı üzerine, yoklama kaçağı olan davacının yurda dönmesi için 28.8.1996 tarih ve 22741 sayılı Resmi Gazetede ilan yapıldığı, ilan üzerine de yurda dönmemesi nedeniyle Milli Savunma Bakanlığının 10.12.1996 tarih ve 12432 sayılı yazısı ile Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesinin İçişleri Bakanlığına teklif edildiği, İçişleri Bakanlığı tarafından davacının nüfusuna kayıtlı olduğu ...'dan kaydı istenilerek tekrar soruşturma yaptırıldığı ancak ... Askerlik Şubesi Başkanlığı'nın 2.12.1997 tarihli yazısıyla davacının yoklama kaçağı olduğunun bildirilmesi ve yurda dönmediğinin saptanması üzerine Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesi için Bakanlar Kuruluna teklifte bulunulduğu ve 403 sayılı Yasanın 25 nci maddesi "4" fıkrası uyarınca dava konusu karar ile Türk vatandaşlığının kaybettirildiği anlaşılmıştır.

Usulen yapılacak çağrı'nın ne şekilde olacağı konusunda 403 sayılı Kanunda bir düzenleme bulunmamasıyla birlikte, bu kanunun uygulanmasına ilişkin Yönetmeliğin 6 ncı maddesinin (c) bendinde, usulen yapılacak çağrının Türk kanunları ile ilgilinin oturduğu yabancı memleket mevzuatının tesbit ettiği şekillerde düşünüleceği belirtilmiştir.

Yine Tebligat Kanununun 25 nci maddesinin son fıkrasında, kendisine tebliğ yapılacak kimse Türk Vatandaşı olduğu takdirde tebliğin o yerdeki Türkiye siyasi memuru veya konsolosu vasıtasıyla da yapılabileceği hükme bağlanmıştır. Tebligat Nizamnamesinin 36,46 ncı maddelerinde ise yabancı memlekette yapılacak tebligatın esasları düzenlenmiştir.

Aktarılan düzenleme karşısında, askerlik görevini yapmak için üç ay içerisinde Yurda dönmesi gerektiği yolunda yapılacak çağrının, ilgilinin Türk vatandaşlığını kaybetmesi gibi ağır sonuçlar doğurması karşısında, öncelikle kişinin bilinen adreslerinde tebliğ edilmesi gerektiği kuşkusuzdur.

Ancak dosyada mevcut bilgi belgenin incelenmesinden, davacının bilinen adresine gidildiğinde ailesinin ikamet ettiği ancak babasının ifadesinden anlaşılacağı üzere davacı hakkında nerede bulunduğu ve adresi konusunda bir bilgiye ulaşılamadığı ve 23.11.1999 tarihine kadar askerliğinin tecil edilmesi amacıyla herhangi bir başvurusunun bulunmadığı, ancak bu tarihten sonra 1.3.2000 tarihinde Askerlik Şubesini arayıp başvurusunun sonucunu sorduğunda vatandaşlığı kaybettiğini öğrendiği görülmektedir.

Bu durumda, davacının bilinen adreslerinde yapılan inceleme sonucunda, yurt dışında olduğunun saptanmasına karşın herhangi bir adres tespit edilememesi nedeniyle Resmi Gazetede yapılan ilan sonrasında tesis edilen dava konusu işlemde mevzuata aykırılık bulunmamıştır.

Açıklanan nedenlerle, davanın reddine 6.2.2003 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.
DAN-KAR-DER; SAYI:1 BŞ/ŞGK

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1999/2101
Karar No : 2001/3173
Karar Tarihi : 26.09.2001
Vekili : Av. ...
Karşı Taraf (Davacı) : ...

Çifte vatandaşlık statüsü nedeniyle ikametgah nakil belgesi ibraz edemeyen davacının bedelsiz otomobil ithalatından yararlandırılmamasında hukuka aykırılık bulunmadığı hk.

Temyiz Eden (Davalı) : Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı

İstemin Özeti : Çifte vatandaşlık statüsüne sahip olan davacının bedelsiz otomobil ithalatından yararlandırılmamasına ilişkin 1.6.1998 tarih ve 17268 sayılı davalı idare işleminin iptali istemiyle açılan dava sonucunda ... İdare Mahkemesince dava konusu işlemin iptali yolunda verilen ... tarih ve ... sayılı kararın davalı idare tarafından temyizden incelenip bozulması istenilmektedir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

D.Tetkik Hakiminin Düşüncesi : 97/9237 sayılı Bakanlar Kurulu Kararın 10. maddesiyle yetkili kılınan Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığınca çıkarılan "Bazı Şahsi Mahiyette Eşyanın Bedelsiz İthaline İlişkin Tebliğ"in 2. maddesinde, ikametgahın nakli, "kişinin şahsına ve işine ait bağlarını keserek yurda kesin dönmesi" şeklinde tanımlanmıştır. Anılan Tebliğin 10. maddesinde de, bedelsiz ithalattan faydalanılabilmesi için ikametgahın nakledildiğine ilişkin mahalli konsolosluklarımızdan alınacak belge aranmaktadır.

Çifte vatandaşlık statüsü nedeniyle Tebliğde aranılan şekilde ikametgah naklini ve 10. maddede öngörülen koşulları gerçekleştiremeyen davacının bedelsiz ithalattan yararlandırılmamasına ilişkin dava konusu işlemde mevzuata aykırılık bulunmadığından aksi yöndeki mahkeme kararının bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

Danıştay Savcısının Düşüncesi : Temyiz dilekçesinde öne sürülen hususlar, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49.maddesinin 1.fıkrasında belirtilen nedenlerden hiçbirisine

uymayıp idare mahkemesince verilen kararın dayandığı hukuki ve yasal nedenler karşısında anılan kararın bozulmasını gerektirir nitelikte görülmemektedir.

Açıklanan nedenlerle, temyiz isteminin reddiyle idare mahkemesi kararının onanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince gereği düşünüldü:

Dava, çifte vatandaşlık statüsüne sahip olan davacının bedelsiz otomobil ithalatından yararlandırılmamasına ilişkin 1.6.1998 tarih ve 17268 sayılı davalı idare işleminin iptali istemiyle açılmıştır.

... İdare Mahkemesi, dosya kapsamındaki belgelerden davacının yurda kesin dönüş yaptığının, iradesini bu yönde ortaya oyduğunun ve bedelsiz ithalata ilişkin 97/9237 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının öngörüldüğü tüm şartları taşıdığı açık olduğu, bu durumda hukuksal dayanağı olmayan genel yazı ile, davacıya tanınmış hakkın herhangi bir somut bilgi ve belgeye dayanılmaksızın sadece çifte vatandaş statüsünde olduğu gerekçe gösterilerek geri alınması yolundaki dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle işlemin iptaline karar vermiştir.

Davalı idare tarafından, davacının talebinin kesin dönüş belgesi ibraz edememesi nedeniyle reddedildiği belirtilerek anılan mahkeme kararının temyizden incelenip bozulması istenilmektedir.

4.4.1997 tarih ve 22954 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 97/9237 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına ekli "Bazı Şahsi ve Ticari Mahiyette Eşyanın Bedelsiz İthaline İlişkin Karar"ın 3. maddesinde, yurtdışında en az 24 ay ikamet ettikten sonra ikametgahlarını Türkiye'ye nakledenlerin, ikamet naklinden önceki Türkiye'ye son giriş tarihinden en az 6 ay öncesinden beri adlarına kayıtlı ve kullandıkları, motorlu özel taşıtlardan bir adedi ile motosiklet, özel uçak, helikopter ve yatlardan birer adedini ithal edebilecekleri, 10. maddesinde de, bu Kararda yer alan hususlarda tebliğler çıkarmaya, gerekli görülecek değişiklikleri yapmaya ve tedbirleri almaya, özel ve zaruri durumları inceleyip sonuçlandırmaya Gümrük Müsteşarlığı (Gümrükler Genel Müdürlüğü) nün yetkili olduğu hükme bağlanmıştır.

5.4.1997 tarih ve 22955 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 1 Seri Nolu "Bazı Şahsi Mahiyette Eşyanın Bedelsiz İthaline İlişkin Tebliğ"ın 10. maddesinde, Tebliğ kapsamı araçların ithali amacıyla yapılacak müracaat sırasında ibrazı gerekli belgeler sayılmış olup, bunların arasında "ikametgahın nakledildiğine ilişkin mahalli Konsolosluklarımızdan alınacak belge (işyeri nakli

dahil)" yer almaktadır. Anılan Tebliğin 2. maddesinde de, "ikametgahın nakli; kişinin şahsına ve işine ait bağlarını keserek yurda kesin dönmesi" şeklinde tanımlanmıştır.

Öte yandan, Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Gümrükler Genel Müdürlüğünce Gümrük Müdürlüklerine gönderilen 17.2.1998 tarih ve 5371 sayılı genel yazının 4. maddesinde de, çifte vatandaş statüsünü haiz kişilerin yurda kesin dönüş yapsalar dahi, dönüş yaptıkları ülkedeki oturma izinlerini iptal ettirmeleri mümkün olmadığından, kesin dönüş yoluyla bedelsiz otomobil ithal hakkına sahip bulunmadıkları belirtilmiştir.

Dava dosyasının incelenmesinden, Türkiye ve Avustralya olmak üzere çifte vatandaşlık statüsüne sahip olan davacının 1979 model otomobiliyle birlikte Türkiye'ye kesin dönüş yaptığı, Avustralya'daki Türkiye Konsoloslughuna başvurduğunda yetkililerce kesin dönüşle ilgili bir belge verilemeyeceğinin bildirildiği, bedelsiz ithal hakkından yararlanmak üzere davalı idareye başvurduğu, ... Otomotiv İhtisas Gümrük Müdürlüğünün 29.4.1998 tarihli yazısıyla isteğinin, Konsolosluk tasdikli "kesin dönüş belgesi" ibraz edemediğinden dolayı reddedildiği, Türkiye'nin Sydney Başkonsoloslughunun 15.5.1998 tarihli fax mesajından, Dışişleri Bakanlığının 4.3.1997 tarihli talimatı çerçevesinde, Avustralya vatandaşlığını almış olduğundan ikametgah nakil belgesi düzenlenemediği, Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Gümrükler Genel Müdürlüğüne, irade beyanıyla kesin dönüş yaptığına ilişkin taahhüdünü de içeren itiraz dilekçelerinin 1.6.1998 tarihli işlemle reddi üzerine davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Bedelsiz ithalat hakkını düzenleyen yukarıda belirtilen hükümler uyarınca, bedelsiz ithalat hakkından faydalanılabilmesi için, mahalli konsolosluktan alınacak "ikametgah nakil belgesi"nin ibrazının zorunlu olduğu ve davacının da çifte vatandaşlık statüsü nedeniyle vatandaşı olduğu Avustralya'da ikamet ve çalışma iznine sahip olması sonucunda yurda kesin dönüş yapmasının uygulamada bağlayıcı ve kesin olamayacağı açıktır.

Bu durumda, çifte vatandaşlık statüsü nedeniyle anılan Tebliğde öngörülen şekilde ikametgah naklini gerçekleştirilemeyen ve ikametgah nakil belgesi ibraz edemeyen davacının bedelsiz ithalat isteminin reddinde mevzuata aykırılık bulunmadığından, işlemin iptali yolunda verilen temyiz konu mahkeme kararında hukuki isabet görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49. maddesine uygun bulunan davalı idare temyiz isteminin kabulüne, ... İdare Mahkemesinin ... tarih ve ... sayılı kararının bozulmasına, dava dosyasının yeniden karar verilmek üzere anılan İdare Mahkemesine gönderilmesine 26.9.2001 tarihinde oybirliğiyle karar verildi. YÖ/ÖEK

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1999/1498
Karar No : 1999/6706
Karar Tarihi : 09.12.1999
Vekili : Av. ...

Karşı Taraf (Davacı) : ...
Temyiz Eden (Davalı) : İçişleri Bakanlığı

İstisnai vatandaşlığa alınmaya yönelik yasa hükümlerinden yararlanma talebinde bulunan davacının yurtdışında ikamet ettiğinden bahisle istemi reddedilmiş ise de, 403 sayılı yasada bir Türk vatandaşı ile evli olduğundan dolayı istisnai vatandaşlığa alınmak için başvurularında Türkiye’de ikamet etme zorunluluğu aranmadığından, davacı talebinin reddedebilmesinde mevzuata uyarlık bulunmadığı hk.

İstem Özet i : Davacının Türk vatandaşlığına alınması için yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan dava sonucunda ... İdare Mahkemesince dava konusu işlemin iptali yolunda verilen ... tarih ve ... sayılı kararın temyizden incelenip bozulması istenilmektedir.

Savunmanın Özet i : Yerinde olmadığı ileri sürülen temyiz isteminin reddi gerektiği savunulmaktadır.

D.Tetkik Hakiminin Düşüncesi : Temyiz isteminin reddi ile usul ve hukuka uygun bulunan mahkeme kararının onanması gerektiği düşünülmüştür.

Danıştay Savcısının Düşüncesi : Temyiz dilekçesinde öne sürülen hususlar, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49.maddesinin 1.fikrasında belirtilen nedenlerden hiçbirisine uymayıp idare mahkemesince verilen kararın dayandığı hukuki ve yasal nedenler karşısında anılan kararın bozulmasını gerektirir nitelikte görülmemektedir.

Açıklanan nedenlerle, temyiz isteminin reddiyle idare mahkemesi kararının onanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince gereği düşünüldü: Dava, davacının Türk vatandaşlığına alınması için yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

İdare mahkemesince; davacının Türk vatandaşı olan ... ile 1964 yılından beri evli olduğu, Türk vatandaşlığına alınması için başvurusunun ise, halen Almanya'da ikamet ettiği, durumunun Yasa ve Yönerge hükümlerine uygun olmadığı belirtilerek reddedildiğinin anlaşıldığı, 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 7. maddesinde, anılan yasanın "b" ve "c" bentlerindeki şartlar aranmaksızın bir Türk vatandaşı ile evli olanlarla bunların reşit çocuklarının istisnai vatandaşlığa alınacaklarının açıkça belirtildiği, ayrıca Yasa ile getirilen hakların Yönerge ile kısıtlanmasının mümkün olmadığı anılan yasal düzenleme uyarınca davacının Türk vatandaşlığına alınması isteminin reddedilmesinde mevzuata uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.

Davalı idare tarafından yerinde olmadığı ileri sürülen anılan idare mahkemesi kararının temyizden incelenerek bozulmasını istemektedir.

İdare ve Vergi Mahkemelerinin nihai kararlarının temyizen bozulması 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 3622 sayılı Yasayla değişik 49.maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı halinde mümkündür.

Temyizen incelenen ve yukarıda özetlenen gerekçelere dayalı olarak verilen ... İdare Mahkemesinin ... tarih ve ... sayılı kararı, usul ve hukuka uygun olup, bozma nedeni bulunmadığı anlaşıldığından, temyiz isteminin reddine ve anılan kararın onanmasına, 9.12.1999 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.YÖ/ÖEK

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1998/2237
Karar No : 1999/861
Karar Tarihi : 16.03.1999

403 sayılı kanunun istisnai vatandaşlığa alınma koşullarını taşıyan davacının, durumunun karar verilmek üzere İçişleri bakanlığınca bakanlar kuruluna teklifi gerekirken yönerge hükmüne dayanılarak reddinde hukuka uyarlık bulunmadığı hk.

Fransız tabiiyetli olup Türk Vatandaşı ile evli olan davacının, Türk Vatandaşlığına geçme isteğinin davalı idarece reddine ilişkin ... tarih ve 18978 sayılı işlemin iptali istemiyle açılan dava sonucunda, ... İdare Mahkemesince, dava konusu işlemin iptali yolunda verilen ... tarih ve 1997/1282 sayılı kararın davalı idare tarafından temyizen incelenip bozulması istenilmektedir.

... İdare Mahkemesi; 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 6.maddesinde genel olarak vatandaşlığa alınma koşullarının belirlendiği, aynı Kanunu'nun istisnai vatandaşlığa alınma başlığını taşıyan 7. maddesinde ise, bu maddede belirtilen hallerde, 6.maddenin (b) ve (c) bentlerindeki şartlar aranmaksızın yabancıların istekleri üzerine İçişleri Bakanlığı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu'nun kararıyla Türk Vatandaşlığına alınabileceklerinin belirtildiği, Fransız tabiiyetli olan davacının 1964 yılında Türk Vatandaşı dış doktoru ...'la evlenip 1971 yılından bu yana eşiyile birlikte Almanya'da yaşadıkları, ... tarihli dilekçeyle aile durumunu belgeleyerek T.C. Nurnberg Başkonsolosluğundan yaptığı başvuruyla Türk Vatandaşlığına alınması isteğinde bulunduğu, anılan Başkonsolosluğun ... tarih ve ... sayılı yazısında, adı geçenin Türk Vatandaşlığına alınmasında sakıncalı bir durumunun müşahade edilmediğinin bildirildiği, ancak İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün dava konusu edilen ... tarih ve ... sayılı işlemiyle adı geçenin vatandaşlık mevzuatının öngördüğü koşulları taşımadığı savıyla isteğinin reddedildiği, ancak davalı idarenin savunmasında davacının vatandaşlığa alınmasına engel bir halinin ortaya konulmadığı, yasayla tanınmış olan bir hakkın yönergeyle ortadan kaldırılamayacağı, bu durumda 403 sayılı Kanun'un istisnai vatandaşlığa alınma koşullarını taşıyan davacı hakkında anılan yasa hükmü gereğince, bir karar verilmek üzere İçişleri Bakanlığınca Bakanlar Kuruluna teklifi gerekirken reddinde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemi iptal etmiştir.

Davalı idare tarafından; devletin egemenlik haklarını ilgilendiren vatandaşlığa alma konusunda takdir yetkisine sahip Bakanlar Kurulu'nun, ... ve ... sayılı kararıyla kabul ettiği "çok gizli" nitelikli "Vatandaşlıkla İlgili Kanunların Uygulanmasına İlişkin Yönerge" de, Türkiye'de ikamet etme şartının arandığı belirtilerek, anılan Mahkeme kararının temyizen incelenip bozulması istenilmektedir.

İdare ve Vergi Mahkemelerinin nihai kararlarının temyizen bozulması 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 3622 sayılı Yasayla değişik 49.maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı halinde mümkündür.

Temyizen incelenen ve yukarıda özetlenen gerekçelere dayalı olarak verilen ... İdare Mahkemesinin ... tarih ve 1997/1282 sayılı kararı, usul ve hukuka uygun olup, bozma nedeni bulunmadığı anlaşıldığından, temyiz isteminin reddine ve anılan kararın onanmasına, karar verildi. (MT/ES)

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1997/6269
Karar No : 1999/4803
Karar Tarihi : 12.10.1999

Türk vatandaşı ile evlenen evlenme beyannamesinin alt köşesine "Türk vatandaşlığına geçiyorum." şeklinde şerh düşen yabancı uyruklu davacının, dilekçe verme şartını yerine getirmediğinden bahisle Türk vatandaşlığına alınmamasında hukuka uyarlık olmadığı hk.

Türk Vatandaşı ile evlenen Romen asıllı davacının, Vatandaşlık Kanununun 42/a maddesi uyarınca işlenen nüfus kaydının silinmesine ilişkin ... günlü ve ... sayılı işleminin iptali istemiyle açılan dava sonucunda; Ankara 7. İdare Mahkemesince verilen 7.5.1997 tarih ve 1997/460 sayılı kararın temyizen incelenip bozulması davalı idare tarafından istenilmektedir. Açılan bu dava sonunda ... İdare Mahkemesince; 403 sayılı Vatandaşlık Kanunu'nun evlenmede vatandaşlıkla ilgili beyanı düzenleyen 42. maddesi uyarınca, evlenme evlendirmeye yetkili Türk makamları önünde yapıldığı takdirde evlenme sırasında o makama bir beyanla yapılacağı, aynı Yasanın 44. maddesinde ise "Bu kanuna göre alınan kararlarda, maddi bir hata bulunduğu sonradan anlaşılırsa, bu kararı veren makam düzeltme veya değiştirme kararı verilebilir." hükmünün yer aldığı, dava dosyasının incelenmesinden; davacı tarafından, evlenme beyannamesinin alt köşesine "Türk Vatandaşlığına geçiyorum." şeklinde bir şerhin düşüldüğünün, davalı idarece, Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 42. maddesinde öngörüldüğü şekilde davacının bir beyanının olmadığı, kanunda öngörülen şarta uyulmadığı ileri sürülerek dava konusu işlemle nüfus kaydının silindiğinin anlaşıldığı, davalı idarenin anılan Yasanın 44. maddesi anlamında bir maddi hata olması durumunda bir mahkeme hükmü olmadan kendiliğinden bir düzeltme işlemi yapabileceği, uyuşmazlık konusu olayda ise hatalı olduğu ileri sürülen bildirimde göre yapılan işlemin bir maddi hata oluşturmadığı, davalı idarece ilk işlemde bir eksiklik olduğu ileri sürüldüğünden, Adliye

Mahkemelerinden alınacak bir hükümle ancak işlem tesis edilebileceği gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.

Davalı idare, hukuka aykırı olduğu savıyla anılan temyize konu kararın bozulmasını istemektedir. 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 42/a maddesinde, evlenme yoluyla Türk Vatandaşlığına geçmek isteyen kişinin, evlenme sırasında yazılı beyanı bulunması gerektiği hükmü yer almıştır. Dosyanın incelenmesinden, davacının evlenme sırasında, evlenme beyannamesinin sol alt köşesine "Türk Vatandaşlığına geçiyorum. "Şeklinde şerh düşerek bunu imzaladığının, böylece iradesini ortaya koyduğunun Yasada aranan şekil şartının gerçekleştiğinin anlaşıldığı, bu durumda davalı idarece ayrıca yazılı beyan bulunmadığı yönünden davacının nüfus kaydının silinmesinde hukuki isabet bulunmamaktadır. Açıklanan nedenle, temyizen incelenen ... İdare Mahkemesinin ... tarih ve 1997/460 sayılı kararı, usul ve hukuka uygun olup, bozma nedeni bulunmadığı anlaşıldığından, temyiz isteminin reddine ve anılan kararın davalı idarenin Adliye Mahkemelerinden alınacak bir hükümle yeniden işlem tesis edebileceği yolundaki gerekçenin çıkarılması suretiyle ve yukarıda belirtilen gerekçeyle onanmasına karar verildi.

MT/ES (DAN-DER; SAYI:103)

— • —

İdari Dava Dairesinden:

Esas No : 1996/675
Karar No : 1998/528
Karar Tarihi : 13.11.1998

Her Türk erkek vatandaşının bilinçli bir Türk vatandaşı olarak askerlik ile ilgili yükümlülüğünün gereklerini yerine getirmesi açık olduğundan bu yükümlülüğünü yerine getirmeyen davacıya yapılan tebligatta usulüne uygun bulunduğundan, bakanlar kurulu kararı ile vatandaşlıktan çıkarılmasında mevzuata aykırılık bulunmadığı hk.

Davacının, Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesine ilişkin 5.1.1989 günlü, 89/13668 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının iptali istemiyle açtığı dava sonucunda, Danıştay Onuncu Dairesince verilen ve dava konusu işlemin iptaline ilişkin bulunan 26.3.1996 günlü, 1996/1671 sayılı kararı, davalı idare temyiz etmektedir.

403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 25/ç maddesinde; Yurt dışında bulunup da muvazzaf askerlik görevini yapmak veya Türkiye'de savaş ilanı üzerine Yurt savunmasına katılmak için, yetkili kılınmış makamlar tarafından usulen yapılacak çağrıya mazeretsiz olarak üç ay içinde icabet etmeyenlerin Türk vatandaşlığını kaybettiklerine Bakanlar Kurulu tarafından karar verilebileceği hükmü yer almıştır.

Danıştay Onuncu Dairesince, 403 sayılı Kanununun 25/ç maddesinde yer alan usulen yapılacak çağrının ne şekilde olacağı konusunda 403 sayılı Kanunda bir düzenleme bulunmamakla birlikte, bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmeliğin 6.maddesinin (c) bendinde, usulen yapılacak çağrının Türk kanunları ile ilgilinin oturduğu yabancı memleket mevzuatının tespit ettiği

şekillerde düşünüleceğinin belirtildiği, yine Tebligat Kanununun 25.maddesinin son fıkrasında kendisine tebliğ yapılacak kimse Türk vatandaşı olduğu takdirde, tebliğin o yerdeki Türkiye siyasi memuru veya konsolosu vasıtasıyla da yapılabileceğinin hükme bağlandığı, Tebligat Nizamnamesinin 36-46 maddelerinde ise yabancı memlekette yapılacak tebligatın esaslarının düzenlendiği, aktarılan düzenleme karşısında, askerlik görevini yapmak için üç ay içerisinde yurda dönmesi gerektiği yolunda yapılacak çağrının, ilgilinin Türk vatandaşlığını kaybetmesi gibi ağır sonuçlar doğurması karşısında, öncelikle kişinin bilinen adreslerinde tebliğ edilmesinin gerektiği, yurt dışı öğrenciliğinin tanınmasına ilişkin olarak Milli Eğitim Bakanlığınca düzenlenen belgede ve yine celp için çağrı pusulasının tebliğinde davacının Yurt dışı adresinin belirtildiğinin anlaşıldığı, bu durumda, davacının bilinen adresinde tebligat yapılmaksızın ve Yurt dışı adresi araştırılmaksızın, yalnızca Resmî Gazete yoluyla yapılan ilanın tebligat sonrası askerlik görevini yapmak üzere üç ay içinde Yurda dönmediğinden bahisle vatandaşlığının kaybettirilmesinde hukuka uygunluk bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verildiği anlaşılmaktadır.

Temyiz dosyasının incelenmesinden, 1960 doğumlu olan davacının, 1980 yılında lise öğrenimini bitirdiği, 1982 yılında yurt dışında öğrenim görmek için Milli Eğitim Bakanlığına başvurduğu, 11.10.1982 tarihi itibarıyla isteminin kabul edildiği, askerlik şubesi tarafından gönderilen celp için çağrı pusulasının davacının babasına 22.2.1983 de tebliğ edildiği, çağrı pusulasına davacının Suriye'deki adresinin yazdırıldığı, babasının da çağrı pusulasını sahibine ulaştıracağını bildiren şerhin altını imzaladığı 1983 tarihinden sonra davacının, yurt dışında öğrenci olduğuna ilişkin herhangi bir belgeyi askerlik şubesine göndermediği, 1986 yılından itibaren yoklama kaçağı olarak takibe alınan ilgili hakkında 21.6.1987 tarih ve 19494 sayılı Resmî Gazete ile üç ay içinde yurda dönmediği takdirde Türk vatandaşlığının kaybettirileceğinin ilanen duyurulduğu, ve aradan 18 ay geçtikten sonra 5.1.1989 günlü, 89/13668 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yapılan tebligata rağmen yükümlü olduğu askerlik görevini yapmak üzere yurda dönmeyen davacının 403 sayılı Kanunun 25/ç maddesi uyarınca Türk vatandaşlığının kaybettirilmesine karar verildiği anlaşılmaktadır.

Yurt içinde yüksek öğrenim yapanlar okudukları okullardan temin ettikleri belgeler ile öğrenciliklerinin devam ettiğini askerlik şubelerine bildirdikleri, yurt dışında ise okullarından aldıkları belgeleri bağlı buldukları İçişleri Bakanlığının temsilciliği kanalıyla askerlik şubelerine gönderdikleri, davacının yurt dışında öğrenci olduğuna ilişkin belgeyi bütün yazışmalara rağmen 6.6.1983 tarihinden sonra askerlik şubesine göndermediği, aynı şekilde öğrenim durumu ile ilgili herhangi bir belgeyi de ibraz etmediği, kaldı ki davacı okuldan mezun oldu ise mezuniyetini takiben askerliğine karar aldırarak yükümlü bulunduğu, her Türk erkek vatandaşının bilinçli bir Türk vatandaşı olarak askerlik ile ilgili yükümlülüğünün gereklerini yerine getirmesi gerektiği açık olduğundan bu yükümlülüğünü yerine getirmeyen davacıya yapılan tebligat da usulüne uygun olduğundan, Bakanlar Kurulu Kararı ile vatandaşlıktan çıkarılmasında mevzuata aykırılık bulunmamıştır.

Açıklanan nedenlerle, davalı idarenin temyiz isteminin kabulüne, Danıştay Onuncu Dairesinin 26.3.1996 günlü, 1996/1671 sayılı kararının BOZULMASINA, dosyanın Danıştay Onuncu Dairesine gönderilmesine, karar verildi. (MT/NÇ) (DAN-DER; SAYI:99)

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1996/2993
Karar No : 1997/4168
Karar Tarihi : 06.11.1997

1- Türk vatandaşlığına alınıp alınmama konusunda 403 sayılı yasa ile idareye tanınan takdir yetkisinin, devletin hükümlerlik hakkının bir sonucu olduğu;

2- Devletin genel güvenliği ve siyasi çıkarları dikkate alınarak, 403 sayılı yasanın tanıdığı takdir yetkisi çerçevesinde davacı hakkında tesis olunan işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı hk.

Ürdün uyruklu olan davacının, T.C Vatandaşlığına alınması isteminin reddine ilişkin ... tarih ve ... sayılı işlemin iptali istemiyle açılan dava sonucunda Ankara 4. İdare Mahkemesince dava konusu işlemin iptali yolunda verilen 1995/1965 sayılı kararın temyizen incelenip bozulması istenilmektedir.

Açılan bu dava sonucunda, Ankara 4. İdare Mahkemesince, vatandaşlığa alınmak isteyenler Kanunda belirtilen şartları taşıyor olsalar bile vatandaşlığa alınıp alınmamalarının Bakanlar Kurulunun takdirine bağlı olduğu, bu takdir yetkisinin de objektif esaslara göre kullanılması gerektiği, dava dosyasının incelenmesinden; Ürdün uyruklu, 1979 yılında öğrenimi nedeniyle Türkiye'ye gelen 1985 yılında ODTÜ Kimya Mühendisliği Bölümünden mezun olan, T.C. Vatandaşı bir bayanla evli olup, bir çocuğu bulunan davacı hakkında yaptırılan soruşturma sonucunda, durumu güvenlik bakımından sakıncalı görülerek vatandaşlığa alınma talebi reddedilmiş ise de; davacı hakkında belirtilen hususların iddiadan ibaret olduğu, somut bilgi ve belgeye dayalı güvenlik bakımından sakıncalı olduğuna ilişkin bir tespitin bulunmadığı anlaşıldığından, davacının talebinin reddedilmesinde hukuka uyarlık görülmediği gerekçesiyle dava konusu işlem iptal edilmiştir.

Davalı idare tarafından, anılan idare mahkemesince verilen 1995/1965 sayılı kararın yerinde olmadığı ileri sürülerek temyizen incelenerek bozulması istenilmektedir.

Temyizen incelenen kararda da belirtildiği gibi, Türk Vatandaşlığına alınmak isteyenler kanunda öngörülen şartları taşıyor olsalar bile vatandaşlığa alınıp alınmamaları hususu Bakanlar Kurulunun takdirine bağlıdır.

Türk Vatandaşlığına alınıp alınmama konusunda idareye 403 sayılı Yasa ile tanınan takdir yetkisi, Devletin hükümlerlik hakkının bir sonucu olup; koşulları bulunan herkesin isteği halinde Türk Vatandaşlığına mutlak şekilde kabul edilebileceği yolunda mevzuatta herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Dava ve temyiz dosyasının incelenmesinden; 1979 yılında yurda giren ve 1985 yılında ODTÜ Kimya Mühendisliği Fakültesinden mezun olan, Türk bir bayanla evli olup, bir çocuğu bulunan davacının, Ürdün Büyükelçiliği Başkatibinin öldürülmesi olayına adının karışması nedeniyle 1986 yılında sınırdışı edildiği, Türk Vatandaşı ile evli oluşu nedeniyle hakkındaki yurda girme yasağının kaldırılarak kendisine ikamet izni verildiği anlaşılmaktadır.

Davacının Türk Vatandaşlığına alınması istemiyle yaptığı başvuru üzerine, hakkında yaptırılan soruşturmaya dayalı olarak vatandaşlığa alınmasının genel güvenlik bakımından sakıncalı olduğu sonucuna ulaşılarak istemi reddedilmiştir.

Bu durumda, Devletin genel güvenliği ve siyasi çıkarları dikkate alınarak, 403 sayılı Yasanın tanıdığı takdir yetkisi çerçevesinde davacı hakkında tesis edildiği anlaşılan işlemde hukuka aykırılık bulunmamakta olup; dava konusu işlemin iptali yolundaki temyize konu kararda hukuki isabet görülmemiştir.

Açıklanan nedenle, davalı idarenin temyiz isteminin kabulü ile Ankara 4. İdare Mahkemesince verilen ... tarih ve 1995/1965 sayılı kararın bozulmasına; karar verildi.
(KT/ES) (DAN-DER; SAYI:96)

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1996/8749
Karar No : 1994/5083
Karar Tarihi : 26.12.1996

Vatandaşlığa yeniden alınma isteminin reddi işlemin yargı kararıyla iptal edilmiş olması nedeniyle bu işlemde doğan zararın tazmini gerektiği; 2- Vatandaşlığın kaybettirilmesi işlemine karşı açılan davanın süre aşımından reddedilmiş olması nedeniyle bu işlemde doğduğu ileri sürülen zararın tazmini istemiyle açılan davanın esasının incelenemeyeceği hk.

Davacı; Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesinden sonra yeniden vatandaşlığa alınması yolunda yaptığı başvurunun reddedildiğini, bu işlemin hukuka aykırı bulunarak iptal edildiğini ve ancak iptal kararından sonra yeniden vatandaşlığa alındığını, başvurduğu tarihte hukuka aykırı olarak vatandaşlığa yeniden alınmamış olmasından dolayı ... lira maddi ve ... lira manevi zarara uğradığını öne sürerek anılan miktarın idareden tahsiline karar verilmesi istemiyle bu davayı açmıştır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 12. maddesinde yer alan kural uyarınca idari işlemlerden doğduğu öne sürülen zararların tazmini istemiyle iptal davasının karara bağlanmasından sonra tam yargı davası açılması mümkündür.

Davacının vatandaşlığa yeniden alınma isteminin reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açtığı dava sonunda Dairemizin 1991/2653 sayılı kararıyla işlem iptal edilmiş, Dairemizin kararı temyiz incelemesi sonunda Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun 1994/242 sayılı kararıyla onanmıştır. Anılan onama kararının davacı vekiline 6.7.1994 tarihinde tebliğ edilmesi üzerine 22.8.1994 tarihinde açılan tam yargı davasında yukarıda sözü edilen kural uyarınca süre aşımı bulunmamakta olup; davalı idarenin bu yöndeki iddiası yerinde görülmemektedir.

Dosyanın incelenmesinden; Türk Vatandaşlığı kaybettirilen davacının anılan işlemin kaldırılması ve yeniden Türk Vatandaşlığına alınması isteminin reddedilmesi üzerine bu işlemin iptali istemiyle açtığı dava sonunda Dairemizin 1991/2653 sayılı kararıyla vatandaşlığının kaybettirilmesi kararının kaldırılması isteminin reddine ilişkin işlemin iptali isteminin süre aşımı yönünden reddine, yeniden vatandaşlığa alınma isteminin reddine ilişkin işlemin iptaline karar verilmiş olduğu ve bu iptal kararının Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun 1994/242 sayılı kararıyla temyiz incelemesi sonunda onandığı, 1996/536 sayılı kararla da karar düzeltme isteminin reddedildiği anlaşılmaktadır.

Olayda hukuka aykırılığı kesinleşen yargı kararıyla sabit olan işlem nedeniyle idarenin tazmin sorumluluğu bulunmaktadır. Ancak maddi zarar mal varlığından eksilme veya mal varlığında çoğalma olanağından yoksunluk olarak tanımlanmakta olup, tazmini gereken zararın varlığının kabulü için mal varlığından eksilmenin veya çoğalma olanağından yoksunluğun ihtimali olmayıp gerçekleşmiş veya gerçekleşmesinin kuvvetle muhtemel olması gerekmektedir.

Davacı yeniden vatandaşlığa alınma isteminin reddine ilişkin işlem nedeniyle devlet memurluğundan 3 yıl maaş alamadığını, emeklilik hizmet süresinin eksik kaldığını, memur yardımlaşma kurumu kesintilerini geri alamadığını, ... isimli Yapı Kooperatifindeki üyelik haklarını kaybettiğini; bu olgulardan dolayı maddi zararının doğduğunu ileri sürmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi idari işlemde doğan zararın tazminine hükmedilebilmesi için ortada gerçekleşmiş bir zararın olması gerekmektedir. Davacının 3 yıl maaş alamadığı iddiası devlet memurluğuna yeniden gireceği varsayımına dayandığından bu konuda gerçekleşmiş bir zarardan ve idarenin tazmin sorumluluğundan söz edilemez.

Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesi işlemi hukuken kesinleşen ve daha sonra yargı kararı üzerine yeniden vatandaşlığa alınan davacının Ankara 6. İdare Mahkemesinde açtığı dava sonunda Türk Vatandaşlığını yeniden kazandığı tarihten sonraki 25.5.1989 - 9.2.1990 tarihleri arasındaki sürenin emekliliğe tabi hizmetten sayılmasına anılan mahkemenin 25.5.1995 tarih ve 1995/884 sayılı kararıyla karar verilmiş olduğundan emeklilik hizmet süresinin eksik kaldığından dolayı zarara uğradığı iddiasına itibar edilemez.

Öte yandan davacının 25.5.1989 tarihinden önceki sürelerinin emekliliğe tabi hizmetten sayılmaması, memur yardımlaşma kesintilerini geri alamaması ve ... isimli Yapı Kooperatifindeki üyelik haklarını kaybettiğine ilişkin olgular davacının süresinde başvuruda bulunup gerekirse dava açmamasından meydana geldiği için bu iddialardan dolayı idarenin tazmin sorumluluğu söz konusu olamaz.

Vatandaşlığa yeniden alınmama işlemi nedeniyle uğranıldığı ileri sürülen manevi zarara gelince; Türkiye Cumhuriyetinin insan haklarına saygılı hukuk devleti olma niteliğinin doğal sonucu olarak idare, kamu hizmetinin yürütülmesi sırasında Anayasayla güvence altına alınan kişi hak ve özgürlüklerinin zedelenmemesi için gerekli her türlü önlemi almakla görevlidir. Hukuk devleti ilkesi uyarınca faaliyetlerini hukuka uygun biçimde yürütmek zorunda olan idarenin hukuka aykırı eylem yapması, işlem tesis edilmesi kural olarak hizmet kusuru oluşturur. Hukuka aykırı işlem veya eylemleriyle bir hakkın ihlaline neden olan, bu şekilde hizmeti kusurlu işleten idarenin ortaya çıkan hak ihlalinin gidermesi doğan zararı tazmin etmesi gerekmektedir. Bir kamu hizmetinin yürütülmesi sırasında hukuk kurallarının uygulanması dışında kişi haklarının zedelenmiş olması, hizmeti yürüten idarenin hizmet kusuru işlediğini gösterir ve tazmin sorumluluğunu doğurur.

Vatandaşlığı kaybettirilen davacının yeniden vatandaşlığa alınma istemi hukuken kabul edilemeyecek gerekçelerle idarece reddedilmiştir. Hukuka aykırı bu işlem nedeniyle hizmeti kusurlu işleten idarenin oluşan manevi zararı tazmin sorumluluğu bulunmaktadır.

Manevi tazminat mal varlığında meydana gelen bir eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı olmayıp, manevi tatmin aracıdır. Başka türlü giderim yollarının bulunmaması veya yetersiz kalışı manevi tazminatın parasal olarak belirlenmesini zorunlu hale getirmektedir. Olayın gelişimi ve sonucu, ilgilinin durumu itibarıyla manevi zarara karşılık mahkemece takdir edilecek manevi tazminatın zenginleşmeye yol açmayacak miktarda idarenin olaydaki kusurunun niteliğini ve ağırlığını ifade edecek ölçüde saptanması zorunlu bulunmaktadır.

Yeniden vatandaşlığa alınması isteminin hukuka aykırı bir şekilde reddedilmesiyle doğal kişilik haklarından olan vatandaşlık hakkını belli bir süreyle kazanamayan ve bu durumun kamuoyunda duyulmasıyla hakkında olumsuz düşünceler oluşan davacının toplumdaki her birey gibi onurlu ve saygın yaşama hakkı da zedelenmiştir. Davacının kişilik haklarının zedelenmesini, davacının geçmişteki konumu, kamuoyunda tanınan bir kişi olması davalı idarenin olaydaki kusurunu dikkate alan Kurulumuz manevi tazminatın niteliğini de göz önünde bulundurarak takdiren ... lira manevi tazminatın davalı idare tarafından davacıya ödenmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

Açıklanan nedenlerle; maddi tazminat isteminin reddine, ... lira manevi tazminatın davalı idareden alınıp davacıya verilmesine, fazlaya ilişkin manevi tazminat isteminin reddine, hükmedilen manevi tazminata yasal faiz yürütülmesi isteminin reddine, karar verildi. (MT/NÇ)

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1995/3272
Karar No : 1997/1559
Karar Tarihi : 05.05.1997

Türk vatandaşlığına alınma yolundaki ilgililerin başvurularının, mevzuata göre soruşturulacağı, sakıncalı durumu görevlerin vatandaşlığa alınmamasının devletin egemenlik haklarını ilgilendirdiğinden takdirine bağlı olduğu hk.

Ankara 9. İdare Mahkemesinin ... tarih ve 1994/1870 sayılı kararının temyizen incelenerek bozulması davacı tarafından istenilmektedir.

Ankara 9. İdare Mahkemesi 15.12.1994 tarih ve 1994/1870 sayılı kararıyla; 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 6. ve 7. maddelerinde genel olarak vatandaşlığa alınma ile istisnai vatandaşlığa alınma koşullarının sayıldığı, aynı Yasanın 11. maddesinde de, vatandaşlığa alınma dileğinde bulunan kişi hakkında bu Yasanın uygulanmasına ilişkin yönetmelikte belirlenecek esaslara göre soruşturma yapılarak gerekli koşulların bulunup bulunmadığının araştırılacağı, durumları uygun görülenlerin vatandaşlığa kabulü için Başbakanlığa teklifte bulunulacağı, uygun görülmeyenlerin başvurularının İçişleri Bakanlığınca reddedileceği hükmüne yer verildiği; yabancıların Türk Vatandaşlığına alınması ve nüfus kütüklerine Türk Vatandaşı olarak tescil edilmesinin Devletin egemenlik hakkını ilgilendirdiğinden, konunun tamamen Bakanlar Kurulunun takdirine bağlı olduğu, davalı idarenin savunma yazıları ile mahkemenin ... tarihli ara kararına yanıt olarak gönderilen belgelerin incelenmesinden, davacının başvurusu üzerine yapılan soruşturma sonucu durumunun güvenlik bakımından sakıncalı görüldüğünün anlaşıldığı, idarenin takdir yetkisini kullanarak egemenlik haklarını ilgilendiren bu konu hakkında tesis ettiği işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

Davacı, Sağlık Bakanlığı nezninde sözleşmeli tıp doktoru olarak çalıştığını, içeriğini bile bilmediği soruşturma evrakına dayanılarak vatandaşlığa alınmamasına ilişkin işlemin hukuka aykırı olduğunu ileri sürerek anılan kararın temyizen incelenerek bozulmasını istemektedir.

İdare ve Vergi Mahkemelerinin nihai kararlarının temyizen bozulması 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 3622 sayılı Yasayla değişik 49.maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı halinde mümkündür.

Temyizen incelenen ve yukarıda özetlenen gerekçelere dayalı olarak verilen Ankara 9. İdare Mahkemesinin 1994/1870 sayılı kararı, usul ve hukuka uygun olup, bozma nedeni bulunmadığı anlaşıldığından, temyiz isteminin reddine ve anılan kararın onanmasına, karar verildi.
(MT/NÇ) (DAN-DER; SAYI:94)

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1995/733
Karar No : 1997/784
Karar Tarihi : 10.03.1997

Davacının, Türk vatandaşlığını korumak kaydıyla Norveç vatandaşlığına geçmesine izin verilmesi için yaptığı başvurunun reddine ilişkin işleme karşı açılan davayı davacının geçmek istediği devlet vatandaşlığına kabul edileceğini, mesleki, sınai ve ticari faaliyette bulunmasına izin verildiğini kanıtlayıcı nitelikte bulunmadığının anlaşıldığı gerekçesiyle reddinde hukuka aykırılık bulunmadığı hk.

Dava, davacının Türk Vatandaşlığını korumak kaydıyla Norveç Vatandaşlığına geçmesine izin verilmesi için yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılmıştır. Açılan bu dava sonucunda, Ankara 8.İdare Mahkemesince; Türk Vatandaşlığı Kanununun 22.maddesinde,vatandaşlıktan çıkmak isteyen kişinin aynı zamanda başka bir devlet vatandaşı ise kendisine çıkma belgesinin derhal verileceğini, başka bir devlet vatandaşı değil ise İçişleri Bakanlığınca kendisine bir izin belgesi, ilgili yabancı devlet vatandaşlığını kazandığını belirten belgeyi getirmediğinde de çıkma belgesi verileceğinin hükme bağlandığı, Vatandaşlık Kanununu Uygulama Yönetmeliğinde yer alan düzenlemeye göre de, ilgilinin başka bir Devlet vatandaşlığına kabul edileceğine dair inandırıcı belirtilerin bulunmasının gerektiği, dosyanın incelenmesinden, davacının geçmek istediği Devlet vatandaşıyla evli olmadığını, ibraz ettiği belgelerin o devletin vatandaşlığına kabul edileceğini, mesleki, sınai ve ticari faaliyetlerde bulunmasına izin verildiğini kanıtlar nitelikte bulunmadığının anlaşıldığı, bu haliyle, davacının Türk Vatandaşlığını koruyarak Norveç Vatandaşlığına geçmek üzere izin belgesi verilmesi isteğiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Davacı, uzun yıllardır Norveç'te oturduğunu, burada çalıştığını ve emekli olduğunu, Norveç Yabancılar Dairesi'nin de vatandaşlığına geçmesi için aranan şartları taşıdığını belirttiği, tüm bunların aksine dayanan Mahkeme kararının hukuka aykırı olduğu iddiasıyla anılan kararın temyizden incelenerek bozulmasını istemektedir.

İdare ve Vergi Mahkemelerinin nihai kararlarının temyizden bozulması 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 3622 sayılı Yasayla değişik 49.maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı halinde mümkündür.

Temyizen incelenen ve yukarıda özetlenen gerekçelere dayalı olarak verilen Ankara 8.İdare Mahkemesinin 11.10.1994 tarih 1994/1338 sayılı kararı, usul ve hukuka uygun olup, bozma nedeni bulunmadığı anlaşıldığından, temyiz isteminin reddine ve anılan kararın onanmasına, karar verildi. (MT/NÇ)

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1995/6866
Karar No : 1997/591
Karar Tarihi : 26.02.1997

Vatandaşlığı kaybettirilen davacının yeniden Türk vatandaşlığına alınma isteminin zımnen reddi işlemi idari yargı tarafından iptal edildiğinden ve bu iptal kararı üzerine Türk vatandaşlığına alındığından, yeniden Türk vatandaşlığına alınma isteminin zımnen reddedildiği tarih itibarıyla Türk vatandaşlığını yeniden kazandığının kabulüyle özlük haklarının buna göre verilmesi gerektiği hk.

Dava, isteği üzerine kurumunca emekliye sevk edilen davacının 25.5.1981 - 10.2.1992 tarihleri arasında Türk Vatandaşı olmadığı belirtilerek bu tarihler arasındaki sürenin hizmetten sayılmayacağı gerekçesiyle emekliye sevk onayının iptal edilip göreve başlatılmasının istenilmesine ilişkin davalı Emekli Sandığına ve tesis olunan işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

Ankara 6. İdare Mahkemesi; Ankara Belediyesinde şef olarak görev yapan davacının görevine 31.10.1980 tarihinde 1402 sayılı yasa uyarınca son verildiği, 25.5.1981 tarih ve ... sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla da davacının Türk Vatandaşlığının kaybettirildiği, bu kararın kaldırılması ve yeniden vatandaşlığına alınması istemiyle 25.3.1989 tarihinde yaptığı başvurunun zımnen reddi üzerine açılan davada Danıştay Onuncu Dairesinin 26.9.1991 tarih ve 1991/2653 sayılı kararıyla davanın vatandaşlığın kaybettirilmesine ilişkin kısmının süre yönünden reddine, yeniden vatandaşlığına alınmama işleminin iptaline karar verildiği, davacının bu karar üzerine 10.2.1992 tarih ve ... sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla yeniden vatandaşlığına alındığı, 16.9.1992 tarihinde yeniden Ankara Büyük Şehir Belediyesinde göreve atandığı, emeklilik istemi üzerine 15.4.1993 tarihinde görevinden ayrıldığı, davalı idarece, Ankara'da sıkıyönetimin kaldırıldığı 19.7.1985 tarihi ile 1989/4 sayılı Danıştay İçtihadı Birleştirme Kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı 9.2.1990 tarihleri arasında davacının Türk Vatandaşı olmadığından bahisle 19.7.1985 - 9.2.1990 tarihleri arasındaki sürenin hizmetten sayılmayacağı ileri sürülerek emekliye sevk onayının iptal edilip davacının göreve başlatılmasının kurumundan istenilmesi üzerine bu davanın açıldığı, iptal kararlarının bir idari işlemi tesis edildiği tarih itibarıyla ortadan kaldıracağına idare hukukunun genel ilkelerinden olduğu, davacının Türk Vatandaşlığına yeniden alınmaması yolundaki işlem iptal edilmiş olduğundan bu yolda yapılan 25.3.1989 tarihli başvurunun zımnen reddedilmiş sayıldığı 25.5.1989 tarihi itibarıyla Türk Vatandaşlığına alınmama işleminin ortadan kalktığı kabulünün zorunlu olduğu, bu durum karşısında Ankara'da sıkıyönetimin kalktığı 19.7.1985 tarihinden Danıştay'ca iptal edilen zımni ret işleminin tesis edildiği 25.5.1989 tarihleri arasındaki sürenin 5434 sayılı Yasa hükümleri uyarınca hizmetten sayılmaması hukuka uygun ise de 25.5.1989 - 9.2.1990 tarihleri arasındaki sürenin hizmetten sayılarak emeklilik işlemlerinin buna göre yapılması gerektiği, öte yandan davacının 15.7.1994 tarihinde isteği üzerine emekliye sevk edilmiş olmasının kararın sonucunu değiştirecek nitelikte olmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir.

Davalı idare; 19.7.1985 - 9.2.1990 tarihleri arasındaki sürenin davacının Türk Vatandaşı olmaması nedeniyle hizmetinden sayılmayacağı iddiasıyla anılan kararın temyizen incelenip bozulmasını istemektedir.

İdare ve Vergi Mahkemelerinin nihai kararlarının temyizen bozulması 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 3622 sayılı Yasayla değişik 49.maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı halinde mümkündür.

Temyizen incelenen ve yukarıda özetlenen gerekçelere dayalı olarak verilen Ankara 6. İdare Mahkemesinin 25.5.1995 tarih 1995/884 sayılı kararı, usul ve hukuka uygun olup, bozma nedeni bulunmadığı anlaşıldığından, temyiz isteminin reddine ve anılan kararın onanmasına, karar verildi.

(MT/NÇ) (DAN-DER; SAYI:94)

— • —

Danıştay 12. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1995/2973
Karar No : 1995/2803
Karar Tarihi : 27.11.1995

657 sayılı yasanın 64.maddesine 418 sayılı KHK 'nın 4.maddesiyle eklenen fıkra hükmü uygulanarak ilgililere kademe ilerlemesi verilebilmesi için anılan maddede belirtilen kalkınmada 1.derecede öncelikli yörelere belirli bir süre ile görev yapmak üzere mecburi olarak sürekli görevle atanmış olması ve bu mecburiyetin 418 sayılı KHK 'nın yürürlüğe girdiği tarihte devam ediyor olması gerektiğinden Artvin ilindeki zorunlu hizmet süresini 418 sayılı KHK 'nın 4.maddesinin yürürlüğe girmesinden çok önce tamamlamış olan davacının anılan hükümden yararlandırılmasına olanak bulunmadığı hk.

Bitlis ilinde Nüfus ve Vatandaşlık Müdürü olarak görev yapan davacı, 657 sayılı Kanunun 64.maddesine 418 sayılı KHK ile eklenen fıkra uyarınca kendisine bir kademe verilmesi için yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle dava açmıştır.

Van İdare Mahkemesinin 29.9.1993 günlü, 1993/382 sayılı kararıyla; 657 sayılı Yasanın 64.maddesine 418 sayılı KHK'nın 4.maddesiyle eklenen fıkrada; 72.madde gereğince belirli bir süre görev yapmak üzere mecburi olarak sürekli görevle atanan Devlet memurlarından kalkınmada 1.derecede öncelikli yörelerde bulunanlara (Erzurum ve Artvin illeri dahil) bu bölgelerde fiilen çalışmak suretiyle başarılı geçirilen her iki yılın karşılığında aylık derecelerinin yükseltilmesinde dikkate alınmak üzere ayrıca bir kademe ilerlemesi daha verileceği, yıllık izinde geçirilen sürelerin fiilen çalışılmış sayılacağı, iki yıldan az sürelerin dikkate alınmayacağı hükmünün yer aldığı, olayda, Bitlis ilinde Nüfus Vatandaşlık Müdürü olarak görev yapan davacının, bu göreve 14.1.1979 günlü, 16519 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ve Nüfus Müdürlerinin hangi ilde ne kadar görev yapacağını belirleyen İçişleri Bakanlığı Nüfus Müdürleri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğine göre atanmış olması nedeniyle anılan ildeki hizmetinin 64. madde de belirtilen zorunlu hizmet sınıfından sayılması gerektiği, Maliye Bakanlığının, 64.maddenin uyuşmazlığa konu hükmünün açıklanmasını içeren ve Sağlık Bakanlığına hitaben yazılan BÜMKO-KY-10-115500-139 sayılı yazısında da, maddede mecburi hizmet süresi ile sınırlı olacağına dair bir hüküm bulunmadığından, mecburi hizmet süresinin sona ermesinden sonra tayin talebinde bulunmayıp istekleri ile bu yörelerde görev yapmaya devam edenlerle, tayin talebinde buldukları halde kurumlarınca talepleri yerine getirilmeyenlerin ve 418 sayılı KHK'nın anılan hükmünün yürürlüğe girdiği 1.5.1990 tarihinden önce mecburi hizmeti bitip de o

yörelerde görev yapmaya devam edenlerin mecburi hizmet süresi dışında geçen ve 1.5.1990 tarihinden sonraki hizmet sürelerinin 64.maddenin son fıkrası gereğince kademe ilerlemesinde değerlendirilebileceğinin belirtilmiş olması nedeniyle, davalı idarenin, 10 yıldır aynı ilde görev yapan davacının bu bölgede zorunlu olarak çalıştığı düşünülmemeyeceği yolundaki iddiasının yerinde görülmediği, mevcut hukuki düzenlemeler karşısında da kalkınmada 1.derecede öncelikli bölgede 2 yıl görev yapan davacının aylık derecesinin bir kademe eklenmek suretiyle yükseltilmemesinde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlem iptal edilmiştir.

Davalı idare, davacının 14.1.1979 günlü, 16519 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İçişleri Bakanlığı Nüfus Müdürleri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğine göre 6.12.1982 tarihinde Bitlis Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü görevine atandığını, bu yönetmeliğin 1984 yılında tamamen yürürlükten kaldırıldığını, yeni yönetmelikte ise, Nüfus Müdürleri için herhangi bir bölgede zorunlu görev yapma mecburiyeti bulunmadığını, 418 sayılı KHK ile 64.maddeye eklenen fıkranın 1.5.1990 da yürürlüğe girdiğini ve bu KHK'nin 3.maddesinde de Kararnamenin yürürlük tarihinden önce bu yörelerde geçen sürelerin dikkate alınamayacağını belirtildiğini öne sürmekte ve İdare Mahkemesi kararının temyizen incelenerek bozulmasını istemektedir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 64.maddesine 418 sayılı KHK'nin 4.maddesiyle eklenen fıkrada "...72.madde gereğince belirli bir süre görev yapmak üzere mecburi olarak sürekli görevle atanan Devlet memurlarından kalkınmada 1'inci derecede öncelikli yörelerde bulunanlara (Erzurum ve Artvin İL'leri dahil) bu yörelerde fiilen çalışmak suretiyle başarılı geçirilen her iki yılın karşılığında aylık derecelerinin yükseltilmesinde dikkate alınmak üzere ayrıca bir kademe ilerlemesi daha verilir.Yıllık izinde geçirilen süreler dikkate alınmaz "denilmekte aynı KHK'nin geçici 3.maddesinde de; "Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 4. maddesi hükmünün uygulanmasında 4. maddenin yürürlük tarihinden önce kalkınmada 1'inci derecede öncelikli yörelerde (Erzurum ve Artvin illeri dahil) geçen süreler dikkate alınmaz" hükmüne yer verilmektedir.

418 sayılı KHK'nin bu hükümlerine göre kademe ilerlemesinden yararlanabilmek için ilgili memurun maddede belirtilen kalkınmada 1. derecede öncelikli yörelere belirli bir süre görev yapmak üzere mecburi olarak sürekli görevle atanmış olması ve bu mecburiyetin 418 sayılı KHK'nin yürürlüğe girdiği tarihte devam ediyor olması gerekmektedir.

Dosyanın incelenmesinden ise halen kalkınmada 1.derecede öncelikli Bitlis ilinde Nüfus ve Vatandaşlık Müdürü olarak görev yapan davacının bu göreve 14.1.1979 günlü, 16519 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ve İçişleri Bakanlığı Nüfus Müdürlerini zorunlu bölge hizmetine tabi kılan İçişleri Bakanlığı Nüfus Müdürleri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği uyarınca 6.12.1982 tarihinde atandığı, buradaki zorunlu hizmet süresini 418 sayılı KHK'nin yürürlüğe girdiği 1.5.1990 tarihinden çok önce tamamladığının idarece ileri sürüldüğü, davacı tarafından da bunun aksinin ortaya konulmadığı, ancak aynı yerde görev yapmaya devam ettiği, bu arada Nüfus Müdürlerini zorunlu bölge hizmetine tabi kılan ve davacının Artvin iline atanmasına dayanak alınan yönetmeliğin yürürlükten kaldırıldığı, 1990 yılında yürürlüğe konulan yeni yönetmelikte de Nüfus Müdürleri için herhangi bir bölgede zorunlu görev yapma mecburiyeti getirilmediği anlaşılmıştır.

Bu durumda, davacının Artvin ilindeki zorunlu hizmet süresini 418 sayılı KHK'nin 4.maddesinin yürürlüğe girmesinden çok önce tamamlamış olması, bu KHK'nin geçici 3.maddesi ile söz

konusu 4.maddenin yürürlüğe girmesinden önce kalkınmada 1. derecede öncelikli yörelerde geçirilen sürelerin dikkate alınmayacağı belirtilmiş bulunması, 1990 yılında yayınlanan yeni İçişleri Bakanlığı memurlarının Nitelikleri ve Atama Yönetmeliğinde de nüfus ve müdürleri için zorunlu bölge hizmeti koşulu getirilmemiş olması karşısında davacının anılan hükümden yararlandırılmasına olanak bulunmadığından aksi yöndeki İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, davalı idarenin temyiz isteminin kabulü ile Van İdare Mahkemesinin 29.9.1993 günlü, 1993/382 sayılı kararının 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49.maddesinin 1/b fıkrası uyarınca bozulmasına, aynı maddenin 3622 sayılı Kanunla değişik 3.fıkrası uyarınca ve yukarıda belirtilen hususlar gözetilmek suretiyle yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın adı geçen Mahkemeye gönderilmesine karar verildi. (MT/NÇ)

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1990/2381
Karar No : 1991/2208
Karar Tarihi : 11.06.1991

Hakkında açılan ceza davası nedeniyle yurda dönmesi çağrısında bulunulup, verilen süre içinde dönmediğinden bahisle 403 sayılı yasaya göre Türk vatandaşlığını kaybettiğine karar verilen ilgilinin yurda dönmesine rağmen görülen ceza davası sonunda beraat etmiş olması karşısında, yurda dön çağrısının sebepsiz kaldığı, dolayısıyla bu çağrıya uyulmaması nedeniyle Türk vatandaşlığının kaybı yolunda tesis edilen işlemde de isabet bulunmadığı hk.

Davacının 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 25/9 maddesi uyarınca Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesine ve mallarının hazinece tasfiye edilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararının; Kanunda belirtilen vatandaşlığı kaybettirme koşullarının gerçekleşmediği, hakkında açılan kamu davasının beraatle sonuçlandığı öne sürülerek iptali istemidir.

403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 25.maddesi (g) bendinde, "yurt dışında bulunup da Türkiye Cumhuriyetinin iç ve dış güvenliği ile kanununun suç saydığı şekilde iktisadi veya mali güvenliği aleyhinde faaliyette bulunan veya yurt içinde bu tür faaliyetlerde bulunup da her ne suretle olursa olsun yurt dışına çıkan ve hakkında Türkiye'de bu nedenle kamu davası açılmasına veya ceza kovuşturmasına veya hükmün infazına olanak bulunmayan ve gelmesi için yapılan duyuruya rağmen üç ay içinde, Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde bir ay içinde yurda dönmeyenler" hakkında Türk Vatandaşlığını kaybettiklerinde Bakanlar Kurulu tarafından karar verilebileceği hükme bağlanmıştır.

Dava dosyasındaki belgelerin incelenmesinden, Cumhuriyet Savcılığınca yapılan sorgulaması sonucunda davacı hakkında TCK'nın 141/1-2, 142/1-4311,312,159,536.maddelerini ihlal suçundan Sıkıyönetim Mahkemesinde kamu davası açıldığı, sıkıyönetimin kalkması üzerine dava

dosyasının Ağır Ceza Mahkemesine gönderildiği, bu mahkemece verilen müteferrik karar ile, sanığın yurt dışında bulunması sebebiyle savunmasının tespitine ve davanın sonuçlandırılmasına olanak bulunmadığına, hakkında 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu ile yönetmelik hükümlerinin tatbiki gerektiğine karar verilerek gereği yapılmak üzere belgelerin C. Savcılığı tetkik bürosuna gönderildiği, bunun üzerine 403 sayılı Kanun ile buna ilişkin yönetmeliğin öngördüğü biçimde yapılan yurda dön duyurusuna rağmen verilen sürede yurda dönmemesi üzerine Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesine karar verildiği anlaşılmaktadır.

Ancak, Ağır Ceza Mahkemesince verilen ve sanığın yurt dışında bulunması nedeniyle savunmasının tespitine ve davanın sonuçlandırılmasına olanak bulunmadığı hakkındaki müteferrik karara rağmen dava sonuçlandırılmış ve davacı adı geçen Mahkemenin kararıyla beraat etmiştir.

Bu durumda, 403 sayılı Kanununun 25.maddesi (g) bendinde öngörülen,çağrıya uymaması nedeniyle kamu davasının sonuçlanmaması durumu olayda söz konusu olmadığı gibi, davanın sonuçlanmasıyla da çağrı sebepsiz kalmıştır.

Hal böyle olunca, davacının Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesine ve mallarının hazinece tasfiye edilmesine ilişkin işlemde isabet bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, dayanaktan yoksun bulunan dava konusu işlemin iptaline karar verildi.

(DAN-DER, SAYI:84-85) BŞ/SE

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1989/401
Karar No : 1989/1097
Karar Tarihi : 22.05.1989

Kendilerine yıl içinde toplam 40 gün hastalık izni verilen memurlara o yıl içinde bu süreyi aşan ilk ve müteakip bütün hastalık raporlarının geçerli sayılabilmesi için bunların kurumun veya il sağlık ve sosyal yardım müdürlüğünün belirleyeceği sağlık kurallarınca onaylanması gerektiği hk.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünde görevli olan davacının bir yıl içinde özürsüz olarak toplam 20 gün devamsızlığı bulunduğundan bahisle 657 sayılı Kanunun değişik 125.maddesinin E/d fıkrası uyarınca devlet memurluğundan çıkarma cezası ile cezalandırılmasına ilişkin kararın iptali istemiyle açılan dava sonucunda,İdare Mahkemesince, dosyanın incelenmesinden, davacının 1986 yılında aldığı raporlarının 1.10.1986 tarihli olanı dahil tümünün toplam süresinin 41 gün olduğu, bu raporlardan sonra alınacak raporların geçerli sayılabilmesi için Memurların Hastalık Raporlarını Verecek Hekim ve Resmi Sağlık Kurulları

Hakkındaki yönetmeliğin 8.maddesi uyarınca kurumun veya İl Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğünün belirleyeceği resmi sağlık kurullarınca onaylanması gerektiğine göre, davacının aldığı 19.12.1986 tarihli raporun kurul raporu olması gerektiği, ancak söz konusu raporun 19.12.1986 tarihli olması nedeniyle 1986 yılına isabet eden kısmı on iki gün olup 125.maddenin E/d fıkrası hükmünün bu olaya uygulanma olanağı bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptali yolunda verilen kararın bozulması istenilmektedir.

6.2.1981 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, Memurların Hastalık Raporlarını verecek Hekim ve Resmi Sağlık Kurulları Hakkında Yönetmeliğin 8.maddesinde, resmi sağlık kurullarınca düzenlenen veya onaylanan raporlara göre verilen hastalık izinleri hariç 3.maddenin (b) fıkrası uyarınca tek hakimle değişik tarihlerde düzenledikleri hastalık raporlarında gösterdikleri zorunluluk üzerine kendilerine yıl içinde toplam 40 gün hastalık izni verilen memurların o yıl içinde bu süreyi aşan ilk ve müteakip bütün hastalık raporlarının geçerli sayılabilmesi için bunların kurumun veya İl Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğünün belirleyeceği resmi sağlık kurullarınca onaylanması gerekli olduğu, 9.maddesi 2.fıkrasında, bu yönetmelik ile Devlet Memurları Tedavi Yardımı ve Cenaze Giderleri Yönetmeliğinde tespit edilen usul ve esaslara uyulmaksızın alınan hastalık raporlarına dayanılarak hastalık izni verilemeyeceği, aynı maddenin 3.fıkrasında ise, ikinci fıkrada belirtilen sebeplerle hastalık izni verilmediği halde görevlerine başlamayan memurlar izinsiz ve özürsüz olarak görevlerini terk etmiş sayılarak haklarında 657 sayılı Kanun ve değişiklikleriyle, özel kanunların bu konularla ilgili hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun değişik 125/E-d maddesinde, özürsüz olarak bir yılda toplam 20 gün göreve gelmemek Devlet Memurluğundan çıkarma cezasını gerektiren fiil ve haller arasında sayılmıştır.

Dava ve temyiz dosyasının incelenmesinden; Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünde memur olan davacının 1986 yılı içinde, 22.1.1986 tarihinde 10 gün, 19.2.1986 tarihinde 3 gün, 30.5.1986 tarihinde 10 gün, 15.8.1986 tarihinde 8 gün, 3.9.1986 tarihinde 3 gün, 1.10.1986 tarihinde 7 gün ve 19.12.1986 tarihinde 20 gün olmak üzere toplam 61 günlük istirahat raporu aldığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün yazıları ile bu raporlardan 1.10.1986 tarihli 7 günlük rapor ile 19.12.1986 tarihli 20 günlük raporun fenne ve usule uygun olup olmadığının sorulması üzerine, söz konusu raporların fenne uygun usule aykırı olduğunun Ankara Numune Hastanesi Sağlık Kurulunca bildirildiği, Memurların Hastalık Raporlarını verecek Hekim ve Resmi Sağlık Kurulları Hakkında Yönetmeliğin 8.ve 9.maddelerine aykırı olarak 1986 yılı içinde toplam 27 gün istirahat raporu aldığı gerekçesiyle 657 sayılı Kanunun 125/E-d maddesi uyarınca davalı idare Yüksek Disiplin Kurulu kararı ile davacının devlet Memurluğundan çıkarma cezasıyla tecziyesine karar verildiği anlaşılmaktadır.

Yukarıda metni yazılı yönetmelik hükümleri uyarınca, kendilerine yıl içinde toplam 40 gün hastalık izni verilen memurların o yıl içinde bu süreyi aşan ilk ve müteakip bütün hastalık raporlarının geçerli sayılabilmesi için bunların kurumun veya İl Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğünün belirleyeceği sağlık kurullarınca onaylanması gerekmekte olup; davacının bir yıl içinde 40 günlük süreyi aşan 1.10.1986 tarihli 7 günlük rapor ile 19.12.1986 tarihli 20 günlük raporun yönetmelikte belirtilen usul ve esaslara aykırı olarak alındığı, Numune Hastanesi Sağlık Kurulunca onaylanmadığı anlaşıldığından tesis edilen işlemden mevzuata aykırılık bulunmadığından, dava konusu işlemin iptali yolunda İdare Mahkemesince verilen kararda hukuka aykırılık görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, davalı idarenin 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49.maddesine uygun bulunan temyiz isteminin kabulü ile İdare Mahkemesi kararının bozulmasına; aynı maddenin 2.fikrası uyarınca işin esasına inilerek davanın reddine karar verildi.

AZLIK OYU:

657 sayılı Kanunun 125/E-d maddesinde, "özürsüz" olarak bir yılda toplam 20 gün göreve gelmemek Devlet Memurluğundan çıkarılma cezası ile tecziyeyi gerektiren fiil ve haller arasında sayılmıştır.

Davacının bir yıl içinde 40 günlük süreyi aşan istirahat raporlarından sonra aldığı 1.10.1986 ve 19.12.1986 tarihli raporlar, Numune Hastanesi Sağlık Kurulunca fenne uygun usule aykırı bulunmuş ise de; söz konusu raporlar davacının özrünü ispat eder niteliktedir.

Davalı idarece, raporların Yönetmelikte belirtilen usul ve esaslara aykırı olarak alındığı konusunda davacıya yapılan bir bildirim bulunmadığı gibi, bir özre dayalı olarak alınan raporlar nedeniyle, davacının göreve gelmediğini ileri sürmek de olanaksızdır.

Yukarıda belirtilen nedenlerle, dava konusu işlemin iptali gerekeceği görüşüyle aksine verilen çoğunluk kararına katılmıyoruz.
(DAN-DER; SAYI:76-77) BŞ/SE

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1987/56
Karar No : 1988/2324
Karar Tarihi : 26.12.1988

Türkiye cumhuriyeti Cenevre başkonsolosluğunca onaylanan davacının nüfusa kaydedilmesine dayanak oluşturan etaplı belgesinin, sahteliği kanıtlanmadığı sürece geçerli sayılacağı; söz konusu etaplı belgesi nedeni ile davacının, Lozan anlaşması ve Ankara mukavelenamesi hükümlerine göre Türk vatandaşlığının kabulü gerektiği hk.

İsviçre'de ikamet eden davacı, tapuda adına kayıtlı taşınmaz malın bir bölümünü 1972 yılında, bir bölümünü de 1980 yılında vekil tayin ettiği kişiler aracılığıyla satmıştır. Söz konusu taşınmaz malı fiilen kullanmakta olan kişiler, davacının öldüğünü, hazineye intikali gereken taşınmaz malın davacının kimliğini kullanan başka bir kişi tarafından satıldığını, ayrıca davacının ve ailesinin Türk vatandaşlığını kazanmadıklarını, nüfus kayıtlarının dayanaktan yoksun olması nedeniyle iptali gerektiğini ileri sürüp, İstanbul Millî Emlak Müdürlüğüne ve İstanbul Valiliğine 1973 yılından itibaren değişik tarihlerde başvurmuşlardır. Aynı kişiler tarafından, davacının öldüğünün tespiti istemiyle adliye mahkemesinde dava açılmış; fakat bu dava Adliye Hukuk

Mahkemesi kararıyla, davacının sağ olduğunun saptandığı belirtilerek reddedilmiştir. Anılan başvuruların Maliye Bakanlığınca inceleme konusu yapılması sonucunda, Milli Emlak Başkontrolörünce düzenlenen raporda ise, davacının ve ailesinin nüfus kayıtlarının dayanaksız olduğu, nüfus kayıtlarının iptali için dava açılması gerektiği belirtilmiştir. Bu rapor üzerine davacının ve ailesinin nüfus kayıtlarının iptali istemiyle İstanbul 10.Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açılmış; mahkemece, davacı ve ailesinin Türk vatandaşı olup olmadıkları İçişleri Bakanlığından sorulmuştur. İçişleri Bakanlığı tesis ettiği işlemde, davacı ve ailesine ait nüfus kayıtlarının dayanağı vukuat defter kayıtlarının başka kişilere ait olduğunu, davacı ve ailesinin Türk vatandaşlığına kazandıklarına ilişkin geçerli bir bilgi ve belge bulunmadığını, Cenevre Başkonsolosluğunca onaylı etaplı belgesinin Mübadele Komisyonunun "Etaplı kayıt defterinde kaydı olmadığına anlaşıldığını belirterek, davacı ve ailesinin Türk vatandaşlığına kazanmadıkları, nüfus kayıtlarını iptali ve yabancı işlemi görmeleri gerektiği sonucuna varmış; bu işlemi nüfus kayıt iptali davasına göre davasını gören adliye mahkemesine bildirmiştir. İçişleri Bakanlığının söz konusu işleminin kendisine yönelik bölümünün iptali istemiyle dava açan davacı, açtığı davanın reddi yolunda İdare Mahkemesince verilen kararın temyizden incelenerek bozulmasını istemektedir.

Anayasa 66.maddesinde belirtildiği gibi, Türk Vatandaşlığının, yasanın gösterdiği koşullarla kazanılması mümkündür. 403 sayılı Vatandaşlık yasasının 38.maddesine göre, Türk Vatandaşlığının ispatı herhangi bir şekle tabi bulunmamakta; Türkiye Cumhuriyeti nüfus sicil kayıtları, nüfus hüviyet cüzdanları, pasaport ve pasaport yerine geçen belgeler,Türk Konsolosluklarınca verilen vatandaşlık ilmi haberleri aksi sabit oluncaya kadar ilgilinin Türk Vatandaşı olduğuna karine oluşturmaktadır.

403 sayılı Yasanın 39. ve 40.maddelerinde de, bir kimsenin Türk vatandaşı olup olmadığını belirleme yetkisinin İçişleri Bakanlığınca ait olduğu; bir kişinin vatandaşlık durumunun İdari makamlar ve Danıştay dışındaki yargı organlarınca İçişleri Bakanlığınca sorulacağı hükme bağlanmıştır. İçişleri Bakanlığının yasayla verilen yetki doğrultusunda bir kimsenin vatandaşlık durumunu, bu kişinin Türk Vatandaşlığını yasanın gösterdiği koşullara göre kazanıp kazanmadığını inceleyerek, yeterli ve inandırıcı bilgi ve belgelere dayanmak suretiyle saptaması gerektiği açıktır.

Lozan Antlaşması, Türk ve Rum ahalinin mübadelesine dair Mukavelename ve 1725 Sayılı Yasayla Onaylanan Ankara Mukavelenamesi hükümleri oluşturulan "Muhtelif Mübadele Komisyonunca "İstanbul'da yerleşmiş olduğu saptanıp kendilerine "etabli" belgesi verilmiş olan Ortodoks Rumların,Türk Vatandaşlığını kazanmalarına olanak tanımıştır. Bu antlaşma ve mukavelenamelere göre muhtelif mübadele komisyonu kararları taraflar için bağlayıcı bulunmaktadır. 1725 sayılı yasayla onaylanan Ankara Mukavelenamesinde, 10.maddenin son fıkrası hükmüyle, etabli belgelerinin dağıtım şekli ve usulünü belirleme yetkisi de muhtelif Mübadele Komisyonuna bırakılmış, belirtilen konuda ayrı bir düzenlemeye gidilmemiştir. Dava konusu işlemde ileri sürülen aksine, davacının nüfus kaydının dayanıksız olmadığı, bulunmuş olan vukuat defterindeki kayıtlara göre,davacının 6.muhtelif Mübadele Tali Komisyonunca verilip, Cenevre Başkonsolosluğunca onaylanan 20.7.1932 tarihli etabli belgesi dayanak alınarak nüfusa kaydedildiği İstanbul İli Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğünce yapılan inceleme sonucu düzenlenen 14.10.1985 tarihli rapordan, Eminönü İlçesi Nüfus Müdürlüğünün 1.4.1988 tarihli Asliye Hukuk Mahkemesine gönderdiği yazısından açıkça anlaşılmaktadır. Muhtelif mübadele komisyonu kararlarının, yukarıda anılan antlaşma ve mukavelenameler uyarınca bağlayıcılığı

tartışmasız olduğuna göre, Türkiye Cumhuriyeti Cenevre Başkonsolosluğunca onaylanan, davacının nüfusa kaydedilmesine dayanak oluşturan etabli belgesinin, sahteliği kanıtlanmadığı süre geçerli sayılması zorunlu bulunmaktadır. Davalı İdarece ileri sürüldüğü gibi sadece defter kaydının bulunmaması nedeniyle söz konusu etabli belgesini geçersiz saymaya olanak görülmemektedir.

Davacının nüfusa kaydedilmesine dayanak oluşturan etabli belgesinin defter kaydı olup olmadığı Maliye Bakanlığı Milli Emlak Başkontrolünce daha sonra İçişleri Bakanlığınca değişik tarihlerde o zaman dışişleri Bakanlığına bağlı hazine-i Evrak Müdürlüğünden sorulmuştur. Hazine-i Evrak Müdürlüğünce, anılan etabli belgesinin defter kaydı olmadığı bildirilmiştir. Hazine evrak müdürlüğünün dava konusu işlemde sözü edilen İçişleri Bakanlığına gönderdiği 18.2.1985 tarihli "Elde mevcut yazışmaların tümü ile 39.000 sayılı 6 nolu muhtelif Mübadele Komisyonu etabli kayıt defteri üzerinde yapılan çok yönlü araştırmadan bu defterin 39575 numaraya kadar işlendiği, 39576 dahil defterin son hanesi olan 40.000 numaraya kadar herhangi bir kaydın işlenmediği saptanmıştır. Dolayısıyla defterin ... 39623 sayılı hanesinde herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Bu durum karşısında kaynağını söz konusu defterden almış olması lazım gelen Muhtelif Mübadele 6 nolu tali komisyonunun etabli vesikası deftere göre dayanıksız kalmaktadır." denildikten sonra, "Türkiye'deki mübadil ve gayrimübadil Türkler için Yunanistan'da toplanmış olan Muhtelif Mübadele komisyonları ile bunlara bağlı Tali Komisyonların evrak ile ilgili faaliyet tarzlarını gösterir belgeler Hazine-i Evrakta tetkike hazır belgeler arasında mevcut değildir" ifadesine yer verilmiştir.

Görüldüğü gibi Hazine-i Evrak Müdürlüğünün yazısı, elde mevcut, incelemeye hazır, eksik olduğu da açıkça belirtilen bir takım belgelerle sınırlı olarak yapılmış inceleme sonucunu içermektedir. yeni bir takım incelemeler yapma gereğini ortaya çıkaran bu yazı, Cenevre Başkonsolosluğunca onaylanmış davacıya ait etabli belgesinin sahteliğini ortaya koyacak nitelikte bulunmamaktadır. Nitekim davacının nüfus kaydını inceleyen Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğünce yapılan inceleme sonucu düzenlenen 14.10.1985 tarihli raporda, Hazine-i Evrak Müdürlüğünce defter kaydı olmadığı belirtilen 39.575-40.000 numaralar arası numara verilmiş 6.muhtelif mübadele Tali Komisyonu tarafından düzenlenmiş çok sayıda etabli belgesi olduğu, bu belgelere göre İstanbul İli İlçelerinde nüfusa kayıt işlemi yapıldığı saptanmıştır. Ayrıca Dairemizce, davacıya ait etabli belgesinin defter kayıtları konusunda belgeler üzerinde yeni bir inceleme yapılmış sonucun bildirilmesi, halen Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğüne bağlı Hazine-i Evrak Müdürlüğünden arar kararıyla istenilmiş; fakat anılan müdürlükçe, Dairemize herhangi bir yeni bilgi veya belge gönderilmemiştir.

Öte yandan davalı idare ve davalı idare yanında davaya katılan müdahiller, davacının Muhtelit Mübadele komisyonundan etabli belgesi almasının fiilen olanaksız bulunduğunu, Çünkü davacının ailesinin, Lozan Antlaşmasından önce en geç 1906 yılında Türkiyeyi terkettilerinin İstanbul Emniyet Müdürlüğü pasaport şubesinde mevcut belgelerle saptandığını, dolayısıyla etabli belgesinin sahte olduğunu ileri sürmüşlerdir. İstanbul Emniyet Müdürlüğü Pasaport Şubesindeki kayıtların noter aracılığıyla yapılan tercümesinde yeminli mütercim, düzenlediği raporda, davacı ve ailesine pasaport verilen tarihi önce 1904, sonra düzeltme beyanında 1924 ikinci düzeltme beyanında yine 1904 olarak göstermiştir. Temyizen incelenen kararda belirtilenin aksine, sağlıklı olmadığı açık olan anılan tercüme ve bu tercüme dayanak alan İstanbul Emniyet Müdürlüğü yazılarına itibar etmeye olanak görülmemektedir. Niteki davacı vekilinin tespit istemiyle yaptığı başvuru üzerine İstanbul 7.Asliye Hukuk Mahkemesince yaptırılan

bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen 12.2.1987 tarihli raporda, İstanbul Emniyet Müdürlüğü pasaport şubesindeki kayıtlarda davacı ve ailesine 1924 yılında pasaport verildiği, pasaport işlemlerine ilişkin tahkikat varakasının "Türkiye Cumhuriyeti Tebaası .." başlığını taşıması nedeniyle bu belgedeki kayıtların 1904 olmasının mümkün bulunmadığı belirtilmiştir.

Sonuç olarak davacının nüfusa kaydına dayanak oluşturan, Türkiye Cumhuriyeti Cenevre Başkonsolosluğunca onaylı etabli belgesinin sahteliği herhangi bir şekilde kanıtlanamamaktadır. Söz konusu etabli belgesinin sahteliği kanıtlanmadığı sürece geçerli sayılması zorunlu bulunduğundan, davacının, Lozan Antlaşması ve Ankara Mukavelesini hükümleri uyarınca Türk Vatandaşlığını kazanmış olduğunun kabulü gerekmektedir. Dolayısıyla İçişleri Bakanlığının, soyut ihbarlardan hareketle, yeterli ve inandırıcı bilgi ve belgelere dayanmadan davacının Türk Vatandaşlığını kazanmadığı, nüfus kaydının terkinin suretiyle davacı hakkında yabancı işlemi yapılması gerektiği yolunda tesis ettiği dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır. hukuka aykırı dava konusu işlemin iptali gerekirken, davacı tarafından açılan davayı reddeden İdare Mahkemesince verilen temyiz konusu kararda hukuki isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle davacının 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Yasasının 49.maddesine uygun bulunan temyiz isteminin kabulüne, İdare Mahkemesince verilen kararın bozulmasına, aynı yasanın aynı maddesine göre işin esasına inilerek davacının Türk Vatandaşlığını kazanmadığı yolundaki hukuka aykırı dava konusu işlemin iptaline karar verildi.
(DAN-DER, SAYI:74-75) RD/YÖ

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1987/106
Karar No : 1987/397
Karar Tarihi : 10.03.1988

İzin almaksızın başka bir devlet vatandaşlığına geçen ilgilinin, bu husus resmi makamlarca saptanmadan önce, kendiliğinden, başka bir devlet vatandaşlığını aldığını belirterek izin için başvurması halinde,hakkında izne ilişkin hükümlerin uygulanması gerekeceği hk.

1980 yılında İsveç Vatandaşlığına geçen davacının, Bakanlar Kurulu kararı ile 403 sayılı Kanunun 25.maddesi (a) bendi uyarınca Türk Vatandaşlığı kaybettirilmiş, dava da bu işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun "Kaybettirme" başlıklı 25.maddesinde Türk Vatandaşlığını kaybettiklerine Bakanlar Kurulu tarafından karar verilebilecekler arasında, söz konusu maddenin (a) bendi ile izin almaksızın kendi istekleriyle yabancı Devlet vatandaşlığını kazananlar da belirtilmiş, 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun uygulanmasına ilişkin Yönetmeliğin 36.maddesinin (a) bendinde de, Türk Vatandaşlığı Kanununun 20.maddesi ve 22.maddesinin ikinci fıkrası uyarınca izin almaksızın kendi istekleri ile başka devlet vatandaşlığını kazandığı tespit edilen kişilerin Türk Vatandaşlığını kaybettiklerine Bakanlar Kurulunca karar verilebileceği bunlardan, bu durumlarının tespitinden önce kendiliklerinden izin

için başvurular hakkında bu yönetmeliğin 31.maddesi uyarınca işlem yapılacağı hükme bağlanmıştır. Aynı yönetmeliğin 31.maddesi ile de vatandaşlıktan çıkan iznine ilişkin hususlar düzenlenmiştir.

Bu kuralların birlikte incelenmesinden, bir kişinin izin almaksızın başka Devlet vatandaşlığına geçtiğinin saptanması halinde Türk Vatandaşlığı kaybettirilebilecektir. Ancak, resmi makamlarca bu husus saptanmadan önce ilgili kişi kendiliğinden başka bir Devlet vatandaşlığını aldığını belirterek izin için başvurursa hakkında izne ilişkin hükümlerin uygulanacağı anlaşılmaktadır.

Dava ve işlem dosyasındaki belgelerin incelenmesinden, davacının 15.4.1980 tarihinde İsveç Vatandaşlığını kazandığı, 1981 yılında, 2383 sayılı Kanunla 403 sayılı kanuna getirilen değişiklikle, çifte taabiyete izin veren hükümlerden yararlanmak amacıyla, 1983 yılında askerlik görevini de yaptıktan sonra, İsveç Vatandaşlığının yeni sıra Türk Vatandaşlığını da korumak istemiyle davalı idareye başvurduğu anlaşılmaktadır.

Ancak davacıya, gerekli koşulları taşıması nedeniyle yukarıda belirtilen yönetmeliğin 31.maddesine göre işlem yapılması gerekirken bu yapılmayıp kaybettirme hükümleri uygulanmıştır ki , bu hususun mevzuata aykırı olduğu açıktır.

Belirtilen nedenlerle, hukuki dayanaktan yoksun bulunan dava konusu işlemin iptaline karar verildi. (DAN-DER SAYI:72-73) (MT/SE)

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1986/916
Karar No : 1987/2189
Karar Tarihi : 24.12.1987

Kendi isteğiyle değil, Fransız uyruklu babasına bağlı olarak doğumuyla birlikte Fransız vatandaşlığını kazanan davacının Türk vatandaşlığının izin almadan Fransız vatandaşlığına geçtiğinden bahisle kaybettirilemeyeceği hk.

Seyahat amacıyla yurtdışına çıkan davacı hakkında Türkiye Cumhuriyeti Atina Pire Başkonsolosluğu tarafından İçişleri Bakanlığına gönderilen yazıda, davacının izin almaksızın Fransız vatandaşlığına geçtiğinin anlaşıldığı, bu nedenle 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununun 25.maddesinin (a) fıkrasına göre davacı hakkında işlem yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Bu yazı üzerine, Bakanlar Kurulunca, izin almadan Fransız vatandaşlığına geçtiğinden bahisle davacının Türk vatandaşlığının 403 sayılı yasanın 25.maddesi a bendi hükmü uyarınca kaybettirilmesine karar verilmiştir. Dava, Bakanlar Kurulunun anılan kararın iptali istemiyle açılmıştır.

Dava konusu işleme dayanak alınan 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 2383 sayılı Yasa ile değişik 25.maddesinin a bendinde, izin almaksızın kendi istekleriyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazananların Türk vatandaşlığını kaybettiklerine Bakanlar Kurulu tarafından karar verilebileceği hükmü bağlanmıştır.

1952 yılında Türkiye'de doğan, babası Fransız, annesi Türk olan davacının ise, doğum tarihinde yürürlükte olan 1312 sayılı yasanın 1.maddesinde yer alan "Bir Türk babadan veya anneden Türkiye de doğan çocuk Türk'tür" hükmüne göre Türk Vatandaşlığını, Fransız uyruklu babasına bağlı olarak da, kendi iradesi dışında doğumuyla birlikte Fransız vatandaşlığını kazandığı dava dosyasında mevcut belgelerin incelenmesinden anlaşılmaktadır.

Bu durumda, kendi isteğiyle, değil Fransız uyruklu babasına bağlı olarak doğumuyla birlikte Fransız Vatandaşlığını kazanan davacının Türk Vatandaşlığının, 403 sayılı yasanın 25.maddesinin a bendi uygulanmak suretiyle kaybettirilmesine ilişkin dava konusu işlemde isabet bulunmamaktadır. Nitekim Dairemizce verilen ara kararın cevapta İçişleri Bakanlığı, davacının Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesine ilişkin dava konusu kararın iptali için gerekli işlemlerin yapılmakta olduğunu bildirmiştir.

Açıklanan nedenlerle, davanın kabulüyle davacının Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesi yolunda Bakanlar Kurulunca alınan kararın iptaline karar verildi.
(DAN-DER, SAYI:70-71) RD/SE

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1986/1906
Karar No : 1987/769
Karar Tarihi : 14.04.1987

Vatandaşlık hakkının şahsa bağlı haklardan bulunması nedeniyle bu konuda doğacak uyuşmazlıklarda dava açma hakkının münhasıran esas hak sahibine ait olacağı, vatandaşlığın kaybettirilmesi işlemi hakkında kişinin dava açma konusunda herhangi bir iradesi bulunmamasına rağmen doğrudan bir menfaati olmayan eşinin dava açma ehliyetinin olmadığı hk.

Dava, davacının eşinin sevk sırasında birliğine katılmayıp yurt dışına kaçması ve kanuni süre içerisinde yurda dönmemesi nedeniyle 403 sayılı yasanın 25/d maddesi uyarınca Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararının iptali istemiyle eşi tarafından açılmıştır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 2.maddesinin (a) bendinde iptal davalarının, İdari İşlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılacağı düzenlenmiştir.

Madde hükmünde de belirtildiği gibi, bir iptal davasında başta aranacak dava koşullarından birisi menfaat ilişkisidir. Dava açma yönünden bir menfaat ilişkisinden söz edebilmek için bu ilişkinin meşru, kişisel ve aktüel olması gereklidir.

Vatandaşlık hakkının şahsa bağlı haklardan bulunması nedeniyle bu konuda doğacak uyuşmazlıklarda dava açma hakkı münhasıran esas hak sahibine ait olacaktır. Ayrıca 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 34.maddesinde yer alan: "Kaybettirme ve çıkarma kararları şahsidir-İlgilinin eş ve çocuklarına tesir etmez" hükmü karşısında, vatandaşlığı kaybettirilen şahsın eşinin bu işlem ile doğrudan bir ilişkisi bulunmamaktadır. Ancak dolaylı olarak bir alakanın varlığından söz edilebilirse de, bu alaka ona işlem aleyhine dava açma hakkını vermez. Bi itibarla vatandaşlığın kaybettirilmesi işlemiyle doğrudan menfaat ilişkisi bulunan, hakkında işlem tesis edilen kişinin dava açma konusunda herhangi bir iradesi bulunmadığı halde, doğrudan bir menfaati olmayan eşinin söz konusu karar hakkında dava açma ehliyeti bulunmadığından, davanın reddine karar verildi.

(DAN-DER, SAYI: 68-69) RD/SE

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1982/3926
Karar No : 1985/599
Karar Tarihi : 21.03.1985

Türk vatandaşlığına alınma isteminin, 403 sayılı yasaya göre düzenlenmesi gerekli dosyanın içişleri bakanlığına gönderilmesinden sonra inceleneceğine ilişkin işlemin,dava konusu edilebilecek kesin ve yürütülmesi zorunlu nitelikte bir idari işlem olmadığı hk.

Türk kadınla evli ve iki çocuğu olan davacının Türk vatandaşlığına alınması yolundaki başvurusunun cevap verilmemek suretiyle reddedildiği ileri sürülerek, mevzuata aykırı olduğu iddiasıyla davalı idare işleminin iptali istenilmektedir.

Bir idari işlemin idari yargı yerinde iptal davasına konu yapılabilmesi için, bu işlemin kesin ve yürütülmesi gerekli işlem olması zorunludur.

İdari işlemler genellikle iki aşamada alınmakta, bunlardan biri araştırma ve hazırlık aşaması,diğeri de kesin işlem aşaması olmaktadır. İdari işlemlerden ancak son aşamadan geçmiş olanlar idari davaya konu olabilirler. Bu bakımdan hazırlık aşamasında bulunan bir işlemi bu aşamada idari yargı yerinde yargısal denetime tabi tutmak ve idari davaya konu olabilecek nitelikte kabul etmek mümkün değildir.

Davacının, Türk vatandaşlığına alınması istemi ise reddedilmiş olup; davalı idarece vatandaşlığa alınma isteminin incelenmesi için 403 sayılı yasaya göre düzenlenmesi gerekli olan dosyanın

valilik veya konsolosluk aracılığı ile Bakanlığa gönderilmesi gerektiği davacı vekiline bildirilmiştir. Davalı idarenin bu işleminin kesin ve yürütülmesi zorunlu nitelik taşımadığı açıktır.

Bu nedenle ortada kesin ve yürütülmesi zorunlu nitelikte bir işlem bulunmadan açılan davanın reddine karar verildi.

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1982/2588
Karar No : 1984/1078
Karar Tarihi : 24.05.1984

Yargı organınca Türk vatandaşı olup olmadığı sorulan kişilerin Türk vatandaşlığını muhafaza ettikleri yolunda idarece tesis olunan işlemde isabetsizlik görülmediği hk.

Davacılar aleyhine, taşınmazlara yapılan müdahalelerin önlenmesi istemiyle açılan davalarda, Asliye Hukuk Mahkemesince söz konusu davaları açan davacıların Türk vatandaşı olup olmadıkları konusunda tereddüte düşülerek, 403 sayılı Yasanın 41.maddesine göre konunun açıklığa kavuşturulması İçişleri Bakanlığından istenilmiştir. İçişleri Bakanlığı da, Mahkemeye gönderdiği yazıda adı geçenlerin Türk vatandaşlığını muhafaza ettiklerini bildirmiştir. Asliye Mahkemesinde açılan davada davalı durumunda olan davacılar, adı geçenlerin Suriye uyruklu olup, Türk Vatandaşı olmadıklarını iddia ederek, anılan İçişleri Bakanlığı işleminin iptali istemiyle bu davayı açmış bulunmaktadır.

403 sayılı Vatandaşlık Yasasının 41.maddesinde, yargı organı önünde bir kimsenin Türk Vatandaşı olup olmadığının iddia edilmesi ve yargı organı tarafından tereddüte düşülmesi halinde, bu hususun İçişleri Bakanlığının kararının ilgililerce Danıştay'da dava konusu edilebileceği hükmüne yer verilmiştir. Bu durumda, davacıların da, adliye mahkemesin de haklarında dava açan kişilerin Türk Vatandaşlığını muhafaza ettikleri yolunda, yukarıda anılan Yasa hükmü gereği İçişleri Bakanlığınca tesis edilen işlemin iptali istemiyle dava açma ehliyetlerinin bulunduğu açık olduğundan, davalı idarenin ehliyet def'i yerinde görülmemiştir.

Davalı idarece savunma ekinde gönderilen belgelerin incelenmesinden ise, yargı yerince Türk Vatandaşı olup olmadıkları konusunda tereddüte düşülen kişilerin anne ve babalarının Lozan anlaşmasından önce Halep'ten gelip Gaziantep'e yerleştikleri, nüfus kütüğüne kaydoldukları, Lozan anlaşmasının 31.maddesi gereğince hıyar haklarını Suriye lehine kullanmadıkları için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sayıldıkları, adı geçenlerin zaman zaman Suriye'ye gitmekle birlikte Türk Vatandaşlığını muhafaza ettikleri anlaşılmaktadır.

Her ne kadar adı geçenlerin aynı zamanda istekleri dışında Suriye uyruklu sayıldıkları anlaşılmakta ise de; 403 sayılı Yasada, istek dışında çift uyruklu olmak, Türk Vatandaşlığının yitirilmesi sebebi olarak gösterilmemiştir.

Bu hale göre, adı geçenlerin Türk Vatandaşlığını muhafaza ettikleri yolundaki davalı idare işleminde isabetsizlik görülmemektedir.

Açıklanan nedenlerle, yasal dayanağı olmayan davanın reddine karar verildi. RD/MÜ

— • —

Danıştay 10. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1982/404
Karar No : 1983/457
Karar Tarihi : 08.03.1983

Nüfus kaydının iptaline ilişkin dava nedeniyle adliye mahkemesince Türk vatandaşı olup olmadığı sorulan kişinin, Türk vatandaşı olmadığı, nüfus kütüğüne kanunsuz olarak yapılan kaydının silinmesi gerektiği yolunda idarece tesis edilen işlemde isabetsizlik görülmediği hk.

Dava dosyasındaki belgelerin incelenmesinden, davacının 1942 yılında Hatay ilinde nüfusa kaydolduğu ve kendisine nüfus hüviyet cüzdanı verildiği, 25.6.1969 tarihli dilekçe ile ihbarda bulunularak davacının 3 yıl önce Suriye'den geldiğinin bildirildiği, nüfus memurluğunca davacının gerçeğe aykırı bir biçimde nüfusa kaydolduğundan bahisle savcılıktan bu kaydın iptali için ilgili mahkemede dava açılması istendiği, savcılıkça 1.9.1969 tarihli iddianame ile davacı ile arkadaşlarının nüfus kayıtlarının iptali istemiyle Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açıldığı, Asliye Hukuk Hakimliğince 403 sayılı Yasa hükümlerine göre davacının Türk vatandaşı olup olmadığının İçişleri Bakanlığında sorulduğu İçişleri Bakanlığı Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü kararında ""nüfus kütüklerimize ancak vatandaşlığımızı kanun yoluyla, yetkili makam (Bakanlar Kurulu) kararıyla kazanmış olanlar kayıt edilir. Oysa incelenen dosyasında ilgilinin herhangi bir yolla Türk vatandaşlığını kazandığını gösterir bir belge bulunmadığından nüfus kütüğüne kanunsuz olarak yapılan kaydının silinmesi gerekmektedir." denildiği anlaşılmıştır.

Dava, davacının nüfus kütüğündeki kaydın silinmesi gerektiğine ilişkin İçişleri Bakanlığının söz konusu kararının iptali istemiyle açılmıştır.

Mevzuatımıza göre, ancak Türk vatandaşı olan kimseler nüfus kütüğüne kaydedilir ve kendisine nüfus hüviyet cüzdanı verilir. Nüfus kayıtları da aksi sabit oluncaya kadar kişinin Türk vatandaşı olduğuna karine teşkil eder.

Davacının Türk vatandaşı olabilmesi için 1939 tarihli Hatay Antlaşması'na göre antlaşmanın imzalandığı tarihte Hatay ilinde mütemekkin olduğu yazıyla tespit edilip kütüklerimize tescillerinin yapılmış olması gerekir. Hatay'ın anavatana ilhaki sırasında Hatay 'da mütemekkin olmayan ve Hatay vatandaşı bulunmayan kimselerin bu yoldan Türk vatandaşlığını kazanması mümkün değildir.

Ayrıca, Hatay'da 1924 yılında Fransızlar tarafından tesis edilen nüfus kütüklerinde de davacıya ilişkin bir kaydın bulunmadığı davalı idare savunmasında belirtilmektedir.

Öte yandan, davacının Türk vatandaşlığına alındığına ilişkin bir Bakanlar Kurulu Kararı da bulunmadığı davalı idarece ileri sürülmekte, davacı tarafından da bunun aksi kanıtlanamamaktadır.

Bu koşullar içinde 1939 tarihli Hatay Antlaşmasına göre Türk vatandaşı olabilmesi koşullarını taşımayan ve mevzuatımıza göre Türk vatandaşlığına alındığına dair hakkında Bakanlar Kurulu kararı bulunmayan davacının Türk vatandaşı olduğu kabul edilemez.

Davacının, 1942 yılında saklıdan Hatay ilinde nüfusa kaydolunması ve kendisine nüfus hüviyet cüzdanı verilerek Türk vatandaşlarına hasredilen bazı hakları bir süre kullanması kendisinin Türk vatandaşı olarak kabul edilmesini gerektirmez.

Açıklanan nedenle, doğumla Türk vatandaşlığını kazandığını veya Türk vatandaşlığına alındığını kanıtlayamayan davacının nüfus kaydının iptali gerektiğine ilişkin dava konusu işlemde mevzuatımıza aykırılık bulunmadığından yasal dayanaktan yoksun davanın reddine karar verildi.
RD/MÜ

— • —

Danıştay 3. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1978/788
Karar No : 1978/1032
Karar Tarihi : 21.09.1978

Göçmenlerin, "muhacir kağıdı"nı aldıkları tarihten itibaren bir yıl içinde vatandaş gibi işleme tabi tutulamayacakları ve Türk vatandaşı olma koşuluna bağlı meslek ve sanatlar yapamayacakları hk.

İstisari düşünce isteğinin konusunu, yurdumuza göçmen olarak kabul edilip tabiiyet beyannamesi imza ettiklerinden dolayı kendilerine göçmen kağıdı verilenlerin bu tarihten itibaren bir yıllık süre içerisinde ellerindeki göçmen kağıdına dayanarak, vatandaş gibi işleme tabi tutulmalarının, kanunların Türk vatandaşlarına tanıdığı haklardan yararlanabilmelerinin ve Türk vatandaşı gibi özel kuruluşlarda veya kamu hizmetlerinde çalıştırılabilmelerinin mümkün olup olmadığı hususu teşkil etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 54.maddesinin ikinci fıkrası, "Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk'tür. Yabancı babadan ve Türk anadan doğan çocuğun durumu kanunla düzenlenir." aynı maddenin üçüncü fıkrası ise "Vatandaşlık, Kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve Kanunda belirtilen hallerde kaybedilir." hükmünü taşımaktadır. Anayasamızın bu hükmüne göre bir kişinin Türk Vatandaşı sayılabilmesi için, Türk Vatandaşlığı Kanununun kabul etmiş olduğu şartları haiz olması gereklidir. Bu şartlar ise adı geçen Kanunun 1.maddesinde

- a-Türk babadan olmak;
- b-Türk anadan doğup ta babasının vatandaşlığını doğumla kazanmamış bulunmak;
- c-Türk anadan evlilik dışında doğmuş olmaktır.

Bu asli tabiiyet unsurlarının dışında, yine T.V.K hükümlerine görev, evlenme, evlat edinme ve telsik yolu ile de Türk vatandaşlığı sıfatı kazanılabilir.

Türkiye'de yerleşmek maksadı ile dışardan münferiden veya müçtemian gelmek isteyen Türk soyundan, meskun veya göçebe kişiler ve aşiretlerle, Türk kültürüne bağlı meskun kimselerin göçmen olarak Türkiye'ye gelmeleri halinde Türk Vatandaşlığını kazanmaları ise, özel hükümlere tabidir. Bu özel hükümler 2510 sayılı İskan Kanunu içinde yer almış ve göçmenlerin Türk Vatandaşlığını nasıl iktisap edecekleri bu kanunla düzenlenmiştir.

Adı geçen Kanunun 6.maddesinin (A) bendi, muhacirlerin sınırlarından girdikleri veya nakil vasıtalarıyla çıktıkları yerin en büyük mülkiye memuruna kendilerini ve ailesi fertlerini yazdırıp "muhacir kağıdı" almaya ve bir vatandaşlığa girme beyannamesi imzalamaya mecbur olduklarını, bu muhacir kağıdının "muvakkat doğum kağıdı" yerine geçeceğini ve bir yıl süre ile muteber olacağını amirdir. Aynı maddenin (B) bendi ise, bu muhacir kağıdı verilerek muhacir olarak alınanların, Bakanlar Kurulu kararı ile hemen vatandaşlığa alınmalarını emretmektedir. Ancak bu işlemler tamamlandıktan sonradır ki, göçmenler hukuken Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sayılabilirler. Nitekim İskan Muafiyetleri Tüzüğü'nün 15.maddesi göçmen ve mültecilerin vatandaşlık işlemlerinin ikmalinden sonra bir emirname ile yerleştikleri yer nüfus kütüklerine yazdırılacaklarını ve nüfus kütüklerine yazılan göçmenlerden muhacir kağıdının geri alınarak kendilerine pulsuz nüfus cüzdanı verileceğini açıkça belirtmektedir.

Bu nedenlerle, yurdumuza göçmen olarak kabul edilip tabiiyet beyannamesi imza ettirilerek kendilerine "muhacir kağıdı" verilenlerin, bu tarihten itibaren bir yıllık süre içerisinde, ellerindeki göçmen kağıdına ve kanunen bu belgenin muvakkat doğum kağıdı sayılmasına dayanılarak Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı gibi işleme tabi tutulmalarına ve kanunların Türk Vatandaşlarına tanıdığı bütün haklardan yararlanabilmelerine ve kamu hizmetlerinde çalıştırılmalarına hukuken imkan bulunmadığına oybirliğiyle;

Üyelerden (.....'un;) "mevzuatımızda bazı meslek ve sanatları yapabilmek için Türk Vatandaşı olmayı şart koşan hükümler mevcuttur. Bu hükümler açık ve kesin kural koyan hükümlerdir. Bu kurallara istisna teşkil edebilecek hükümlerin de aynı açıklık ve kesinlikte olması gerekir. Yorum ve kıyas yolu ile istisna getirmek hukuken olanak dışıdır. İskan mevzuatında göçmenlere iskan yardımı yapılması, ithal kolaylıkları tanınması ve bazı vergi ve resimlerden muaf tutulmalarını öngören hükümler bulunduğu, kanun koyucunun bu hükümlerle göçmenleri en kısa zamanda ekonomik güce kavuşturmayı amaçladığı doğrudur. Ancak bütün bunlar bazı meslek ve sanatların icrası için Türk Vatandaşı olmayı şart koşan hükümlere istisna teşkil eder nitelikte kabul edilemez. Kanun koyucu göçmenlerin en kısa zamanda ekonomik güce kavuşmalarını sağlayacak tedbirleri getirirken bunun tamamlayıcısı olarak tabiiyet durumlarını da ihmal etmemiş, bunların Türk Vatandaşlığına kabulüne ilişkin Bakanlar Kurulu Kararının hemen çıkarılmasını 2510 sayılı İskan Kanununun 6.maddesinde açıkça emretmiş bulunmaktadır. Görülüyor ki, Kanun koyucu bir taraftan göçmenleri en kısa sürede ekonomik güce kavuşturmayı sağlayacak düzenlemeler getirirken öte taraftan da bazı meslek ve sanatların icrası için Türk Vatandaşı olmayı şart koşan hükümleri dikkate alarak bunların Türk Vatandaşlığına alınmalarını temin edecek kararnamenin hemen çıkarılmasını hükme bağlamak suretiyle göçmenler hakkında

bazı meslek ve sanatların icrası için Türk Vatandaşı olmayı şart koşan hükümlere istisna getirmemiş, aksine o hükümlere uygun bir düzenlemeye yer vermiştir. Uygulamada göçmenlerin Türk Vatandaşlığına alınmalarının, işlemlerin uzun sürmesi sonucu gecikmesinden doğan sakıncaları Kanunun düzenlenmesine ve amacına ters düşen bir yorumla gidermeye çalışmak hukuken mümkün değildir.

Diğer yandan çoğunluk görüşünde değinilen talimatname hükmü de göçmenlerin yurda kabulü şartlarını düzenleyen hükümler arasında yer almış bulunan şartlardan birisi olup orada sayılan mesleklere sahip olan göçmenlerin Türk Vatandaşlığına alınmalarından önce Türkiye'de mesleklerini yapabileceklerine dair bir istisna hükmü teşkil etmemektedir. Kaldı ki bazı meslek ve sanatların icrası için Türk Vatandaşı olmayı şart koşan Kanun hükümlerine talimatname ile istisna getirilemeyeceği de izaha ihtiyaç göstermemektedir.

Açıklanan nedenlerle göçmenler, Türk Vatandaşlığına alınmalarına kadar mevzuatımızda yer alan hükümlerle icrası Türk Vatandaşı olma şartına bağlanan meslek ve sanatları yapamazlar." yolundaki ayrışık oyuna karşı: Anayasa Hukuku ilkelerine göre kişinin üç türlü ana hakkı vardır. Bunlar siyasi haklar (seçme seçilme ve memur olma gibi), kamu hakları ve medeni haklardır. Diğer bir deyimle siyasi haklar, amme hakları ve şahsi haklardır. Bir devletin vatandaşı olan her kişi Anayasaların ve Kanunların sınırları içinde bu haklardan yararlanabilir, Devlet Hususi Hukukuna göre ise bir devletin vatandaşı olmayan kişiler siyasi haklardan yararlanamazlar. Ancak Kanunlarla sınırlı olarak kamu haklarını kullanabilirler ve medeni haklardan (şahsi haklardan) yararlanırlar. Göçmenler de kesin vatandaşlığa kabul edilinceye kadar Devletler Hususi Hukukunun bu ana kurallarına tabi olarak kamu ve medeni haklarını kullanabilirler ve bu haklardan yararlanırlar. Kamu haklarından ne kadar ve nasıl yararlanabileceklerini ise Kanunlar gösterir.

Mevzuatımızda göçmenlerin hukuki statülerini ve bu haklardan ne oranda ve nasıl yararlanacaklarını ise 2510 sayılı Kanun ile buna dayalı Tüzük, Talimatname ve diğer mevzuat düzenlemiştir.

2510 sayılı İskan Kanununun 17.maddesi "İskan bir aileye, nüfus ve ihtiyacına göre, oturacak ev veya ev yeri, sanatkarlara ve tüccarlara ayrıca geçim getirecek dükkan veya mağaza yahut bu gibi yapı veya yeri ve mütedavil sermaye, çiftçilere de ayrıca kafi miktarda toprakla çift hayvanı, alat ve edevatı, tohumluk, ahır ve samanlık veya yeri vermekle yapılır." hükmünü taşımaktadır. Kanun koyucunun bu hükümden amacı,göçmeni en kısa zamanda üretici durumuna geçirerek, ekonomik güce sahip kılmaktır. Bir kişinin üretici durumuna geçebilmesi ve ekonomik güç kazanabilmesi için bir takım zirai, ticari, sınai veya başka ekonomik faaliyetlerde bulunabilmesi gereklidir. Kanun koyucu bunun sağlanabilmesi için aynı Kanunun 31.maddesinde göçmenlerin; sanat ve meslek erbabından olanların her türlü sanat ve meslek alat ve edevatı ile söküp getirecekleri fabrikaların dahi Türkiye'ye gümrüksüz olarak girebilmesini kabul etmek suretiyle göçmenlerin sanat ve mesleklerinin icrasını esas amaç almış bulunmaktadır.

Diğer taraftan, 2510 sayılı İskan Kanununun 2848 ve 3657 sayılı Kanunlarla muaddel 3.maddesine tevfi kan hazırlanan İskanlı ve Serbest Göçmen Kabulüne Dair Esasları Muhtevi Talimatnamenin serbest göçmenlik şartını gösteren 1.maddesinin (b) bendindeki "Türkiye'de hayatını serbestçe ve kendi imkanları ile temin edecek mali durumda ve varlıkta bulunmak; (Doktor, eczacı, avukat, mühendis gibi) serbest meslek erbabı ile herhangi bir sanat erbabı olupta

sanatlarıyla Türkiye'de hayatlarını kazanacaklarına Konsoloslarımızca kanaat edilenler bu hükümlerden müstesnadırlar." hükmü, göçmenlerin doktorluk, eczacılık, avukatlık, mühendislik gibi serbest mesleklerini ve sanatlarını yapabileceklerini açıkça göstermektedir. Halbuki Kanunlarımıza göre bu meslek ve sanatlarını Türkiye'de yapacakların Türk Vatandaşı olmalarının şart olduğu görülmektedir. Göçmenlerin bir taraftan yukarıda sayılan meslek ve sanatlarını icra edebilecekleri kabul edildikten sonra, bir taraftan da bu meslek ve sanatları yapabilmeleri için Türk Vatandaşı olmak kaydının ileri sürülmesindeki çelişki açıktır.

Serbest mesleklerin ve küçük sanatların ve bir kısım ticari faaliyetlerin ancak Türk Vatandaşları tarafından yapabileceğine dair kanunlarımızda bulunan hükümler genel hükümler olup, 2510 sayılı İskan Kanunu ve buna müteallik diğer mevzuat göçmenler hakkında özel bir Kanun mahiyetini taşımakta ve genel kanunların hükümlerine istisnalar getirmiş bulunmaktadır. Göçmenlerin hukuki durumları bu şekilde mütalaa edildiği takdirde, İskan mevzuatının kendilerine tanımış olduğu haklardan yararlanabilmeleri için, Türk Vatandaşlığına kabul edilmelerini temin eden işlemlerin tamamlanmış olması şart değildir. Çünkü göçmenler Bakanlar Kurulu kararı ile Türk Vatandaşlığına geçirilinceye kadar, Türk Vatandaşı olmamakla beraber, İskan mevzuatımızın tanıdığı haklar ve yetkilerle sınırlı olmak üzere "Türk Vatandaşlığından İstifade eden" kişilerdir. Danıştay 12.Dairesinin 20.12.1971 gün ve 1971/529 esas ve 1971/2981 sayılı kararı bu görüşü teyit etmektedir.

Bu nedenlerle, göçmenlerin 2510 sayılı İskan Kanununun ve buna dayalı diğer mevzuatın tanıdığı hak ve yetkilerle sınırlı olmak üzere, Türk Vatandaşlığından yararlanan kişi olarak, Türk Vatandaşı gibi, kendi serbest meslek ve sanatlarını icra edebilecekleri, zirai, ticari ve sınai faaliyetlerde de bulunabileceklerine oyçokluğuyla karar verildi. Genel Kurul E:1978/77,K:1979/18 Bu nedenlerle, yurdumuza göçmen olarak kabul edilip tabiyet beyannamesi imza edilerek kendilerine "muhacir kağıdı" verilenlerin, bu tarihten itibaren bir yıllık süre içerisinde, ellerindeki göçmen kağıdına ve kanunen bu belgenin muvakkat doğum kağıdı sayılmasına dayanılarak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı gibi işleme tabi tutulmalarına ve kanunların Türk Vatandaşlarına tanıdığı bütün haklardan yararlanabilmelerine ve kamu hizmetlerinde çalıştırılabilmelerine hukuken olanak bulunmadığı şeklindeki kısmının onanmasına oybirliğiyle;.....

Açıklanan nedenlerle göçmenler, Türk Vatandaşlığına alınmalarına kadar mevzuatımızda yer alan hükümlerle icrası Türk vatandaşı olma şartına bağlanıp meslek ve sanatları yapamazlar, şeklindeki azlık görüşünün kabulüne 1.2.1979 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

— • —

Danıştay 3. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1966/278
Karar No : 1966/364
Karar Tarihi : 26.09.1966

Yabancı kadınlarla evli yedek subayların, yasaca göçmen tanınmayan mülteci ve yabancıların,Türk vatandaşlığından çıkarılanlardan yeniden vatandaşlığa kabul edilenlerin askerlikle ilgili yasa hükümlerinin uygulanması hk.

1-1076 sayılı İhtiyat Zabıtları ve İhtiyat Askeri Memurları Kanununun 5099 sayılı Kanunla değiştirilen 23.maddesinin (E) fıkrasında, yabancı kız veya kadınla evli olmak veya nikahsız yaşamak yedek subay ve memurluğundan çıkarılmayı ve yaşlarına göre haklarında Askerlik Kanununun uygulanmasını gerektiren sebepler arasında sayıldığına göre askerlik hizmetinden terhis edildikten sonra yabancı kadınlarla evlenen yedek subayların, tereddüde yer vermeyecek şekilde açık bulunan mezkur hüküm gereğince, yedek subay haklarının kaldırılması,

2- 1111 sayılı Askerlik Kanununun 2850 sayılı Kanunla değiştirilen 2.maddesinin 11.fıkrasında, kanunen muhacir tanınmayan mülteciler ve ecnebilerden Türk vatandaşlığına girenlerin,vatandaşlığa alındıkları tarihte hangi yaşta iseler o yaşta yerli erat gibi askerliklerini yapacakları hükme bağlanmış durumdadır. Bu hüküm muvacehesinde, mülteci ve ecnebilerden Türk vatandaşlığına girenler hakkında yaşıtı olan Türk vatandaşları gibi işlem yapılması,

3-403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 20.maddesinde Milli Savunma Bakanlığının izni ile muvazzaf askerlik hizmetini yapmadan Türk Vatandaşlığından çıkmasına izin verilen şahsın yeniden Türk Vatandaşlığına alınması halinde askerlik hizmetini yapmakla görevli olduğu hükme bağlanmıştır.

Kanunun açık ve mutlak olan bu hükmü karşısında,bu gibi kimselerin, tabiyetinde kaldıkları memlekette askerlik yapmış olup olmadıklarına bakılmaksızın askerlik hizmetine tabi tutulmaları gerektiğine karar verildi.

GENEL KURUL E: 66/250, K:66/264

1-..... Başbakanlıktan intikal eden yazının eklerinde, yabancı kadınlarla evli bulunan bazı yedek subay adaylarının, yedek subay yetişme hakkından mahrum kalmamaları için askere sevklerinden önce evli buldukları yabancı kadınlardan mahkeme kararı ile ayrıldığı ve askerlik hizmetlerinden terhis edildikten sonra yine aynı kadınla evlenmekte oldukları görüldüğünden askerlik hizmetine sevk edilmeden evlenmiş oldukları yabancı kadınlardan ayrılan ve askerlik hizmetinden terhis edildikten sonra yine ayrıldıkları kadınlarla evlenen bu gibi yedek subayların 1076 sayılı Kanunun 23.madde (E) fıkrası hükümleri gereğince yedek subay haklarının kaldırılıp kaldırılamayacağı hususunun sorulmakta olması muvacehesinde, konunun soru çerçevesi dahilinde sonuca bağlanması kararlaştırılarak işin esası incelendi.

Anayasanın 54.maddesinin ilk fıkrası "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesTürktür" temel hukuk kuralını öngörmüş, 107 sayılı Kanunun 5099 sayılı Kanunla değiştirilen8.maddesinin(E)bendi, "yabancı kız ve kadınla evli olmak veya nikahsız yaşamak" keyfiyetini yedek subay olma şartları içinde mütalaa etmiş ve 23.maddesinin (E) bendide" yabancı kız veya kadınla evli olmak veya nikahsız yaşamak" eylemlerini yedek subaylıktan çıkarılmayı gerektiren sebepler arasında saymıştır. 5099 sayılı Kanunla değiştirilen

1076 sayılı Kanununun 8 ve 23.maddelerinin (E) bentleri, evliliğin vatandaşlık yönünden vücuda ge tirdiği sonuçlara bakmaksızın, evliliğin aktedildiği anda Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağı olmayan yani yabancı olan bir kadınla evlenmeyi menederek bu kurala uyulmamanın müeyyidelerini derpiş etmiş ve Anayasa Mahkemesi de, gördüğü davalarda bu maddelerin Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiş bulunmaktadır. Ecnebi kadınla evlendikten sonra yedek subay olmak için ondan boşanan ve terhisten sonra aynı kadınla evlenen erkeğin 23.maddenin (E) bendi muvacehesindeki durumu mütalaa konusu yapıldığından, bu hususta bir sonuca varabilmek için evlenme ve boşanmanın vatandaşlığa tesiri hususlarının da incelenmesi gerekir. Mülga 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 13.maddesinde,Türklerle evli ecnebi kadınların Türk vatandaşı olacağı ve evlenme ile tabiyeti değışmiş olan sabık ecnebi kadınların Türk kocalarından her hangi bir sebeple evlilik halinin zevaliyle ayrıldıkları tarihten üç sene zarfında tabiiyeti asliyesine rücu hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.22 Şubat 1964 günlü Resmi Gazetede yayınlanan ve yayını tarihinden üç ay sonra yürürlüğe giren 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 5.maddesiyle evlenme ile Türk Vatandaşlığının kazanılması bazı merasime tabi kılınmış ve 28.maddesi ile de "5.madde uyarınca evlenme ile Türk Vatandaşlığını kazanan kadınlar evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yıl içinde, evlenmeden önce sahip oldukları Devlet vatandaşlığını muhafaza ettikleri veya bu vatandaşlığa dönebildikleri taktirde Türk vatandaşlığından ayrılabilirler" hükmü sevk edilmiştir.

Bu duruma göre:

a) 1312 sayılı Kanunun meriyette kaldığı süre içinde evlenme ve boşanma vaki olmuş ve boşanmadan sonrada Türk tabiyetini muhafaza etmiş;

b)1312 sayılı kanunun meriyeti tarihinde bir Türk'le evlenmiş ve 403 sayılı kanunun yürürlüğü sırasında boşanmış ve bu Kanunun 28.maddesi uyarınca boşanma ile Türk Vatandaşlığından ayrılmamış;

c) 403 sayılı Kanunun yürürlüğü tarihinde evlenmiş ve evlenme ile bu kanunun 5.maddesi uyarınca Türk Vatandaşlığını kazanmış ve 28.maddeye göre boşanma ile de Türk Vatandaşlığından ayrılmamış; olan sabık ecnebi karısı ile tekrar evlenmede, bir ecnebi ile evlenme bahis konusu olmayıp Türkiye Devletine vatandaşlık bağı ile bağı olan bir Türk'le evlenme mevcut olduğundan, bu kadınların kocaları hakkında 23.maddenin (E) bendinin uygulanamayacağına, bu haller dışında anılan bendin tatbik olunmasının tabii bulunduğuna;

2-Daire kararının (2) numaralı bendinin dayandığı gerekçeler dolayısıyla aynen onanmasına

3- Daire kararının (3) numaralı bendinin dayandığı gerekçeler dolayısıyla aynen onanmasına 3.11.1966 tarihinde karar verildi.

— • —

Danıştay 3. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1962/128
Karar No : 1962/134
Karar Tarihi : 29.11.1962

Yugoslavya'dan alınacak tazminattan yararlanabilmek için, hem millileştirmenin yapıldığı hem de zararın saptandığı tarihte Türk vatandaşı olmak ve 6.4.1941 tarihinden sonra Yugoslav vatandaşlığını izinsiz olarak terk etmemiş bulunmak gerektiği hk.

Maliye Bakanlığının ... yazısında aynen: "Hükümetimizle Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti arasında yapılan ve 7050 sayılı Kanunla tasdik olunan anlaşmanın uygulama şekli hakkındaki Yönetmeliğin 11.9.1962 gün ve 11203 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmesi üzerine, Bakanlığımıza bağlı olarak kurulan "Takdir ve Tevzi Komisyonu" 1.11.1962 tarihinden itibaren çalışmaya başlamıştır.

Komisyon ilk iş olarak, Yugoslavya'dan alınacak tazminattan kimlerin istifade edeceğini tespitte lüzum görmüş ve bu maksatla ilgili Kanun, protokol ve anlaşmaları incelemiştir. 5597 sayılı Kanunla kabul edilen 5 Ocak 1950 tarihli protokolün 6.maddesinde şu hüküm mevcuttur: "Türk malları, iştirakleri ve alacaklarından maksat, doğrudan doğruya veya bilvasıta Türk Vatandaşlarına ait bulunan mallar, iştirakler ve alacaklardır. Bunların vatandaşlıkları hem millileştirme ve hem de tazminatın tespiti tarihinde mevcut olması lazımdır. 6 Nisan 1941 tarihinden sonra Yugoslavya vatandaşlığını müsaadesiz olarak terketmiş olanlar bu protokol hükümlerinden istifade edemezler."

.....

Gereği konuşulup düşünüldü:

.....

Hadise; 6.12.1946 tarihinde Yugoslavya'da başlayan millileştirmeden zarar görenlerin 5.1.1950 tarihli protokol gereğince; zararlarının karşılığı olarak Yugoslavya'dan alınacak tazminatın hak sahiplerine tevziinden ibarettir.

13.7.1956 tarihli anlaşma ile tespit ve kabul edilen 3.750.000 A.B.D. Dolarlık tazminatın hesaplanmasının 1950 tarihli protokolün hem millileştirme ve hem de zararın tespiti anında Türk vatandaşı olmak ve 6.4.1941 tarihinden sonra Yugoslav vatandaşlığını müsaadesiz olarak terketmiş olmamak kayıt ve şartını ihtiva eden 6.maddesi hükmünce yapılmış olmasına nazaran bu şartlara haiz olanların malları tazminatın tespitine esas tutulmuş olmakla ancak bunların tazminattan istifade etmeleri lazım gelmektedir.

Dışişleri Bakanlığının görüşüne esas olan 1956 tarihli anlaşmaların 4.maddesindeki (İşbu anlaşmanın imzası tarihinde Türk vatandaşlığından istifade eden her şahıs bu anlaşma hükümlerine göre Türk addolunur.) kaydı; kimlerin addedileceğine dair bir tariften ibaret olup 1950 tarihli protokolün 6.maddesindeki şartları tadil veya ilga edici mahiyet arz etmediğinden Maliye Bakanlığının bu husustaki noktai nazarının muvafık mütalaa edildiğine karar verildi.

Umumi Heyetin 10.12.1962 gün, E:1962/225, K:1962/219 sayılı kararıyla onanmıştır.(BŞ/ÖB)

— • —

Danıştay 2. Hukuk Dairesinden:

Esas No : 1955/14
Karar No : 1955/17
Karar Tarihi : 30.05.1955

Belçika vatandaşı ile evlenen Türk kadından doğan ve 19 yıl Türkiye’de oturup ilk ve orta öğrenimini yaptıktan sonra İsviçre’de yüksek öğrenimini bitiren kişinin, 1312 sayılı yasanın 6.maddesi uyarınca Türk vatandaşlığına alınmasının mümkün olduğu hk.

1927 yılında Belçika tebaasından Güstav oğlu Rene Alber nam diğeri mühtedi Osman Kemal ile evlenen Türk tebaasından Fatma Cazibe'nin o zamanki cari Tabiiyet Kanununun kabul ettiği rejime göre kocasının tabiiyetini iktisap ettiği ve izafe muamelesinin yapılarak sicilli nüfusa şerh verildiği ve 1930 yılında da oğlu Cemil Devrim'i dünyaya getirdikten sonra Belçika tebaası olarak vefat ettiği dosyasındaki meşruhattan anlaşılmıştır.

Öksüz kalan Cemil Devrim, büyükannesinin himaye ve müzaheretinde istihsal eylediği nüfus kağıdı ile Türk topraklarında bir Türk çocuğu gibi Türk terbiyesi ile büyümüş ve yurt içinde Türk okullarında, ilk,orta, lise tahsilini yapmak suretiyle de gerek dil, gerek hissiyat ve gerek kültür bakımından tamamiyle Türk çocuğu gibi yetişmiş ve nüfus hüviyet cüzdanının usulsüz tesis addedilerek istirdad edilmesi üzerine yüksek tahsilini ikmal üzere İsviçre'ye gitmiş ve 1943 yılında yurda avdetle 23.6.1954 tarihinde Türk vatandaşlığı talebinde bulunmuştur. Türk Vatandaşlık Kanunu 1 Kanunusani 1929 tarihinden itibaren meriyete geçmiş ve fakat eski Tabiiyet Kanununa göre iktisap edilmiş vaziyetlere dokunmamıştır.

1312 sayılı Vatandaşlık Kanunu, nesil esasına ehemmiyet vermekle beraber toprak rabitasına da kıymet vermiş ve bu hususta eski Tabiiyet Kanunundan daha ileri giderek burada doğan yabancıların bir kısmını vatandaşlığa kabul etmiş ve bir kısmının da vatandaşlığa girmesini kolaylaştırmak için hükümler vazedmiştir.

Her ne kadar Dahiliye Vekaleti Cemil Devrim'in, vatandaşlığımızı iktisap için hakkında tatbik edilecek Vatandaşlık Kanunu maddeleri arasında, 3,5,6.maddelerinin tatbik edilemeyeceğini yalnız sözü geçen Kanunun (14).maddesinin ikinci fıkrasının tatbik edilebileceğini mütalaa eden

dermeyen eylemekte ise de: Ondördüncü maddenin ikinci fıkrası, Türk Vatandaşı iken müsaadei mahsusa alarak ecnebi tabiiyetine girenlerin ecnebi tabiiyetini iktisaplarından sonra doğan çocuklarının ve bir de ancak Türk Vatandaşlığı Kanunu ahkamına tevfikan Türk Vatandaşlığından iskat edilmiş olanların vatandaşlıktan iskatına karar verildiği tarihten sonra doğan çocuklarının Kanunun beşinci maddesinde yazılı Türkiye'de beş senelik ikamete tabi tutulmaksızın İcra Vekilleri Heyeti kararıyla Türk vatandaşlığını iktisap edebileceklerini tazammun eylemektedir.

Kanun vazı, bu fıkranın tatbiki için evvelemerde bab ve annelerinin Türk Vatandaşı iken müsaadei mahsusa ile ecnebi tabiiyetine geçmiş olmasını ve bu tabiiyeti ecnebiyenin iktisabından sonra çocuğun doğmuş bulunmasını şart koşturmaktadır.

Her ne kadar Dahiliye Vekaleti bu maddenin tatbiki için serdeylediği mucip sebepte Cemil Devrim'in, annesinin mukaddeme vatandaşlarımızdan iken Tabiiyet Kanununun 7.maddesi gereğince ecnebi ile evlenmek suretiyle tabiiyeti zayi etmesinin Kanunun bir müsaadesi ve izafe muamelesinin Hükümetçe verilmiş bir izin telakkisini zaruri olarak göstermekte ise de mevzuu bahis muamelenin bir formaliteden ibaret olması itibariyle bunun Vatandaşlık Kanununun yedinci maddesinde sarahaten gösterilmiş olan müsaadei mahsusa mahiyetinde telakkisine imkan bulunmaması itibariyle sözü geçen fıkranın tatbikine imkan görülmemiştir.

Vatandaşlık Kanununun beşinci maddesi, Türkiye'de alettevali beş sene ikamet etmiş olan ve mensup olduğu Devlet Kanunlarına tevfikan senni rüştü idrak etmiş bulunan bir ecnebinin Türk vatandaşlığını talep hakkını bahşeylemekte ve altıncı maddesi de Hükümetin, Türkiye'de beş sene alettevali ikamet etmemiş olan ecnebleri de istisnai olarak fevkalade telsik suretiyle Türk Vatandaşlığına kabul edebileceğini göstermektedir.

.....

Gerek dil, gerek hissiyat ve kültür bakımından bir Türk çocuğu gibi yurt içinde büyütüldüğü anlaşılan Cemil Devrim Türk aslından doğmuş bir insan olarak on dokuz sene müstemirren vatandaşlarımızdan büyükannesinin nezdinde ikamet etmek suretiyle ilk, orta ve lise tahsilini yaptıktan sonra yüksek tahsilini ikmal etmek üzere İsviçre'ye gittiği müsbit bulunduğuna göre efal ve hareketında ve milliyet bakımından taşıdığı mefküre bakımından Türk vatandaşlığına alınmasına mani olabilecek başkaca herhangi bir hali bulunmadığı takdirde Vatandaşlık Kanununun (6) maddesi gereğince İcra Vekilleri Heyeti kararıyla Türk vatandaşlığına alınması mümkün bulunduğuna karar verildi.

Genel Kurul evresi saptanamamıştır. (MS/ÖB)

— • —

Tanzimat:

Esas No : 1934/63
Karar No : 1934/53
Karar Tarihi : 06.10.1934

Türk tabiiyetine geçmiş anne ve babanın reşit olmadığı için 1295 sayılı yasaya göre yabancı sayılan çocuğunun, reşit olduktan sonra Türk vatandaşlığına kabulü için 1312 sayılı yasa uyarınca yeniden icra vekilleri heyeti kararı gerekeceği ve 5 yıl oturma koşulunun aranmayacağı hk.

Beyaz Rus mülteci sıfatı ile 1920 senesinde Türkiye'ye gelerek 24/10/1928 tarihli İcra Vekilleri Heyeti karar ile Türk vatandaşlığına alınmış olan karı kocanın Türk vatandaşlığına kabulleri hakkında, muamele tarihine nazaran 1285 tarihli Tabiiyet Kanunu tatbik edilmiş olup bu Kanunun 8.maddesinin son fıkrasında (Tabiiyete girmiş olan ecnebinin evladı sabi bile olsa pederinin sıfatı tabiiyetine tabi olmayıp ecnebi addolunacağı) yazılı bulunduğu cihetle o zaman sinni rüşte vasıl olmayıp şimdi reşit olduğu anlaşılan kızlarının bilahare tatbik mevkiine konmuş olan Türk Vatandaşlığı Kanununun 5.maddesinin son fıkrasına istinaden Türk vatandaşı addedilmesine imkan olmadığından kendisinin Türk vatandaşlığına kabulü için İcra Vekilleri Heyeti kararı ile yeniden muamele ifası zaruri görülmüş ve şu kadar ki Hariciye Vekaletinin tezkeresinde dermeyan bulunduğu veçhile telsik için sinni rüşte vusulü tarihinden Türkiye'de alettevali beş sene ikamet şartının aranılmayarak Türkiye vatandaşlığına kabulü için 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 6.maddesi hükmünün tatbiki muvafık olacağı mütalaa kılınmıştır.

Heyeti Umumiyenin 18.10.1934 gün ve E:1934/206, K:1934/200 sayılı kararıyla onanmıştır.(BŞ/ÖB)

— • —

Tanzimat:

Esas No : 1934/27
Karar No : 1934/23
Karar Tarihi : 25.04.1934

Hanedana bağı olmayan kadınlarla kocası ölmüş veya kocasından boşanmış olan şehzade hanımlarının, şehzadelerden doğan çocuklarını getirmemek koşuluyla ülkeye dönmelerine yasal engel bulunmadığı hk.

Kanun Türkiye dahilinde ikamet memnuniyetini sarahaten mahlu halife ile Osmanlı hanedanının erkek,kadın bütün azasına ve damatlara ve hanedana mensup kadınlardan mütevellit kimselere hasretmiş olup tezkerede bahse mevzu olan kadınların hanedan ile olan rabitaları kendilerini hanedan azasından addetmeye müsait olmadığı gibi husus ile bu rabitaların vefat veya talak gibi bir sebeple inhilalinden sonra hanedana hiçbir nisbetleri kalmayacağı tabii bulunduğu ve şehzadelerden olan çocuklarının Kanunun şumulü dahiline girmesi şüphesiz olduğundan hanedana nisbeti olmadığı halde birlikte gitmiş olan kadınlarla kocası ölmüş veya kocasından boşanmış olan şehzade karılarının şehzadelerden doğan çocuklarını getirmemek şartile memlekete avdetlerine kanuni bir mani görülememekte ve emsali hakkında mukaddeme müttehaz Heyeti Vekile kararı da bu merkezde bulunmaktadır.

Genel Kurul, E:34/102, K: 32/99

431 numaralı Kanunun 2.maddesinde "hanedanın erkek, kadın bilcümle azası ve damatlar" denilmiş olmasına göre şehzade kadınlarının da hanedan azasından madut olmaları lazım gelip, gerçi bu kadınların nikah feshi veya ölüm dolayısıyla hanedana nispetleri mürtefi olacağı beyan olunmakta ise de, bunlardan çocuklu olanların, çocukları dolayısıyla hanedana nispetlerinin zevaline imkan bulunmadığından nikah zail olmuş olsa bile şehzadelerden çocuğu olan kadınların memlekete girmelerine kanuni mesaj bulunmadığına 28/5/1934 tarihinde mütalaa kılındı.(BŞ/ÖB)

— • —

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ KARARLARI

DOĞUM TARİHİ

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığından:

Esas No : 1991/5

Karar No : 1991/5 Hukuk Bölümü

Özet : Ahvali Şahsiye ye ilişkin yaş tashihi davasının adli yargı yerinde çözümlenmesi gerektiği hk.

Davacı Vekili : H.A. Vel. A.A.

Karşı Taraf : M.K.

Olay: Doğum tarihi 1975 olan H.A. doğumunu müteakip nüfusu kaydedilmeyerek, kendisinden önce 1971 yılında doğan ve sonra ölen ve nüfusa ölüm kaydı düşülmeyen aynı isimli ağabeyi H.A. nüfus cüzdanını kullana geldiğini ileri süren davacı, orta okulda okumakta olan küçük H'nin asker şevki için yoklamaya alınması üzerine nüfus İdaresine karşı eski kaydın terkinini ve yeni kaydın yapılması istemiyle adli yargıda 20/5/1987 tarihinde dava açmıştır.

Konya Asliye 2. Hukuk Mahkemesi; 29/6/1987 gün ve 480/487 sayılı kararında: Ölü olup ta henüz nüfusta sağ olarak kayıtlı bulunan H.'nin nüfusta ölüm kaydının düşülmesi ve sonradan doğan H.'nin de nüfusa kaya edilmesinin idari bir işlem olduğu gerekçesiyle davayı görev yönünden reddetmiş, karar temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir.

Davacı adli yargı karar üzerine nüfus idaresine başvurarak ölüm ve doğum kayıtlarının islenmesini istemiş, nüfus müdürlüğü 1587 sayılı Nüfus Kanununun uygulanmasına İlişkin yönetmeliğin 174. maddesine göre bu talebi reddetmiştir.

Davacı, nüfustaki bu yanlışlığın düzeltilmesi istemini reddeden nüfus idaresinin 13/12/1990 gün ve 4255 sayılı İşleminin iptalini istemiyle 9/1/1991 gününde idare mahkemesine dava açmıştır.

Konya İdare Mahkemesi; 16/1/1991 gün ve 24 esas sayıyla, Medeni Kanunun 38. maddesi uyarınca bu davanın çözümünün adli yargı yerine ait olduğu görüşünde olduklarını ancak adliye mahkemesince daha önce görevsizlik karar verilmiş olması nedeniyle, görevli yargı yerinin belirlenmesi için 2247 sayılı Yasanın 19. maddesi uyarınca Uyuşmazlık Mahkemesine başvurulmasına karar vermiş, dosya, 22/1/1991 gün ve 24 sayılı yazı ekinde Uyuşmazlık Mahkemesine gönderilmiştir.

İnceleme ve Gerekeçe : Türk Milleti adına karar veren Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün yaptığı 11/2/1991 günlü toplantıda geçici Raportör raporu ile dosyadaki belgeler okunduktan toplantıya, Yargıtay Başsavcısı yerine katılan Savcının: Davacı amacının bir bütün olarak değerlendirildiğinde ortada Medeni Kanununun 38. ve 1587 sayılı Kanununun 46. maddesi uyarınca adli yargı da çözümlenmesi gereken bir anlaşmazlık bulunduğu; Danıştay Başsavcısı yerine katılan Savcının: Davanın Nüfus kayıtlarının tashihi istemine İlişkin olduğu, anlaşmazlığın Medeni Kanununun 38. ve 1587 sayılı Kanununun 46. maddesi uyarınca adli yargı yerinde çözümlenmesi gerektiği yolundaki sözlü ve yazılı düşünceleri alındıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Esasa girilmeden önce, adli yargıda açılan yaş tashihi davası ile idari yargıda davacının isteği doğrultusunda nüfus kütüğünde düzeltme yapmayan nüfus idaresi işleminin iptali isteği arasında 2247 sayılı Kanununun 19. maddesi uyarınca bir olumsuz görev uyuşmazlığının oluşup oluşmadığı konusunun incelenmesi gerekmektedir.

İlk bakışta adli ve idari yargı yerlerinde açılan davaların konulan farklı gibi görünüyorsa da davacının her iki yargı yerinde açtığı davalarda amacı, nüfustaki eksik ve hatalı kaydın düzeltilmesi olduğundan, Uyuşmazlık Mahkemesine yapılan başvuru 2247 sayılı Kanununun 19. maddesine uygun bulunmuştur.

Dava, önce doğup öldüğü iddia edilen H.'ye alt doğum kaydının terkinin ile nüfusa kaydedilmeyip ağabeyinin doğum kaydını kullanan küçük H.'nin nüfusa kaydedilmesi istemine ilişkin bulunmaktadır. Burada küçük H.'nin nüfus kayıt işlemi önce ölen kardeşe ait kaydın terkin edilmesine bağlıdır. Yapılması istenilen bu işlemler, yaş tashihi davasının konusunu oluşturmaktadır. Yaş tashihi veya kayıt tashihi olarak nitelendirilen bu tür istekler ahvali şahsiyeye ilişkin davalardır.

Ahvali şahsiyeye ilişkin hükümler 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinde ve 1587 sayılı Nüfus Kanununda yer almıştır.

Medeni Kanununun 58. maddesinde; hâkimin hükmü olmadıkça Ahvali şahsiye sicilinin hiçbir kaydı tashih edilemez, denilmekte Nüfus Kanununun 11. maddesi de aynı hükme yer vermektedir. Nüfus Kanununun 46. maddesinde "yaş, ad, soyadı ve diğer kayıt düzelt davaları ilgilinin oturduğu yer asliye hukuk mahkemesinde Cumhuriyet Savcısı ve nüfus baş memuru veya nüfus memuru huzuruyla görülür ve karara bağlanır" denilmek suretiyle bu konuya ilişkin düzeltmeleri hüküm altına alacak mahkeme açık olarak gösterilmektedir.

Açıklanan nedenlerle davama çözümü adli yargının görevine girdiğinden, Konya İdare Mahkemesinin başvurusunun kabulüyle, Konya Asliye Hukuk Mahkemesinin görevsizlik kararının kaldırılması gerekmektedir.

Sonuç : Anlaşmazlığın, niteliğine göre Adil Yargı yerinde görülmesi gerektiğine bu nedenle, Konya İdare Mahkemesinin başvurusunun kabulü ile Konya 2, Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 29/6/1987 gün ve 480-487 sayılı görevsizlik kararının kaldırılmasına üyelerin karşı oyu ve oyçokluğuyla 11/2/1991 gününde kesin olarak karar verildi.

Karşıoy Yazısı

Davacı nüfusa kayıtlı olmadığını, kendisinden önce ölen kardeşinin nüfus kaydını taşıdığını ileri sürerek ölü kardeşine ait kaydın terkinin ile kendisinin yeniden nüfusa kaydedilmesini istemiştir.

İddiaya göre, davacı nüfusta kayıtlı değildir. Nüfusta kayıtlı olmayan kişinin nüfusa kaydı idari yolla mümkündür. Bunun için mahkeme kararı gerekmez. Nüfusta kayıtlı olmayan kişinin ölen kardeşinin nüfus cüzdanını taşımış olması onun nüfusa kayıtlı olduğunu göstermez ve nüfusa kayıt edilebilmesi de daha önce ölen kardeşinin nüfustaki kaydının silinmesine bağlı değildir. Bunlar birbirinden ayrı idari işlemlerdir.

Davacının amacı nüfusa kayıt yaptırmak olduğunu ve nüfusta da kaydı bulunmadığına göre ahvali şahsiye kaydının düzeltilmesi diye bir davadan bahsedilemez. Burada Medeni Kanunu'nun 38. maddesinde sözü edilen türden bir dava yoktur. Bu nedenle davanın çözümü İdari Yargının görevine girdiğinden sayın çoğunluğun oluşturduğu karara katılmıyoruz.

— • —

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığından :

Esas No : 1980/12

Karar No : 1881/11

Özet : Ölen kardeşinin yerine saklı olarak nüfusta kayıtlı görünen kişinin gerçek doğum tarihi ile nüfusa kaydını isteyerek açtığı davanın İdari Yargı yerinde görülmesi gerektiği hk.

Davacı : K. G.

Vekili : Av. B. A. vekili Av. D. K.

Davalı : Nüfus Başemurluğu Niğde - Aksaray

Olay : Gerçek doğum tarihi 1/10/1962 olduğu halde, kendisinden önce ölen, 1/1/1961 doğum tarihli kardeşinin ölüm kaydı düşülmeden, onun yerine ketim olarak kayıtlı görüldüğünü ileri süren davacı, nüfustaki doğum tarihinin 1/10/1962 olarak düzeltilmesini isteyerek 3/3/1980 günlü dilekçe ile Aksaray Asliye 1. Hukuk Mahkemesi'ne yaş tashihi davası açmıştır,

1 - Aksaray Asliye 1. Hukuk Mahkemesi, 21/3/1980 gününde, 1980/174 - 177 sayı ile, bu tür davanın idarî işlem ve eylem niteliğinde bulunduğu gerekçesiyle mahkemenin görevsiz olduğuna karar vermiştir.

2 - Bu karar üzerine davacının başvurduğu nüfus başmemurluğu, 15/5/1980 günlü, işlem ile, davacıdan önce ölen K.'nin ölüm tutanağının nüfus kütüğüne tescil edilmediğini, davacının evlenerek bir çocuğu olduğunu, ölen K.'nin ölüm tutanağının tescili ve davacının 1/10/1962 doğumlu olarak nüfus kaydının yapılması halinde evlilik bağının kopacağı, Nüfus Kanunu'na ilişkin yönetmeliğin 174. maddesine göre mahkeme kararı gerektiğini belirterek, davacı istemini reddetmiştir. Bu işlemin iptali istemiyle Danıştay'da açılan dava sonunda, Danıştay 12. Dairesi, 30/6/1980 günlü, 1980/1676-3067 sayı ile; davada nüfus kayıtlarının düzeltilmesi sonucunu doğuracak bir işlemin iptalinin istendiği, 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 11. maddesinde yer alan hüküm karşısında davanın görüm ve çözümünün Adli Yargı yerine ait olduğu gerekçesiyle

davayı görev yönünden reddetmiştir.

Böylece Aksaray Asliye 1. Hukuk Mahkemesi ile Danıştay 12. Dairesi'nin tarafları, konusu ve sebebi aynı olan davada verdikleri görevsizlik kararları arasında 2247 sayılı Yasa'nın 14. maddesinde belirlenen olumsuz görev uyuşmazlığı doğmuştur.

İnceleme ve Gerekçe : Türk Ulusu adına yargı yetkisini kullanan Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün yaptığı, 13/7/1981 günlü toplantıda, geçici raportör Danıştay Tetkik Hâkiminin raporu ile dosyadaki belgeler, Cumhuriyet Başsavcılığı ve Danıştay Başsavcılığı'nın davada Adli Yargı yerinin görevli olduğu yolundaki düşünce yazıları okunduktan; toplantıya, Cumhuriyet Başsavcısı yerine katılan Yardımcının yazılı düşünce doğrultusundaki sözlü açıklamaları dinledikten sonra gereği görüşülüp, düşünüldü :

Adli Yargı yerinde açılan dava, sonuç olarak ölen kardeşine ait olup, kendisine mal edilerek nüfus kayıtlarında yer alan doğum tarihinin düzeltilmesi, İdarî Yargı yerinde açılan dava ise bu konuda idareye vaki başvurunun reddi yolundaki işlemin iptali, böylece doğum tarihinin tashihi istemine ilişkindir.

Dava dosyasındaki dilekçelerle, davacıdan önce 1/1/1961 tarihinde doğarak nüfusa kaydedilen ve sonradan ölen K.'nın ölüm kaydının nüfusa işlenmediği, 1/10/1962 tarihinde doğan davacının ise nüfusa kaydedilmeyip, ölen kardeşinin kaydını taşıdığı ileri sürülmekte, 1/10/1962 doğumlu olduğu halde, nüfusta 1/1/1961 tarihli olarak görüldüğünden, davacının nüfusa 1/10/1962 doğumlu olarak kaydının yapılması istenmektedir.

Şu hale göre davanın konusu salt yaş tashihi değil, idare kayıtlarının gerçeğe uygun hale getirilmesine, yani kardeşinin ölüm kaydının nüfusa işlenmesine ve davacının 1/10/1962 doğum tarihli olarak yeniden nüfusa kaydedilmesine ve işlemin bu yolda yapılmasına ilişkindir. Nitekim davalı idareye yapılan başvuruda böyle bir istemde bulunulmuş, idarece mevcut kayıtlar ve belgeler ile davacının ileri sürdükleri nazara alınarak bir işlem tesis edilmiştir. Bu işlemin davacı iddiaları ve mevcut belgeler karşısında mevzuata uygun olup, olmadığının yargısal denetimi, idarî yargı organı olan Danıştay'a aittir.

Açıklanan nedenlerle Danıştay 12. Dairesi'nin 30/6/1980 günlü, 1980/1676 - 3067 sayılı görevsizlik kararının kaldırılmasına karar verilmelidir.

Sonuç : Anlaşmazlığın, niteliğine göre İdarî Yargı yerinde çözülmesi gerektiğine, bu nedenle Danıştay 12. Dairesi'nin 30/6/1980 günlü, 1980/1676 - 3067 sayılı görevsizlik kararının kaldırılmasına, karşı oyla ve oyçokluğuyla 13/7/1981 gününde kesin olarak karar verildi.

Karşıoy Yazısı

1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 11. maddesi (kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamı ve taşıdığı bilgileri değiştirecek ilave ve şerhler yapılamaz; ancak olayların aile kütüklerine işlenmesi sırasında nüfus memurlarının yaptıkları madde hatalar, dayanağı belgelere uygun olarak yapılır.....) hükmünü amirdir.

Dava dosyasının incelenmesinden memurlarca yapılmış bir hata söz konusu olmadığına göre nüfus idaresince kütük üzerinde mahkeme karar olmadan herhangi bir düzeltme yapılmasına olanak yoktur.

Davacı elinde mevcut nüfus cüzdanını ve bunun dayanağı olan nüfus kaydını senelerce kullanmış bu kayıtla evlenmiş ve diğer nüfusla ilgili işlemleri yürütmüştür.

Aradan uzun bir süre geçtikten sonra bu kaydın, değiştirilmesi ve doğum tarihinin 1961 yerine 1962 olarak düzeltilmesi yolundaki bir isteğin yaş tashihi olmayıp yeniden nüfusa kayıtlı olarak kabul edilmesi kanımca mümkün değildir. Nitekim bu hususla ilgili Yönetmeliğin 174. maddesi (Bir çocuğun doğumdan nüfus kayıt edilmediği ve kendisinden önce doğup ölen kardeşine ait nüfus kaydını kullandığı yolundaki iddia ve bildirimler nüfus idaresince dinlenmez ve ölüm tutanakları işleme konulmaz. Bu tür işlemler dolaylı yoldan yaş düzeltilmesini sağlayacağından ve bunda ancak mahkeme kararı ile yapılabileceğinden ilgililerden mahkemeden yaş düzeltme kararı getirmeleri istenir) demek suretiyle bu husustaki görüşümüzü paylaşmaktadır,

Sonuç olarak yaş düzeltilmesi kabul ve nüfus kütüklerinde bir değiştirmeyi doğurmakta olması nedeni ile ancak yargı kararı ile ve bu yargının da, ortada bir idari işlem niteliğinde idari karardan söz etmek imkanı da mevcut olmamasından dolayı Adli Yargı olarak kabulü zorunludur. Bu nedenle çoğunluk kararına karşıyım.

— • —

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

KAYIT DÜZELTME

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığından :

Esas No : 1990/35

Karar No : 1990/35

Özet : Nüfus Kütüğünde kayıtlı şahısla Emekli Sandığı dosyasında görülen isimdeki kimsenin aynı kişi olduğunun tesbiti istemiyle açılan davanın adli yargı yerinde görülmesi gerektiği hk.

Davacı :T.Y.

Karşı Taraf :Sağlık Bakanlığı, Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü

Olay :Davacı, Erzurum Sağlık Müdürlüğü emrinde 657 sayılı kanuna tabi olarak çalışmakta olduğunu, dolayısıyla Emekli Sandığına bağlı bulunduğunu belirterek, Emekli Sandığı sicil dosyasında F.B. olan ad ve soyadının Rize İkizdere Nüfusunda T.Y. olarak tesbiti ve memuriyet ve emekli siciline böylece işlenilmesi istemiyle adli yargı yerinde dava açmıştır.

Erzurum Sulh Hukuk Mahkemesi; 6/12/1985 gün ve 1264/1203 sayılı kararında kamu idaresi ile, orada görevli memur arasında doğan anlaşmazlığın hallinin idari mercilere ait olduğu gerekçesiyle davayı görev yönünden reddetmiş, kara temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir.

Davacı bunun üzerine “hizmet tesbiti” davasına ilişkin dilekçesinin sonuç kısmında T.Y. ile F.B.’nin aynı şahıs olduğunun tesbiti istemiyle Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ve Emekli Sandığı aleyhine asliye hukuk mahkemesinde 16/9/1988 tarihinde yeni bir dava açmıştır.

Erzurum 2inci Asliye Hukuk Mahkemesi; 18/5/1990 gün ve E. 1988/618, K. 1990/164 sayılı kararında, kamu idaresi ile bu idarede görevli memur arasında çıkan anlaşmazlığın çözümünün idari mercie ait olduğu görüşü ile davayı görev yönünden reddetmiş, bu karar da temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir.

Davacının aynı mercilere karşı, aynı istekle idare mahkemesinde açtığı davada, Erzurum İdare Mahkemesi; 1/11/1990 gün ve 555 sayılı kararında: Olayın ahvali şahsiyenin tesbitine ilişkin bulunduğu, bu kayıttaki tashihatın ise Medeni Kanununun 38 inci maddesine göre hakim hükmü ile mümkün olacağı kabul edildiği esasen davanın, kamu idaresi ile orada görevli memur arasında doğan bir ihtilaf olmayıp söz konusu isimlerdeki şahsın tek kişi olduğunun tesbitinden ibaret olduğu ve ahvali şahsiyeye ilişkin davanın görüm ve çözümünün adli yargının görevine dahil bulunduğu gerekçesiyle 2247 sayılı Kanununun 19 uncu maddesi uyarınca görevli yargı merciinin

belirlenmesi için dosyanın Uyuşmazlık Mahkemesi'ne gönderilmesine karar vermiş, dosya mahkeme Başkanının 7/11/1990 günlü yazısı ekinde Uyuşmazlık Mahkemesine gönderilmiştir.

İnceleme ve Gerekçe: Türk Milleti adına karar veren Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün yaptığı 17/12/1990 günlü toplantıda, geçici raportör Hakimin raporu ile dosyadaki belgeler okunduktan; toplantıya Yargıtay Cumhuriyet Başkası yerine katılan Savcı ile Danıştay Başsavcısı yerine katılan...’nın 2577 sayılı Kanunda müstakil tesbit davası bulunmadığı belirtilerek, idari kayıtlarda değişik isimlerde kayıtlı şahsın aynı kişi olduğunun tesbitinin ahvali şahsiye kayıtlarının değiştirilmesini gerektirmesi bakımından davanın çözümünün adli yargı yerine ait olduğu şeklindeki yazılı ve sözlü açıklamaları dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dava, Emekli Sandığı'nın 30-944-129 sayılı dosyasında görülen F.B. ile dosyada mevcut Rize İkizdere nüfus idaresinin kayıt örneğinde görülen T.Y.'nin aynı kişi olduğunun tesbiti istemiyle açılmıştır.

Nüfus Kanununun İnci maddesinde nüfus işlerinin İçişlerine bağlı bir Genel Müdürlük tarafından yürütüleceği belirtilmiştir. Bu itibarla davada öncelikle husumetin düzeltilmesi gerekmektedir.

Tesbit davaları adli yargıda yer alan dava türü olup, idari yargılama usulünde müstakil tespit davası adı altında bir dava çeşidi bulunmamakta; 2577 sayılı Kanunun 58 inci maddesine göre bu yargı yerinde tesbit davası ancak idari bir dava ile birlikte açılabilmektedir.

Nüfus Kanununun 46 ıncı maddesinde yaş, ad, soyadı ve diğer kayıt düzeltme davalarının ilgilinin oturduğu yer asliye hukuk mahkemesinde Cumhuriyet Savcısı ve nüfus memuru veya nüfus memuru huzuruyla görülüp, karara bağlanacağı açıkça belirtilmiştir.

Medeni Kanunun 38. maddesinde ise; “Hakimin hükmü olmadıkça ahvali şahsiye sicilinin hiçbir kaydı tashih edilemez.” denilmektedir.

Açıklanan nedenlerle davacının, ad ve soyadının doğru kaydının tesbitine ilişkin davanın adli yargı yerinde görülmesi gerektiğinden Erzurum İnci Asliye hukuk Mahkemesinin görevsizlik kararının kaldırılması gerekmektedir.

Sonuç: Anlaşmazlığın, niteliğine göre davanın adli yargı yerinde görülmesi gerektiğine, bu nedenle Erzurum İdare Mahkemesinin başvurusunun kabulüyle Erzurum İnci Asliye Hukuk Mahkemesinin 18/5/1990 gün ve E.1988/618, K.1990/164 sayılı görevsizlik kararının kaldırılmasına, 17/12/1990 gününde kesin olarak oybirliğiyle karar verildi.

— • —

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığından:

Esas No : 1990/14

Karar No : 1990/14 Hukuk Bölümü

Özet : Nüfus ve ahvali şahsiye kayıtlarında değişikliğe sebep olacak tesbit davasının adli yargı yerinde görülmesi gerektiği hk.

Davacı : A. K.

Vekili : Av. H. T., Bayındır/İzmir

Karşı taraf :1. Milli Savunma Bakanlığı-ANKARA
2. Bayındır Nüfus Müdürlüğü

Olay :Ş. ve E.'den doğma A. K. 11/2/1959 doğumlu olarak 20/2/1959 tarihinde doğum belgesi ile nüfusa kaydolunmuş, 20/9/1972 tarihinde 405 sayılı yaş tashihi davası açılmış; bu dava takip edilmeyerek müracaata kalmıştır. Öte yandan 3/11/1972 tarihli doğum belgesiyle aynı anne ve babadan 1/5/1955 doğumlu B. K. nüfusa kaydedilmiş; 18/6/1973'te evlenme kaydı ile bilahare doğan iki çocuk nüfusta B. adına işlenmiş; askerlik yapmış olma kaydı da aynı şahıs adına geçmiştir. Nüfusta A. K. bekâr ve askerliğini yapmamış olarak görülmektedir.

16/11/1978 tarihinde baba Ş.K.'nin nüfusa yanlışlıkla kaydedilmiş olan B.K.'nin kaydının iptali için açtığı davada mahkeme, 79/103 sayılı kararla; Ş. oğlu ve E.'den doğma 1/5/1955 doğumlu B. K.'nin nüfustaki kaydının iptaline karar vermiş, bu karar kesinleşerek nüfus kütüğüne işlenmiştir. 1981 yılında davacı A. K., çocukları T. ve Y'nin baba adlarının "A." olarak değiştirilmesi için dava açmış ve kayıt düzeltilmesi yaptırmıştır.

Davacı, Bayındır Askerlik Şubesinde askere sevk edilmek istenmesi üzerine, A. ile B.'nin aynı kişi olduğunun tespit edilmesi talebiyle adli yargıya başvurmuştur.

Bayındır Asliye Hukuk Mahkemesinin, A. ve B.'nin aynı şahıs olduğuna dair 21/5/1984 gün ve E. 1983/169, K. 1984/128 sayılı kararı, Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 15/11/1984 gün, 7302/8439 sayılı kararı ile görev yönünden bozulmuş, bozma kararına uyan mahkeme, 11/3/1985 gün ve 43/70 sayılı ve: Tespit davası eda davasının öncüsü olup, eda davasının şartları gerçekleştiğinde hangi yargı yerinde görülecek ise, tesbiti yapmaya da aynı yargı yerinin görevli olduğu, adli yargı tarafından verilecek tespit kararlarının idareyi bağlamayacağı, davacının idare aleyhine idari yargı yerinde işlemin iptali davası açabileceği, bu nedenle tespit yapmaya da idari yargı yerinin görevli olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiştir.

Bunun üzerine davacı, aynı istekle idare mahkemesinde dava açmıştır.

İzmir 2. İdare Mahkemesi; 19/9/1985 gününde, 470/258 sayılı: 2577 sayılı Kanunun 5. maddelerinde idari dava türlerinin ve idare mahkemelerinin çözmekle görevli oldukları davaların

sayıldığı, bu madde hükümlerine göre tespit davalarının idari dava türleri arasında yer almadığı, davanın konusunun Bayındır Asliye Hukuk Mahkemesinin 26/3/1979 gün, E.1978/374, K.1979/103 ve 21/1/1982 gün ve 10/25 sayılı kararları ve bu kararlar uyarınca nüfus kayıtlarındaki düzeltmelere karşın davacının askere çağrılmasına ilişkin bir işlemin iptali olmayıp, görevli ve yetkili yargı yerinde böyle bir iptal davası açılmaksızın davacı ile B.K.'nın aynı kişi olduğunun saptanması istemine ilişkin bulunduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiştir.

Danıştay 10. Dairesi, 30/6/1988 gün ve E. 1986/66, K.1988/1228 sayılı kararı ile: 2247 sayılı Kanunun 19. maddesine göre görev konusunun Uyuşmazlık Mahkemesine intikal ettirilmesi gerekirken bu yola gidilmeden görevden red kararı verildiği gerekçesiyle mahkeme kararını bozmuş, mahkemece verilen ısrar kararının da, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 27/10/1988 gün ve 253/155 sayılı kararı ile bozulması üzerine idare mahkemesi 22/3/1990 gün ve 188 sayılı kararla, görev uyuşmazlığının çözümlenmesi için dosyanın Uyuşmazlık Mahkemesine gönderilmesine karar vermiş; dosyalar 14/5/1990 tarihinde Uyuşmazlık Mahkemesine intikal etmiştir.

İnceleme Ve Gerekçe: Türk Milleti adına karar veren Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün yaptığı 21/5/1990 günlü toplantıda geçici raportör Hakimin raporu ile dosyadaki belgeler okunduktan; toplantıya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı yerine katılan Savcı ve Danıştay Başsavcısı yerine katılan Savcının; Ahvali şahsiye kayıtlarında yapılacak değişiklik ve düzeltmelerin Medeni Kanunun ve Nüfus Kanununun konu ile ilgili hükümleri çerçevesinde davanın adli yargı yerinde çözümlenmesi gerektiği şeklindeki sözlü ve yazılı açıklamaları alındıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Olay kısmında belirtildiği ve dosyada mevcut nüfus kayıt örneğinde görüldüğü üzere, Bayındır Nüfus Kütüğünde kayıtlı 1959 doğumlu A.K.'nın askerlik ve evlenme kaydının 1955 doğumlu B.K. olarak yapıldığı ve B.K. adında bir kimsenin bulunmadığı anlaşılmakla ve açılan her iki davada da bu iki şahsın aynı kişi olduğunun tespiti istenilmektedir.

Ahvali şahsiyeye ilişkin hükümler 17/2/1926 günlü ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinde ve 5/5/1972 günlü ve 1587 sayılı Nüfus Kanununda yer almış, 1587 sayılı Kanunun 46. maddesinde de bu tür davaların çözüm yerinin ilgilinin oturduğu yer asliye hukuk mahkemesi olduğu belirtilmiştir.

Bu itibarla ahvali şahsiye kayıtlarını ilgilendiren konulara ilişkin olarak açılacak davaların adli yargı yerinde görülmesi gerektiğinden Bayındır Asliye Hukuk Mahkemesinin görevsizlik kararının kaldırılması gerekmektedir.

Sonuç : Anlaşmazlığın, niteliğine göre adli yargı yerinde görülmesi gerektiğine, bu nedenle İzmir 2. İdare Mahkemesinin 2247 sayılı Kanunun 19. maddesi uyarınca vaki 22/3/1990 gün ve 188 sayılı başvurusunun kabulüne, 21/5/1990 gününde kesin olarak oybirliğiyle karar verildi.

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

NÜFUSA KAYIT

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığından:

Esas No	:2002/46
Karar No	:2002/65
Karar Tarihi	:18.11.2002
Davacılar	:O.B. ve dava arkadaşları
Vekiller	:Av.N.M., Av.Z.I.
Davalı	:İçişleri Bakanlığı
(Hukuk Bölümü)	

Özet: Vatandaşlık Kanunu gereğince yapılan inceleme sonucunda nüfus kaydının silinmesi idari bir karara dayandığından bu işlemin iptali istemiyle açılan davanın idari yargı yerinde çözümlenmesinin gerektiği hk.

Olay: Samandağ Asliye Hukuk Hakimliğinin 16.6.1996 gün ve E: 1993/73 sayılı yazısı ile, Suriye vatandaşı olduğu ve usulsüz olarak nüfus kütüğüne tescil edildiği anlaşılan M. M. Ş. ve ailesinin kayıtlarının silindiği ancak, aynı durumda olan ve aynı hanede kayıtlı bulunan kardeşi M.Ş. ve eşi N.'nin kayıtlarının silinmediğinden bahisle, M.Ş. ve eşi N.'nin kayıtlarının usulsüz olup olmadığının tespit edilerek bildirilmesinin istenilmesi üzerine İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğüne yapılan inceleme sonucunda, M.Ş. ve eşi N.'nin 30.3.1922 tarihinde Suriye vatandaşı olarak nüfus sicillerine kaydedildiklerinin; Hatay'ın Anavatana iltihakı sırasında Suriye vatandaşı oldukları ve Türk Vatandaşlığını kazanmadıkları halde, 1939 yılında yapılan tahrir sırasında, Hatay'da ikamet eden Hatay vatandaşı olarak Türk vatandaşlığını kazanmış gibi nüfus kütüğüne tescil edildiklerinin anlaşılması nedeniyle "Nüfus Hizmetlerine Ait Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği"nin 153/b.maddesi uyarınca, 5.9.1997 tarih ve 397 sayılı Bakanlık kararı ile, M.Ş. ve eşi N.'ye ait nüfus kayıtları silinmiştir.

Davacılar vekili, söz konusu nüfus kaydının silinmesi kararını dayanak gösteren Samandağ Asliye Hukuk Mahkemesince Hazine tarafından açılan tapu iptali ve tescil davalarında müvekkillerinin aleyhine kararlar verildiğinden bahisle, M.Ş. ve eşi N.'nin nüfus kayıtlarının silinmesine ilişkin işlemin iptaline ve kaydın ihyasına karar verilmesi istemiyle, idari yargı yerinde dava açılmıştır.

Ankara 10.İdari Mahkemesi; 7.10.1998 gün ve E:1998/718, K:1998/946 sayı ile, Medeni Kanununun 38, maddesinde, hakimin hükmü olmadıkça ahvali şahsiye sicilinin hiçbir kaydı değiştirilemez hükmü getirildiği; 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 11.maddesinde ise, kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydının düzeltilmeyeceği ve kayıtların anlamı ve taşıdığı bilgileri değiştirecek ilave ve şerhlerin yapılamayacağı, ancak olayların aile kütüklerine işlenmesi sırasında nüfus memurlarının yaptıkları maddi hataların, dayanağı belgelere uygun olarak düzeltilmeceğinin kurala bağlandığı; anılan hükümlere göre ahvali şahsiye kayıtları ile ilgili davaların adli yargı yerinde görülmesinin gerektiği gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiş; bu karar, temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.

Davacılar vekili, aynı istekle bu kez adli yargı yerinde, 25.4.2001 gününde dava açmıştır.

Hatay 1. Asliye Hukuk Mahkemesi; 14.2.2002 gün ve E:2001/234, K:2002/45 sayı ile M.Ş. ve eşinin nüfus kayıtlarının usulsüz olduğundan bahisle idare tarafından sildirilmiş olup, idarenin bu işlemine karşı açılan davanın idari yargıda görülmesinin gerektiği gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiş; bu karar da, temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.

İnceleme ve Gerekçe: Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü'nün yaptığı 18.11.2002.günlü toplantısında, Raportör Hakimin davanın çözümünde idari yargının görevli olduğu yolundaki raporu ile dosyadaki belgeler okunduktan; ilgili Başsavcılarca görevlendirilen Yargıtay Cumhuriyet Savcısı ile Danıştay Savcısının davada idari yargının görevli olduğu yolundaki yazılı ve sözlü açıklamaları da dinlendikten sonra GEREĞİ GÖRÜŞÜLÜP DÜŞÜNÜLDÜ:

Usule İlişkin İnceleme: Dosya üzerinde 2247 sayılı Yasanın 27. maddesi gereğince yapılan incelemeye göre, adli ve idari yargı yerleri arasında anılan Yasa'nın 14. maddesinde öngörülen biçimde olumsuz görev uyuşmazlığı doğduğu ve adli yargı yerine ait dava dosyasının, 15. maddede belirtilen yöntemine uygun olarak, davacılar vekilinin istemi üzerine son görevsizlik kararını veren mahkemece Uyuşmazlık Mahkemesi'ne gönderildiği anlaşılmaktadır. Usule ilişkin herhangi bir noksanlık görülmediğinden esas inceleme yapılmasına oybirliği ile karar verildi.

Esasa İlişkin İnceleme: Dava, Türk vatandaşı olmadığı halde vatandaş gibi aile kütüklerine geçirilen M. Ş. ve eşi N.'nin nüfus kayıtlarının Bakanlık karar ile silinmesine ilişkin işlemin iptali isteminden ibarettir.

11.2.1964 tarih ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 41. maddesinde, “Danıştay dışında herhangi bir Türk yargı organı önünde bir kimsenin Türk vatandaşı olup olmadığı iddia edilir veya ilgili organ tarafından tereddüde düşülürse bu husus İçişleri Bakanlığından sorulur, İçişleri Bakanlığı en geç bir ay içinde kararını bildirir.

İçişleri Bakanlığınca verilen kararın davaya bakmakta olan mahkemece taraflara tebliğinden başlayarak bir ay içinde ilgililerce Danıştay'a başvurulmadığı takdirde Bakanlık kararı kesinleşir.

2nci fıkrada belirtilen şekilde; “Danıştay'a başvurulursa, bakılmakta olan dava, karara kadar durdurulur, Sözü edilen fıkra gereğince yapılan müracaatları Danıştay üç ay içinde kesin olarak karara bağlar.” hükmü yer almıştır.

5.5.1972 tarih ve 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 22. maddesinde "Vatandaşlık ve İskân kanunları gereğince Türk vatandaşlığına alınanlar yetkili makam ve kurullar kararı üzerine ve vatandaşlık bildiregeleri veya tescil belgelerine uygun olarak aile kütüğünde her aile için açılacak sayfalara yazılır." hükmüne yer verilmiş; anılan Kanuna dayanılarak Bakanlar Kurulunca çıkarılan Nüfus Hizmetlerine Ait Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliğinin 153. maddesinde, " Nüfus kaydının silinmesi, bir kişiye veya bir aileye ait nüfus kaydının hukuken geçersiz hale getirilmesidir.

a)(...)

b)Türk vatandaşı olmadığı halde vatandaş gibi aile kütüklerine geçirilmiş olmak, (...)" ve aynı Yönetmeliğin 154. maddesinde ise, "Nüfus kaydının silinmesi adli veya idari karara dayanılarak yapılır.

Yukarıdaki maddenin;

(...)

b) bendinde yazılı hallerde Türk Vatandaşlık Kanununun 39. ve 41nci maddeleri uyarınca vatandaşlık incelemesi sonucu alınacak kararla Bakanlık,

(...)

Kaydın silinmesinde karar vermeye yetkilidirler." denilmiştir.

Hazine tarafından davacılar aleyhine adlî yargı yerinde açılan tapu iptali ve tescil davasında M.Ş. ve eşi N.'nin Türk vatandaşlığı hususunda tereddüde düşülmesi üzerine mahkemece, 403 sayılı Yasa'nın 41. maddesi uyarınca bu husus İçişleri Bakanlığında sorulmuş; yapılan inceleme sonunda, Nüfus Hizmetlerine Ait Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliğinin 153. maddesinin (b). bendinde sayılan halin varlığının saptandığı nedeniyle İçişleri Bakanlığınca, anılan 403 sayılı Yasa'nın 41. maddesi gereğince adı geçenlerin Türk vatandaşı olmadığına ve yukarıda sözedilen Yönetmeliğin 154. maddesinin ikinci fıkrasının verdiği yetkiye dayanılarak da adı geçenlerin nüfus kaydının silinmesine karar verilmiş olup; olayda, sözkonusu Bakanlık kararının vatandaşlık hakkındaki kısmına karşı dava açılmayıp, nüfus kaydının silinmesi işleminin iptali davası, incelenen uyuşmazlığın konusunu oluşturmaktadır.

Nüfus Kanunu ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılan Yönetmelik ile, nüfus kaydına ilişkin kimi işlemlerin adlî, kimi işlemlerin de idari kararlarla yapılması esası benimsenmiştir.

Olayımızda, yukarıda da açıklandığı üzere nüfus kaydının silinmesi işleminin Yönetmelikte öngörülen idari bir karara dayanması karşısında, bu işlemin iptali istemiyle açılan davanın, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2/1-a. maddesinde belirtilen "İdari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı

iptalleri ipin menfâatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davaları” kapsamında görüm ve çözümünde idari yargı yerlerinin görevli olduğu kuşkusuzdur.

Açıklanan nedenlerle, Ankara 10. İdare Mahkemesi’nce verilen görevsizlik kararının kaldırılması gerekmektedir.

Sonuç: Davanın çözümünde İdari Yargının görevli olduğuna, bu nedenle Ankara 10. İdare Mahkemesi’nin 7.10.1998 gün ve E:1998/718, K:1998/946 sayılı görevsizlik kararının kaldırılmasına, 18.11.2002 gününde kesin olarak oybirliği ile karar verildi.

— • —

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığından :

Esas No : 1995/12

Karar No : 1995/14

Özet : Ahvali şahsiyeye ilişkin davanın, adli yargı yerinde görülmesinin gerektiği hk.

Davacı : M. K.

Davalı : Mardin Valiliği

Olay : Davacı, doğum tarihinin 1962 olduğunu, doğumunu takiben nüfusa kaydedilmeyerek kendisinden önce doğan ve daha sonra ölen ve nüfusa ölüm kaydı düşülmeyen kız kardeşinin nüfusunu taşıdığını, nüfustaki tescil tarihinin 24/5/1954 olması nedeniyle tescil davası açamadıklarını ileri sürerek, nüfus kaydının düzeltilerek, 1962 doğumlu olarak kayda geçirilmesi istemiyle 18/10/1993 tarihinde adli yargı yerinde dava açmıştır.

Diyarbakır Asliye 1. Hukuk Mahkemesi; 18/11/1993 gün ve 502-542 sayıyla: Eda davası açılabilir durumdayken tespit davası açılmayacağı gibi, idarenin davacıyı nüfusa kaydetmemesi durumunda açılacak davada idare mahkemesinin yetkili olacağı gerekçesiyle görevsizlik karar vermiş, karar temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.

Davacı, aynı istekle 20/6/1994 tarihinde idare mahkemesine başvurmuştur.

Diyarbakır İdare Mahkemesi; 29/12/1994 gün ve 538 sayıyla: Medeni Yasa'nın38., 1587 sayılı Nüfus Yasası'nın 11. ve 46. maddeleriyle, Nüfus Hizmetlerine Ait Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliğinin 174. maddeleri uyarınca, nüfus kayıtlarının tashihiine ilişkin davanın görüm ve çözümünün adli yargı yerine ait olduğuna, ancak adli yargı yerince daha önce görevsizlik kararı verilmiş olması nedeniyle, 2247 sayılı Yasa'nın 19. maddesi uyanan, görevli yargı yerinin belirlenmesi için dosyanın Uyuşmazlık Mahkemesi'ne gönderilmesine karar vermiş, idare mahkemesi dosyası Mahkeme Başkanının 17/3/1995 gün ve 94/538 sayılı yazıları ekinde Uyuşmazlık Mahkemesine gönderilmiştir.

İnceleme ve Gerekçe : Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün yaptığı 17/4/1995 günlü toplantıda, raportör Hakimin raporu ile dosyadaki belgeler okunduktan; toplantıya Yargıtay Cumhuriyet Başkanı yerine katılan Savcı ile Danıştay Başsavcısı yerine katılan...’nın adli yargı yerinin görevli olduğu yolundaki yazılı düşünceleri doğrultusundaki sözlü açıklamaları da alındıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dava, önce doğup ölen kardeşinin nüfusunu taşıdığını ileri süren davacının, nüfus kaydının kendi doğum tarihine göre düzeltilmesi istemine ilişkindir.

Medeni Yasa'nın 38. maddesinde : “Hakimin hükmü olmadıkça ahvali şahsiye sicilinin hiçbir kaydı tashih edilemez.” denilmekte, 1587 sayılı Nüfus Yasası'nın 11. maddesi de benzer bir hükme yer vermiş bulunmaktadır. Nüfus Yasası'nın 46. maddesinde de; “yaş, ad, soyadı ve kayıt düzeltme davaları, ilgilinin oturduğu yer asliye hukuk mahkemesinde, Cumhuriyet Savcısı ve Nüfus Baş Memuru veya Nüfus Memuru huzuruyla görülür ve karara bağlanır” hükmü yer almaktadır.

Davalarda, nüfustaki eski bir kaydın terkinin ile doğum kaydının yapılması istenilmektedir. Bu ise, ahvali şahsiyeye ilişkindir.

Açıklanan Yasa hükümleri karşısında bu konudaki davalar adli yargının görevine girdiğinden, Diyarbakır İdare Mahkemesi'nin başvurusunun kabulüyle, Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 18/11/1993 günlü, 502-542 sayılı görevsizlik kararının kaldırılmasına, üyelerin karşı oyları ve oyçokluğuyla, 17/4/1995 gününde kesin olarak karar verildi.

Karşı Oy Yazısı: Davacı M.K., 1962 yılında doğduğunu nüfusa kayıt yapılmadığını, kendisini önce ölen kardeşinin nüfus kaydını taşıdığını ileri sürerek ölü kardeşine ait kaydın terkinle kendisinin yeniden nüfusa kaydedilmesini istemiştir.

İddiaya göre, davacı nüfusta kayıtlı değildir. Nüfusta kayıtlı olmayan kişinin nüfus kaydı idari yolla mümkündür. Bunun için mahkeme kararı gerekmez. Nüfusta kayıtlı olmayan kişinin ölen kardeşinin nüfus cüzdanım taşımış olması onun nüfusa kayıtlı olduğunu göstermez ve nüfusa kayıt edilebilmesi de daha önce ölen kardeşinin nüfustaki kaydının silinmesine bağlı değildir. Bunlar birbirinden ayrı idari işlemlerdir. Davacının amacı nüfusa kayıt yaptırmak olduğuna ve nüfusta da kaydı bulunmadığına göre ahvali şahsiye kaydının düzeltilmesi diye bir davadan bahsedilemez. Burada Medeni Kanunun 38. maddesinde sözü edilen türdeş bir dava yoktur. Bu nedenle davanın çözümü idari yargının görevine girdiğinden sayın çoğunluğun oluşturduğu karara katılmıyoruz.

— • —

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığından:

Esas No : 1992/24

Karar No : 1992/25

Özet : Ahvali şahsiyeye ilişkin nüfus kayıtlarının düzeltilmesi istemine ilişkin davanın Medeni Kanunun 38., 1587. sayılı Nüfus Kanununun 11. ve 46. maddeleri uyarınca adli yargı yerinde çözümlenmesinin gerekeceği hk.

Davacı : F.K.

Karşı Taraf : Çayeli Nüfus Müdürlüğü

Olay : Davacı, babası, 1309 doğumlu M. K.'nın Çayeline bağlı Gürgenli Köyü Nüfusuna kayıtlıyken 1. Cihan Harbi sırasında Çayeli Askerlik Şubesi tarafından askere sevk edildiğini, ancak bir daha geri dönmediğini, askerde "Gaip" olduğunu, bu hususun askerlik şubesindeki künye kaydından anlaşıldığını, oysa nüfus kaydının Gürgenli Köyünden Ketenli Köyüne nakli sırasında yanlışlıkla nüfusa "1/1/1332 tarihli ölüm" kaydı düşüldüğünü, M. K.'nın firari olduğu hakkında da her hangi bir kayıt bulunmadığını ileri sürerek nüfustaki 1/1/1332 tarihli ölüm kaydının silinerek "askerde gaip" olduğu hususunun işlenmesi istemiyle 21/11/1990 günlü dilekçeyle adli yargı yerinde dava açmıştır.

Çayeli Asliye Hukuk Mahkemesi; 19/3/1991 gün ve E. 1990/224, K. 1991/17 sayıyla; askerlik kayıtlarına uygun olmayan nüfus kaydının düzeltilmesi isteminin adli yargının görevine girmediği, davanın idare mahkemesince çözümlenmesi gerektiği gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiş; temyiz edilen karar, Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 13/6/1991 gün ve 6743-9231 sayılı kararıyla onanmak suretiyle kesinleşmiştir.

Davacı aynı istekle, 11/7/1991 günlü dilekçeyle idare mahkemesinde dava açmıştır.

Trabzon İdare Mahkemesi; 17/9/1991 gün ve 620-400 sayıyla: Medeni Kanununun 743 ve 1587 sayılı Nüfus Kanununun 11. ve 46. maddeleri uyarınca ahvali şahsiye kayıtlarında yapılacak düzeltmelerin adli yargı kararıyla mümkün olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiş, karar temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.

Davacı vekilinin 18/2/1992 tarihli dilekçesi üzerine adli ve idari yargı dosyaları, idare mahkemesi başkanlığının 7/4/1992 gün ve 1991/620 sayılı yazıları ekinde Uyuşmazlık Mahkemesi'ne gönderilmiştir.

Böylece, adli ve idari yargı yerleri arasında 2247 sayılı Kanunun 14. maddesinde öngörüldüğü biçimde olumsuz görev uyuşmazlığı doğmuştur.

İnceleme ve Gerekçe : Türk Milleti adına karar veren Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün yaptığı 18/5/1992 günlü toplantıda, raportör Hakim'in raporu ile dosyadaki belgeler okunduktan; toplantıya, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı yerine katılan Savcı ile Danıştay Başsavcısı yerine katılan Savcının adli yargı yerinin görevli olduğuna dair yazılı düşünceleri doğrultusundaki sözlü açıklamaları da dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Dava, askerlik kayıtlarına uymayan dolayısıyla yanlış ve hatalı olan nüfus kaydının, askerlik şubesindeki kayıt doğrultusunda düzeltilmesi istemiyle açılmıştır.

Medeni Kanununun 38. maddesinde: "Hâkimin hükmü olmadıkça ahvali şahsiye sicilinin hiçbir kaydı tashih edilemez" denilmekte, Nüfus Kanununun 11. maddesi de aynı hükmü yinelemektedir. Nüfus Kanununun 46. maddesinde "yaş, ad, soyadı ve diğer kayıt düzeltme davaları, ilgilinin oturduğu yer asliye hukuk mahkemesinde Cumhuriyet Savcısı ve nüfus başmemuru veya nüfus memuru huzuruyla görülür ve karara bağlanır." hükmünü içermektedir.

Dosyanın incelenmesinden, davacının babası M. K.'nın askerlikteki şube kaydında "Cariye muayenesinde askerde gaip 25.10.23" yazılı olduğu; oysa aynı şahsın Rize, Ketenli Köyü Nüfusunda "1/1/1332 tarihinde ölü" kaydının bulunduğu anlaşılmakta, nüfustaki hatalı kaydın

düzeltilmesi istenilmektedir. Konu ahvali şahsiyeye ilişkin bir kayıt düzeltmesidir. Yukarıda açıklanan yasalarda bu konuya ilişkin düzeltmeler hakkında karar verecek mahkeme duraksanmayacak biçimde açık olarak gösterilmiştir.

Bu nedenle, davanın çözümü adli yargının görevine girdiğinden Çayeli Asliye Hukuk Mahkemesi'nin görevsizlik kararının kaldırılması gerekmektedir.

Sonuç: Anlaşmazlığın, niteliğine göre davanın adli yargı yerinde görülmesi gerektiğine, bu nedenle Çayeli Asliye hukuk Mahkemesi'nin 19/3/1991 günlü, E.1990/224, K.1991/17sayılı görevsizlik kararının kaldırılmasına, 18/5/1992 gününde oybirliğiyle kesin olarak karar verildi.

— • —

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığından:

Esas No : 1991/3

Karar No : 1991/4

Özet : Nüfus kütüğünde Emekli Sandığı kayıtlarındaki farklı soyadının aynı şahsa ait olduğunun tespitine ilişkin davanın adli yargı yerinde görülmesi gerektiği hk.

Davacı Vekili : M.S.

Karşı Taraf : H.V.

Olay : Davacı, nüfus kayıtlarında ölü eşi M.H.'nin ve kendisinin soyadının S. olarak geçmekte olduğunu, nüfus cüzdanında ve Emekli Sandığı kayıtlarında ise S. soyadıyla B. soyadının birlikte yazılı bulunduğunu ileri sürerek her iki soyadının aynı şahsa ait olduğunun tespiti ve B. soyadının iptali isteği ile adli yargı yerinde, nüfus idaresini hasım göstererek tespit davası açmıştır.

Ceyhan I. Asliye Hukuk Mahkemesi; 18/7/1988 gün ve 172-443 sayılı kararında: Nüfus kayıtlarında düzeltilmesi gereken bir husus bulunmadığından Nüfus idaresine ilişkin davayı esastan; Emekli Sandığı kayıtları ile ilgili isteği de görev yönünden reddetmiş, karar temyiz ve tashih aşamalarından geçmek suretiyle kesinleşmiştir.

Davacının aynı istekle idare mahkemesinde Emekli Sandığına karşı açtığı davada Adana 2, İdare Mahkemesi 19/9/1990 gün ve E. 1989/528, K, 1990/708 sayılı: Husumeti Valilik makamına yönelterek, olayda iptal davasına konu olabilecek bir işlem bulunmadığı, davanın soyadının iptali istemi ve tespit davası niteliğinde bulunduğu, Uyuşmazlık Mahkemesi ve yargı yerlerinde ahvali şahsiye kayıtları ile ilgili davaların çözümünde adli yargı yerlerinin görevli olduğunun kabul edildiği gerekçesiyle, davayı görev yönünden reddetmiş, karar temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir.

Dosyalar, davacı vekilinin isteği üzerine İdare Mahkemesinin 10/12/1990 gün ve 528 sayılı yazıları ekinde Uyuşmazlık Mahkemesi'ne gönderilmiştir.

Böylece, adli yargının Emekli Sandığı kayıtları ile ilgili görevsizlik karar ve idari yargı kararları arasında 2247 sayılı Kanunun 14. maddesinde öngörüldüğü biçimde olumsuz görev uyuşmazlığı doğmuştur.

İnceleme ve Gerekçe : Türk Milleti adına karar veren Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün yaptığı 11/2/1991 günlü toplantıda geçici raportör Hakimin raporu ile dosyadaki belgeler okunduktan; toplantıya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı yerine katılan Savcının, olayda idari davaya konu edilecek bir işlem bulunmadığından olumsuz görev uyuşmazlığının oluşmadığı bu nedenle başvurunun reddi gerektiği, Danıştay Başsavcısı yerine katılan Savcının, davada olumsuz görev uyuşmazlığının Emekli Sandığı kayıtlarındaki tashih ve iptale ilişkin kısmını kapsadığı, bunun da ahvali şahsiye kayıtları ve tashihi ile ilgili olmadığı davanın yalnız idari kayıtların düzeltilmesine ilişkin bulunması nedeniyle idari yargı yerinde çözümlenmesi gerektiği yolundaki sözlü ve yazılı düşünceleri alındıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Adli yargıda nüfus cüzdanında ve Emekli Sandığı kayıtlarında görülen S. ve B. soyadlarının aynı şahsa ait olduğunun tespiti ile B. soyadının iptali istemiyle nüfus İdaresine karşı açılan davaya Emekli Sandığı müdahil olarak katılmıştır.

Asliye Hukuk Mahkemesi, nüfus kayıtlarını getirterek kütükteki kayda göre davacının soyadının yalnız "S." olduğunu, B. soyadının kayıtlarda yer almadığını, dolayısıyla nüfus kayıtlarında düzeltilecek bir husus bulunmadığını tespit ederek nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin kesimini esastan; Emekli Sandığı kayıtlarında görülen B. soyadının iptaline ilişkin isteği ise görev yönünden reddetmiştir.

Asliye Hukuk Mahkemesinin kesinleşen ret kararı, davacı soyadının nüfusta S. olduğunun tespitine ilişkindir. Emekli Sandığı kayıtlarında gözüken, iki soyadın aynı kişiye ait olup olmadığına ilişkin tespit yapılmamış, bu yönden görevsizlik kararı verilmiştir.

Tespit davaları adli yargıda yer alan dava türüdür. İdari yargılama usulünde müstakil tespit davası adı altında bir dava çeşidi bulunmamaktadır.

Olayda, kayıt düzeltme (soyadı iptali) istemi, S. ve B. soyadlarının aynı kişiye ait olduğunun tespiti nedeniyle ileri sürülmüştür. Dava, esasta, nüfus kaydında S., Emekli Sandığı kayıtlarında S., B. olarak gözüken soyadlarının aynı kişiye ait olduğunun belirtilmesi istemidir. Mahkemece davanın bu yönleriyle ele alınarak gerekli araştırma ve inceleme sonucuna göre bir karar verilmesi gerekmektedir.

Açıklanan nedenlerle, Emekli Sandığı kayıtlarında gözüken iki soyadının aynı kişiye ait olduğuna ilişkin davanın çözümü adli yargının görevine girdiğinden Ceyhan 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin görevsizlik kararının kaldırılması gerekmektedir.

Sonuç :Anlaşmazlığın niteliğine göre davanın adli yargı yerinde görülmesi gerektiğine, bu nedenle Ceyhan 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 18/7/1988 gün, 172/443 sayılı görevsizlik kararının kaldırılmasına, karşı oy ve oyçokluğuyla 11/2/1991 gününde kesin olarak karar verildi.

Karşıoy Yazısı

Davacı, nüfus idaresini hasım göstererek ölü eşi ile nüfus kayıtlarında soyadı S. olarak, nüfus cüzdanında ve Emekli Sandığı kayıtlarında ise S.B. olarak yazılı olduğunu ileri sürerek her iki soyadının aynı şahsa ait olduğunun tespiti ile B. soyadının iptalini istemiştir.

Ceyhan 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde görülen bu dava sonunda, nüfus kayıtlarında düzeltilmesi gereken bir husus bulunmadığından nüfus idaresi aleyhine açılan davayı esastan ve T.C. Emekli Sandığı kayıtları ile ilgili davayı da idari yargının görevli olduğu gerekçesiyle reddetmiştir.

Davacı aynı istekle bu kez T. C.Emekli Sandığına karşı İdare Mahkemesinde dava açmış, idare mahkemesinde; olayda iptal davasına konu olabilecek işlem bulunmadığı, soyadı iptali istemi ve tespit davası niteliğindeki bu davaya adli yargı yerinde bakılması gerektiği gerekçesiyle davayı görev yönünden reddetmiştir.

Her şeyden önce belirtelim ki, adli yargıda açılan davada hasım Nüfus idaresi iken İdari Yargıda T.C.Emekli Sandığı hasım gösterilmiştir. Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluş ve işleyişi hakkında ki 2247 sayılı Kanununun 14. maddesine göre olumsuz görev uyuşmazlığının bulunduğu ileri sürülebilmesi için adli ve idari yargı mercilerinin, tarafları, konusu ve sebebi aynı olan davada kendilerini görevsiz görmeleri gerekir. Olayda davanın tarafları farklıdır. O nedenle olumsuz görev uyuşmazlığından söz edilemez.

İşin esasına gelince:

Davada istenen T.C. Emekli Sandığındaki kaydın iptalidir. Davacının her iki soyadının aynı kişiye ait olduğunun tesbitini istemiş olması esas isteği olan Emekli Sandığındaki kaydın iptali isteğini ortadan kaldırmaz. Esasen tespit davası eda davasının öncüsüdür. Eğer iddia gibi tespit sabit olursa onun sonucu kaydında iptali gerekecektir. Bu nedenle tespit kısmı müstakil bir dava değil eda davası ile birlikte düşünülecek bir husustur. Emekli Sandığı ahvali şahsiye kayıtlarını tutmaz. Bu nedenle bu dava ahvali şahsiye kayıtları ile ilgili bir davada değildir. Emekli Sandığı İdari bir kuruluştur. Buradaki kaydın iptali isteği de ancak idari yargıda görülecek bir davada görülebilir.

Bu nedenle sayın çoğunluğun görüşlerine katılmıyorum.

— • —

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığından:

Esas No : 1990/8

Karar No : 1990/8

Özet : Bakanlık yönergesine dayanılarak nüfus kütüklerinde yapılan değişikliğin düzeltilmesi istemine ilişkin davanın çözümünün adli yargının görevine girdiği hk.

Davacı : H. (Y.) V., Vezirköprü/SAMSUN

Karşı taraf : Nüfus Müdürlüğü-Vezirköprü

Olay :Davacı, 12/9/1989 tarihli dilekçe ile öteden beri soyadının Y. olarak bilindiğini, işyerinde, T.C.Emekli Sandığında ve tapuda böylece kayıtlara geçtiğini, bir sebeple nüfusa başvurduğunda soyadının V. olarak değiştirildiğini öğrendiğini ileri sürerek ailesi ve kendisinin soyadının Y. olarak düzeltilmesi isteği ile adli yargı yerinde dava açmıştır.

Vezirokprü Asliye Hukuk Mahkemesi; 1/12/1989 gününde, 538/2679 sayı ile; Davalı Nüfus Müdürlüğünün cevabi yazılarından, 11/3/1985 tarihli nüfus kütüklerinin taranmasına ilişkin yönergenin, hata ve eksikliklerin giderilmesine dair 16. maddesinin (E) bendine göre davacının Y. olan soyadının V. olarak düzeltilmiş olduğunu bildirdiği, buna göre olayda idarenin kararına itirazın söz konusu olduğu sonucuna varıldığı gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiş, karar temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.

Davacı, aynı istekle 21/12/1989 tarihinde İdare Mahkemesine başvurmuştur.

Samsun İdare Mahkemesi; 9/1/1990 gününde, E.1989/1332, K. 1990/4 sayı ile; 1587 sayılı Nüfus Kanununun 46. maddesi ile Türk Kanunu Medenisinin 35., 36., 37. ve 38. maddelerinin nüfus kayıtlarındaki düzeltmelerin adliye hakiminin hükmüyle yapılmasını öngördüğünü belirterek görevsizlik kararı vermiş, karar temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.

Davacının, 19/2/1990 tarihli dilekçe ile görevli yargı yerinin belirlenmesini istemesi üzerine, dava dosyaları İdare Mahkemesi Başkanlığının 20/3/1990 gün ve 127. sayılı yazıları ekinde Uyuşmazlık Mahkemesine intikal etmiştir.

İnceleme ve Gerekçe: Türk Milleti adına karar veren Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün yaptığı 2/4/1990 günlü toplantıda, geçici raportör Hakimin raporu ile dosyadaki belgeler okunduktan; toplantıya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı yerine katılan Savcı ve Danıştay Başsavcısı yerine katılan Savcının; ahvali şahsiye kayıtlarında yapılacak değişiklik ve düzeltmelerin Medeni Kanunun ve Nüfus Kanununun konu ile ilgili hükümleri çerçevesinde davanın adli yargı yerinde çözümlenmesi gerektiği şeklindeki sözlü ve yazılı açıklamaları alındıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Dava, davacının Y. olan soyadının nüfus kütüğünde V. olarak değiştirilmiş olduğu ileri sürülerek nüfustaki bu değişikliğin düzeltilmesi istemiyle açılmıştır.

Dosyanın incelenmesinde nüfus müdürlüğünden getirilen nüfus kayıt örneğinde sayfanın altında not olarak: "H.'nin Y. olan soyadı 11/3/1985 tarihli, nüfus kütüklerinin taranmasına ilişkin yönergenin hata ve eksiklerin giderilmesine dair 16. Maddesinin (E) bendine göre, V. olarak değiştirildi." şeklinde bir açıklama konulduğu görülmektedir.

Bu yönerge: Nüfus aile kütüklerinde bilgi işlem ortamına (Veri Giriş Formuna) geçirilecek olan açık ve kapalı kayıtlar ile kapalı hanelerin tespit edilip işaretlenmesini ve bu kayıtlardaki hata ve eksiklerin giderilmesini sağlamak amacıyla, nüfus kütüklerindeki kayıtların veri giriş formlarına geçirilmesi (kotlanması) aşamasından önce, kütükler üzerinde yapılacak işlemlere ilişkin esas ve usulleri kapsamak üzere İçişleri Bakanlığınca çıkarılmış bulunmaktadır.

17/2/1926 gün ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi 38. maddesinin; "Hâkimin hükmü olmadıkça ahvali şahsiye sicilinin hiçbir kaydı tashih edilemez" hükmüne paralel olarak düzenlenen 5/5/1972 günlü ve 1587 sayılı Nüfus Kanununun 11.maddesinde: "Kesinleşen mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamı ve taşıdığı bilgileri değiştirecek ilave ve şerhler yapılamaz; ancak olayların aile kütüklerine işlenmesi sırasında nüfus memurlarının yaptıkları maddi hatalar, dayanağı belgelere uygun olarak düzeltilir ve baş

memurla nüfus memuru tarafından onama şerhi verilerek imzalanır" denilmekte; aynı Kanunun 46. maddesinde de: "Yaş, ad, soyadı ve diğer kayıt düzeltme davaları ilgilinin oturduğu yer asliye hukuk mahkemesinde görülür ve karara bağlanır..." hükmü ile aynı maddenin 3. fıkrasında; "...mahkeme kararına karşı taraflar Yargıtay'a başvurabilirler, yaş, ad, soyadı ve kayıt düzeltilmesi; hakkında mahkemede verilen kararlar kesinleştikten sonra ilgilinin aile kütüğüne geçirilir..." hükmü bulunmaktadır.

Konu Medeni Kanunla düzenlenen ahvali şahsiye ye ilişkin bulunmakta, yargı mercileri ile bağlantısı, açıklanan kanun hükümlerinde yer almaktadır. Maddelerde sözü edilen mahkemelerin; adli yargı yeri olduğu 46. maddeden açıkça anlaşılmaktadır.

Bu hükümler nüfus kütüklerindeki ahvali şahsiye kayıtlarının düzeltilmesi; anlamının ve taşıdığı bilgilerin değiştirilmesi, ilave ve şerh konulması hallerini kapsamaktadır. Bu kanunların konu ile ilgili hükümlerinin birlikte incelenmesinden ahvali şahsiyeye ilişkin konularla ilgili uyuşmazlıkların adli yargı mercilerince çözümlenmesinin amaçlandığı sonucuna varılmaktadır.

Söz konusu yönerge, Bakanlığın kamu hizmetinin ifası nedeniyle aldığı bir karar, bir idari işlem niteliğinde bulunsa bile, nüfus idaresinde bu yönerge uygulaması, Medeni Kanun ve Nüfus Kanunu hükümleri çerçevesinde yapılacağından, bu sırada meydana gelebilecek hataların da aynı mevzuata göre düzeltileceği kuşkusuzdur.

Bu itibarla ahvali şahsiye kayıtlarını ilgilendiren konulara ilişkin olarak çalışacak davaların adli yargı yerinde görülmesi gerektiğinden Vezirköprü Asliye Hukuk Mahkemesi görevsizlik kararının kaldırılması gerekir.

Sonuç : Anlaşmazlığın, niteliğine göre davanın adli yargı yerinde çözümlenmesi gerektiğine bu nedenle Vezirköprü Asliye Hukuk Mahkemesinin 1/12/1989 gün ve 538/2679 sayılı görevsizlik kararının kaldırılmasına 2/4/1990 gününde kesin olarak oybirliğiyle karar verildi.

— • —

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığından:

Esas No : 1988/22

Karar No : 1988/30

Özet : Nüfus kütüğündeki kayıtlarının yıpranma ve yırtılma nedeniyle ortadan kalktığı ileri sürülerek yeniden yazılması istemi ile açılan davanın görüm ve çözümünün adli yargı yerine ait olduğu hk.

Davacı : E.Y.

Vekili : Av. N.A.

Davalı : Kaman Nüfus Müdürlüğü

Olay : Davacı vekilinde, müvekkilinin Kaman Nüfusu'na kayıtlı olduğunu, bu kayda dayanarak pasaport aldığını, ancak Ömerhacılı nüfus defterleri yıpranmış ve yırtılmış olduğundan

müvekkilinin, eşinin ve çocuklarının kayıtlarının bulunmadığını belirterek müvekkilinin Kaman Ömerhacılı Kasabası ... hanede kayıtlı olduğuna karar verilmesi istemi ile Kaman Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan dava kabul edilerek 28/7/1987 gün, esas 1987/445, karar 1987/432 sayılı karar verilmiştir. Bu kararın nüfus idaresince temyiz edilmesi sonucu Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 18/2/S988 gün ve 1557 sayılı kararıyla ve "dava, nüfusta kayıtlı olunmayan, davacının nüfus kaydının yapılmasına ilişkindir. Bu niteliği itibariyle tamamen idari bir davadır" gerekçesiyle mahkeme kararı bozulmuştur. Mahkeme bozma kararına uyarak 14/4/1988 gün, esas 1988/371, karar 1988/192 sayılı kararla davayı görev yönünden reddetmiştir. Bu karar üzerine davacı vekili Kayseri İdare Mahkemesi'ne aynı istekle başvurmuş; İdare Mahkemesi 7/4/1988 gün ve esas 1988/210, karar 1988/195 sayıyla; 1587 sayılı Nüfus Kanununun 11., 43., ve 46. maddeleri gereğince, nüfus idaresindeki kayıtların denetimi ve nüfusa ilişkin şahsi hal kayıtlarına dair davaların görüm ve çözümünün asliye hukuk mahkemesine verilmiş olduğunu belirterek davanın görev yönünden reddine karar vermiştir. Karar temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.

Davacı vekili, 5/8/1988 tarihli dilekçesi ile adli ve idari yargı yerlerince verilen görevsizlik kararları üzerine oluşan görev uyuşmazlığının giderilmesi için Uyuşmazlık Mahkemesi'ne başvurmuştur.

Böylece, 2247 sayılı Kanunun 14. maddesinde belirtildiği üzere konusu, sebebi ve tarafları aynı olan davada adli ve idarî yargı yerlerince verilen ve kesinleşen olumsuz görev uyuşmazlığı doğmuştur.

İnceleme Ve Gerekçe : Türk Milleti adına karar veren Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün yaptığı ; 10/10/1988 günlü toplantıda, geçici raportörün raporu ile dosyadaki belgeler okunduktan; toplantıya Cumhuriyet Başsavcısı yerine katılan Yardımcı ile Danıştay Başsavcısı yerine katılan Savcının davada adli yargı yerinin görevli olduğu yolundaki sözlü açıklamaları dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Dava, davacının nüfusa kayıtlı olduğu halde nüfus defterlerinin yıpranma ve yırtılması nedeniyle kendisinin ve ailesinin kaydının bulunmadığını ileri sürerek daha önce pasaportuna işlenmiş olan Kaman Ömerhacılı Kasabası 133 hanede kayıtlı olduğuna karar verilmesi istemi ile açılmıştır.

Türk Kanunu Medenisinin 38. maddesinde; "Hâkimin hükmü olmadıkça ahvali şahsiye sicilinin hiçbir kaydı tashih edilemez" hükmüne paralel olarak düzenlenen 5/5/1972 günlü ve 1587 sayılı Nüfus Kanununun 11. maddesinde de : "Kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamı ve taşıdığı bilgileri değiştirecek ilâve ve şerhler yapılamaz; ancak olayların aile kütüklerine işlenmesi sırasında nüfus memurlarının yaptıkları, maddi hatalar dayanağı belgelere uygun olarak düzeltilir ve baş memurla nüfus memuru tarafından onama şerhi verilerek imzalanır." denilmekte, aynı Kanunun 46. maddesinin 3. fıkrasında; "mahkeme kararına karşı taraflar Yargıtay'a başvurabilirler, yaş, ad, soyadı ve kayıt düzeltilmesi hakkında mahkemeden verilen kararlar kesinleştikten sonra ilgilinin aile kütüğüne geçirilir," hükmü bulunmaktadır.

Konu Medeni Kanunla düzenlenen ahvali şahsiye ye ilişkin bulunmakta, yargı mercileri ile bağlantısı, açıklanan kanun hükümlerinde yer almaktadır. Maddelerde sözü edilen mahkemelerin adli yargı yeri olduğu 46. maddesinin 3. fıkrasından açıkça anlaşılmaktadır.

Bu hükümler nüfus kütüklerindeki ahvali şahsiye kayıtlarının düzeltilmesi, anlamının ve taşıdığı bilgilerin değiştirilmesi, ilâve ve şerh konulması hallerini kapsamaktadır. Bu kanunların konu ile ilgili hükümlerinin birlikte incelenmesinden ahvali şahsiye ye ilişkin konularda tüm uyumsuzlukların idare ile vatandaş arasında bir kamu hukuku ilişkisi bulunmasına rağmen istisnai bir şekilde adli yargı mercilerince çözümlenmesini amaçladığı sonucuna varılmaktadır. Esasen bu düzenleme ahvali şahsiye hukukunun bir bütün olduğu gerçeği göz önüne alındığında mantığa da uygun bulunmaktadır. Yukarıda açıklanan maddelerde yazılı olmayan ahvali şahsiyeye ilişkin konuların bir kısmının değinilen maddelerde açıkça yazılı olmadığı gerekçesiyle ve kamu hukuku ilişkilerini kapsadığı ileri sürülerek idari yargı mercilerinde çözümlenmesi gerektiği düşünülemez.

Nüfus kütüğünde (ahvali şahsiye sicilinde) kayıtlı olması gerektiği halde herhangi bir nedenle kütük kayıtlarında görülmeyen bir nüfus kaydının sicime geçirilmesi ile nüfus kütüğünde mevcut bir kaydın değiştirilmesi veya düzeltilmesi arasında nitelik yönünden de bir fark bulunmamaktadır.

Bu itibarla ahvali şahsiye kayıtların, ilgilendiren konulara ilişkin olarak açılacak davaların adli yargı yerinde görülmesi gerekir.

Sonuç : Anlaşmazlığın, niteliğine göre adli yargı yerinde çözümlenmesi gerektiğine, bu nedenle Kaman Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 14/4/1988 günlü, esas 1988/371, karar 1988/192 sayılı, görevsizlik kararının kaldırılmasına 10/10/1988 gününde kesin olarak oybirliğiyle karar verildi.

— • —

Uyumsuzluk Mahkemesi Başkanlığından:

Esas No :1987/6

Karar No :1987/12

Özet :Doğmadığı öne sürülen kişiye ait nüfus kay-] dinin terkinine karar verilmesi istemiyle açılan davanın adli yargı yerinde görülmesi gerektiği hk.

Davacı : M. K.

Davalı : Isparta Nüfus Müdürlüğü

Olay : 1. Isparta İli, Eğirdir İlçesi, Sofular Köyü'nde kayıtlı bulunan davacı, aynı kayıta kendisinden olma, eşi D.'den doğma ve 11.1.1968 doğum tarihli olarak A. K. adında bir şahsın gözüktüğünü, bu isimde bir çocuğunun doğmadığını öne sürerek adı geçenle ilgili nüfus kaydının terkim hususunda karar verilmesi istemiyle Isparta Asliye Hukuk Mahkemesi'nde 25.9.1986 gününde dava açmıştır.

Isparta Asliye Hukuk Mahkemesi: 6/11/1986 gününde, Esas1986/847, Karar1986/1435 sayı ile; “kendisine ait olmayan bir çocuğu davacının nüfus hanesine yazmak bir idari işlemdir. Bu idari işlemin iptali de bölge idare mahkemesinden istenebilir. O halde, davaya bakmakta mahkememiz görevsizdir.” gerekçesi ile davanın görev yönünden reddine karar vermiştir.

2. Bu karar üzerine; davacı 5/1/1987 günlü dilekçe ile aynı istemle idari yargı yerinde dava

açmıştır.

Antalya İdare Mahkemesi: 3/2/1987 gününde, 1987/21 sayı ile; Türk Medeni Kanunu'nun 38. maddesi ile 1587 Sayılı Nüfus Kanunu'nun 11. maddesi hükümlerinden de açıkça anlaşılacağı üzere, nüfus kütüklerinde yapılacak kayıt ve düzeltmelerle ilgili davaların görüm ve çözümü adli yargı yerine ait olduğundan ve bakılan davada da uyuşmazlık nüfus kaydının terkinine ilişkin bulunduğundan, davanın görüm ve çözümünün mahkemelerine değil, daha önce görevsizlik kararı veren Isparta Asliye Hukuk Mahkemesi'ne ait olduğu gerekçesi ile görevli yargı yerinin belirlenmesi için 2247 Sayılı Kanun'un 19. maddesine göre Uyuşmazlık Mahkemesi'ne başvurulmasına karar vermiştir.

Dosya, Antalya İdare Mahkemesi Başkanlığı'nın 4/2/1987 günlü, 1987/21 esas sayılı yazısı ekinde Uyuşmazlık Mahkemesi'ne gönderilmiştir.

İnceleme ve Gerekçe: Türk Ulusu adına yargı yetkisini kullanan Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün yaptığı, 6/4/1987 günlü toplantıda, geçici raportör Hakimin raporu ile dosyadaki belgeler, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 12/3/1987 günlü, 217 sayılı ve Danıştay Başsavcılığı'nın 4/3/1987 günlü, 1987/6 sayılı ve davada adli yargı yerinin görevli olduğu yolundaki yazılı düşünceleri okunduktan; Cumhuriyet Başsavcısı yerine katılan Yardımcı ile Danıştay Başsavcısı yerine katılan Savcının yazılı düşünceleri doğrultusundaki sözlü açıklamaları dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Dava, Isparta İli, Eğirdir İlçesi'nde kayıtlı bulunan davacı tarafından, aynı kayıтта kendisinden olma eşi D.'den doğma ve 11/1/1968 doğum tarihli olarak gözüken A.K.'ya ait nüfus kaydının, bu isimde bir çocuğunun doğmadığı öne sürülerek terkinine karar verilmesi istemiyle açılmıştır.

743 Sayılı Türk Kanunu Medenisinin 38. maddesinde, "hakimin hükmü olmadıkça ahvali şahsiye sicilinin hiçbir kaydı tashih edilemez" hükmüne yer verildiği gibi, bu hükme paralel olarak düzenlenen 1587 Sayılı Nüfus Kanunu'nun 11. maddesinde de "kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamı ve taşıdığı bilgileri değiştirecek ilave ve şerhler yapılamaz...." denilmektedir.

Olayda, davacının nüfus kayıtlarında çocuğu olarak gözüken A.K.'ya ait nüfus kaydının terkinine karar verilmesi istemiyle açtığı davanın konusu ve sonucu itibariyle nüfus kaydının tashih edilmesi amacına yönelik bulunması nedeniyle yukarıda sözü edilen yasa kuralları uyarınca adli yargı yerinde çözümlenmesi gerekmektedir.

Belirtilen nedenlerle, davanın adli yargı yerinde görülmesi gerektiğinden, Antalya İdare Mahkemesi'nin 2247 Sayılı Yasa'nın 19. maddesine dayanan başvurusunun kabulüne, ve Isparta Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 6/11/1986 günlü, 1986/847-1435 sayılı görevsizlik kararının kaldırılmasına karar verilmelidir.

Sonuç: Anlaşmazlığın, niteliğine göre adli yargı yerinde çözülmesi gerektiğine, bu nedenle, Antalya İdare Mahkemesi'nin başvurusunun kabulüne, Isparta Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 6/11/1986 günlü, 1986/847-1435 sayılı görevsizlik kararının kaldırılmasına, 6/4/1987 gününde kesin olarak oybirliğiyle karar verildi.

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)

TANIMA

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığından

Esas No :2003/63
Karar No :2003/79
Karar Tarihi :17. 11. 2003
Davacılar :E.B.
Vekili :Av. M.B.
Davalı :İçişleri Bakanlığı (Akçaabat Nüfus Müdürlüğüne izafeten)

Özet: Medeni Kanununun 42. maddesinde işaret edilen kişisel durum sicilindeki değişiklikler kapsamında bulunan “tanıma” nın Nüfus Kanununun 5. ve 30. maddeleri uyarınca nüfus siciline işlenmesine ilişkin işleminin hatalı olduğu ileri sürülerek iptali istemiyle açılan davanın, İDARİ YARGI YERİNDE çözümlenmesinin gereği hk.

Davacı, Akçaabat Noterliğinin 06.09.2002 tarih ve 7905 yevmiye numaralı düzenleme şeklindeki tanıma senedi ile, evlilik dışı H.A. isimli çocuğunu tanımış; vekili tarafından, tanınan çocuğun babanın nüfusuna kaydı için başvuruda bulunması üzerine, Nüfus İdaresince, çocuk annenin nüfusuna kaydedilerek onun soyadı verilmiş, beyanlar hanesinde tanım» bilgileri yazılarak baba ile bağ kurulacaktır.

Davacı vekili, tanınan çocuğun müvekkilinin nüfusuna tesciline ve müvekkilinin soyadının verilmesine karar verilmesi istemiyle, 14,11.2002 gününde adli yargı yerinde dava açmıştır.

Akçaabat Asliye Hukuk Mahkemesi: 21.2.2003 gün ve E:2002/790, K:2003/205 sayı ile, ihtilafın idarenin işleminden kaynaklandığının anlaşıldığı gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiş; bu karar, temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.

Davacı vekili, bu kez, idarece yapılan tescil işleminin tanıma senedi ve soybağı hükümlerine aykırı olduğu ileri sürülerek iptali istemiyle, 26.2.2003 gününde idari yargı yerinde dava açmıştır.

Trabzon İdare Mahkemesi: 7.5.2003 gün ve E:2003/369 sayı ile 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 11. maddesinde, kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça, nüfus kütüklerinin hiçbir kaydının düzeltilemeyeceği ve kayıtların anlamı ve taşıdığı bilgileri değiştirecek ilave ve şerhlerin

yapılamayacağı hükmünün yer aldığı; buna göre, nüfus kayıtlarının değiştirilmesine ilişkin davalara bakma görevinin adli yargı yerlerine ait bulunduğu kanaatine varıldığından bahisle, 2247 sayılı Yasa'nın 19. maddesine göre görevli yargı yerinin ciltlenmesi için Uyuşmazlık Mahkemesine başvurulmasına, bu konuda karar verilinceye değin yargılamanın ertelenmesine karar vermiştir.

İnceleme Ve Gerekçe : Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün 17/11/2003 günlü toplantısında, Raportör hakim davanın çözümünde idari yargının görevli olduğu yolundaki raporu ile dosyadaki belgeler okunduktan; ilgili Başsavcılarca görevlendirilen Yargıtay Cumhuriyet Savcısı ile Danıştay Savcısının davada idari yargının görevli olduğu yolundaki yazılı ve sözlü açıklamaları da dinledikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Usule İlişkin İnceleme: Dosya üzerinde 2247 sayılı Yasa'nın 27. maddesi uyarınca yapılan incelemeye göre İdare Mahkemesince anılan Yasa'nın 19. maddesinde öngörülen usul ve yönetime uygun biçimde başvuruda bulunulduğu anlaşılmaktadır. Usule ilişkin herhangi bir noksanlık görülmemiş olup, esas inceleme yapılmasına oybirliği karar verildi.

Esasa İlişkin İnceleme: Dava, resmi senetle tanınan çocuğun baba ile soybağı kurulmayıp annenin nüfusuna ilişkin işlemin iptali isteminden ibarettir.

01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun İkinci Kitap Aile Hukuku, İkinci Kısım Hısımlık, Birinci Bölüm Soybağı Kurulması hükümleri arasında yer alan 282. maddenin ikinci fıkrasında “Çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur.” Denilmiştir; 295. maddeme birinci fıkrasında, tanımanın, babanın nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı başvurusu ya da resmi senette veya vasiyetnamesinde yapacağı beyanla olacağı ve 296. maddenin birinci fıkrasında, beyanda bulunulan nüfus memuru, sulh hâkimi, noter veya vasiyetnameyi açan hâkim, tanımayı babanın ve çocuğun kayıtlı bulunduğu nüfus memurlarına bildireceği öngörülmüştür.

Öte yandan, M.K.'nun Kişiler Hukukuna ilişkin Birinci Kitap, Birinci. Kısım Gerçek Kişiler; Kişisel Durum Sicili başlıklı İkinci Bölüm, içinde yer alan 42. maddesinde, “Kişisel durumdaki değişiklikler, özellikle evlilik dışı bir çocuğun tanınması veya hakimin babalığa karar vermesi, soybağının düzeltilmesi, evlat edinme ya da bulunmuş bir çocuğun soybağının belli olması, ilgili kanun hükümlerine göre kütüğe işlenir” hükmünü taşımakta; 1587 sayılı Nüfus Kânununun 5. maddesinde, “Şahsi halleri bildirmekle ödevli tutulan kimseler doğum, evlenme, boşanma, ölüm, gaiplik, nesep tashihi, tanıma evlat edinme ve evlâtlık sözleşmesinin kaldırılması olaylarını nüfus memurluğuna bildirmeye ve nüfus memurları da bunları aile kütüklerine yazmaya mecburdurlar.” ve aynı Kanunun 30. maddesinde de, “Evlilik dışında doğan çocuk Medeni Kanun hükümleri gereğince babası veya babasının babası tarafından tanındığı, tanıyan tanınan veya ana tarafından bildirildiği veya tanımaya ilişkin resmi senet gösterildiği takdirde nüfus memuru çocuğu tanıyanın aile kütüğüne geçirir.(...) hükümlerine yer verilmiştir.

Anılan hükümlerden, kişisel durumdaki değişiklik kapsamında bulunan “tanıma”nın ilgililer veya noter tarafından nüfus idaresine bildirilmesinin gerekli ve yeterli olduğu; kişisel durumda sonradan meydana gelen değişikliklerin nüfus sicilindeki yanlış bir kaydın düzeltilmesiyle bir ilgisi bulunmadığından M.K.'nun 39. ve Nüfus Kanununun 11. ile 46. maddelerinde işaret edilen kayıt düzeltme davası yoluyla hükmen değil, idari bir işlemle yapılacağı anlaşılmaktadır.

2577 sayılı idari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2/1-a. maddesinde, idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davaları, idari dava türleri arasında sayılmıştır.

Olayda, M.K.'da öngörülen şekillerden resmi senet ile tanıma üzerine, nüfus idaresince kişisel durum sicillerinde yapılan işlemin yasaya aykırı olduğu ileri sürülerek açılan iptal davasının görüm ve çözümünde, idari yargı yerinin görevli olduğu açıktır.

Açıklanan nedenlerle İdare Mahkemesince yapılan başvurunun reddi gerekmektedir.

Sonuç : Davanın çözümünde İdari Yargının görevli olduğuna, bu nedenle Trabzon İdare Mahkemesi'nin başvurusunun reddine, 17.112003 gününde kesin olarak oybirliği ile karar verildi.

[İÇİNDEKİLER SAYFASI](#)